VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ - TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
Ekonomická fakulta
Katedra regionální a environmentální ekonomiky

Trh práce a vzdělanost v regionálním kontextu

Lubor Tvrdý a kol.

OSTRAVA 2007

Tato publikace byla zpracována v rámci grantu „Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v České republice“. Grant byl finančně podpořen Grantovou agenturou České republiky a byl evidován pod číslem 403/05/2496. Na jeho řešení se podílelo konsorcium: VŠB – Technická univerzita Ostrava zastoupená Ing. Luborem Tvrdým, Ostravská univerzita zastoupená prof. PhDr. Janem Kellerem, CSc. a společnost SC&C zastoupená doc. RNDr. Janem Řehákem.

Recenzovali:
Ing. Vladana Piskořová - Úřad práce v Ostravě, vedoucí oddělení analýz trhu práce,
Ing. Naděžda Ptáčníková – Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor trhu práce,
RNDr. Kamil Ubr – Krajský úřad Vysočina, vedoucí oddělení koncepcí vzdělávání.

Autorský kolektiv:

Lubor Tvrdý	Katedra regionální a environmentální ekonomiky, Ekonomická fakulta, VŠB – TU Ostrava
Milan Šimek	Katedra národohospodářská, Ekonomická fakulta, VŠB – TU Ostrava
Eva Rievajová	Katedra sociálneho rozvoja a práce, Ekonomická univerzita Bratislava, Národohospodárska fakulta
Mária Husáková	Katedra sociálneho rozvoja a práce, Ekonomická univerzita Bratislava, Národohospodárska fakulta
Igor Ivan	Institut geoinformatiky, Hornicko-geologická fakulta, VŠB – TU Ostrava
Marcela Machů	Úřad práce v Ostravě
Daniel Konczyna	Katedra regionální a environmentální ekonomiky, Ekonomická fakulta, VŠB – TU Ostrava
Zuzana Machová	Ekonomická fakulta, VŠB – TU Ostrava
Barbora Mertlová	Katedra regionální a environmentální ekonomiky, Ekonomická fakulta, VŠB – TU Ostrava
Barbora Strážnická	Katedra regionální a environmentální ekonomiky, Ekonomická fakulta, VŠB – TU Ostrava
Anna Papřoková	Katedra společenských věd, VŠB – TU Ostrava
Lucie Holešinská	Ekonomická fakulta, VŠB – TU Ostrava

Publikace neprošla jazykovou úpravou.

Copyright © Lubor Tvrdý 2007
ISBN: 978-80-248-1665-4
Vydala Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, OSTRAVA 2007.
Vydání první.

Obsah

Úvod 5

1. Teoretické souvislosti a vymezení základních pojmů 7

2. Zdroje regionálních dat a jejich kvalita 27

3. Regionální rozdíly v České republice a jejich změny v období 1993-2006 33

4. Změny demografických charakteristik, struktury vzdělání obyvatelstva a trhu práce v regionu Hlavní město Praha a Středočeský kraj 77

5. Změny demografických charakteristik, struktury vzdělání obyvatelstva a trhu práce v kraji Vysočina 112

6. Změny demografických charakteristik, struktury vzdělání obyvatelstva a trhu práce v Moravskoslezském kraji 147

Shrnutí současného stavu a očekávaný vývoj 177

Použitá literatura a zdroje 181

Seznam příloh 185

Úvod

Předložená monografie se empiricky zabývá stavem a vývojem vzdělanostní struktury a trhů práce v regionech České republiky. Za cíl si klade zkoumat tuto problematiku v širším kontextu tak, aby bylo možno stanovit dlouhodobější vývojové trendy. Pro podrobnou analýzu byly zvoleny tři pilotní oblasti. Hlavním kritériem výběru byla jejich vzájemná kontrastnost pro zřetelnou identifikaci rozdílných procesů v těchto oblastech. Za představitele úspěšného a dynamického regionu byla vybrána Praha se svým zázemím, které z důvodu struktury datových zdrojů zahrnuje celý Středočeský kraj. Představitelem industriálního a výrazně urbanizovaného regionu postiženého rozsáhlou restrukturalizací je Moravskoslezský kraj. Třetím regionem byl zvolen kraj Vysočina pro svůj agrární charakter s rozdrobenou strukturou osídlení.

Publikace je, vyjma úvodu a závěru, členěna do 6 kapitol. První kapitola uvádí přehled teoretických přístupů k regionálním trhům práce a vymezuje nejen základní pojmy, ale identifikuje také subjekty, které na těchto trzích působí. Druhá kapitola specifikuje metody a datové zdroje použité v publikaci. Třetí kapitola se věnuje rozdílům mezi regiony v České republice z pohledu vzdělanostní struktury obyvatelstva, charakteru trhu práce a také demografického vývoje. Následující tři kapitoly konkrétně popisují vývoj v pilotních oblastech. Závěrečná kapitola shrnuje dílčí výsledky a popisuje rozvojové trendy ve vybraných regionech.

Tato publikace by se měla stát inspirací pro formulování regionálních strategií. Koncovými uživateli projektu jsou Ministerstva (MŠMT, MPSV – odbory analýz a koncepcí), krajské úřady, úřady práce, ředitelé škol a personalisté.

Monografie vznikla na základě řešení výzkumného grantového projektu „Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v České republice“, který byl finančně podporován GA ČR, a byl vedený pod registračním číslem 403/05/2496. Bližší informace o projektu lze nalézt také na www stránkách: http://knowledge.vsb.cz.

Jelikož se jedná o multidisciplinární problematiku, je i autorský kolektiv větší něž bývá obvyklé. Autoři jsou si vědomi toho, že studie může obsahovat i dílčí nedostatky a kontroverzní pasáže, a proto uvítají jakékoliv připomínky a náměty. Z těchto důvodů uvádíme autory jednotlivých kapitol.

Lubor Tvrdý	regionalista	kap. 1, 2, 3, 4, 5, 6
Milan Šimek	ekonom	kap. 1, 3
Eva Rievajová	ekonom	kap. 1, 3
Mária Husáková	ekonom	kap. 1, 3
Igor Ivan	geo-informatik	kap. 4, 5, 6 a příloha A
Marcela Machů	expert	kap. 1, 6
Daniel Konczyna	expert	kap. 6
Zuzana Machová	odborný pracovník	kap. 4, 5
Barbora Mertlová	expert na kraj Vysočina	kap. 5
Barbora Strážnická	sociální geograf	kap. 4, 5, 6
Anna Papřoková	sociolog	kap. 1
Lucie Holešinská	odborný pracovník	příloha B

1. Teoretické souvislosti a vymezení základních pojmů

1.1 Vymezení základních pojmů

1.1.1 Trh práce

Trh práce můžeme definovat jako místo, kde dochází ke střetu nabídky práce s poptávkou po práci, přičemž prací se rozumí jakákoliv fyzická nebo duševní činnost člověka, jejíž výsledkem jsou výrobky nebo služby. Rovnováha na dokonale konkurenčním trhu práce vzniká při rovnovážné mzdě, která je dána průsečíkem křivky poptávky po práci a nabídky práce. Mzdu můžeme definovat jako odměnu za vykonanou práci, která je poskytnuta zaměstnanci zaměstnavatelem. Pokud je tržní mzda vyšší než mzda rovnovážná, nastává na trhu práce přebytek pracovní sil (tzn. nezaměstnanost). Naopak v případě, že je tržní mzda nižší než rovnovážná, na trhu práce vznikne nedostatek pracovních sil.

O faktorech působících na vztah mezi poptávkou a nabídkou rozhoduje charakter tohoto trhu, především, zda se jedná o dokonale či nedokonale konkurenční trh. Dokonale konkurenční trh spadá do oblasti čistě teoretické abstrakce, jež ale bývá východiskem pro řadu modelů, které jsou postupně modifikovány odstraněním některých zjednodušujících předpokladů, a tak se přibližují reálnému trhu práce. Pokud jsou podmínky pro dokonalou konkurenci na trhu práce splněny, dochází k optimální alokaci pracovníků do firem za určité mzdy na základě teorie firmy vycházející z analýzy mezních nákladů. Uvolněním některého z výše uvedených předpokladů se dostáváme k modelům nedokonalé konkurence. Je-li trh práce nehomogenní (tzn. že zde existují bariéry), dochází k jeho segmentaci.

Segmentací se rozumí procesy, jejichž prostřednictvím dochází k oddělení určitých skupin prací, popř. sektorů trhu práce. Segmentace může mít geografický a profesní charakter nebo charakter závislosti na vztahu pracovníka k zaměstnavateli. Jejím výsledkem mohou být disproporce - např. vysoká nezaměstnanost a rigidita mezd. Trh práce může být segmentován na trh primární a sekundární nebo interní a externí.

Teorií duálního trhu práce (rozdělení na primární a sekundární trh práce) se zabývali např. Doeringer – Piore, 1971. Podle těchto autorů primární trh práce zahrnuje lepší a výhodnější pracovní příležitosti. Pracovní místa jsou na tomto trhu práce prestižnější. Zaměstnanci mají možnost kvalifikačního a profesního růstu, mají lepší pracovní podmínky a práce je relativně dobře placená. Na druhé straně existuje sekundární trh práce, na němž se nachází pracovní místa s nižší prestiží a nižšími mzdami. Zaměstnanci nemají většinou možnost kvalifikačního a profesního růstu, častěji se stávají nezaměstnanými. Možnost získat práci je v tomto sektoru na rozdíl od primárního větší, a to díky velké fluktuaci pracovníků.

Pracovníci, kteří se nacházejí na sekundárním trhu práce, mají téměř nulovou možnost přejít na trh primární. V této skupině se nacházejí zejména ženy, mladí nebo staří lidé, osoby tělesně postižené, pracovníci s nízkou kvalifikací popř. nízkou úrovní vzdělání a dále také příslušníci etnických minorit.

Teorií „insider - outsider“ (rozdělení trhu práce na interní a externí) se zabývali např. Lindbeck – Snower, 1989. Interním trhem práce se rozumí trh práce uvnitř jednotlivých podniků a externí trh práce se nachází mimo podniky.

V souvislosti s nedokonale konkurenčním trhem práce a jeho segmentací se můžeme setkat také s pojmem marginalizace. Marginalizace na trhu práce označuje proces, v němž jsou jisté pracovní pozice přiřazeny specifickým segmentům pracovní síly, které jsou sice ochotné k zaměstnání, a to na plný úvazek, nejsou však schopné docílit plné integrace v dlouhodobější formě zaměstnání, která by plně využila jejich pracovní potenciál (Loveridge – Mok, 1979: 27). Existuje velké množství forem marginalizace. Jedná se např. o nejistotu na trhu práce, nezaměstnanost (opakovanou nezaměstnanost, dlouhodobou nezaměstnanost), vyloučení z primárního trhu práce a vytlačení na trh sekundární, popř. časté střídání placeného zaměstnávání.

Jak již bylo uvedeno výše, pokud na trhu práce nastává přebytek pracovních sil, vzniká nezaměstnanost. Existuje mnoho způsobů, jak charakterizovat nezaměstnanou osobu. Nejvíce používanou definicí nezaměstnaného je definice Mezinárodní organizace práce (ILO), podle které je nezaměstnanou osobou osoba starší 15 let, která je bez práce, aktivně hledá práci a je připravena během referenčního období do práce nastoupit. Příčiny existence nezaměstnanosti v tržních ekonomikách jsou jedním z nejdiskutovanějších témat ekonomické teorie.

Většina soudobých příčin nezaměstnanosti má výraznou mikroekonomickou povahu a za hlavní příčinu nezaměstnanosti se považuje nepružnost mezd. Na této skutečnosti se shodují jak moderní neoklasické teorie, tak soudobé teorie keynesiánské. Rozdíly mezi těmito školami spočívají spíše v tom, co považují za příčinu nepružnosti mezd, jakou míru nepružnosti připouštějí a jak dlouhý časový horizont jí přisuzují.

1.1.2 Vzdělání

V současné době je vzdělání považováno za nezbytnou součást našich životů a je dokonce bráno jako klíčový faktor růstu bohatství národů měřeného GDP. Vzdělání, obecně charakterizované jako soustava vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností vč. utváření morálních rysů a zájmů, je výsledkem procesu vzdělávání. V odborné literatuře můžeme najít mnoho definic vzdělávání, ale obvykle je charakterizováno jako *„proces získávání vědomostí ve formě poznatků i určitých schopností a dovedností, spojených s úsilím o integraci do dané kultury a společnosti a o aktivní přispění k jejich rozvoji“* (Čermák, 1996). Tento proces nás provází v průběhu téměř celého života, přičemž nejintenzivněji se nás dotýká v období dětství a dospívání. Ze sociologického

hlediska je vzdělání chápáno jako součást socializace, přičemž obecně je vyšší úroveň vzdělání spojena s vyšším společenským postavením a prestiží.

Jak uvádí Walter Leirman (1996) *„někteří považují vzdělávání a výchovu za prostředky, s jejichž pomocí lze vštěpovat hodnoty a přesvědčení, jiní vidí ve vzdělávání nástroj rozvoje racionálního myšlení a solidních znalostí, zatímco další mluví o vzdělávání jako o prostředku poskytujícím profesionální dovednosti nebo naopak jako o odkrývání dřímajících schopností".* Nicméně existují i kritické přístupy ke vzdělávání. Např. Ivan Ilich (2003) tvrdí, že *„je studentům systematicky vštěpováno, aby se spokojili s vyučováním namísto učení se, postupem na vyšší stupeň školy namísto vzdělání, s vysvědčením či diplomem namísto znalosti věci a se sebevědomým projevem namísto schopnosti říci něco nového"*.

Ekonomie se zabývá problematikou vzdělání ze dvou hledisek, a to mikroekonomického a makroekonomického. Mikroekonomický pohled sleduje vzdělání prostřednictvím investic do lidského kapitálu z pohledu jednotlivce nebo firmy. Makroekonomie pohlíží na vzdělání prostřednictvím teorií růstu. Lidský kapitál je z mikroekonomického hlediska definován jako soubor znalostí a dovedností, kterými pracovník disponuje a jež mohou být pronajaty. Tyto znalosti a dovednosti pracovník může získat prostřednictvím vzdělání, pracovního výcviku nebo vlastní zkušeností. Hodnota lidského kapitálu je určena na trhu práce vzájemným působením nabídky a poptávky po práci. Ekonomové trhu práce pak rozeznávají tři typy lidského kapitálu. Lidský kapitál získaný doma, formálním vzděláním a v průběhu pracovního života (formou zaškolování). Vyšší úroveň vzdělání mnozí neztotožňují pouze s vyšší prestiží, ale vyšší mzdovou úrovní, vyšší mírou ekonomické aktivity a nižší pravděpodobností výskytu nezaměstnanosti. Nejvýznamnějším ekonomem, který analyzoval problematiku lidského kapitálu, je Gary S. Becker. Definuje investice do lidského kapitálu jako aktivity, které se projevují trvalým nebo opakovaným vlivem na peněžní či psychické příjmy. Vzdělání považuje za investici, která v budoucnu přinese jednotlivci výnos v podobě vyšších výdělků jako odměnu za větší znalosti a schopnosti, popř. vyšší produktivitu práce a technologický pokrok.

U nás v definicích lidského kapitálu neexistuje konsenzus. Podle Palána (Palán, 2002) představuje *„souhrn znalostí, dovedností a schopností, kterými je vybaven jednotlivec a kteréžto vlastnosti mají nějaký vztah k ekonomické činnosti. Autor zdůrazňuje, že jsou výsledkem vzdělání a praxe"* (Palán, 2002 : 13). Podle Münicha (Münich, D., Švejnar, J., 2000) lze lidský kapitál vymezit vůči určitým produktivním schopnostem, které chápe především jako přímou schopnost vytvářet vzácné hmotné i nehmotné statky ceněné ekonomickými subjekty. Do produkčních schopností autor dále zahrnuje kvality, které přinášejí blahobyt nebo užitek i bez klasické produkční činnosti, pokud jedinec sám pro sebe tuto činnost považuje za užitečnou. Tato definice lidského kapitálu zahrnuje i skutečnost, že „spotřeba" vzdělání jedincem sama o sobě má svou spotřební hodnotu. Přitom pojem „ekonomický" zahrnuje veškeré aktivity, které přímo či nepřímo přispívají k tvorbě bohatství nebo blahobytu. To představuje nejen finanční příjmy za placenou práci, ale také ostatní přínosy z ostatních činností v domácnosti, ve společnosti apod.

Lidský kapitál je produkován, jak už bylo uvedeno výše, mnoha způsoby. Jeho různé komponenty jsou pro produktivní účely různě kombinovány. Existující lidský kapitál je částečně i vstupem produkce dalšího lidského kapitálu v budoucnosti. Akumulace lidského kapitálu je podle Münicha determinována jak investicemi, tak zastaráváním, kdy objem investic je mnohem snadněji měřitelná veličina než jejich zastarávání. Investice do lidského kapitálu zahrnují především přímé finanční prostředky a čas a v případě formálního vzdělávání jsou mnohem snadněji kvantifikovatelné než v případě celoživotního neformálního vzdělávání.

Vztahem mezi vzděláním a trhem práce se zabývali nejen ekonomové, ale i sociologové. V Německu v 80. letech autoři Allerbeck , K.R. a Hoag, W.J. (Allerbeck, K.R., Hoag, W. J., 1985) analyzovali ve výzkumech ze 60. a 80. let postoje generace dětí i jejich rodičů. Zabývali se především oblastmi spojenými se vzděláním, prací, povoláním, rodinou, aj. Tento materiál v širších souvislostech 80. let v Německu (politická situace, ekonomický a sociální rozvoj, změny hospodářských organizací a práce, mezilidské vztahy, předávání hodnot a norem) předkládá způsob života mladých a jejich perspektivy.

Pro tuto mládež vzdělání představovalo kapitál, bylo nutné pro profesní dráhu a garantovalo větší šance na uplatnění na trhu práce. Existovaly však rozdíly v uplatnění chlapců a dívek, podle úrovně dosaženého vzdělání i podle rozvoje profesí a možností regionů. Změnila se struktura a zvýšil se počet studovaných oborů. Úroveň spokojenosti se školou v průběhu dvaceti let klesla ze 75 % v 60. letech na 43 % v 80. letech (str. 79). I když se mladí učili, neměli jistotu, že po vyučení dostanou práci. Podle autorů vzdělávací soustava nedávala ani minimum orientace, kterou by mladí potřebovali pro odpovědné samostatné rozhodování. Cíle vzdělání se staly nejistými, především nebylo jasné, jak by bylo možno dosáhnout cílů vlastním úsilím („per aspera ad astra“). Nezaměstnanost postihla i mládež. U generace mládeže v 80. letech minulého století byly šance získat práci menší než u jejich rodičů, pro které vzdělání v roce 1962 přestavovalo jistotu pracovního místa (str. 91). Podle autorů mladým ve věku 15-19 let scházela na rozdíl od generace jejich rodičů, pro které bylo vzdělání i práce smyslem života, v těchto souvislostech, vůle se učit, pracovat apod., tzv. známý postoj „Null Bock“ (téměř žádné jiné slovo z řeči mladých se tak neujalo). Na tyto výzkumy navazuje i Ulrich Beck, který si v knize Riziková společnost klade otázky, zda je důležité posílit vztah mezi vzděláním a zaměstnáním a jak působí nezaměstnanost na vzdělávací systémy. Podle něj se již problém nezaměstnanosti dotýká oborů, o kterých se v minulosti soudilo, že vždy zajistí zaměstnání. Upozorňuje také na problém nezaměstnanosti mladých lidí, kteří již během studií vědí, že poté, co opustí školu, budou mít problém s uplatněním na trhu práce. Díky tomuto jevu pak zůstávají ve školách, čímž dočasně řeší hrozbu nezaměstnanosti. *„Školy se jakožto instituce snadno stávají zaopatřovacími ústavy, jakýmisi „čekárnami“, které neplní úkoly v oblasti profesní kvalifikace, … oblasti vzdělávacího systému, které jsou zasaženy nezaměstnaností, se stále víc podobají jakýmsi slepým kolejím, … Jízdenky do Nikam a frontu lidí před sebou drží v šachu „hrozbou“: „Bez jízdenky nebudete nikdy moci jet vlakem!“* Beck dále zdůrazňuje, že dlouhodobá strukturální nezaměstnanost vede ve vzdělávacím systému k rozporné situaci a také mnoho

absolventů se potýká s problémem nezaměstnanosti po dokončení školy. Na základě výzkumů prováděných v Německu Beck tvrdí, že se absolventům některých škol (většinou se jedná o základní školy, nebo školy bez dodatečného odborného vzdělání) již téměř „zavřely dveře“ pro zaměstnání. Toto se však v současné době začíná týkat také kvalifikovaných osob. Tyto byly většinou přijímány na pracovní místa ve státním sektoru. V Německu v 80. letech však poptávka po těchto pracovnících klesla a pro velkou část z nich neexistuje možnost uplatnění v soukromém sektoru. Jedná se např. o sociální pracovníky, soudce, učitele atd. Proto se mnoho lidí snaží vyhnout takovéto situaci dodatečným vzděláním či rekvalifikacemi i v jiných oborech než byli vzděláni, popř. přijmout na dočasnou dobu jakoukoliv jinou práci s podmínkou, že později přejdou k práci, kterou by chtěli skutečně vykonávat.

1.1.3 Prostorová dimenze

Prostor společně s časem podmiňují každý sociální jev a proces a jsou od sebe neoddělitelné. V prostoru je zakotven minulý vývoj společnosti ve formě jejích prostorových struktur, ke kterým lze přistupovat dvojím způsobem. V prvním přístupu socioekonomické struktury a procesy formují prostorovou strukturu společnosti, tzn., že sídelní struktura je geografický výraz těchto procesů. U druhého je prostorová struktura považována za aktivní prvek diferenciace socioekonomických procesů formování sociálních struktur. Z tohoto pohledu je možno zkoumat uzemní podmíněnost chování regionálních společenství v kontextu způsobu života, ve využívaní sociálních sítí, specifik v hledaní práce, roli elit v rozvoji území, atd. Pro zkoumaní určitého jevu (v našem případě trhu práce) je nutné si území respektive region nejdříve vymezit.

Region je územně-prostorový útvar, ve kterém lze definovat základní socioekonomický systém a lze ho z prostoru pomocí jednoho či více znaků přesně vymezit. Region můžeme určit na základě funkčnosti, tzn., že sloučíme území, která mají silné vzájemné prostorové vazby (charakterizované například dojížděním do zaměstnání), nebo na základě homogenity, tzn., že sloučíme homogenní území dle vybraných znaků.

Přirozený region je charakterizován jak kulturně sociálními prvky (historickým vývojem lokálních společenství), tak i prvky geografickými (např. úrodnost země, nadmořská výška, klimatické podmínky). Pro tyto regiony jsou charakteristické silné vnitřní ekonomické, sociální a kulturní vazby. Dále je pro něj charakteristická existence jednoho, příp. více center a spádových oblastí. Podle P. Gajdoše (2002) se region obvykle vymezuje jako teritoriální společenství, pro které je charakteristické:

1. specifická struktura hospodářských činností, které úzce souvisejí s geomorfologickými a přírodními danostmi území,
2. hranice, které je možné určit různými způsoby, např. ekonomicky (převaha určitých činností na daném území a zejména hospodářské vztahy k jádru regionu, kterým je obvykle největší město na daném území), sociálně (spád občanské vybavenosti, sociální struktura

obyvatelstva, vliv města na okolí), a kulturně (zejména civilizační rysy kultury, zvyky, jazyk, v minulosti oblékání apod.),

3. životní úroveň, způsob života i kultury, které jsou specifické pro dané území a které jsou výsledkem komplexů faktorů přírodních, hospodářských, sociálních i historických,
4. vědomím spolupatřičnosti a pospolitosti, které se vytvářejí na základě společného života a společných zájmů lidí žijících v regionu.

Přirozený regionální trh práce je vymezen především mírou dojížďky do zaměstnání, obvykle se však pro komplexnější vymezení přirozených regionů pracuje i s mírou dojížďky za službami, případně za rekreací, která může následně ovlivňovat i charakter místního trhu práce. Prostorové chování obyvatelstva je ovlivňováno řadou faktorů, mezi něž patří demografické, sociální a ekonomické faktory. Obecně platí, že čím vyšší mají lidé vzdělaní, tím dojíždějí za prací do větších vzdáleností (podrobněji Ivan, I. – Tvrdý, L., 2007). Z tohoto pohledu by bylo možno pro jednotlivé skupiny osob vymezovat různé regionální trhy práce. Nicméně, pokud budeme pracovat s regionálním trhy práce na krajské úrovni, tak přes 90 % obyvatel pracuje v kraji, ve kterém má své trvalé bydliště. Jedinou výjimkou je Středočeský kraj. Toto je jeden z důležitých faktorů pro stanovení optimální velikosti oblasti pro analýzu trhu práce. V případě, že bychom potřebovali nižší úroveň, doporučuji provést vlastní regionalizaci území. Ukázku takovéto regionalizace naleznete na příkladu Moravskoslezského kraje v příloze A.

Administrativní region je účelově vymezená oblast pro systém řízení veřejné správy, která se ale často liší od přirozených sociogeografických regionů.

Příčinou ***geografické segmentace*** trhu práce je omezená prostorová mobilita pracovní síly resp. její imobilita, která je výrazně vyšší než u kapitálu. Tato relativní imobilita je způsobena:

- u dojížďky – existencí dopravních nákladů a ztrátou času při dopravě,
- u migrace – na jedné straně existencí nákladů na migraci (dopravní náklady, náklady na hledání a koupi bytu atd.) a vysokého rizika způsobeného neznalostí prostředí, na druhé straně překážkami povahy psychosociální (sociální vazby v původní oblasti).

Sociální jevy a procesy lze vysvětlovat, pouze bereme-li v úvahu prostor i čas. Velice důležitým pojmem je **časoprostorová konvergence**, která popisuje proces zkracování vzdálenosti v čase, který je dán rozvojem dopravy. To může v budoucnu výrazně změnit vymezování regionálních trhů práce. V kontextu tohoto procesu klesá v dnešní době **geografická imobilita** především v důsledku rozvoje automobilové dopravy a rovněž se snižuje její vliv na trh práce rozvojem informačních a komunikačních technologií. Rozvíjejí se nové formy organizace práce, které již nejsou tak silně vázány na prostor, například teleworking. Nicméně jejich využití je v České republice zatím omezené, jedná se jen o určité obory,

v obecné rovině je, a v nejbližší době stále bude, trh práce geograficky segmentován. Důsledkem této segmentace je omezení trhu práce na určitou oblast, resp. region.

1.2 Subjekty na trhu práce a jejich role

1.2.1 Základní vymezení

V rámci analýz regionálních trhů práce je často zkoumána nabídka práce a poptávka po práci z pohledu objemu, struktury a pracovní mobility.

Poptávka po práci představuje množství práce (pracovních sil, resp. pracovního času) požadované zaměstnavateli, za které jsou ochotni zaplatit určitou mzdu. Dělí se na uspokojenou a neuspokojenou.

Uspokojená poptávka po práci je představována obsazenými pracovními místy:

- osobami zaměstnanými v pracovním (nebo obdobném) poměru,
- osobami samostatně výdělečně činnými,
- osobami spolupracujícími (rodinní příslušníci osob samostatně výdělečně činných).

Neuspokojená poptávka po práci jsou volná pracovní místa, která mají zaměstnavatelé zájem obsadit. Tuto lze dále dělit na:

- evidovanou neuspokojenou poptávku po práci, což jsou volná pracovní místa, která mají zaměstnavatelé zájem obsadit, evidovaná úřadem práce nebo jinou zaměstnavatelskou agenturou,
- neevidovanou neuspokojenou poptávku po práci, což jsou volná pracovní místa, jež se snaží zaměstnavatelé obsadit bez pomoci státních orgánů práce nebo jiných zprostředkovatelských agentur (tichá poptávka po práci).

Nabídku práce představují osoby, které nabízejí na trhu práce svou pracovní sílu za určitou mzdu.

Uspokojená nabídka práce je počet osob ekonomicky aktivních na pracovních místech. Je tvořena :

- osobami zaměstnanými v pracovním (nebo obdobném) poměru,
- osobami samostatně výdělečně činnými,
- osobami spolupracujícími (rodinní příslušníci osob samostatně výdělečně činných).

Neuspokojená nabídka práce je tvořena osobami, které nabízejí pracovní sílu, avšak vzhledem k nedostatku pracovních míst z hlediska jejich kvantity či z důvodu rozdílné struktury nabízených pracovních míst a jiných důvodů nemohou zaměstnání získat. Jde o osoby, které nepracují, ale pracovat mohou, chtějí a práci hledají. Neuspokojenou nabídku práce lze členit na:

- evidovanou neuspokojenou nabídku práce, která je tvořena uchazeči evidovanými územně příslušným úřadem práce nebo jinou zprostředkovatelskou agenturou,
- neevidovanou neuspokojenou nabídku práce tvoří osoby, které si hledají zaměstnání samostatně bez využití služeb státních orgánů práce nebo soukromých agentur.

Jak vyplývá z předchozího textu, problém na trhu práce v regionu tvoří neuspokojená nabídka práce, kterou lze označit jako nezaměstnanost a neuspokojená poptávka po práci, což je vlastně soubor neobsazených pracovních míst.

V následujícím schématu, které považujeme za klíčové při tvorbě regionálních analýz, jsou zobrazeny základní vztahy a toky na regionálním trhu práce včetně vazeb na vzdělávací systém. **Při sestavování regionálních strategií by neměly být opomenuty žádné z uvedených oblastí, rovněž by při formulování jejich závěrů měly být zohledněny všechny níže uvedené vztahy.**

Schéma 1 – Základní vztahy na regionálním trhu práce a vazba na vzdělávací systém

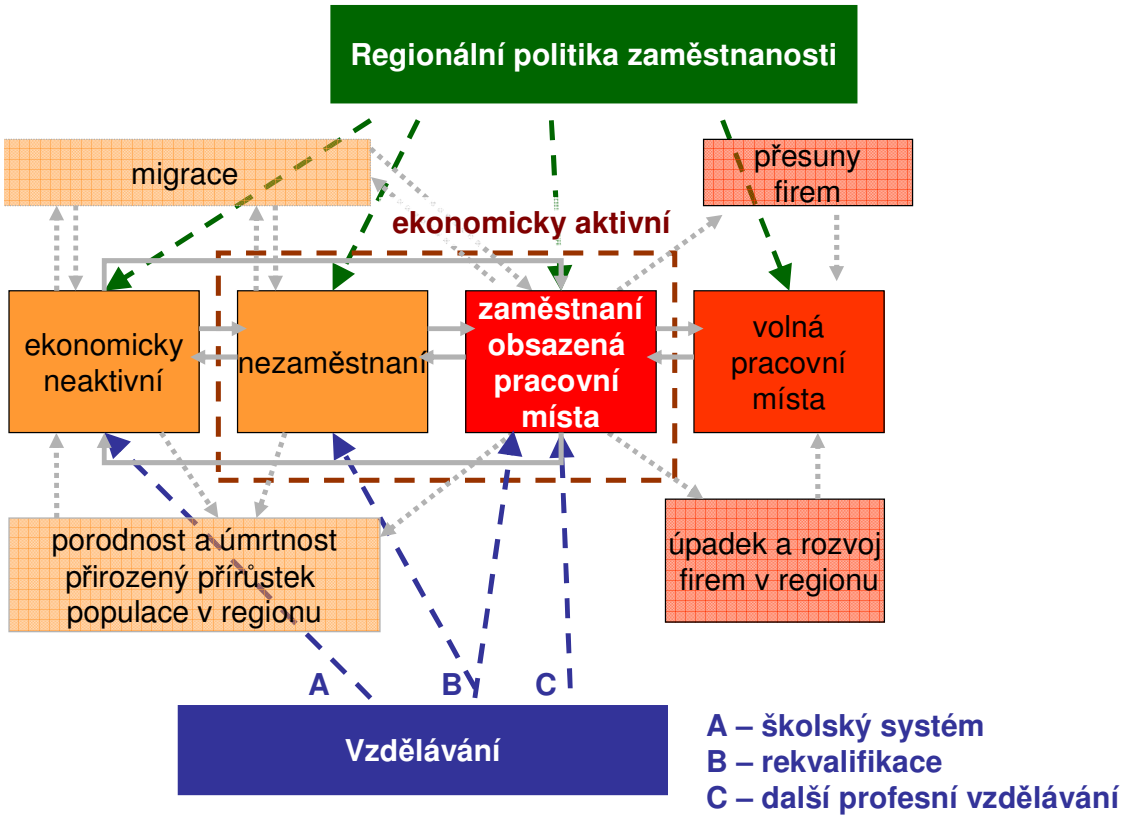

Zdroj: autoři.

1.2.2 Organizace a instituce, které významně ovlivňují regionální trh práce

Centrální orgány

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí řídí a kontroluje výkon státní správy a dodržování zákonnosti při zabezpečování státní politiky zaměstnanosti. Přitom:

- zpracovává celostátní koncepce a programy státní politiky zaměstnanosti a řešení stěžejních otázek na trhu práce, zaujímá stanoviska k návrhům ovlivňujícím státní politiku zaměstnanosti, které zpracovávají jiné ústřední orgány státní správy,
- soustavně sleduje a vyhodnocuje situaci na trhu práce, zpracovává prognózy vývoje zaměstnanosti a přijímá opatření na ovlivnění poptávky a nabídky práce a k vytváření souladu mezi zdroji a potřebami pracovních sil v České republice a přijímá opatření k usměrňování pracovních sil ze zahraničí na území České republiky a pracovních sil do zahraničí,
- zabezpečuje tvorbu národní soustavy povolání v souladu s vývojem trhu práce,
- řídí úřady práce,
- přijímá opatření na podporu a dosažení rovného zacházení s muži a ženami, s osobami bez ohledu na jejich rasový nebo etnický původ, s osobami se zdravotním postižením a s dalšími skupinami osob, které mají ztížené postavení na trhu práce, pokud jde o přístup k zaměstnání, rekvalifikaci, přípravě k práci a specializovaným rekvalifikačním kurzům, a přijímá opatření pro zaměstnávání těchto osob,
- spravuje a poskytuje prostředky na zabezpečování státní politiky zaměstnanosti, rozhoduje o jejich použití, zajišťuje národní financování opatření v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce, která jsou obsažena v programech Evropského sociálního fondu, a zabezpečuje projekční řešení a programově technické vybavení informačního systému v oblasti zaměstnanosti a koordinuje činnosti v rámci systému Evropských služeb zaměstnanosti,
- zabezpečuje rozvíjení mezinárodních vztahů a mezinárodní spolupráci v oblasti zaměstnanosti a lidských zdrojů na úseku trhu práce, včetně spolupráce s Evropským společenstvím,
- spolupracuje s příslušnými orgány veřejné správy členských států Evropské unie v souvislosti s vysíláním zaměstnanců k výkonu práce na území jiného členského státu,

- zřizuje státní rekvalifikační střediska a pracovně rehabilitační střediska pro osoby se zdravotním postižením,
- vede pro účely zaměstnanosti centrální evidenci zájemců o zaměstnání, uchazečů o zaměstnání, osob se zdravotním postižením, cizinců a evidenci povolení k výkonu umělecké, kulturní, sportovní a reklamní činnosti dětí,
- uděluje a odnímá povolení právnickým nebo fyzickým osobám ke zprostředkování zaměstnání a vede evidenci agentur práce a kontroluje jejich činnost,
- vykonává kontrolní činnost v rozsahu stanoveném příslušným zákonem, včetně ukládání pokut.

Ministerstvo mládeže školství a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je ústředním orgánem státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy, pro vědní politiku, výzkum a vývoj, včetně mezinárodní spolupráce v této oblasti, a pro vědecké hodnosti, pro státní péči o děti, mládež, tělesnou výchovu, sport, turistiku a sportovní reprezentaci státu.

Ministerstvo pro místní rozvoj

Ministerstvo pro místní rozvoj je ústředním orgánem státní správy ve věcech:

- regionální politiky, včetně regionální podpory podnikání,
- politiky bydlení,
- rozvoje domovního a bytového fondu,
- pro věci nájmu bytů a nebytových prostor,
- územního plánování,
- stavebního řádu,
- investiční politiky.

Ministerstvo pro místní rozvoj dále spravuje finanční prostředky určené k zabezpečování politiky bydlení a regionální politiky státu, koordinuje činnosti ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy při zabezpečování politiky bydlení a regionální politiky státu, včetně koordinace financování těchto činností, pokud tyto prostředky přímo nespravuje. Ministerstvo pro místní rozvoj také zabezpečuje informační metodickou pomoc vyšším územním samosprávným celkům, městům, obcím a jejich sdružením a zajišťuje činnosti spojené s procesem zapojování územních samosprávných celků do evropských regionálních struktur.

Organizace na regionální úrovni

Úřady práce

Úřady práce jsou správní úřady. V čele úřadu práce je ředitel. Správní obvody úřadů práce jsou shodné s územními obvody okresů. Správním obvodem Úřadu práce hlavního města Prahy je území obvodů hlavního města Prahy. Místní

příslušnost úřadu práce se řídí místem, ve kterém je nebo má být zaměstnání vykonáváno.

K zabezpečení spolupráce na trhu práce vytvářejí úřady práce poradní sbory složené zejména ze zástupců odborových organizací, organizací zaměstnavatelů, družstevních orgánů, organizací zdravotně postižených a územních samosprávných celků. Účelem poradních sborů je koordinace při realizaci státní politiky zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů v příslušném správním obvodu. Poradní sbory se vyjadřují zejména k poskytování příspěvků zaměstnavatelům v rámci aktivní politiky zaměstnanosti, programům rekvalifikace, organizaci poradenské činnosti, opatřením na podporu rovného zacházení se všemi fyzickými osobami uplatňujícími právo na zaměstnání a k hromadnému propouštění.

Úřady práce vytvářejí za účelem posouzení vhodné formy pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením odborné pracovní skupiny, složené zejména ze zástupců organizací zdravotně postižených a zástupců zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % osob se zdravotním postižením.

Vybrané úřady práce (s krajskou působností) zabezpečují pro svůj územní obvod, kromě činností uvedených v zákoně č. 435/20054 Sb. o zaměstnanosti, také:

- zpracování koncepce a strategie zaměstnanosti a zpracování statistik, rozborů a výhledů,
- koordinaci činnosti úřadů práce při provádění aktivní politiky zaměstnanosti,
- činnost Evropských služeb zaměstnanosti,
- spolupráci při vytváření mezinárodních programů nebo programů s mezinárodní účastí týkajících se rozvoje lidských zdrojů a financování z prostředků Evropských strukturálních fondů,
- zřizování školících a rekvalifikačních středisek pro osoby se zdravotním postižením, pracovně rehabilitačních středisek,
- spolupráci v otázkách zabezpečování zaměstnanosti, mobility pracovních sil a rozvoje lidských zdrojů s územními samosprávnými celky, příslušnými odborovými organizacemi a organizacemi zaměstnavatelů,
- zpracování podkladů pro udělování investičních pobídek.

Agentury práce, personální agentury

Agentury práce mohou provádět zprostředkování zaměstnání na území České republiky nebo z území České republiky do zahraničí a ze zahraničí na území České republiky.

Agentury práce mohou provádět i zprostředkovatelskou činnost zaměřenou na zaměstnávání fyzických osob za účelem výkonu jejich práce pro uživatele. Úřady práce a agentury práce spolupracují při řešení situace na trhu práce.

Zprostředkování zaměstnání mohou agentury práce provádět bezplatně nebo za úhradu, včetně úhrady, při které je dosahován zisk. Při zprostředkování zaměstnání za úhradu nemůže být od fyzické osoby, které je zaměstnání zprostředkováváno, požadována úhrada.

Ve prospěch agentury práce nebo uživatele jsou při zprostředkování zaměstnání za úhradu rovněž zakázány jakékoliv srážky ze mzdy nebo z jiné odměny poskytované zaměstnanci za vykonanou práci.

Povolení ke zprostředkování zaměstnání vydává ministerstvo na základě žádosti právnické nebo fyzické osoby o:

- povolení ke zprostředkování zaměstnání na území České republiky,
- povolení ke zprostředkování zaměstnání cizinců na území České republiky, nebo
- povolení ke zprostředkování zaměstnání do zahraničí.

Podmínkou udělení povolení ke zprostředkování zaměstnání fyzické osobě je dosažení věku nejméně 23 let, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, odborná způsobilost a bydliště na území České republiky.

Povolení ke zprostředkování zaměstnání se vydává maximálně na dobu 3 let; povolení lze vydat opakovaně.

V některých případech existují regionální zaměstnanecké agentury, které poskytují služby komplexnějšího charakteru, které jsou určeny:

- zaměstnavatelům hledajícím vhodné pracovníky,
- zaměstnancům uvolňovaným v rámci organizačních změn,
- lidem hledajícím uplatnění na trhu práce,
- institucím působícím na trhu práce.

Často spolupracují v rámci sítě zaměstnaneckých agentur spolu s podnikovými zaměstnaneckými agenturami.

Vzdělávací instituce

Mezi vzdělávací instituce v regionu patří školy, školská zařízení a další organizace v oblasti vzdělávání.

Hospodářská komora ČR

Hospodářská komora České republiky (HK ČR) je subjektem zastupujícím podnikatelskou veřejnost v České republice a neodmyslitelnou součástí hospodářského života v ČR. Chrání zájmy svých členů – malých, středních a velkých podniků, sdružujících se v regionální síti komor a v živnostenských společenstvech. Hlavním posláním komory je prosazovat a podporovat opatření, která přispívají k rozvoji podnikání v ČR a tím i k celkové ekonomické stabilitě státu.

Po politických a ekonomických změnách v České republice se Hospodářská komora ČR transformovala v samostatnou instituci, která se stala respektovanou a nedílnou součástí českého ekonomického systému.

Hospodářská komora České republiky zastupuje podnikatelskou veřejnost na základě zákona 301/1992. Pro tisíce podnikatelů je vyhledávaným servisním místem.

Poskytuje své členské základně i podnikatelské veřejnosti poradenské a konzultační služby v otázkách spojených s podnikatelskou činností, organizuje v rámci své působnosti vzdělávací činnost, spolupracuje s orgány státní správy a místních samospráv, zabezpečuje propagaci a šíření informací o podnikatelské činnosti svých členů, zřizuje v rámci své působnosti zařízení s institucemi na podporu rozvoje podnikání a vzdělanosti.

V současné době má Hospodářská komora ČR celkem 14 regionálních hospodářských komor v působnosti krajů a desítky oblastních komor aktivně působících v jednotlivých oblastech po celé České republice a více než 80 živnostenských společenstev. Díky této regionální a oborové síti je schopna poskytnout široké podnikatelské veřejnosti (členům i nečlenům) služby odpovídající standardům hospodářských komor v zemích EU. Jedná se zpravidla o:

- organizace mezinárodních a bilaterálních firemních kontaktních akcí,
- organizace doprovodných podnikatelských misí státních představitelů ČR při oficiálních návštěvách v zahraničí,
- návštěvnické mise podnikatelů u příležitosti oficiální účasti ČR na zahraničních veletrzích a výstavách,
- mise zahraničních investorů pro malé a střední české podniky,
- zprostředkování kontaktů s partnerskými obchodními komorami a jinými podnikatelskými institucemi v zahraničí,
- zajištění kompletních služeb zahraničním firmám pro jejich prezentaci v České republice, organizace seminářů, workshopů a podobných akcí oborově a teritoriálně zaměřených,
- zastoupení České podnikatelské reprezentace (CEBRE) při EU v Bruselu.

Svazy zaměstnavatelů

Svazy zaměstnavatelů jsou dobrovolné organizace sdružující zaměstnavatele a podnikatele v České republice. Jsou to nestátní organizace nezávislé na vládě, politických stranách a odborech. Jejich cílem je podporovat a prosazovat zájmy sdružených zaměstnavatelů.

Odborové svazy

Odborové svazy na trhu práce hrají významnou úlohu nejen v oblasti kolektivního vyjednávání, ale také v dalších oblastech spojených např. s tvorbou a připomínkováním legislativních předpisů z oblasti práce. Vzhledem k jejich velkému počtu a diferencované struktuře a zaměření jsou v dalším textu jako příklad aktivit uvedeny skutečnosti, které vyplývají z programu Českomoravské konfederace odborových svazů na léta 2006 - 2010.

Odborové svazy považují za stěžejní společný cíl co nejdůstojnější pracovní podmínky zaměstnanců, svých členů, zejména v období, které bude silně ovlivňováno snahami o liberálnější ekonomické prostředí a konkurenčními tlaky stále více se globalizující ekonomiky.

Při tom využije všech možností, zákonných prostředků a oprávnění, kterými disponují, aby důsledně ochránily lidi v pozici odboráře, zaměstnance, rodiče, pojištěnce, spotřebitele, živnostníka, důchodce.

Odborové svazy se zaměřují na usnadnění získání a udržení zaměstnání, ochranu před diskriminací v práci, na zabezpečení spravedlivých a rovných ekonomických a sociálních podmínek zaměstnanců v době, kdy jsou ekonomicky aktivní, plní svou rodičovskou roli, ztratí zaměstnání nebo se ocitnou v nepříznivých sociálních situacích či v období důchodů.

Podporují další rozvoj a posílení veřejných systémů sociální ochrany. Působením v Radě hospodářské a sociální dohody (dále jen RHSD) usilují o zlepšování těchto systémů a jejich finanční udržitelnost tak, aby garantovaly důstojnou sociální ochranu zaměstnanců v podmínkách měnících se struktur rodiny a stárnutí obyvatelstva a současně podporovaly zaměstnanost.

Ve všech oblastech své činnosti se snaží důsledně prosazovat princip rovných příležitostí a vystupovat proti projevům xenofobie a všem formám diskriminace.

Jako aktivní člen evropských a světových odborů podporují, aby proces evropské integrace obsahoval nejen ekonomickou, ale i sociální dimenzi, a aby čistě ekonomické zájmy o co největší liberalizaci světového obchodu nešly proti ochraně lidských práv a pracovních standardů.

V podpoře vědy a výzkumu vidí efektivní cestu dalšího rozvoje české společnosti.

Aktivně vystupují proti sociálnímu vyloučení, chudobě a nerovnosti, za finančně a místně dostupnou zdravotní péči a další veřejné služby.

Odborové svazy v rámci nejsilnějšího nástroje odborů – kolektivních smluv – usilují, aby zaměstnanci dostávali svůj spravedlivý podíl na vytvořených hodnotách společnosti i na hospodářských výsledcích firem.

Regionální rozvojové agentury

Posláním regionálních rozvojových agentur je přispívat ke koordinaci projektů ekonomické a sociální transformace a k rozvoji regionu, to znamená:

- být developerem vybraných regionálních projektů,
- podporovat rozvoj různých forem podnikání,
- poskytovat informační služby pro municipality a instituce,
- být regionálním centrem pro zahraniční spolupráci,
- podílet se na vytváření a rozvoji regionální politiky.

K zajištění těchto aktivit je zpravidla využíváno prostředků fondů zahraniční pomoci, zejména Evropské unie, veřejné zdroje státu, okresů a obcí, případně zdrojů privátních.

Na regionálním trhu zpravidla regionální rozvojové agentury:

- podporují efektivní spolupráci a koordinaci ekonomických rozvojových iniciativ, praktických činností a alokování investic do obcí, institucí a dalších organizací v rámci regionu, případně tam, kde je to možné, i mimo region,
- připravují a řídí projekty, případně poskytují finanční podporu pilotním projektům individuálního charakteru a projektům strategického významu v rámci regionu, jak přímo, tak ve spolupráci s jinými regionálními a zahraničními partnery,
- propagují region a jeho silné stránky a kapacity potenciálním investorům a obchodním partnerům a návštěvníkům v rámci České republiky i v zahraničí, jak přímo, tak ve spolupráci s dalšími regionálními institucemi,
- přispívají svou činností k připravenosti regionu vstoupit v rámci ČR do struktur Evropské unie a získávat finanční zdroje z EU pro rozvoj regionu,
- zvyšují podíl komerčních činností a snižují finanční závislost na akcionářích.

Regionální agentury plní v regionu zpravidla funkci regionálního informačního centra. Hlavní působení těchto agentur spočívá v oblasti:

- podpory regionální infrastruktury,
- podpory místní infrastruktury - malé investiční projekty,
- informatiky a propagace,
- strategie regionálního rozvoje,
- regionálního operačního programu,
- strategických plánů rozvoje měst a mikroregionů.

Orgány regionální a místní samosprávy

Orgány regionální a místní samosprávy hrají také důležitou roli na regionálním trhu práce.

Na krajské úrovni jsou zpravidla formulovány dokumenty koncepčního charakteru, které na střednědobé až dlouhé období formulují vývoj území, a to nejen v oblasti lidských zdrojů. V této oblasti důležitou roli sehrává vazba struktury vzdělávací soustavy na regionální úrovni na konkrétní požadavky zaměstnavatelů na pracovní sílu (kraje jsou zřizovateli většiny středních škol).

Konkrétní aktivity, které ve svém důsledku ovlivňují trh práce, mohou být velmi různorodé - od akcí informačního charakteru, přes přímou podporu vstupu investorů do regionu až po účast v rozvojových projektech, které jsou orientovány na vznik nových pracovních míst, případně na změnu kvalifikační struktury pracovní síly.

Na úrovni obcí a měst se zpravidla jedná o obdobné aktivity na místní úrovni. Významnou roli města a obce sehrávají v oblasti vytváření veřejně prospěšných pracovních míst a jejich obsazování vhodnými uchazeči o zaměstnání, čímž mohou významnou mírou přispívat ke snižování místní

nezaměstnanosti. Rostoucí důležitost má skutečnost, že obce a města jsou zřizovateli naprosté většiny základních škol. Tento stupeň škol sice nepřipravuje žáky přímo pro nástup do zaměstnání, nicméně je stále více zřejmé, že významným způsobem formuje nejen klíčové kompetence pro celoživotní vzdělávání a budoucí uplatnitelnost na trhu práce, ale zejména může ovlivnit volbu další vzdělávací dráhy na středoškolském stupni.

1.3 Faktory ovlivňující profesní a územní mobilitu pracovní síly

1.3.1 Vymezení profesní a územní mobility na trhu práce

Cílem hospodářské politiky státu v oblasti trhu práce bývá obvykle **podpora profesní a územní mobility na trhu práce.** Potřeba intervenovat se často objevuje v případě nerovnováhy na trhu práce z důvodu rozdílné stávající (případně očekávané) struktury pracovních míst na straně poptávky po práci ve vztahu k profesní struktuře pracovní síly na straně nabídky práce.

Tato nerovnováha často vyvolává tzv. **strukturální nezaměstnanost,** která vzniká, když nabídka práce určitého druhu (např. podle pohlaví, povolání, kvalifikace, regionu) je rozdílná od poptávky v uvedené struktuře a když nejsou osoby (z hlediska celkové poptávky po práci) hledající práci dostatečně mobilní na to, aby si na jiných trzích práce (v jiných odvětvích, v jiných profesích, na pracovních místech s jinými kvalifikačními požadavky, v jiných regionech) našly práci.

Indikátory strukturální nezaměstnanosti jsou např. vysoký počet neobsazených volných pracovních míst a zároveň vysoký počet nezaměstnaných, přičemž tento nesoulad může vzniknout proto, že poptávka po určitém druhu práce roste, zatímco po jiném druhu klesá, přičemž nabídka se nepřizpůsobuje dostatečně rychle. Dalším indikátorem strukturální nezaměstnanosti je růst průměrné délky trvání nezaměstnanosti a také růst doby neobsazenosti pracovních míst.

Hlubšími příčinami strukturální nezaměstnanosti jsou:

- prostorová imobilita pracovních sil, která překáží nebo ztěžuje rovnováhu regionálních trhů práce - **imobilitou podmíněná regionální nezaměstnanost,**
- pokles poptávky po práci určitého druhu v důsledku takových technologických změn, které šetří práci - **technologická nezaměstnanost,**
- růst nabídky práce, který je podmíněn ekonomickými nebo politickými příčinami, např. zvýšeným přílivem emigrantů ze zahraničí a také demografickými vlnami uvnitř konkrétní země - **strukturální nezaměstnanost vyvolaná růstem nabídky práce,**
- pokles poptávky po práci vyžadující určitou kvalifikaci, který je determinován rozdílem mezi strukturou mezd a strukturou

produktivity práce, v důsledku čehož dochází ke zdražení určitého druhu práce - **strukturální nezaměstnanost podmíněná mzdovou strukturou.**

Řešením problému profesní nerovnováhy na trhu práce je **snaha o zpružnění trhu práce**, to znamená vytvoření takových podmínek na trhu práce (např. pomocí nástrojů politiky zaměstnanosti, změnami struktury oborů školské soustavy), aby došlo k **podpoře profesní mobility.** Jedná se např. o vstup na trh práce absolventů, kteří mají zaměstnavateli požadované znalosti a dovednosti v požadovaných oborech, případně systém rekvalifikačních aktivit ať na straně zaměstnavatelů či uchazečů o zaměstnání, případně osob majících zájem o změnu zaměstnání.

Za řešení územní nerovnováhy, profesní nerovnováhy trhu práce lze považovat aktivity zaměřené na **podporu územní mobility.** V tomto případě se jedná o dvě formy řešení disproporce mezi místem bydliště a místem pracoviště.

První formou je **dojíždění za prací bez změny trvalého bydliště.** Tento způsob řešení je na českém trhu práce velmi rozšířen, ale má svá omezení a limity. Celý proces rozhodování o tom, zda člověk přijme zaměstnání u zaměstnavatele mimo obec svého bydliště je ovlivněn zvažováním nákladů spojených s dojížděním, což jsou vlastní náklady na dopravu, „cena“ doby strávené dojížděním do zaměstnání a zpět, dostupností místa pracoviště a výší mzdy, která je mu nabídnuta, případně vyplácena. V případě uchazečů o zaměstnání je třeba dále zohledňovat výši podpory v nezaměstnanosti a dalších sociálních dávek spojených s jejich statusem nezaměstnaného. Cílem politiky zaměstnanosti v této oblasti je dosažení takového stavu, kdy by byla dojížďka za prací oboustranně přijatelná.

Druhou formou řešení územních disproporcí je **změna trvalého bydliště z důvodu nalezení nového zaměstnání.** Tato cesta řešení je v českých poměrech omezena několika faktory, mezi než patří hlavně regulované nájemné a s tím související nerozvinutý trh s byty. Řešení územní mobility stěhováním je dále omezeno nutností řešení pracovního uplatnění partnera, rodinnými vazbami, vazbami na určitý region, neochotou části obyvatelstva přijmout riziko spojené se změnou zaměstnaní a hlavně nedostatečnou poptávkou po práci v jiných regionech.

1.3.2 Faktory ovlivňující profesní a územní mobilitu na trhu práce ze strany poptávky po práci

V následujícím textu jsou uvedeny některé faktory působící na profesní a územní mobilitu na regionálních trzích práce ze strany poptávky po práci.

- **Úroveň a vývoj poptávky po koncových výrobcích a službách.** Trh práce jako trh výrobních faktorů je trhem tzv. sekundárním, to znamená plně závislým na situaci na trhu práce produktů. V případě problémů na trhu produktů jsou obvykle také problémy na trhu práce. Tento vztah nelze plně obrátit, to znamená, že problémy české ekonomiky a jejího trhu práce nelze

řešit jen pomocí podpory trhu práce. Řešení problému je na trhu produktů a jinými mechanismy.

- **Orientace ekonomiky. Zaměření na určité typy výrob z hlediska substituovatelnosti práce a kapitálu.** V tomto případě se jedná o rozhodování o technologické orientaci ekonomiky na pracovně náročné či méně pracovně náročné výroby včetně realizace strukturálních změn (např. útlum hornictví, hutnictví, těžkého strojírenství). Každá tato činnost vyžaduje určitou profesní a územní strukturu pracovní síly a každá disproporce se projevuje na trzích práce – průvodním jevem je strukturální nezaměstnanost (viz výše). V mnoha případech nemusí jít ani o celkové snížení poptávky po práci v odvětví či regionu, ale pouze o její jinou strukturu.
- **Vývoj nabídky substituovatelných výrobních faktorů.** Jedná se o vývoj ceny práce a peněz v ekonomice a jejich vzájemný vztah. V některých případech dochází ve snaze minimalizovat náklady a zvýšit celkovou produktivitu faktorů k nahrazování jednoho výrobního faktoru druhým. V případě nahrazování živé práce stroji se jedná o propuštění z důvodu nadbytečnosti.
- **Vztah pracovních nákladů k celkovým nákladům produkce.** Tento faktor vystupuje ve firmách při konkrétním rozhodování o případném snižování zaměstnanosti. Úzce souvisí také s nabídkou substituovatelných faktorů.
- **Působení státu na výši mzdových nákladů.** Jedná se např. o důsledky zavedení minimální mzdy na mzdovou strukturu ve firmách, důsledky stanovení výše povinných odvodů za zaměstnance (zdravotní a sociální) na zaměstnávání osob a podobně.

Tyto faktory (případně skupiny faktorů) působí na poptávku po práci vždy ve vzájemné kombinaci a možnosti jejich analýzy jsou podmíněny kvalitou a dostupností informací.

1.3.3 Faktory ovlivňující profesní a územní mobilitu na trhu práce ze strany nabídky práce

V následujícím textu jsou uvedeny některé faktory působící na profesní a územní mobilitu na regionálních trzích práce ze strany nabídky práce.

- **Působení individuální nabídky práce.** Tato nabídka je podmíněna výší nabízené mzdy, úrovní bohatství jednotlivce (lépe domácnosti) a preferencemi a přímo závisí na dosažené kvalifikaci, nákladech spojených s dosažením kvalifikace (přímých i nepřímých). Projevuje se zde snaha jednotlivce o dosažení co nejvyšších výnosů spojených s nabytou kvalifikací v čase.
- **Působení procesu hledání práce u nezaměstnaných**. Proces hledání zaměstnání je založen na zohlednění nákladů a výnosů spojených s tímto hledáním. Platí zde, že hledání bude pokračovat pouze v případě, že

očekávané výnosy budou vyšší než náklady spojené s hledáním. Působí zde takové faktory jako je výše a rozložení mezd v jednotlivých profesích, konkrétní nabídka profesí na trhu práce a individuální porovnávání, vazby mezi podporou v nezaměstnanosti, jinými dávkami a výší mzdy, která je nabízena zaměstnavateli. V případě starších pracovníků zde vystupuje jako faktor výše poslední dosažené mzdy při hledání zaměstnání a minimální mzdová sazba, za kterou je ochoten vůbec nastoupit do zaměstnání, a ochota akceptovat práci za mzdu nižší či jinak znevýhodněnou (např. drahým dojížděním).

- **Příslušnost uchazečů o zaměstnání do problémové skupiny.** Jedná se o ty uchazeče, kteří mají problémy při hledání zaměstnání a objektivně omezenou možnost přijmout zaměstnání. Patří zde např. osoby se změněnou pracovní schopností, absolventi škol a mladiství, ženy s malými dětmi, staří lidé, málo vzdělaní, nekvalifikovaní pracovníci a příslušníci etnických minorit. U všech těchto skupin je podstatně omezena možnost přizpůsobit se požadavkům trhu práce.
- **Dopravní dostupnost zaměstnavatelů.** Tento problém souvisí s rozložením ekonomicky aktivního obyvatelstva a zaměstnavatelů v konkrétním území a s možnostmi dopravy do zaměstnání. V některých případech je přímo nemožné pomocí veřejné dopravy docestovat na ranní, případně odpolední směnu a zase se vrátit zpět.
- **Cena dopravy do zaměstnání.** Tento faktor souvisí s dopravní dostupností zaměstnavatelů, výší nabízených mezd ze strany zaměstnavatelů a modely hledání práce. Často je cena měsíční dopravy v porovnání s měsíčním výdělkem (s přihlédnutím ke ztrátě času z důvodu dojížďky) hlavním faktorem odmítání nabízeného vhodného zaměstnání.
- **Vytvoření trhu s byty.** Tento faktor podmiňuje stěhování obyvatelstva za prací. S tím souvisí také požadavek na zrušení regulace nájemného. Širší problém, bude nutné ekonomické i politické řešení (podpora bydlení, půjčky, hypotéky, přerozdělení rodinných výdajů ve smyslu zvýšení nákladů na bydlení). Ze strany firem snad nabídkou firemních bytů – není moc pravděpodobné a když, tak pouze u specialistů, které bude chtít firma přilákat.
- **Velikost a výše příjmů rodiny.** Při rozhodování o zaměstnání často hrají důležitou roli faktory související s konkrétním složením domácnosti, počtem nezaopatřených dětí a profesí členů domácnosti. S tím souvisí např. požadavek na práci na jednu směnu, případně zkrácený úvazek u žen.
- **Struktura oborů školské soustavy na všech stupních.** Důležitý faktor, který významně ovlivňuje profesní a územní mobilitu na trhu práce. Jedná se o stanovení konkrétní struktury studijních oborů a jejich naplnění studenty. Zde je nutno znát požadovanou strukturu ze strany zaměstnavatelů související s faktory na úrovni poptávky po práci, tj. úroveň a vývoj poptávky po koncových výrobcích a službách, a s orientací ekonomiky.

V současné době je v **teorii mzdové nepružnosti** existence změn ve vývoji nezaměstnanosti a mzdové nepružnosti vysvětlována různými přístupy: Carruth – Oswald, 1987; Davidson, 1990; Nickell, 1990.

Teorie mzdové nepružnosti může být rozdělena do dvou názorových skupin:

První skupina se soustředí na faktory, které vznikají při *interakci firmy a jejich zaměstnanců*. Jedná se zejména o následující zdroje mzdové rigidity:

- **uzavírané nevyhovující dohody mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem**,
- **segmentace trhu práce:**

  Již zmíněná teorie **„insider - outsider"** (Lindbeck – Snower, 1989), která poukazuje na omezenou flexibilitu pracovního trhu práce v důsledku zformování tzv. interního trhu práce uvnitř zejména velkých firem a externího trhu mimo ně.

  Duální trh práce, tato hypotéza předpokládá, že v ekonomice jsou dva sektory: primární a sekundární. V *primárním sektoru* jsou vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, stabilnější zaměstnání a příležitosti k profesionálnímu růstu, na druhou stranu jsou zde zaměstnavateli očekávány od pracovníků stálé pracovní návyky, dodržování předpisů a většinou se zaměstnanci na tomto trhu vyznačují vyšší kvalifikací, ať už získanou před jejich přijetím nebo během zaměstnání. *Sekundární sektor* se vyznačuje pracovními místy s nižší sociální prestiží a s nižší mzdou. Zaměstnavatel nevyžaduje kvalifikaci a ani nepodporuje její získání. Pro tento trh je charakteristická vysoká fluktuace pracovníků z důvodů jejich snadné nahraditelnosti pro zaměstnavatele, je zde snadné zaměstnání získat, ale i naopak ztratit. Velice obtížný je pro tyto pracovníky přístup ke vzdělání, což má za následek vznik bariér mezi těmito sektory.

  Geografická a profesní segmentace - ovlivňuje soutěživost na regionálním trhu práce.

  Teorie **efektivních mezd** (Lazear 1981, Summers 1988). Základní myšlenka této teorie vychází z motivace pracovníka vyšší mzdou. V některých případech může docházet ke zvyšování produktivity práce zaměstnanců a ke snížení nákladů na jednotku práce zaměstnavatele.

Druhá skupina teoretiků se věnuje *zabezpečení hospodářské politiky* a jejím důsledkům pro mzdovou pružnost:

- **výše příspěvku v nezaměstnanosti** (Burtless, 1987) ovlivňuje dobu trvání nezaměstnanosti,
- **legislativně daná úroveň minimální mzdy** vymezuje dolní hranici úrovně mzdy,
- **práce odborového svazu a jeho chování;** modely efektivních dohod mezi odborovými svazy a firmami, vytváření úrovně mezd

sledující Paretovo optimum, které je charakterizováno pomocí mzdové nepružnosti a nezaměstnanosti.

2. Zdroje regionálních dat a jejich kvalita

Publikace je postavena na analýze standardních datových zdrojů a na datech z průzkumů provedených v rámci řešení grantového projektu. Tato data mají kvalitativní i kvantitativní charakter. Snahou tohoto přístupu je postihnout celý složitý komplex vztahů mezi jednotlivými subjekty na trhu práce. Tato kapitola obsahuje seznam informačních zdrojů, které jsou k dispozici pro regionální trhy práce a zároveň jejich hodnocení z hlediska reprezentativnosti pro jednotlivé úrovně regionů.

Pokud se zbýváme analýzou regionálních dat, je základním problémem nedostatek dat na požadované regionální úrovni, proto je často nutné používat metody regionalizace údajů z vyšších celků. Nejčastěji se agregované ukazatele přepočítávají podle velikosti populace v nižších celcích. U ekonomických ukazatelů se k přepočtu používá i struktura zaměstnanosti, např. při regionalizaci GDP produktivit v odvětvích se přepočte na zaměstnance a potom se následně zagreguje dle zaměstnanosti v regionu. Pro přesnější odhad se můžou ještě tyto hodnoty převážit podle produktivity v jednotlivých regionech. K odhadu produktivity v regionu se obvykle používá mzda resp. mzdová diference.

Základní problém s kvalitou regionálních dat je v jejich prostorové validitě a reliabilitě, a to především u menších regionů (tzn. od úrovně NUTS 3).

Problém s prostorovou validitou spočívá v přesahu lokálních aktivit za hranice regionu jak ve formě vyjížďky za prací, za službami, tak i v podnikatelských aktivitách. Proto je nutné velice pečlivě sledovat metodiku sběru a kódování dat. Např. u podniků se pro sledování objemu mzdových nákladů používají dva přístupy: podniková metoda a pracovištní metoda. V prvním případě jsou mzdové prostředky členěny dle sídla podniku a u druhého dle umístění pracoviště (Výkaz Práce 3 – 01). Pokud se pak počítá z těchto hodnot průměrná měsíční mzda, byl rozdíl mezi těmito metodami např. v roce 2001 u okresu Karviná okolo 1000 Kč. Důvodem je umístění sídla společnosti OKD a.s. v okrese Ostrava. Bohužel tento výkaz je od roku 2002 zrušený.

Problém prostorové reliability dat je především u malých regionů (úroveň NUTS 5). Časové řady u těchto regionů vykazují vysokou variabilitu a jsou velmi špatně predikovatelné, proto je nutné tyto řady stabilizovat buď prostřednictvím klouzavých průměrů nebo metodami exponenciálního vyrovnání. Rovněž je možné používat roční, příp. víceleté průměry. Další přístup ke stabilizaci časových řad je jejich prostorová agregace. To je na jednu stranu velmi pozitivní z pohledu zlepšení možnosti predikovatelnosti vývoje těchto oblastí, ale na straně druhé dochází ke stírání regionálních rozdílů a ztrátě informací snížením stupňů volnosti.

Volba velikosti regionů pro vlastní analýzu by měla zohledňovat jejich relativní uzavřenost a reprezentativitu výběru u sledovaného znaku pro danou oblast (počet pozorování v závislosti na počtu obyvatel).

2.1 Standardní informační zdroje

Pro zajištění potřebných informací za regiony bylo přijato „Opatření Českého statistického úřadu ze dne 27. dubna 1999 k 1. lednu 2000“ (viz Sbírka zákonů 1999, Částka 33), které zavedlo evropskou klasifikaci územních statistických jednotek NUTS (La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) jako tzv. klasifikaci CZ-NUTS. Od 1. ledna 2008 bude systém statistické klasifikace územních struktur v České republice rozdělen v souladu se systémem Eurostatu na dvě části:

1. klasifikace CZ-NUTS,
2. systém LAU (Local Administrative Units).

Klasifikace se překrývají s administrativním vymezením České republiky a jednotlivé úrovně jsou definovány takto:

- LAU 2 (dřívější NUTS 5) – obce,
- LAU 1 (dřívější NUTS 4)- okresy (76 okresů + Praha),
- NUTS 3 - vyšší územní samosprávné celky - kraje (13 krajů + Praha),
- NUTS 2 - sdružené kraje (8 jednotek),
- NUTS 1 - území celé České republiky,
- NUTS 0 - stát Česká republika.

Tyto klasifikace jsou pro nás výchozí při analýzách dat z ČSÚ. V některých úlohách je možno použít i jemnější členění dle základních sídelních jednotek, resp. urbanistických obvodů (blížeji Registr sčítacích obvodů). Volba velikosti regionů pro vlastní analýzu by měla zohledňovat jejich relativní uzavřenost a reprezentativitu výběru u sledovaného znaku pro danou oblast (počet pozorování v závislosti na počtu obyvatel). Při agregaci dochází ke snižování variability sledovaných znaků. To je na jednu stranu velmi pozitivní z pohledu zlepšení možnosti predikovatelnosti vývoje těchto oblastí, ale na straně druhé dochází ke stírání regionálních rozdílů a ztrátě informací snížením stupňů volnosti.

Za základní informační zdroje o regionálním trhu práce považujeme pravidelná šetření prováděná Českým statistickým úřadem (ČSÚ) a Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (MPSV ČR).

Výběr těchto informačních zdrojů je proveden na základě jejich vhodnosti k popisu oblastí dle klasifikace CZ-NUTS. Jedná se o následující zdroje informací:

VŠPS - Výběrové šetření pracovních sil,
RSCP - Informační systém "Regionální statistika ceny práce",
EPZ - Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy,
UVPM - Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa,
SUVPM - Struktura uchazečů a volných pracovních míst,
SLDB - Sčítání lidu, domů a bytů.

2.1.1 Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS)

Zadavatel: MPSV ČR. Zpracovatel:ČSÚ. Periodicita: longitudinální šetření, výsledky jsou vyhodnocovány čtvrtletně.

Popis: výběrové šetření pracovních sil umožňuje proti běžnému výkaznictví kvalifikovaně odhadnout výši zaměstnanosti v organizacích a firmách včetně samostatné činnosti osob podnikajících podle živnostenského zákona a dalších právních norem. Zjišťuje aktuální strukturu zaměstnanosti podle pohlaví, věku, kvalifikace, odvětví a charakteru zaměstnání respondentů. Dále jsou šetřeny údaje o výši odpracované doby, o rozsahu podzaměstnanosti, souběhu zaměstnání a o mobilitě pracovních sil. Stejně tak poskytuje šetření informace o celkové nezaměstnanosti a jejím charakteru, o struktuře nezaměstnaných z hlediska sociálního, profesního, kvalifikačního, délky trvání nezaměstnanosti aj., a to i v územním průřezu.

Cílová populace: šetření podléhají všechny osoby bydlící ve vybraném bytě nepřetržitě po dobu minimálně 3 měsíců, přičemž není rozhodující a není ani sledováno, mají-li zde pobyt trvalý, přechodný, dlouhodobý nebo nehlášený. Výjimkou jsou vojáci základní služby, kteří jsou z praktických důvodů šetřeni v místě svého bydliště před nástupem do vojenské služby. Šetření se nevztahuje na osoby bydlící dlouhodobě v hromadných ubytovacích zařízeních. Z toho důvodu jsou údaje za určité skupiny obyvatelstva, zejména za cizí státní příslušníky žijící a pracující na území republiky k dispozici pouze v omezené míře. Data jsou reprezentativní od úrovně NUTS 3 a výše.

2.1.2 Informační systém "Regionální statistika ceny práce" (RSCP)

Zadavatel: MPSV ČR. Zpracovatel: Trexima, spol. s r.o, Zlín – Louky. Periodicita: longitudinální čtvrtletní šetření.

Popis: informační systém "Regionální statistika ceny práce" (RSCP) je pravidelné statistické zjišťování mzdové úrovně zaměstnanců v regionech (krajích). RSCP je zdrojem údajů o aktuálním stavu diferenciace a dynamiky výdělků, podává informace o odpracovaném čase a struktuře zaměstnanosti podle pracovních pozicí v regionu. Hlavním cílem informačního systému je vytvořit datovou základnu pro analyzování jednoho z aspektů trhu práce, kterým je mzda za práci a cena konkrétní pracovní pozice v regionu. Regionální statistika ceny práce je součástí Informačního systému o průměrných výdělcích (ISPV), který je zařazen v programu statistických zjišťování ČSÚ.

Cílová populace: vybrané podnikatelské subjekty zapsané do obchodního rejstříku a dále nepodnikatelské subjekty. Šetření zahrnuje všechna odvětví národního hospodářství a všechny velikostní skupiny zpravodajských jednotek.

Velikost výběru: výběrový soubor zahrnuje více než 2700 ekonomických subjektů, což obsáhne více než třetinu zaměstnanců podnikatelské sféry ČR.

Metody sběru dat: pořizovací program snímá údaje o čerpání příslušných mzdových složek přímo z výpočetních systémů zpravodajských jednotek. Data jsou reprezentativní od úrovně NUTS 3 a výše.

2.1.3 Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa (UVPM)

Zadavatel: MPSV ČR. Zpracovatel: Správa služeb zaměstnanosti. Periodicita: měsíční, k poslednímu dni ve sledovaném měsíci.

Popis: tento výkaz obsahuje údaje o počtu uchazečů o zaměstnání (včetně uchazečů s nárokem na podporu v nezaměstnanosti). Tyto skupiny jsou dále členěny na ženy, absolventy a osoby se zdravotním postižením (OZP). Rovněž obsahuje počet osob v rekvalifikaci a počet volných pracovních míst.

Cílová populace: úplné šetření u registrovaných uchazečů na úřadech práce. Data jsou reprezentativní od úrovně NUTS 4.

2.1.4 Struktura uchazečů a volných pracovních míst (SUVPM)

Zadavatel: MPSV ČR. Zpracovatel: Správa služeb zaměstnanosti. Periodicita: čtvrtletní, vždy k poslednímu dni v posledním měsíci v daném čtvrtletí (tj. 3., 6., 9., a 12. měsíc).

Popis: tento výkaz obsahuje údaje o počtu a podrobné struktuře uchazečů o zaměstnání dle věku, vzdělání, posledního zaměstnání (KZAM). Rovněž obsahuje údaje o počtu a struktuře volných pracovních míst dle vzdělání a zaměstnání (KZAM).

Cílová populace: úplné šetření u registrovaných uchazečů na úřadech práce. Data jsou reprezentativní od úrovně NUTS 4.

2.1.5 Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB)

Zadavatel: Vláda ČR. Zpracovatel: ČSÚ. Periodicita: cca deset let.

Popis: toto šetření obsahuje údaje o počtu a struktuře obyvatel dle místa bydliště i dle míst pracoviště. Je to jediné šetření, ze kterého můžeme určit míru dojížďky příp. vyjížďky z regionů na úrovni NUTS 4 a NUTS 5. Dále obsahuje data o počtu a struktuře domů a bytů.

Cílová populace: úplné šetření u všech osob, které na území České republiky v rozhodný okamžik měly trvalý nebo dlouhodobý pobyt, příp. byly pouze přítomny. Rovněž do sčítání spadají všechny obydlené i neobydlené domy a byty. Data jsou standardně k dispozici od úrovně NUTS 5, je ale možno žádat data i za nižší prostorové jednotky.

2.1.6 Běžná evidence obyvatelstva

Zadavatel: Vláda ČR. Zpracovatel: ČSÚ, magistráty/obecní úřady. Periodicita: kontinuální šetření (každý rok).

Popis: data o přirozeném přírůstku obyvatelstva vznikají na základě měsíčního vypisování. Hlášení o narození, o ukončení těhotenství potratem a o úmrtí, které se eviduje na matrikách, kde se v místě oddání evidují i sňatky. Rozvody eviduje Ministerstvo spravedlnosti. Migrace vnitřní vycházejí z povinnosti občana k přihlášení se k trvalému pobytu – Hlášení o stěhování, které se stejně jako předešlá hlášení evidují na matrikách a poté jsou zpracovávána ČSÚ.

Cílová populace: úplné šetření u všech osob na území České republiky u kterých v daném roce došlo k výše zmíněným událostem. Data jsou reprezentativní od úrovně NUTS 5.

2.2 Data z výzkumu Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR

V rámci projektu proběhly jak kvalitativní výzkumy (hloubkové rozhovory, skupinové diskuze), tak i kvantitativní dotazníkové šetření. V průběhu roku 2005 byla uskutečněna kvalitativní šetření, která slouží v prvé řadě jako samostatný zdroj výzkumné informace, jednak byly jeho závěry využity při konstrukci dotazníku, který byl použit pro rozsáhlý kvantitativní průzkum. Průzkum proběhl v první polovině roku 2006 a umožnil kvantifikovat jednotlivé postoje. V následující části jsou uvedeny metodologické parametry provedených výzkumů.

2.2.1 Výzkum zaměstnavatelů

Zadavatel: VŠB-TUO. Zpracovatel: Kirovová, I. (VŠB-TUO). Periodicita: jednorázové šetření na podzim roku 2005.

Popis: bylo provedeno 20 hloubkových rozhovorů (In-depth-interviews) s odpovědnými zástupci zaměstnavatelů (majitelé, personální ředitelé) o žádoucí a dostupné kvalifikaci žadatelů o zaměstnání, o vývoji požadavků na pracovní sílu, o službách úřadů práce/ personálních agentur, o kvalitě dostupných informací o trhu práce, o potřebách vůči vzdělávacímu systému, o nových formách organizace práce a o názorech na uspořádání pracovněprávních vztahů (včetně legislativy).

2.2.2 Výzkum zprostředkovatelů zaměstnání

Zadavatel: VŠB-TUO. Zpracovatel: Šimek, M. a Konczyna, D. (VŠB-TUO). Periodicita: jednorázové šetření na podzim roku 2005.

Popis: bylo provedeno 10 hloubkových rozhovorů s odpovědnými osobami z agentur nabízejících zprostředkování práce (5 ředitelů Úřadů práce, 5 manažerů soukromých zprostředkovatelských agentur) o potřebách a vývoji na trhu práce.

2.2.3 Výzkum osob, které v poslední době našly práci

Zadavatel: VŠB-TUO. Zpracovatel: Hamanová, J. a Vojnovičová, N. (SC&C.). Periodicita: jednorázové šetření na podzim roku 2005.

Popis: bylo provedeno 6 skupinových rozhovorů (Focus Groups) s lidmi, kteří během posledních tří let hledali zaměstnání. V každé pilotní oblasti se konaly 2 skupinové diskuze. První s lidmi, kteří absolvovali VŠ a druhá s lidmi se středoškolským vzděláním s maturitou. V rámci dvouhodinové diskuze s video záznamem byly probrány následující témata: vzdělání - sny a realita; strategie hledání práce; sociální sítě; vzdělanostní společnost.

2.2.4 VŠB-TUO, SC&C: Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti ČR, 2006.

Zadavatel: VŠB-TUO. Zpracovatel: SC&C. Periodicita: toto dotazníkové výběrové šetření bylo jednorázové a proběhlo v květnu až srpnu 2006.

Popis: šetření bylo realizováno v rámci grantu Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti ČR s následujícími metodologickými parametry. Počet respondentů byl 3000. Výzkum byl stratifikovaný se stejnou pravděpodobností výběru ve třech stratech dle vzdělání, věku a regionu s nestejnou pravděpodobností výběru ve čtyřech hlavních stratech (Praha a Středočeský kraj – 600 respondentů, Kraj Vysočina – 600 respondentů, Moravskoslezský kraj – 600 respondentů a zbytek České republiky – 1200 respondentů). Kritéria výběru respondentů: věk 25 až 60 let, pracují nebo by chtěli během příštích tří měsíců najít práci. Metoda sběru dat: rozhovor face-to-face, záznam odpovědí do papírového dotazníku. Více informací na http://knowledge.vsb.cz/.

3. Regionální rozdíly v České republice a jejich změny v období 1993-2006

Tato kapitola je věnována vývoji některých základních demografických charakteristik v období 1993 - 2006, změnám v oblasti vzdělání a na trhu práce v tomtéž období. Z prostorového hlediska postihuje Českou republiku a její kraje.

3.1 Základní demografické charakteristiky a jejich změny

3.1.1 Celkový počet obyvatelstva

K 31. 12. 2006 dosáhl počet obyvatel České republiky 10 287 189 osob. Oproti začátku roku 1993 došlo ke snížení počtu obyvatel o 38 508 osob, což představuje 0,4 %.

Z pohledu počtu obyvatel v krajích nejvíce osob žilo koncem roku 2006 v Moravskoslezském kraji (1 249 290 osob s 12,1 % podílem na celkovém počtu obyvatel České republiky), v Praze (1 188 126 osob, 11,5 %), ve Středočeském kraji (1 175 254 osob, 11,4 %) a v Jihomoravském kraji (1 132 563 osob, 11,0 %). Mezi nejmenší kraje z hlediska počtu obyvatel patří Karlovarský kraj (304 602 osob, 3,0 %) a Liberecký kraj (430 774 osob, 4,2 %).

Srovnáme-li počet obyvatel v krajích mezi lety 2006 a 1993 můžeme konstatovat, že k nárůstu počtu obyvatel došlo pouze ve Středočeském, Jihočeském, Karlovarském a Libereckém kraji. K nejvyššímu nárůstu došlo ve Středočeském kraji, kde v analyzovaném období přibylo 65 140 osob, což představuje nárůst o 5,9 % oproti stavu k 1. 1. 1993. V ostatních výše zmíněných územích nepřesáhl přírůstek obyvatelstva 1 %. Nejvyšších úbytků obyvatelstva v absolutním i relativním vyjádření bylo dosaženo v Moravskoslezském kraji (34 217 osob, 2,7 %) a v Praze (29 189 osob, 2,4 %). Významnější pokles celkového počtu obyvatel byl zaznamenán rovněž ve Zlínském kraji (9 747 osob, 1,6 %), v Olomouckém kraji (9 863, 1,5 %) a v Jihomoravském kraji (15 086, 1,3 %). V ostatních krajích byl pokles obyvatelstva méně významný.

Počet obyvatel ČR podle krajů mezi lety 1993 a 2006 a jeho změny jsou blíže vyjádřeny v tabulce (Tabulka 1) a kartogramu (Obrázek 1).

Tabulka 1 – Počet obyvatel České republiky a jeho změny podle krajů v letech 1993 a 2006

Území	Počet obyvatel		Podíly na ČR		Rozdíly hodnot	
	1.1.1993	31.12.2006	1993	2006	Absolutně	Relativně
Česká republika	**10 325 697**	**10 287 189**	**-**	**-**	**-38 508**	**-0,4%**
Hlavní město Praha	1 217 315	1 188 126	11,8%	11,5%	-29 189	-2,4%
Středočeský kraj	1 110 114	1 175 254	10,8%	11,4%	65 140	5,9%
Jihočeský kraj	625 097	630 006	6,1%	6,1%	4 909	0,8%
Plzeňský kraj	556 837	554 537	5,4%	5,4%	-2 300	-0,4%
Karlovarský kraj	303 987	304 602	2,9%	3,0%	615	0,2%
Ústecký kraj	825 174	823 265	8,0%	8,0%	-1 909	-0,2%
Liberecký kraj	427 405	430 774	4,1%	4,2%	3 369	0,8%
Královéhradecký kraj	554 055	549 643	5,4%	5,3%	-4 412	-0,8%
Pardubický kraj	510 297	507 751	4,9%	4,9%	-2 546	-0,5%
Vysočina	514 917	511 645	5,0%	5,0%	-3 272	-0,6%
Jihomoravský kraj	1 147 649	1 132 563	11,1%	11,0%	-15 086	-1,3%
Olomoucký kraj	649 757	639 894	6,3%	6,2%	-9 863	-1,5%
Zlínský kraj	599 586	589 839	5,8%	5,7%	-9 747	-1,6%
Moravskoslezský kraj	1 283 507	1 249 290	12,4%	12,1%	-34 217	-2,7%

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

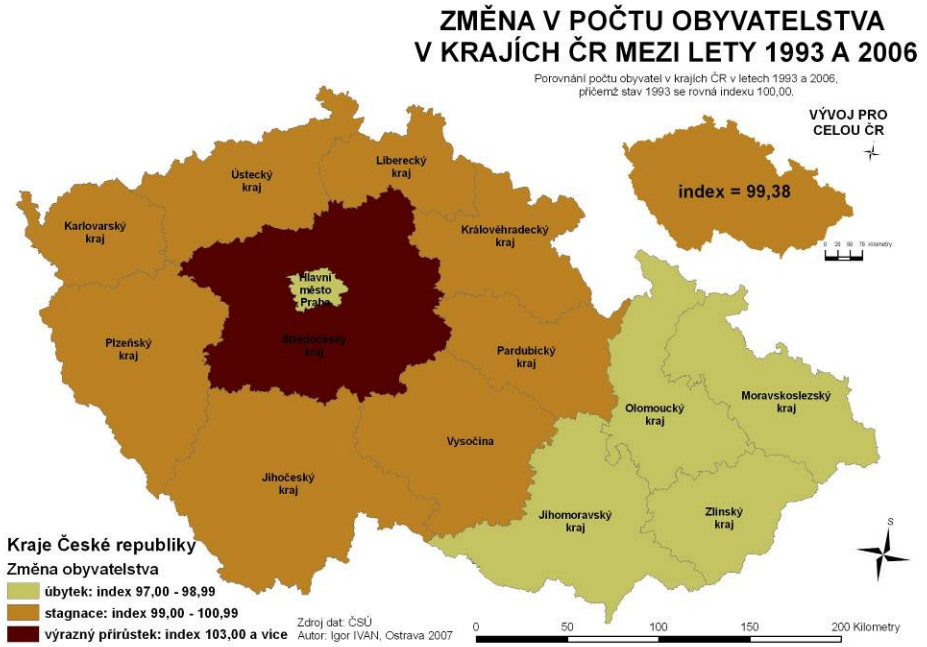

Obrázek 1- Změna počtu obyvatelstva staršího 15 let v krajích ČR dle nejvyššího stupně dosaženého vzdělání

3.1.2 Přirozený přírůstek obyvatelstva a přírůstek obyvatelstva migrací

V tabulce (Tabulka 2) jsou uvedeny kumulativní přirozené přírůstky obyvatelstva, salda migrace a celkové přírůstky obyvatelstva v krajích. Salda migrace za kraje byla v tomto případě dopočtena odečtením přirozených přírůstků obyvatelstva od celkových přírůstků obyvatelstva.

Tabulka 2 – Přirozený přírůstek, saldo migrace a celkový přírůstek obyvatel v krajích v období 1993 – 2006

Území	Přirozený přírůstek	Migrační saldo	Celkový přírůstek
Česká republika	**-189 091**	**150583**	**-38 508**
Hlavní město Praha	-56 852	27663	-29 189
Středočeský kraj	-37 826	102966	65 140
Jihočeský kraj	-6 604	11513	4 909
Plzeňský kraj	-16 587	14287	-2 300
Karlovarský kraj	1 735	-1120	615
Ústecký kraj	-7 594	5685	-1 909
Liberecký kraj	-1 966	5335	3 369
Královéhradecký kraj	-9 016	4604	-4 412
Pardubický kraj	-5323	2777	-2 546
Vysočina	-2158	-1114	-3 272
Jihomoravský kraj	-23299	8213	-15 086
Olomoucký kraj	-8413	-1450	-9 863
Zlínský kraj	-8587	-1160	-9 747
Moravskoslezský kraj	-6601	-27616	-34 217

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006, vlastní výpočet.

V grafu (Graf 1) je graficky zobrazen vývoj hrubé míry natality a hrubé míry mortality v České republice a jednotlivých krajích.

Z pohledu vývoje ukazatele hrubé míry natality lze konstatovat přibližně podobný vývoj ve všech územních jednotkách, který je charakteristický výrazným poklesem tohoto ukazatele na začátku období z různých výchozích pozic. Přibližně od poloviny analyzovaného období dochází opět k pozvolnému růstu. Hodnot ze začátku analyzovaného období však dosaženo nebylo ani v jednom z krajů.

Graf 1 – Vývoj hrubé míry mortality a natality v obcích podle krajů České republiky v období 1991-2006

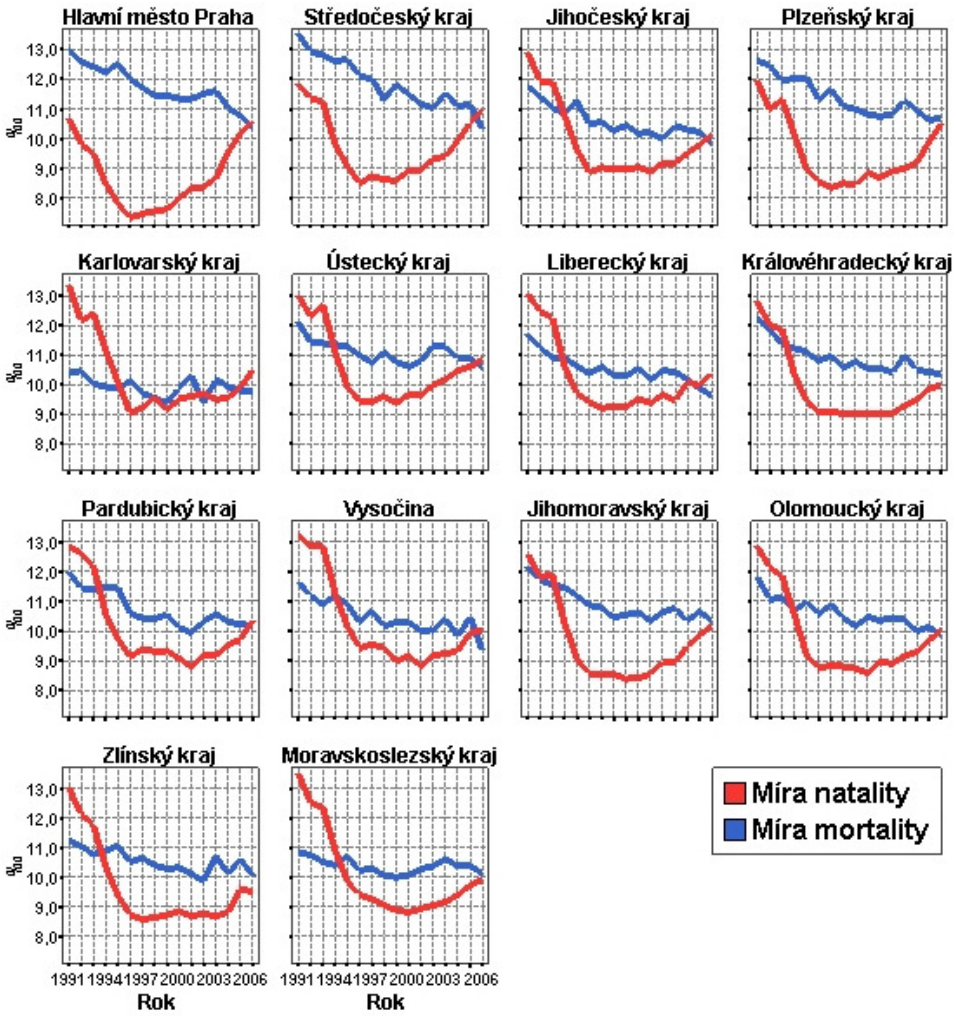

*Pozn.:Míra natality – počet živě narozených/počet obyvatel*1000.*
*Míra mortality – počet zemřelých/počet obyvatel*1000.*
Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Hrubá míra mortality v analyzovaném období ve všech krajích postupně klesala a dosahovala podobných hodnot.

Přirozený přírůstek obyvatelstva, jak vyplývá z grafů (Graf 1, Graf 3) silně závisí na počtu narozených a zemřelých obyvatel v obcích. Vysokých absolutních úbytků obyvatelstva touto cestou bylo dosaženo v případě Hl. města Prahy (kumulativně 56 852 osob v období 1993 - 2006), ve Středočeském kraji (37 826 osob), Jihomoravském kraji (23 299 osob) a Plzeňském kraji (16 587 osob). Ve všech ostatních krajích kromě Karlovarského (kladná kumulativní hodnota přirozeného přírůstku) v tomto období více lidí zemřelo, než se narodilo.

V případě analýzy stěhování obyvatelstva mezi kraji byl pro postižení přírůstku či úbytku obyvatelstva z důvodu změny trvalého bydliště proveden pro období 1993 - 2006 výše popsaný dopočet spočívající v odhadu objemu odchodu, či příchodu obyvatelstva přes hranice kraje.

Na základě toho odhadu lze konstatovat, že v období 1993 - 2006 stěhováním výrazně posílil Středočeský kraj, jako bezprostřední zázemí Prahy (saldo migrace činilo 102 966 osob) a Praha (saldo migrace 27 663 osob). V případě Prahy se jednalo o masivní přistěhovávání ze všech krajů České republiky na jedné straně, ale také o vystěhovávání části obyvatelstva do bezprostředního zázemí Prahy – přilehlých okresů Středočeského kraje.

Významnější kladná salda migrace byla v analyzovaném období zaznamenána rovněž v Plzeňském kraji (14 287 osob), Jihočeském kraji (11 513 osob) a Jihomoravském kraji (8 213 osob).

Naopak k velmi výraznému úbytku počtu obyvatelstva stěhováním došlo v Moravskoslezském kraji, kde v analyzovaném období převažoval odchod obyvatelstva (převážně za prací) a to trvalého charakteru. Saldo migrace činí – 27 616 osob, což je nejvíce ze všech krajů ČR se záporným saldem migrace. Mezi tato území patří Zlínský kraj, Olomoucký kraj, kraj Vysočina a Karlovarský kraj.

V grafu (Graf 2) jsou zobrazeny hrubé míry vystěhování a přistěhování z obcí podle krajů v období 1991 - 2006. V tomto případě se jedná o počty stěhování přes hranice obce do obcí (v rámci kraje a i mimo něj) a prezentované grafy tedy nevypovídají o přírůstku obyvatelstva krajů v důsledku změny bydliště z důvodu nedostatečné eliminace vnitrokrajského stěhování. Nicméně i zde je vidět výrazná migrační aktivita v případě Hl. města Prahy a obcí Středočeského kraje.

Graf 2 – Vývoj hrubé míry vystěhování a přistěhování v obcích podle krajů České republiky v období 1991-2006

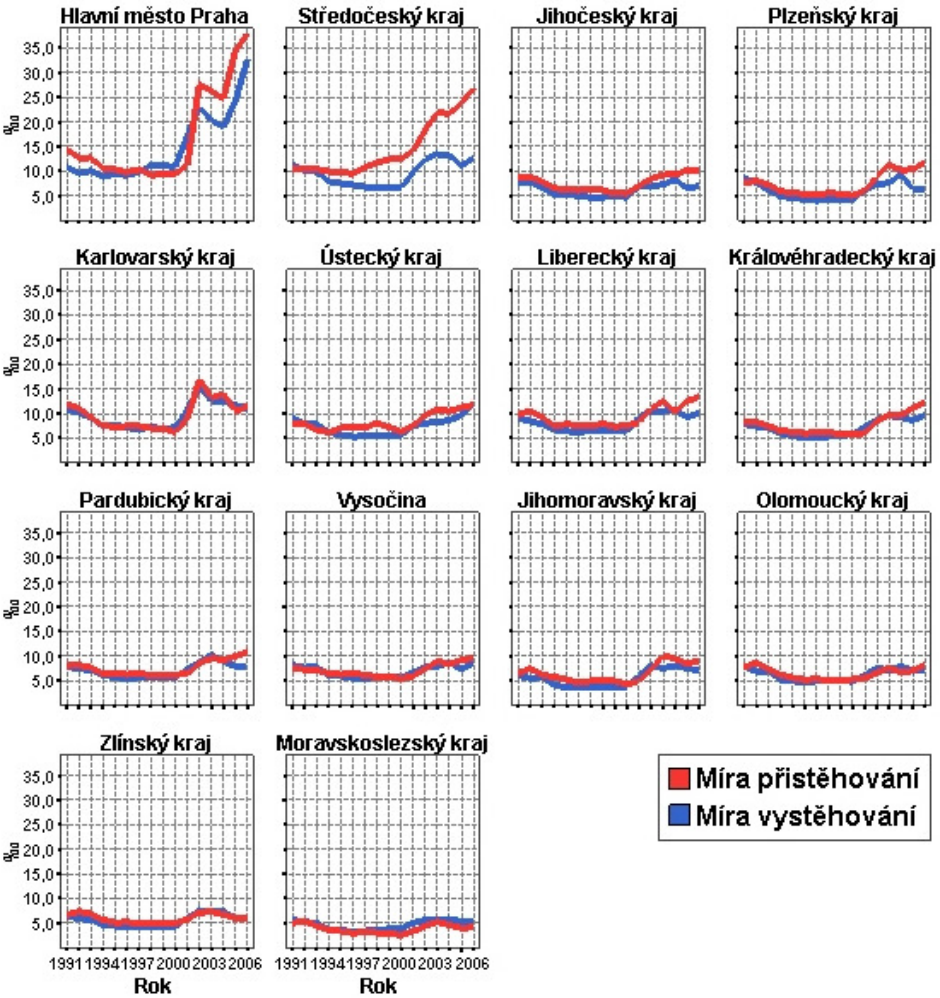

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Tabulka 3 – Migrace do/z krajů ČR v letech 1993 a 2006

Kraj ČR	Vystěhování			Přistěhování			Migrační saldo		
	Absolutně		Relativní změna	Absolutně		Relativní změna	Absolutně		Relativní změna
	1993	2006		1993	2006		1993	2006	
Hl.m. Praha	12 198	38 801	218,1%	15 478	45 061	191,1%	3 280	6 260	90,9%
Středočeský	10 993	14 823	34,8%	11 551	31 295	170,9%	558	16 472	2852,0%
Jihočeský	4 144	4 402	6,2%	4 882	6 440	31,9%	738	2 038	176,2%
Plzeňský	3 440	3 398	-1,2%	4 025	6 522	62,0%	585	3 124	434,0%
Karlovarský	2 781	3 373	21,3%	2 806	3 476	23,9%	25	103	312,0%
Ústecký	6 537	9 739	49,0%	5 540	9 615	73,6%	-997	-124	87,6%
Liberecký	3 335	4 360	30,7%	3 928	5 780	47,1%	593	1 420	139,5%
Královéhradecký	3 973	5 312	33,7%	4 131	6 787	64,3%	158	1 475	833,5%
Pardubický	3 701	3 882	4,9%	3 896	5 525	41,8%	195	1 643	742,6%
Vysočina	4 064	4 355	7,2%	3 678	4 893	33,0%	-386	538	239,4%
Jihomoravský	6 493	7 857	21,0%	7 027	10 217	45,4%	534	2 360	341,9%
Olomoucký	4 529	4 598	1,5%	4 757	5 201	9,3%	228	603	164,5%
Zlínský	3 408	3 517	3,2%	4 141	3 528	-14,8%	733	11	-98,5%
Moravskoslezský	6 449	6 404	-0,7%	5 681	5 201	-8,4%	-768	-1 203	-56,6%

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Tabulka 4 – Migrační saldo krajů ČR dle věku v letech 1993 a 2006

Kraj ČR	Migrační saldo věk 0-14			Migrační saldo věk 15-64			Migrační saldo věk 65+		
	Absolutně		Relativní změna	Absolutně		Relativní změna	Absolutně		Relativní změna
	1993	2006		1993	2006		1993	2006	
Hl.m. Praha	-226	-1414	-525,7%	3874	8465	118,5%	-368	-791	-114,9%
Středočeský	133	2791	1998,5%	120	13164	10870,0%	305	517	69,5%
Jihočeský	151	227	50,3%	449	1605	257,5%	138	206	49,3%
Plzeňský	14	195	1292,9%	464	2887	522,2%	107	42	-60,7%
Karlovarský	51	-37	-172,5%	9	212	2255,6%	-35	-72	-105,7%
Ústecký	-323	117	136,2%	-533	-403	24,4%	-141	162	214,9%
Liberecký	36	58	61,1%	480	1306	172,1%	77	56	-27,3%
Královéhradecký	-54	-11	79,6%	154	1418	820,8%	58	68	17,2%
Pardubický	43	131	204,7%	25	1452	5708,0%	127	60	-52,8%
Vysočina	-66	-64	3,0%	608	2477	307,4%	-8	-53	-562,5%
Jihomoravský	-192	-19	90,1%	-352	463	231,5%	158	94	-40,5%
Olomoucký	128	47	-63,3%	177	569	221,5%	-77	-13	83,1%
Zlínský	165	101	-38,8%	475	-107	-122,5%	93	17	-81,7%
Moravskoslezský	-233	-360	-54,5%	-569	-776	-36,4%	34	-67	-297,1%

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Graf 3 názorně ukazuje převažující trendy ve vývoji některých základních demografických ukazatelů v obcích podle krajů včetně toho, jakými faktory byly převážně ovlivněny populační změny v obcích krajů.

Graf 3 – Hrubá míra přirozeného přírůstku, migračního salda a celková míra populačního přírůstku v obcích podle krajů České republiky v období 1991-2006

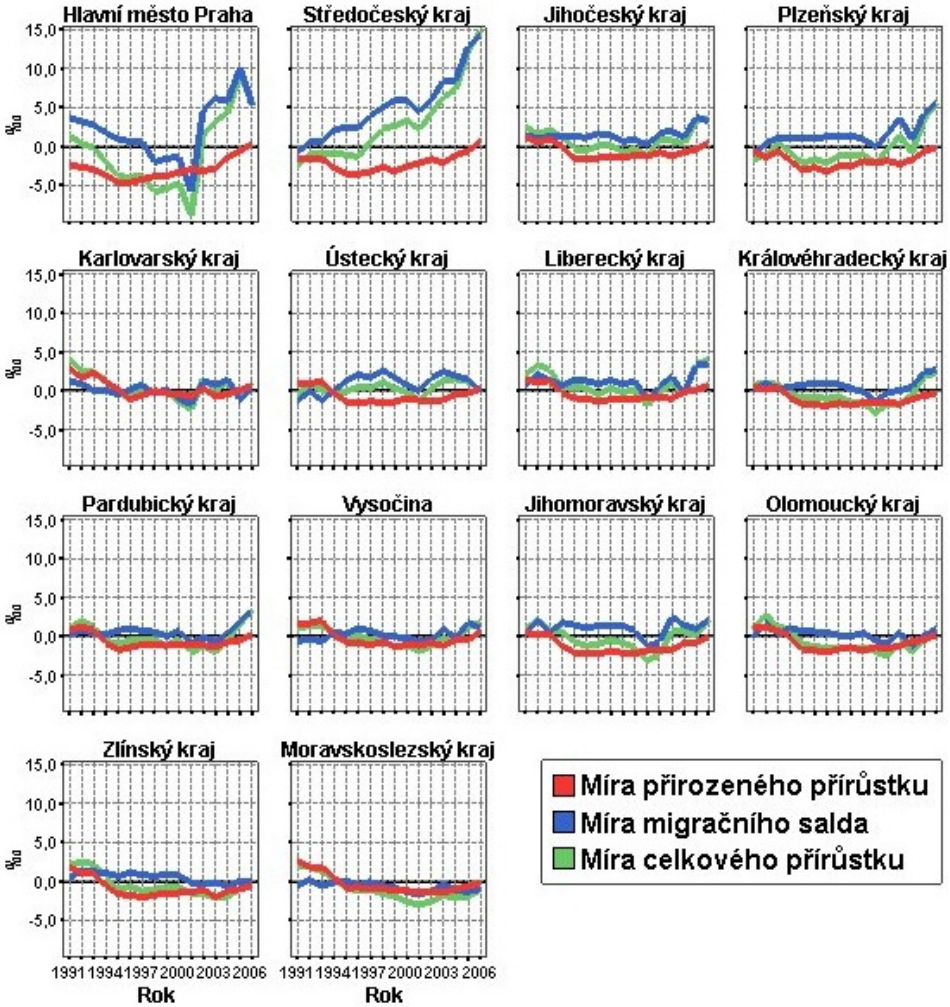

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

3.1.3 Věková struktura obyvatelstva

Věková struktura obyvatelstva v ČR v roce 1993 a 2006 podle pohlaví je zobrazena v grafu (Graf 4). Je z něj patrné, že v analyzovaném období došlo ke změnám ve věkové struktuře obyvatelstva. Postupně došlo k nárůstu počtu obyvatel v produktivním věku. Ve srovnání s rokem 1993 se tyto změny výrazněji projevují ve věkových skupinách 25 - 30 let, 30 - 34 let, 50 - 54 let a 55 - 60 let u obou pohlaví. Na druhou stranu došlo k poklesu počtu obyvatel v předproduktivním věku a ve věkových skupinách 15 - 19 let a 20 - 24 let u obou pohlaví.

Graf 4 – Věková struktura obyvatelstva v ČR v letech 1993 a 2006

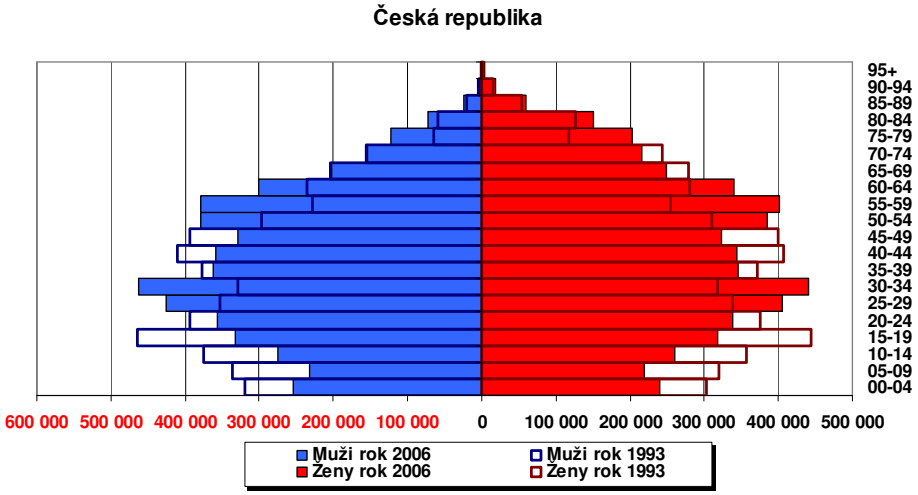

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2005.

V období mezi lety 1993 a 2006 došlo také k výrazným změnám v rozložení české populace z pohledu podílů její předproduktivní, produktivní a poproduktivní části na celku.

V roce 1993 činil podíl předproduktivní složky obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel ČR 19,4 %, produktivní složky 67,6 % a poproduktivní složky 13,0 %. V analyzovaném období došlo k poklesu obyvatel v předproduktivním věku na 14,4 %, růstu zastoupení produktivní složky obyvatelstva na 71,2 % a rovněž k mírnému růstu podílu poproduktivní složky na 14,4 %.

Rozložení obyvatelstva podle věku z pohledu podílů klíčových věkových skupin obyvatelstva v letech 1993 a 2006 v krajích jsou uvedeny v tabulce (Tabulka 5).

Velmi nízký podíl obyvatelstva v předproduktivním věku je v Hlavním městě Praze, kde v roce činil 12,1 % celkového počtu obyvatel Prahy. Mírně vyšších podílů oproti průměru ČR je dosahováno v Ústeckém kraji.

Hl. město Praha je v současnosti typické vyšším zastoupením produktivní a poproduktivní složky obyvatelstva.

Tabulka 5 – Věková struktura obyvatelstva v roce 1993 a 2006 v ČR a krajích

Území	0-14 let		15-64 let		65+	
	1993	2006	1993	2006	1993	2006
Česká republika	19,4%	14,4%	67,6%	71,2%	13,0%	14,4%
Hlavní město Praha	16,8%	12,1%	67,4%	72,2%	15,8%	15,7%
Středočeský kraj	18,8%	14,8%	67,4%	71,0%	13,8%	14,2%
Jihočeský kraj	20,0%	14,6%	67,5%	71,1%	12,5%	14,3%
Plzeňský kraj	18,8%	14,1%	67,9%	71,0%	13,3%	14,9%
Karlovarský kraj	20,1%	14,9%	69,5%	72,0%	10,4%	13,1%
Ústecký kraj	20,1%	15,5%	68,4%	71,7%	11,5%	12,8%
Liberecký kraj	20,0%	15,0%	67,7%	71,7%	12,3%	13,3%
Královehradecký kraj	19,2%	14,5%	67,2%	70,4%	13,6%	15,1%
Pardubický kraj	20,0%	15,0%	67,1%	70,3%	12,9%	14,7%
Vysočina	20,8%	15,0%	66,5%	70,3%	12,7%	14,7%
Jihomoravský kraj	19,5%	14,2%	66,8%	70,8%	13,7%	15,0%
Olomoucký kraj	20,0%	14,4%	67,3%	71,1%	12,7%	14,5%
Zlínský kraj	20,1%	14,3%	67,4%	70,8%	12,5%	14,9%
Moravskoslezský kraj	20,5%	14,7%	68,3%	71,6%	11,2%	13,7%

Zdroj: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006, vlastní výpočet.

Přesuny osob z předproduktivního věku do produktivního věku a z produktivního věku do poproduktivního věku mohou silně působit na regionální trhy práce, kde mohou vytvářet tlak na pracovní místa (vyšší přírůstek pracovní síly než je počet disponibilních pracovních míst do jisté míry v případě nesouladu kvalifikačních požadavků pro práci a reálnou kvalifikací nově vstupujících na trh práce může působit na růst strukturální nezaměstnanosti).

Prognóza budoucího vývoje počtu obyvatel České republiky v roce 2020 očekává nárůst zastoupení obyvatelstva v produktivním věku a také věkových skupin v poproduktivním věku u obou pohlaví. Např. v roce 2020 se očekávají velmi silné věkové skupiny 65 - 69 let a 70 - 74 let.

Předpokládané změny věkové struktury obyvatelstva ČR v roce 2020 oproti stavu v roce 2006 jsou uvedeny v grafu (Graf 5).

Graf 5 – Věková struktura obyvatelstva v ČR v letech 2006 a 2020

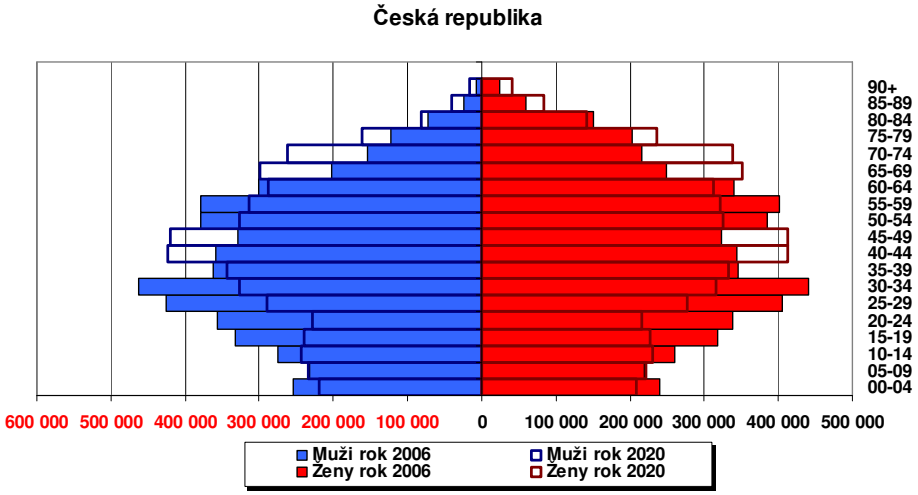

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006, Populační prognóza ČR do r. 2020.

3.1.4 Dílčí závěry

K 31. 12. 2006 dosáhl počet obyvatel České republiky 10 287 189 osob. Oproti počátku roku 1993 došlo ke snížení počtu obyvatel o 38 508 osob, což představuje 0,4 %.

K nejvyššímu nárůstu počtu obyvatel došlo ve Středočeském kraji, kde v analyzovaném období přibylo 65 140 osob, což představuje nárůst 5,9 % oproti stavu k 1. 1. 1993. Nejvyšších úbytků obyvatelstva v absolutním i relativním vyjádření bylo dosaženo v Moravskoslezském kraji (34 217 osob, 2,7 %) a Praze (29 189 osob, 2,4 %).

Hrubá míra natality se vyvíjela podobně ve všech krajích. Po výrazném poklesu tohoto ukazatele na začátku období z různých výchozích pozic přibližně od poloviny analyzovaného období dochází opět k pozvolnému růstu. Hodnot ze začátku analyzovaného období však dosaženo nebylo ani v jednom z krajů. Hrubá míra mortality v analyzovaném období ve všech krajích postupně klesala a dosahovala podobných hodnot.

Vysokých absolutních úbytků obyvatelstva (záporný přirozený přírůstek obyvatelstva) bylo dosaženo v případě Hl. města Prahy (kumulativně 56 852 osob v období 1993 - 2006), ve Středočeském kraji (37 826 osob), Jihomoravském kraji (23 299 osob) a Plzeňském kraji (16 587 osob).

V období 1993 - 2006 stěhováním výrazně posílil Středočeský kraj, jako bezprostřední zázemí Prahy (saldo migrace činilo 102 966 osob) a Praha (saldo migrace 27 663 osob). V případě Prahy se jednalo o masivní přistěhovávání ze všech krajů České republiky na jedné straně, ale také o vystěhovávání části obyvatelstva do bezprostředního zázemí Prahy – přilehlých okresů Středočeského kraje.

K výraznému úbytku počtu obyvatelstva stěhováním došlo v Moravskoslezském kraji, kde v analyzovaném období převažoval odchod obyvatelstva (převážně za prací) a to trvalého charakteru. Saldo migrace činí – 27 616 osob, což je nejvíce ze všech krajů ČR se záporným saldem migrace.

V období mezi lety 1993 a 2006 došlo také k výrazným změnám v rozložení české populace z pohledu zastoupení její předproduktivní, produktivní a poproduktivní části na celku. V roce 1993 činil podíl předproduktivní složky obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel ČR 19,4 %, produktivní složky 67,6 % a poproduktivní složky 13,0 %. V analyzovaném období došlo k poklesu obyvatel v předproduktivním věku na 14,4 %, růstu zastoupení produktivní složky obyvatelstva na 71,2 % a rovněž k mírnému růstu podílu poproduktivní složky na 14,4 %.

Přesuny osob z předproduktivní složky obyvatelstva do produktivní a z produktivní do poproduktivní (jejich objem a intenzita) mohou silně působit na regionální trhy práce.

Prognóza budoucího vývoje počtu obyvatelstva České republiky v roce 2020 očekává nárůst zastoupení obyvatelstva v produktivním věku a v poproduktivním věku u obou pohlaví. Např. v roce 2020 se očekávají velmi silné věkové skupiny 65 - 69 let a 70 - 74 let.

3.2 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

3.2.1 Struktura obyvatelstva dle dosaženého vzdělání

V roce 2006 v rámci České republiky podíl osob se základním vzděláním, případně bez vzdělání, činil 19,4 % z celkového počtu obyvatel starších 15 let. V analyzovaném období došlo k výraznému snížení tohoto podílu z 27,6 % na 19,4 %. V tomtéž období došlo rovněž k mírnému poklesu podílu osob se SŠ bez maturity z 38,7 % na 37,7 % a významnému nárůstu podílu osob s maturitou z 25,8 % v roce 1993 na 32,6 % v roce 2006. V případě podílu osob s ukončeným vysokoškolským vzděláním došlo k mírnému nárůstu z 7,8 % na 10,9 %.

Vzdělanostní struktura obyvatelstva v krajích byla v počátečním roce analyzovaného období značně diferencovaná jak ve vztahu k průměru ČR, tak mezi kraji samotnými. Během analyzovaného období došlo v jednotlivých krajích ve struktuře obyvatelstva podle nejvyššího stupně dosaženého vzdělání ke změnám, které probíhaly s rozdílnou intenzitou.

V roce 2006 bylo dosaženo nejnižšího zastoupení osob pouze se základním vzdělání (případně bez vzdělání) v Praze 12,3 %, což je výrazně pod průměrem ČR. Naopak nejvyšších podílů je dosahováno v Karlovarském kraji (24,9 %) a Ústeckém kraji (23,7 %). K nejintenzivnějšímu poklesu tohoto podílu došlo v kraji Vysočina (- 12,3 %) a ve Středočeském kraji (- 11,2 %).

Vývoj ve skupině osob se středním vzděláním bez maturity probíhal v krajích diferencovaně. V Praze došlo k razantnímu snížení tohoto podílu na celkovém počtu osob starších 15-ti let (o 7,3 % na 22,5 %), což je výrazně nižší, než je průměrná hodnota ČR. K významnějšímu snížení došlo rovněž v Plzeňském

kraji. K mírnému zvýšení zastoupení této vzdělanostní skupiny na celkovém obyvatelstvu kraje došlo v Libereckém kraji, Olomouckém kraji, kraji Vysočina, ve Středočeském, Karlovarském a Pardubickém kraji.

Zastoupení osob se středním vzděláním s maturitou z hlediska počtu obyvatel kraje starších 15 let bylo v roce 2006 nejvyšší v Praze (42,0 %) a nejnižší v Olomouckém kraji (27,2 %). K nejrazantnějšímu zvýšení podílu došlo v Plzeňském kraji (o 9,9 %) a k nejnižšímu v Libereckém kraji (pouze o 1,7 %).

Zastoupení vysokoškoláků bylo v roce 2006 nejvyšší v Praze (23,2 %) a také jejich nárůst za období 1993 - 2006 zde byl nejvyšší (4,9 %). Nejnižší zastoupení osob s vysokoškolským vzdělání bylo v roce 2006 v Ústeckém kraji (6,5 %) a Karlovarském kraji (6,7 %).

Změny podílu osob s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním na celkovém počtu obyvatelstva staršího 15 let jsou zobrazeny v grafu (Graf 6).

Graf 6 – Změna v podílu obyvatel nad 15 let s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním mezi lety 1993 a 2006

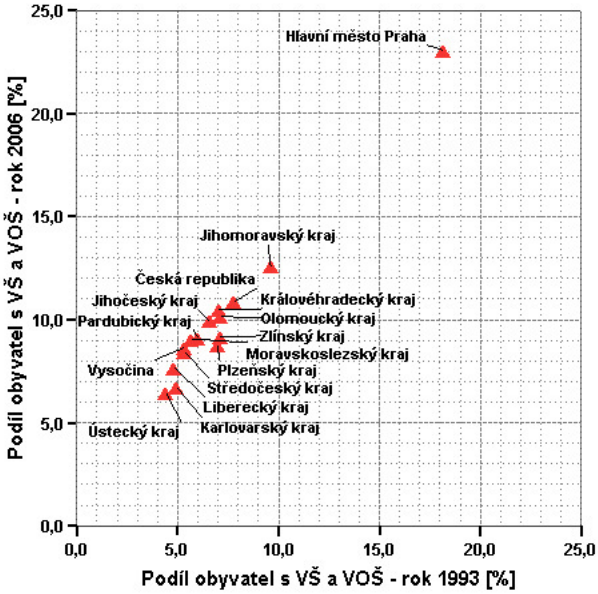

Zdroj dat: VŠPS, ČSÚ.

Struktura obyvatelstva podle nejvyššího stupně dosaženého vzdělání a její změny jsou uvedeny v tabulce (Tabulka 6).

Tabulka 6 – Struktura obyvatel podle nejvyšších dosaženo stupně vzdělání v ČR a jejích krajích v letech 1993 a 2006

Území	Podíl obyvatel ZŠ a bez vzdělání			Podíl obyvatel se SŠ bez maturity			Podíl obyvatel se SŠ s maturitou			Podíl obyvatel s VŠ		
	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl
Česká republika	**27,6%**	**19,4%**	**-8,3%**	**38,7%**	**37,2%**	**-1,5%**	**25,8%**	**32,6%**	**6,8%**	**7,8%**	**10,9%**	**3,1%**
Hlavní město Praha	17,9%	12,3%	-5,6%	29,8%	22,5%	-7,3%	34,1%	42,0%	8,0%	18,2%	23,1%	4,9%
Středočeský kraj	30,1%	18,9%	-11,2%	39%	39,2%	0,2%	25,4%	33,5%	8,0%	5,3%	8,4%	3,1%
Jihočeský kraj	28,3%	20%	-8,3%	38,9%	37,7%	-1,2%	26%	32,4%	6,3%	6,6%	9,9%	3,4%
Plzeňský kraj	26,2%	19,3%	-7,0%	42,7%	38,1%	-4,6%	24%	33,9%	9,9%	7%	8,8%	1,8%
Karlovarský kraj	30,6%	24,9%	-5,7%	39,2%	39,4%	0,2%	25,1%	28,9%	3,8%	4,9%	6,7%	1,8%
Ústecký kraj	30,4%	23,7%	-6,7%	41,5%	38,7%	-2,7%	23,5%	31,1%	7,6%	4,4%	6,5%	2,0%
Liberecký kraj	28,7%	21,8%	-6,9%	39,1%	41,6%	2,5%	27,3%	29%	1,7%	4,8%	7,7%	2,8%
Královéhradecký kraj	27,0%	18,1%	-9,0%	40,2%	39%	-1,2%	25,6%	32,5%	6,9%	7,0%	10,5%	3,4%
Pardubický kraj	27,6%	19,4%	-8,2%	41,9%	42,0%	0,1%	24,3%	29,5%	5,1%	6,0%	9,1%	3,1%
Vysočina	31,7%	19,3%	-12,3%	39,3%	41,0%	1,7%	23,6%	31,0%	7,4%	5,3%	8,6%	3,3%
Jihomoravský kraj	26,9%	19,0%	-7,9%	37,7%	35,5%	-2,2%	25,7%	32,9%	7,2%	9,6%	12,6%	3,0%
Olomoucký kraj	27,9%	20,2%	-7,7%	40,2%	42,5%	2,3%	24,7%	27,2%	2,5%	7,2%	10,2%	3,0%
Zlínský kraj	29,2%	20,4%	-8,8%	39,9%	39,5%	-0,4%	23,6%	31,0%	7,4%	7,1%	9,2%	2,0%
Moravskoslezský kraj	30,7%	21,3%	-9,5%	40,5%	39,5%	-1,0%	23%	30,1%	7,1%	5,7%	9,1%	3,4%

Pozn.: Data vztažena k počtu obyvatel nad 15 let.
Zdroj dat: VŠPS, ČSÚ.

Změny v počtu obyvatel podle nejvyššího stupně dosaženého vzdělání jsou zobrazeny na obrázku (Obrázek 2).

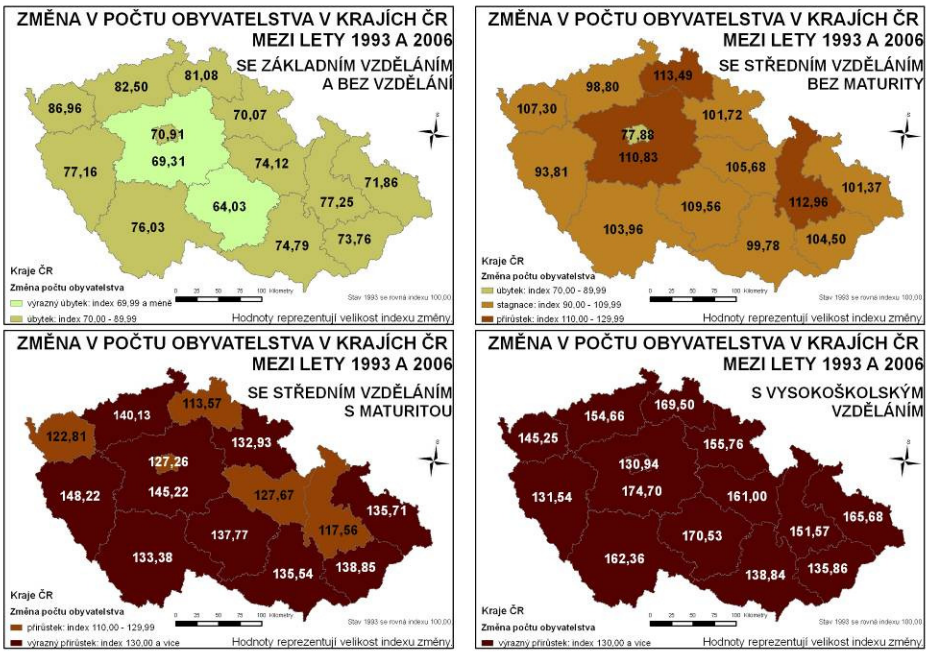

Obrázek 2 - Změny počtu obyvatelstva staršího 15-ti let v krajích ČR dle nejvyššího stupně dosaženého vzdělání

3.2.3 Účast obyvatelstva na vzdělávání

Šetření AHM bylo prováděno v souboru více než 24 tis. bytů na území celé ČR. Byly zjišťovány údaje od 61 tis. respondentů všech věkových skupin z nichž 52 tis. osob bylo ve věku 15 a více let. Otázky byl zaměřeny na zjišťování údajů o formálním a neformálním vzdělávání a samostudiu. Otázky se vztahovaly ke dvěma referenčním obdobím (4 týdny a 12 měsíců).

Následující text je věnován prezentaci výsledků z regionálního hlediska v kratším referenčním období 4 týdnů. Výsledky za delší referenční období nebylo možno využít z důvodu absence regionálních dat v oblasti neformálního vzdělávání za toto období.

Ve zjišťovaném období bylo zapojeno do formálního vzdělávání celkem 890,2 tis. osob. Z toho v rámci denního studia 842,4 tis. osob a v systému dálkového (distančního) studia bylo zařazeno 47,8 tis. osob. Celkový podíl osob zařazených do formálního studia dosáhl 10,3 % osob starších 15 let.

Z hlediska mezikrajského porovnání nejvyšších relativního podílů na formálním vzdělávání bylo dosaženo ve Zlínském kraji (11,2 %), Libereckém kraji (10,9 %), v Praze (10,8 %), Jihomoravském kraji (10,8 %) a v Moravskoslezském kraji (10,8 %). Naopak nižšího podílu je dosahováno v Ústeckém (8,1 %) a Středočeském kraji (9,2 %). Relativně nízký podíl ve Středočeském kraji je podle autorů šetření významně ovlivněn i vlastní metodikou šetření, tj. odlišností mezi trvalým a obvyklým bydlištěm respondenta. Podrobné výsledky zjištěné za Ústecký kraj ukazují na problémy v zapojení

mladších věkových skupin do formálního vzdělávání a také v tom, že vysoké procento mladých ukončilo vzdělávání na úrovni základního stupně.

Účast obyvatel nad 15 let na vzdělávání formálním i neformálním v roce 2003 v referenčním období 4 týdny podle krajů je uvedena v tabulce (Tabulka 7).

Tabulka 7 - Účast obyvatel nad 15 let na vzdělávání v roce 2003 (referenční období 4 týdny)

Území	Obyvatelstvo nad 15 let	Formální vzdělávání		Neformální vzdělávání	
		Absolutně	Relativně	Absolutně	Relativně
ČR úhrn	**8 624 533**	**890 199**	**10,3%**	**348 089**	**4,0%**
Hl. m. Praha	1 013 109	109 883	10,8%	64 261	6,3%
Středočeský	955 773	88 244	9,2%	30 142	3,2%
Jihočeský	526 512	54 994	10,4%	16 331	3,1%
Plzeňský	466 275	49 859	10,7%	20 096	4,3%
Karlovarský	254 891	26 966	10,6%	8 512	3,3%
Ústecký	685 925	55 405	8,1%	29 291	4,3%
Liberecký	358 106	39 192	10,9%	11 823	3,3%
Královéhradecký	462 560	46 541	10,1%	20 593	4,5%
Pardubický	424 865	43 510	10,2%	15 289	3,6%
Vysočina	432 579	46 013	10,6%	16 079	3,7%
Jihomoravský	949 916	102 972	10,8%	38 409	4,0%
Olomoucký	536 339	56 059	10,5%	17 118	3,2%
Zlínský	500 137	56 095	11,2%	20 340	4,1%
Moravskoslezský	1 057 546	114 467	10,8%	39 805	3,8%

Pozn.: Účastníci vzdělávání v průběhu 4 týdnů za 2. čtvrtletí roku 2003.
Zdroj dat: ČSÚ, AHM 2003.

Neformální vzdělávání je významným nástrojem zvyšování odborné úrovně osob zejména po ukončení etapy formálního vzdělávání a mělo by být jedním z pilířů rozvoje systému celoživotního vzdělávání. Ve sledovaném období do něj bylo zapojeno celkem 348,1 tis. osob, což představuje 4,0 % všech respondentů starších 15 let.

V průběhu 4 týdenního referenčního období jej absolvovali převážně ti respondenti, kteří již dosáhli středního a vyššího stupně vzdělání. Ze šetření vyplynulo, že stávající systém neformálního vzdělávání využívají především lidé s dosaženým vysokým stupněm kvalifikace.

V systému neformálního vzdělávání se projevují významné rozdíly. Podle výsledků šetření neformální vzdělávání preferují osoby s vyšším dosaženým stupněm vzdělání, častěji je absolvují zaměstnaní než nezaměstnaní nebo osoby ekonomicky neaktivní. Intenzita účasti na neformálním vzdělávání je nejvyšší v Praze (6,2 % všech respondentů). Naopak nízká intenzita byla zaznamenána v Jihočeském kraji (3,2 %), Středočeském kraji (3,2 %). Rozdíly vyplývají z profesní struktury zaměstnaných a odlišných podmínek, za kterých se mohli respondenti tohoto vzdělávání zúčastnit.

3.2.4 Studenti vysokých škol podle krajů

Jedním z faktorů, který může mít bezprostřední vliv na regionální trhy práce v budoucnosti, je dostatečný počet vzdělané pracovní síly v regionu. Tento faktor lze vyjádřit např. pomocí podílu studentů VŠ studujících v daném školním roce na počtu obyvatel regionu ve věku 19 - 26 let v procentech.

Nejvyšších hodnot v rámci tohoto ukazatele bylo ve školním roce 2005/2006 dosahováno v Hlavním městě Praze 33,1 %. Naopak nízké hodnoty se projevovaly v Karlovarském kraji (16,4 %), Ústeckém kraji (19,0 %), Libereckém kraji (19,2 %) a Středočeském kraji (19,4 %).

S touto charakteristikou rovněž souvisí možnost studovat vysokou školu ve vlastním kraji. Z regionálního pohledu existují velmi značné rozdíly souvisejících s existencí, koncentrací a absorpční schopností vysokých škol v krajích.

Na obrázku (Obrázek 3), který ukazuje počet studentů v krajích ve školním roce 2003/2004 z pohledu jejich počtu na 100 obyvatel ve věku 19 - 26 let a zastoupení studentů studujících v kraji trvalého bydliště nebo mimo kraj trvalého bydliště, jsou vidět značné rozdíly v obou charakteristikách.

Vzhledem ke značné koncentraci vysokých škol v Praze převážná většina studentů s trvalým bydliště v Praze studovala doma. Opačný extrém nastal v kraji Vysočina, kde vzhledem k absenci vysokých škol v tomto školním roce všichni studenti studovali mimo kraj. Také ze Středočeského kraje, Karlovarského kraje většina studentů odcházela studovat mimo kraj jejich trvalého bydliště. Pouze v Plzeňském, Jihomoravském kraji více něž 50 % studentů s trvalým bydlištěm v kraji studovalo na území kraje.

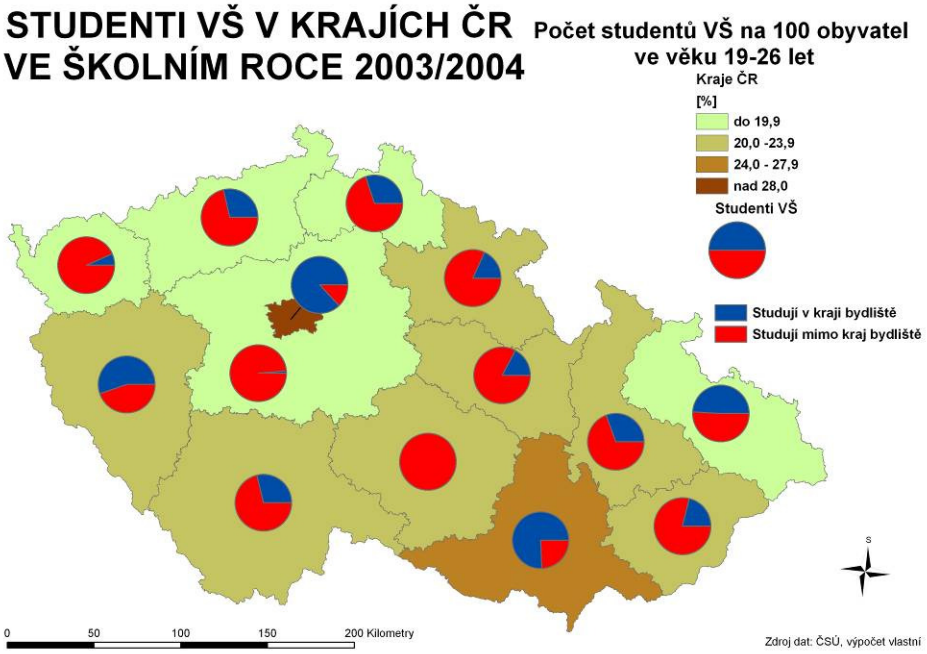

Obrázek 3 – Studenti VŠ v krajích ČR ve školním roce 2003/2004

Za dva roky došlo v souvislosti se vznikem nových vysokých škol a s regionální expanzí existujících vysokých škol k dílčím změnám, které postihuje Obrázek (Obrázek 4).

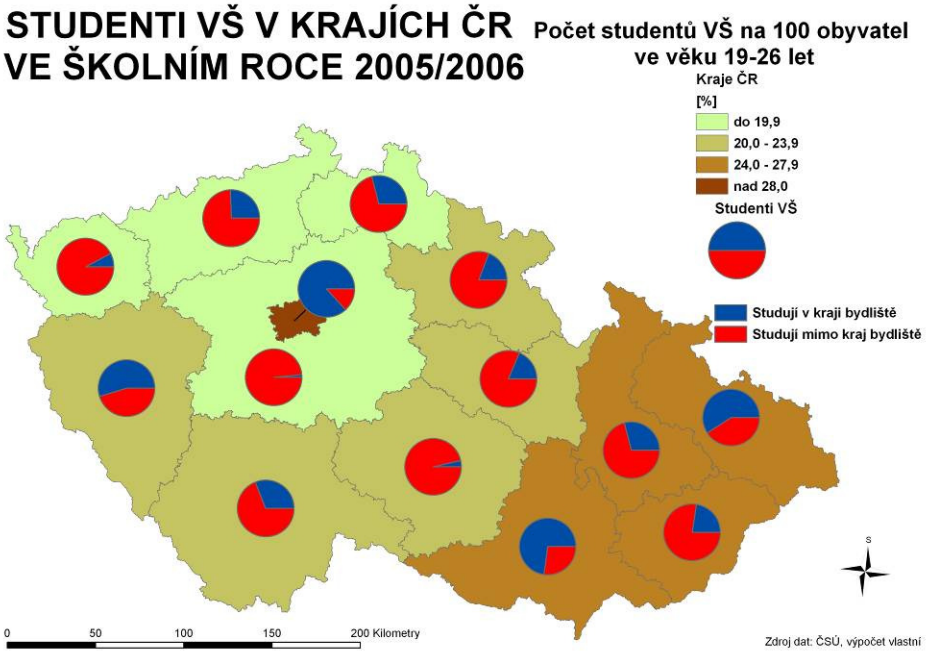

Obrázek 4 – Studenti VŠ v krajích ČR ve školním roce 2005/2006

Absolutní počty studentů v krajích ve školním roce 2003/2004 a ve školním roce 2005/2006 podle studia v kraji trvalého bydliště či mimo něj, intenzita změn a podíl studentů vysokých škol na počtu trvale bydlícího obyvatelstva ve věku 19 - 26 let jsou vyjádřeny v tabulce (Tabulka 8).

Tabulka 8 – Studenti VŠ v krajích ČR v roce 2003 a 2005

Kraj	Studují v kraji bydliště			Nestudují v kraji bydliště			Podíl VŠ na obyv. 19 – 26 let	
	2003	2005	Rozdíl	2003	2005	Rozdíl	2003	2005
Hlavní město Praha	32 731	37 379	14,2%	4 888	5 661	15,8%	32,4%	33,1%
Středočeský kraj	265	375	41,5%	19 313	24 171	25,2%	16,5%	19,4%
Jihočeský kraj	3 971	5 128	29,1%	9 872	11 412	15,6%	20,4%	23,2%
Plzeňský kraj	6 459	7 047	9,1%	5 223	5 839	11,8%	20,4%	21,3%
Karlovarský kraj	323	437	35,3%	4 641	5 234	12,8%	14,7%	16,4%
Ústecký kraj	4 236	4 563	7,7%	10 614	13 309	25,4%	16,5%	19,0%
Liberecký kraj	2 545	2 679	5,3%	5 877	6 569	11,8%	18,3%	19,2%
Královéhradecký kraj	2 200	2 693	22,4%	9 874	11 382	15,3%	21,0%	23,3%
Pardubický kraj	1 935	2 450	26,6%	9 312	10 662	14,5%	20,7%	23,0%
Vysočina	6	481	7916,7%	11 814	13 329	12,8%	20,6%	23,1%
Jihomoravský kraj	23 253	24 114	3,7%	7 482	8 984	20,1%	25,4%	25,7%
Olomoucký kraj	4 690	5 217	11,2%	10 675	12 745	19,4%	22,0%	24,5%
Zlínský kraj	3 283	4 138	26,0%	12 163	14 289	17,5%	23,6%	27,0%
Moravskoslezský kraj	12 646	20 823	64,7%	13 105	14 440	10,2%	18,5%	24,7%

Pozn.: Data o počtech studentů platná k 31.10.2003 a 31.10.2005.
Zdroj dat: ČSÚ, matrika studentů, podklady z MO a MV.

3.2.5 Dílčí závěry

Vzdělanostní struktura obyvatelstva v krajích byla v roce 1993 diferencovaná jak ve vztahu k průměru ČR, tak mezi kraji samotnými. Během analyzovaného období do roku 2006 došlo v jednotlivých krajích ve struktuře obyvatelstva podle nejvyššího stupně dosaženého vzdělání ke změnám, které probíhaly s rozdílnou intenzitou.

V roce 2006 bylo dosaženo nejnižšího zastoupení osob pouze se základním vzděláním (případně bez vzdělání) v Praze, což je výrazně pod průměrem ČR. K nejintenzivnějšímu poklesu tohoto podílu došlo v kraji Vysočina a ve Středočeském kraji. Vývoj ve skupině osob se středním vzděláním bez maturity probíhal v krajích diferencovaně. Zastoupení osob se středním vzdělání s maturitou z hlediska počtu obyvatel kraje starších 15 let bylo v roce 2006 nejvyšší v Praze a nejnižší v Olomouckém kraji. K nejrazantnějšímu zvýšení podílu došlo v Plzeňském kraji a k nejnižšímu v Libereckém kraji. Zastoupení vysokoškoláků bylo v roce 2006 nejvyšší v Praze a také jejich nárůst za období 1993 - 2006 zde byl nejvyšší.

V roce 2003 bylo zapojeno do formálního vzdělávání celkem 890,2 tis. osob. Celkový podíl osob zařazených do formálního studia dosáhl 10,3 % osob starších 15 let. Relativně nízký podíl ve Středočeském kraji byl ovlivněn i vlastní metodikou šetření, tj. odlišností mezi trvalým a obvyklým bydlištěm respondenta. Podrobné výsledky zjištěné za Ústecký kraj ukazují na problémy v zapojení mladších věkových skupin do formálního vzdělávání a také o tom, že vysoké procento mladých ukončilo vzdělávání na úrovni základního stupně.

V roce 2003 bylo do neformálního vzdělávání zapojeno celkem 348,1 tis. osob, což představuje 4,0 % všech respondentů starších 15 let. V průběhu 4 týdenního referenčního období jej absolvovali převážně ti respondenti, kteří již dosáhli středního a vyššího stupně vzdělání. Ze šetření vyplynulo, že stávající systém neformálního vzdělávání využívají především lidé s dosaženým vysokým stupněm kvalifikace. Intenzita účasti na neformálním vzdělávání je nejvyšší v Praze. Mezi regionální rozdíly vyplývají z profesní struktury zaměstnaných a odlišných podmínek, za kterých se mohli respondenti tohoto vzdělávání zúčastnit.

V možnosti studovat vysokou školy v kraji trvalého bydliště studenta existují z regionálního pohledu velmi značné rozdíly souvisejících s existencí, koncentrací a absorpční schopností vysokých škol v krajích.

3.3 Trh práce

3.3.1 Zaměstnanost

V roce 2006 počet zaměstnaných podle výběrových šetření pracovních sil v České republice dosáhl 4 828 065 osob. Oproti roku 1993 došlo k celkovému poklesu zaměstnanosti v rámci ČR o 45 477 osob, což představovalo 0,9 %. V rámci regionů byly zaznamenány značné diference. K nejvyššímu poklesu došlo v Moravskoslezském kraji (37 836 osob, snížení o 6,6 %) a Ústeckém kraji (36 570 osob, snížení o 9,2 %). K významnějším poklesům došlo také v Libereckém kraji (11 028 osob, 5,3 %) a Karlovarském kraji (8 075 osob, 5,3 %).

K významnému nárůstu zaměstnanosti došlo ve Středočeském kraji (42 784 osob, 8,2 %) a v Hlavním městě Praha (24 359 osob, 4,0 %). Počet pracovníků se také mírně zvýšil v Královehradeckém a Pardubickém kraji a v kraji Vysočina.

Z hlediska podílu zaměstnanosti v jednotlivých krajích na celkové zaměstnanosti v České republice bylo v roce 2006 nejvyšší zastoupení v Praze (13 %), ve Středočeském kraji (11,7 %), v Moravskoslezském kraji (11,1 %) a Jihomoravském kraji (10,7 %).

Změny v zaměstnanosti v krajích a ČR mezi roky 1993 a 2006 jsou uvedeny v tabulce (Tabulka 9).

Tabulka 9 – Změny zaměstnanosti v krajích a ČR mezi roky 1993 a 2006

Území	Počet zaměstnaných		Rozdíl		Podíl na ČR	
	1993	2006	Absolutně	Relativně	1993	2006
Česká republika	**4 873 542**	**4 828 065**	**-45 477**	-0,9%	**-**	**-**
Hlavní město Praha	602 813	627 172	24 359	4,0%	12,40%	13,00%
Středočeský kraj	522 915	565 699	42 784	8,2%	10,70%	11,70%
Jihočeský kraj	303 271	302 825	-446	-0,1%	6,20%	6,30%
Plzeňský kraj	269 187	268 718	-470	-0,2%	5,50%	5,60%
Karlovarský kraj	151 067	142 992	-8 075	-5,3%	3,10%	3,00%
Ústecký kraj	399 642	363 071	-36 570	-9,2%	8,20%	7,50%
Liberecký kraj	209 827	198 799	-11 028	-5,3%	4,30%	4,10%
Královéhradecký kraj	259 445	262 388	2 944	1,1%	5,30%	5,40%
Pardubický kraj	236 149	237 615	1 466	0,6%	4,80%	4,90%
Vysočina	235 326	239 963	4 637	2,0%	4,80%	5,00%
Jihomoravský kraj	531 969	515 744	-16 224	-3,0%	10,90%	10,70%
Olomoucký kraj	298 782	292 238	-6 544	-2,2%	6,10%	6,10%
Zlínský kraj	278 404	273 930	-4 474	-1,6%	5,70%	5,70%
Moravskoslezský kraj	574 744	536 909	-37 836	-6,6%	11,80%	11,10%

Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Vysoké míry zaměstnanosti je dosahováno v Praze. Naopak velmi nízká míra zaměstnanosti byla v roce 2005 zaznamenána v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. V obou těchto územích došlo v analyzovaném období k jejímu významnému poklesu. Tento pokles souvisí se značnými změnami ekonomické struktury těchto regionů, které se projevovaly vysokou nezaměstnaností a odlivem pracovníků.

Vývoj míry zaměstnanosti v období 1993 - 2005 v jednotlivých krajích podle pohlaví je uveden v grafu (Graf 7).

Graf 7 – Vývoj míry zaměstnanosti v krajích a ČR

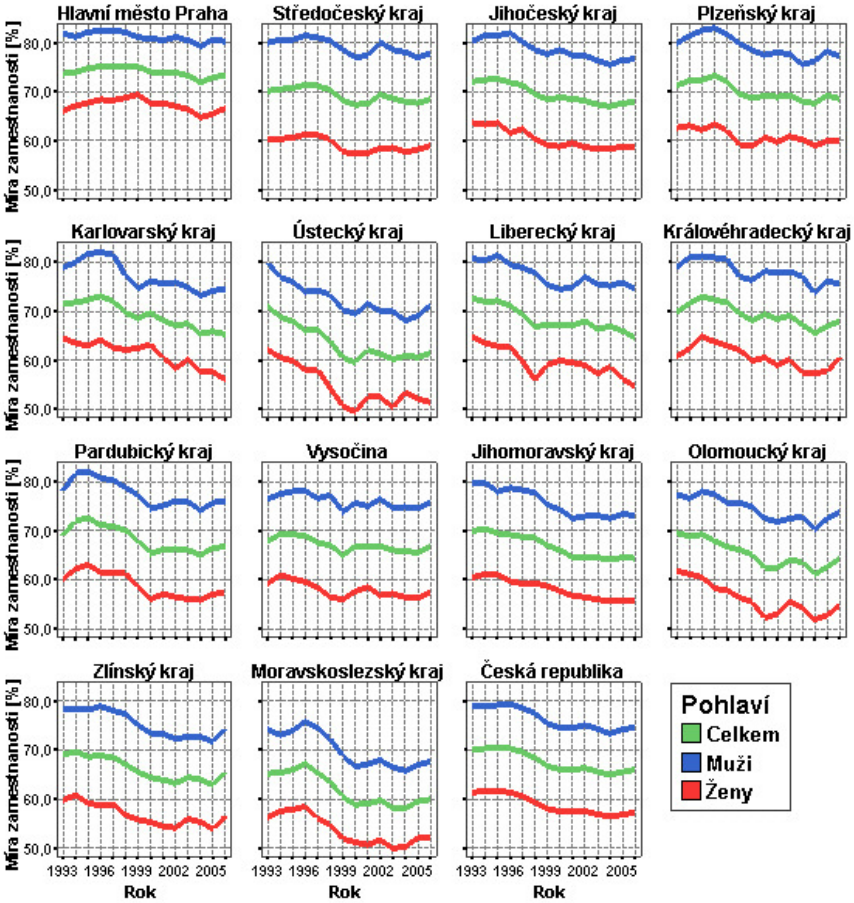

Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

K významným změnám došlo také v odvětvové a sektorové struktuře zaměstnanosti v České republice a jejích krajích. Mezi roky 1993 a 2006 došlo ke snížení podílu odvětví primárního sektoru na celkové zaměstnanosti ze 7,7 % na 3,8 %. Podíl odvětví sekundárního sektoru poklesl z 40,9 % na 38,4 % a v oblasti odvětví terciárního sektoru byl zaznamenán nárůst z 51,4 % na 57,9 %.

Změny podle jednotlivých krajů jsou uvedeny tabulce (Tabulka 10).

Tabulka 10 – Podíl zaměstnanosti v sektorech v krajích a ČR v letech 1993 a 2006

Území	Primární sektor		Sekundární sektor		Terciární sektor	
	1993	2006	1993	2006	1993	2006
Česká republika	**7,7%**	**3,8%**	**40,9%**	**38,4%**	**51,4%**	**57,9%**
Hlavní město Praha	0,4%	0,5%	25,1%	18,8%	74,5%	80,7%
Středočeský kraj	8,8%	4,1%	41,5%	36,8%	49,7%	59,1%
Jihočeský kraj	13,1%	6,5%	36,8%	38,9%	50,1%	54,6%
Plzeňský kraj	11,0%	5,5%	38,2%	41,7%	50,8%	52,8%
Karlovarský kraj	5,3%	2,5%	41,3%	42,7%	53,3%	54,9%
Ústecký kraj	5,8%	2,7%	44,8%	38,4%	49,3%	58,9%
Liberecký kraj	5,4%	2,4%	47,3%	52,2%	47,3%	45,4%
Královéhradecký kraj	7,9%	3,9%	42,8%	40,4%	49,3%	55,7%
Pardubický kraj	10,9%	4,7%	42,9%	44,2%	46,2%	51,1%
Vysočina	18,0%	8,8%	40,4%	45,5%	41,6%	45,8%
Jihomoravský kraj	9,1%	3,8%	40,2%	37,8%	50,7%	58,4%
Olomoucký kraj	9,8%	5,9%	43,8%	41,4%	46,4%	52,7%
Zlínský kraj	7,5%	3,4%	49,7%	47,7%	42,8%	48,9%
Moravskoslezský kraj	4,7%	2,7%	48,8%	42,2%	46,5%	55,1%

Pozn.: Primární sektor = součtu zaměstnaných v OKEČ zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov a chov ryb; Sekundární sektor = těžba nerostných surovin; zpracovatelský průmysl; stavebnictví; Terciární sektor je roven zaměstnaným v ostatních OKEČ.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Nejnižší zastoupení primárního sektoru v roce 2006 bylo v Praze (0,5 %). Velmi nízkých podílů bylo dosahováno rovněž v Libereckém kraji (2,4 %), Karlovarském kraji (2,5 %), Ústeckém kraji a (2,7 %) a v Moravskoslezském kraji (2,7 %). Naopak vysoký podíl zaměstnanosti v primárním sektoru byl v tomtéž roce zaznamenán v kraji Vysočina (8,8 %), Jihočeském kraji (6,5 %), Olomouckém kraji (5,9 %) a v Plzeňském kraji (5,5 %). Během analyzovaného období došlo v zaměstnanosti v primárním sektoru v krajích k významným poklesům a také k významným změnám jejího podílu na celkové zaměstnanosti. Tyto změny jsou zachyceny grafu (Graf 8).

Graf 8 – Porovnání zastoupení zaměstnanosti v primárním sektoru v letech 1993 a 2006 v krajích ČR

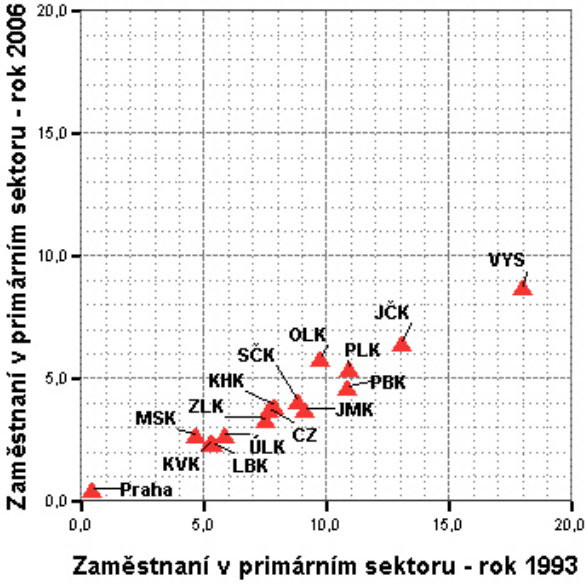

Pozn.: Součet zaměstnaných v OKEČ A (zemědělství, myslivost a lesnictví), B (rybolov a chov ryb).
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

V zastoupení zaměstnanosti v odvětvích sekundárního sektoru došlo v analyzovaném období také k významným změnám. V roce 2006 bylo nejvyšších podílů dosaženo v Libereckém kraji (52,2 %), Zlínském kraji (47,7 %) a v kraji Vysočina (45,5 %). Zaměstnanost v odvětví tohoto sektoru je z pohledu podílu na celkové zaměstnanosti v území tradičně nízká v Hlavním městě Praze (18,8 %).

I v této oblasti došlo v analyzovaném období k významným změnám. Podíl zaměstnanosti v tomto sektoru v roce 2006 se vzhledem ke stavu v roce 1993 zvýšil v Jihočeském kraji, Plzeňském kraji, Karlovarském kraji, Libereckém kraji, Pardubickém kraji a kraji Vysočina. Ve zbývajících krajích České republiky došlo k poklesu tohoto podílu.

Zastoupení zaměstnanosti v sekundárním sektoru na celkové zaměstnanosti v kraji v letech 1993 a 2006 je zobrazeno grafu (Graf 9).

Graf 9 – Porovnání zastoupení zaměstnanosti v sekundárním sektoru v letech 1993 a 2006 v krajích ČR

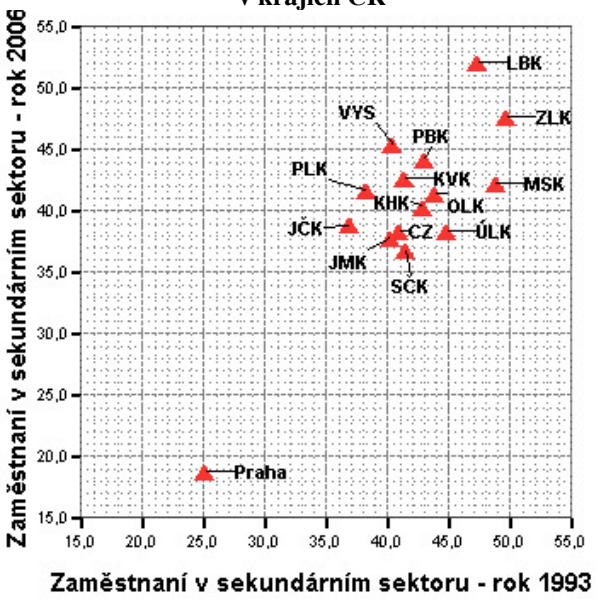

Pozn.: Součet zaměstnaných v OKEČ C (těžba nerostných surovin), D (zpracovatelský průmysl).
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Značné diference se projevují v zastoupení odvětví terciárního sektoru na celkové zaměstnanosti kraje. Nejvyšších hodnot bylo v roce 2006 dosaženo v Praze (80,7 %). Na průměr ČR se v této oblasti dostává rovněž Středočeský kraj (59,1 %), Ústecký kraj (58,9 %) a Jihomoravský kraj (58,4 %). Nízké zastoupení odvětví terciárního sektoru na celkové zaměstnanosti bylo v Libereckém kraji (45,4 %), kraji Vysočina (45,8 %) a ve Zlínském kraji (48,9 %).

Ve všech analyzovaných krajích došlo mezi lety k nárůstu podílu zaměstnanosti v odvětvích terciárního sektoru, pouze v Libereckém kraji tento podíl mírně poklesl.

Zastoupení zaměstnanosti v terciárním sektoru na celkové zaměstnanosti v kraji v letech 1993 a 2006 je zobrazeno v grafu (Graf 10).

Graf 10 – Porovnání zastoupení zaměstnanosti v terciárním sektoru v letech 1993 a 2006 v krajích ČR

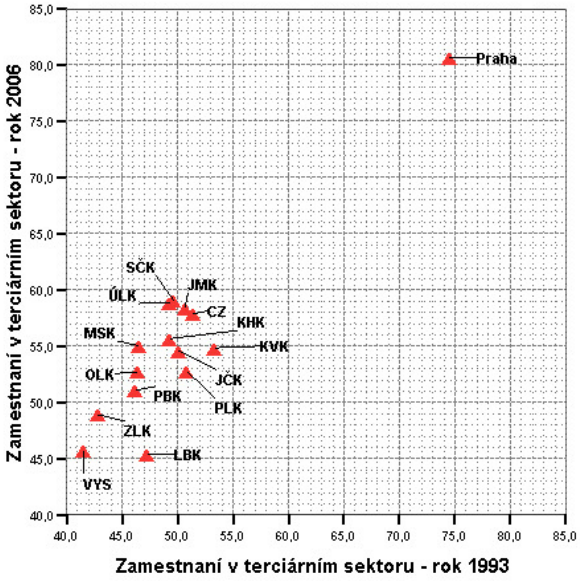

Pozn.: Součet zaměstnaných ve zbývajících OKEČ.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Struktura zaměstnanosti podle hlavních tříd klasifikace zaměstnání se mezi lety 1993 a 2006 rovněž výrazně změnila. Počet pracovníků v těchto hlavních třídách zaměstnání v analyzovaných letech, jeho změny a zastoupení zaměstnanosti v jednotlivých hlavních třídách zaměstnání na celkovém počtu pracovníků v České republice a jejích krajích je uveden v Příloze C.

V následujícím textu je uvedeno postavení krajů z pohledu zastoupení vysoce kvalifikované pracovní síly (zaměstnání v rámci hlavní třídy zaměstnání 1, 2, 3) na jedné straně a nejméně kvalifikované pracovní síly (zaměstnání v rámci hlavní třídy 9) na straně druhé.

Podíl zaměstnanosti v profesích hlavní třídy zaměstnání KZAM 1 je tradičně vysoký v hlavním městě Praze. Vysokých hodnot bylo v roce 2006 dosaženo také v Libereckém kraji a Zlínském kraji. Na druhou stranu nízké zastoupení vedoucích a řídících profesí v tomtéž roce vykazovaly Pardubický kraj, Ústecký kraj, kraj Vysočina, Plzeňský kraj, Moravskoslezský a Jihomoravský kraj.

Změny mezi lety 1993 a 2006 v zastoupení profesí hlavní třídy zaměstnání 1 KZAM na celkové zaměstnanosti v krajích jsou zobrazeny v grafu (Graf 11).

Graf 11 – Porovnání zaměstnanosti v profesích hlavní třídy zaměstnání 1 KZAM v krajích a ČR v letech 1993 a 2006

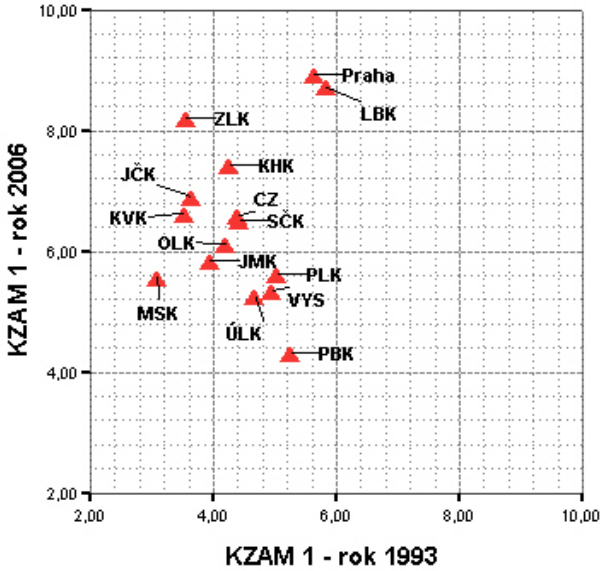

Pozn.: Hodnoty uváděny v procentech a vyjadřují podíl zaměstnaných v KZAM na celkovém počtu zaměstnaných v kraji.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

V případě zastoupení profesí hlavní třídy zaměstnání 2 KZAM na celkové zaměstnanosti v kraji bylo v roce 2006 vysokých hodnot dosaženo v Praze. V případě všech dalších regionů se jeví zastoupení těchto profesí vyrovnané.

Změny mezi lety 1993 a 2006 v zastoupení profesí hlavní třídy zaměstnání 2 KZAM na celkové zaměstnanosti v krajích jsou zobrazeny v grafu (Graf 12).

Graf 12 – Porovnání zaměstnanosti v profesích hlavní třídy zaměstnání 2 KZAM v krajích a ČR v letech 1993 a 2006

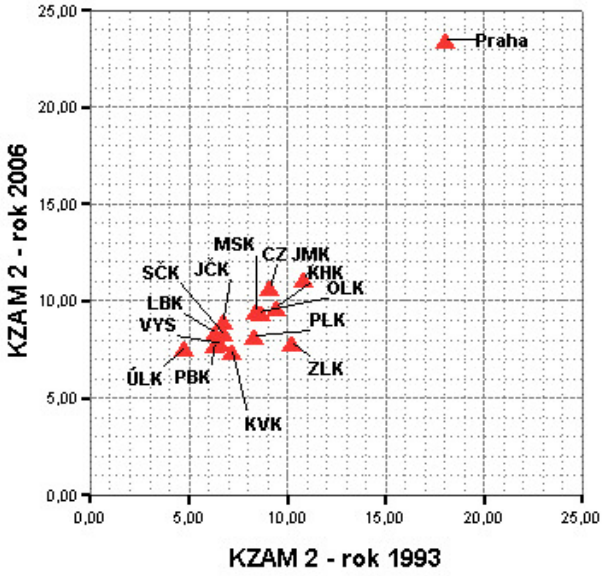

Pozn.: Hodnoty uváděny v procentech a vyjadřují podíl zaměstnaných v KZAM na celkovém počtu zaměstnaných v kraji.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Také v případě zastoupení profesí hlavní třídy 3 KZAM na celkové zaměstnanosti je dlouhodobě velmi vysokých podílů dosahováno v Praze. Mezi lety 1993 a 2006 došlo ke zvýšení toho podílu ve všech krajích.

Změny mezi lety 1993 a 2006 v zastoupení profesí hlavní třídy zaměstnání 3 KZAM na celkové zaměstnanosti v krajích jsou zobrazeny v grafu (Graf 13).

Graf 13 – Porovnání zaměstnanosti v profesích hlavní třídy zaměstnání 3 KZAM v krajích a ČR v letech 1993 a 2006

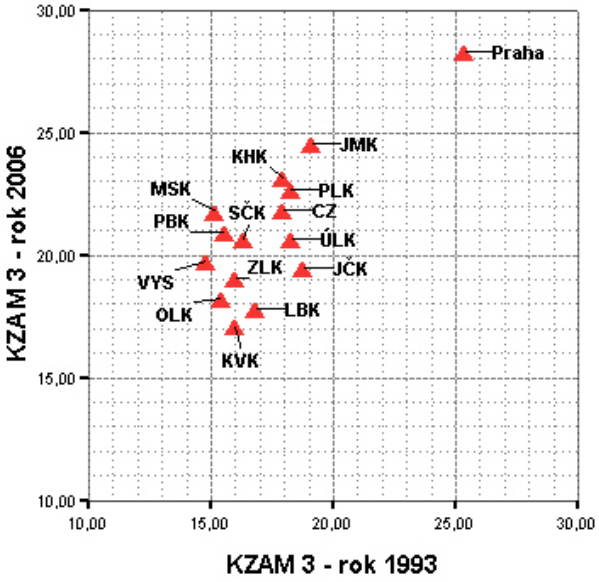

Pozn.: Hodnoty uváděny v procentech a vyjadřují podíl zaměstnaných v KZAM na celkovém počtu zaměstnaných v kraji.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Z pohledu zastoupení nejméně kvalifikované pracovní síly hlavní třídy 9 KZAM na celkové zaměstnanosti je dlouhodobě nejvyšších hodnot dosahováno v Pardubickém a Karlovarském kraji. Naopak nejnižší podíl těchto profesí byl zaznamenán v Praze. Mezi lety 1993 a 2006 došlo k významnému poklesu toho podílu ve všech krajích s výjimkou Pardubického a Karlovarského kraje.

Změny mezi lety 1993 a 2006 v zastoupení profesí hlavní třídy zaměstnání 9 KZAM na celkové zaměstnanosti v krajích jsou zobrazeny v grafu (Graf 14).

Graf 14 – Porovnání zaměstnanosti v profesích hlavní třídy zaměstnání 9 KZAM v krajích a ČR v letech 1993 a 2006

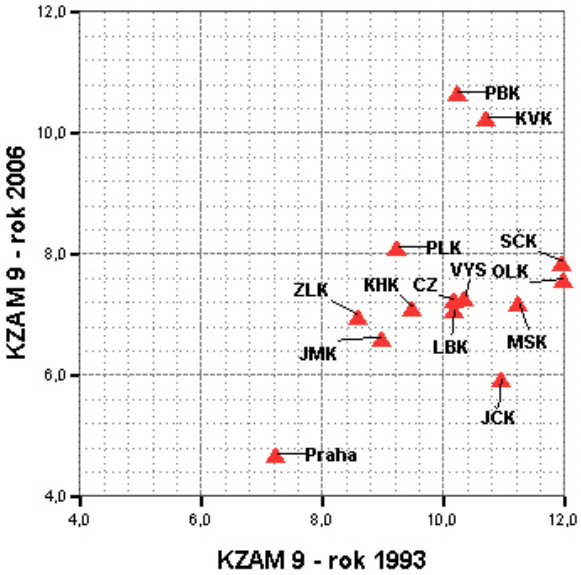

Pozn.: Hodnoty uváděny v procentech a vyjadřují podíl zaměstnaných v KZAM na celkovém počtu zaměstnaných v kraji.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

3.3.2 Nezaměstnanost

V roce 2006 míra nezaměstnanosti v ČR dosáhla hodnoty 7,1 %. Míra nezaměstnanosti mužů byla 5,8 % a míra nezaměstnanosti žen 8,8 %.

V úrovni nezaměstnanosti v rámci České republiky existují významné regionální diference. Výrazně nad průměrem ČR se míra pohybuje v Ústeckém kraji (13,7 %), Moravskoslezském kraji (12,0 %) a v Karlovarském kraji (10,2 %). Nízkých hodnot bylo v roce 2006 dosaženo v Hlavním městě Praha (2,8 %), Středočeském kraji (4,5 %) a v Plzeňském kraji (4,6 %).

Úroveň míry nezaměstnanosti včetně míry nezaměstnanosti podle pohlaví v letech 1993 a 2006 v České republice a jejích krajích je uvedena v tabulce (Tabulka 11).

Tabulka 11 – Míra nezaměstnanosti celkem a podle pohlaví v krajích a ČR v letech 1993 a 2006

Území	Celkem			Muži			Ženy		
	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl
Česká republika	**4,3%**	**7,1%**	**2,8%**	**3,4%**	**5,8%**	**2,4%**	**5,4%**	**8,8%**	**3,4%**
Hlavní město Praha	3,5%	2,8%	-0,7%	3,1%	2,9%	-0,2%	3,8%	2,7%	-1,1%
Středočeský kraj	4,4%	4,5%	0,2%	3,2%	3,4%	0,2%	5,9%	6%	0,1%
Jihočeský kraj	3,3%	5,1%	1,8%	2,4%	3,8%	1,3%	4,5%	6,8%	2,4%
Plzeňský kraj	4%	4,6%	0,6%	2,9%	3,9%	1%	5,5%	5,5%	0,1%
Karlovarský kraj	4,7%	10,2%	5,4%	4,1%	8,8%	4,8%	5,5%	11,9%	6,4%
Ústecký kraj	4,6%	13,7%	9,1%	2,9%	11,1%	8,1%	6,7%	17,2%	10,4%
Liberecký kraj	3,3%	7,7%	4,4%	2,3%	5,9%	3,6%	4,5%	10%	5,5%
Královéhradecký kraj	4,3%	5,4%	1,1%	3,3%	4,4%	1,1%	5,7%	6,6%	0,9%
Pardubický kraj	4,2%	5,5%	1,2%	3,5%	4,2%	0,7%	5,2%	7,1%	1,9%
Vysočina	4,4%	5,3%	0,9%	3,5%	4,4%	0,8%	5,5%	6,6%	1,1%
Jihomoravský kraj	4,2%	8%	3,8%	3,4%	6,5%	3,2%	5,3%	9,8%	4,5%
Olomoucký kraj	4,8%	8,2%	3,4%	4,4%	5,7%	1,3%	5,2%	11,3%	6,1%
Zlínský kraj	4,2%	7%	2,9%	3,4%	5,3%	1,9%	5,3%	9,3%	4%
Moravskoslezský kraj	5,8%	12%	6,2%	4,8%	10,1%	5,4%	7,1%	14,3%	7,2%

Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Ve srovnání s počátečním rokem analyzovaného období (1993) došlo ke zvýšení jak obecné míry nezaměstnanosti, tak nezaměstnanosti mužů i žen. Vývoj tohoto ukazatele v analyzovaném období je zobrazen v grafu (Graf 15). Vývoj tohoto ukazatele byl diferencovaný podle jednotlivých krajů, jak z hlediska úrovně, tak z hlediska průběhu. K významnému nárůstu míry nezaměstnanosti došlo v analyzovaném období především v Ústeckém a Moravskoslezském kraji – v regionech postižených strukturálními změnami. Dlouhodobě nízká úroveň míry nezaměstnanosti v průběhu celého období byla zaznamená na trhu práce v Praze.

Graf 15 – Vývoj míry nezaměstnanosti v krajích a ČR v období 1993-2006

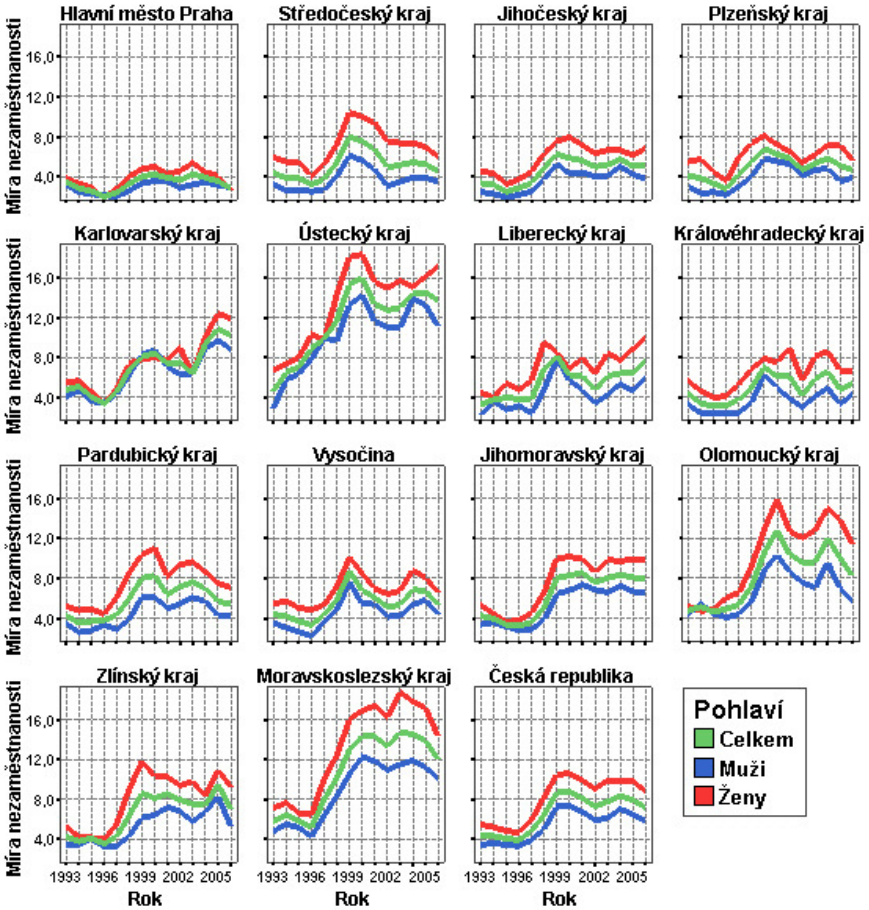

Pozn.: Hodnoty jsou uváděny v procentech.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Analyzujeme-li míru nezaměstnanosti z hlediska nejvyššího stupně dosaženého vzdělání, pak míra nezaměstnanosti osob se základním vzděláním (případně osob bez vzdělání) činila v roce 2006 24,5 %. Míra nezaměstnanosti osob se středním vzděláním bez maturity (včetně vyučených) v tomtéž období byla 7,7 %, osob s úplným středním vzděláním s maturitou 4,9 % a u vysokoškoláků 2,4 %. Výše uvedené hodnoty ukazují na vliv dosaženého vzdělání na uplatnění na trhu práce v České republice s tím, že v případě vyššího stupně vzdělání je míra ohrožení nezaměstnaností nižší.

V tabulce (Tabulka 12) jsou uvedeny regionální diference míry nezaměstnanosti podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání. Např. ve skupině osob pouze se základním vzděláním/ bez vzdělání je extrémních hodnot dosahováno v Ústeckém kraji (38 %), v Moravskoslezském kraji (36,9 %) a v Karlovarském kraji (33 %). Naopak nízkých hodnot je dosahováno ve Středočeském kraji (12,7 %), Hl. městě Praze (13,5 %) a v Plzeňském kraji

(14,2 %). Míra nezaměstnanosti osob se středním vzděláním bez maturity nabývá vysokých hodnot opět v Ústeckém kraji (13,9 %) a v Moravskoslezském kraji (13,6 %). Nízké hodnoty nabývá v hlavním městě Praha (3,9 %). V případě míry nezaměstnanosti osob s úplným středním vzděláním s maturitou je nejvyšších hodnot dosahováno v Ústeckém kraji (7,5 %) a v Jihomoravském kraji (7,1 %). Nejnižší hodnota byla zaznamenána opět v Praze (2,4 %). Míra nezaměstnanosti osob s vysokoškolským vzděláním je nejvyšší v Karlovarském kraji (4,7 %) a v Ústeckém kraji (4,2 %) a nejnižší ve Středočeském kraji (0,0 %) a v hlavním městě Praha (1,1 %).

Tabulka 12 – Míra nezaměstnanosti dle vzdělání v krajích a ČR v letech 1993 a 2006

Území	Základní vzdělání a bez vzdělání		Střední bez maturity		Střední s maturitou		Vysokoškolské	
	1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006
Česká republika	**8,95**	**24,45**	**4,09**	**7,74**	**3,30**	**4,85**	**1,99**	**2,40**
Hlavní město Praha	7,59	13,45	4,19	3,85	2,71	2,44	2,14	1,10
Středočeský kraj	9,20	12,68	3,56	4,57	3,48	3,94	1,66	0,00
Jihočeský kraj	6,05	22,95	3,26	4,54	2,71	3,50	0,00	1,87
Plzeňský kraj	6,63	14,24	4,02	4,29	3,60	3,31	0,00	3,89
Karlovarský kraj	8,99	32,99	4,06	8,11	3,98	5,19	0,00	4,66
Ústecký kraj	12,23	38,01	3,35	13,94	3,03	7,53	0,00	4,18
Liberecký kraj	8,76	25,05	2,66	7,31	2,01	4,09	0,00	2,91
Královéhradecký kraj	9,73	19,40	4,06	5,76	2,86	3,83	2,84	3,34
Pardubický kraj	8,28	15,12	4,19	5,72	2,89	4,15	0,00	3,09
Vysočina	7,32	15,56	4,24	5,60	3,90	4,00	0,00	3,14
Jihomoravský kraj	8,58	21,82	4,29	8,94	3,07	7,05	2,36	2,76
Olomoucký kraj	10,74	25,71	4,35	8,44	3,75	6,59	0,00	2,12
Zlínský kraj	6,95	23,05	3,83	6,78	4,15	5,62	2,20	3,09
Moravskoslezský kraj	10,19	36,90	5,66	13,63	4,33	6,79	3,26	3,68

Pozn.: Hodnoty jsou uváděny v procentech.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Ve srovnání s počátečním rokem analyzovaného období (1993) došlo ve všech krajích ke zvýšení především míry nezaměstnanosti osob se základním vzděláním, případně bez vzdělání. K významným nárůstům došlo v průběhu

tohoto období především v Karlovarském kraji, Ústeckém kraji a Moravskoslezském kraji.

Vývoj měr nezaměstnanosti podle nejvyššího stupně dosaženého stupně vzdělání ukazatele podle krajů je uveden v grafu (Graf 16).

Graf 16 – Vývoj míry nezaměstnanosti podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání v krajích a ČR v období 1993-2006

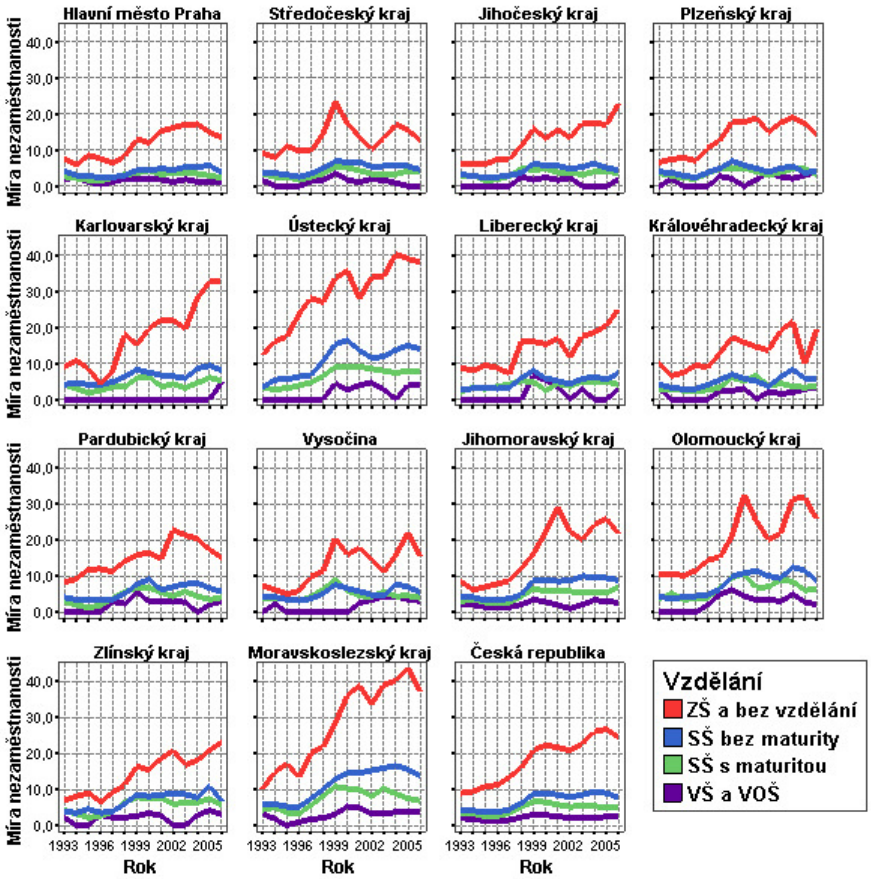

Pozn.: Hodnoty jsou uváděny v procentech.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Míra nezaměstnanosti je rovněž diferencovaná podle věku. Jak je uvedeno v grafu (Graf 17), nejvyšších hodnot je u obou pohlaví dosahováno ve věkové skupině 15 – 19 let. Vyšší hodnoty byly rovněž zaznamenány v případě věkové skupiny 20 - 24 let.

Graf 17 – Míra nezaměstnanosti dle věku a pohlaví v letech 1993 a 2006 pro ČR

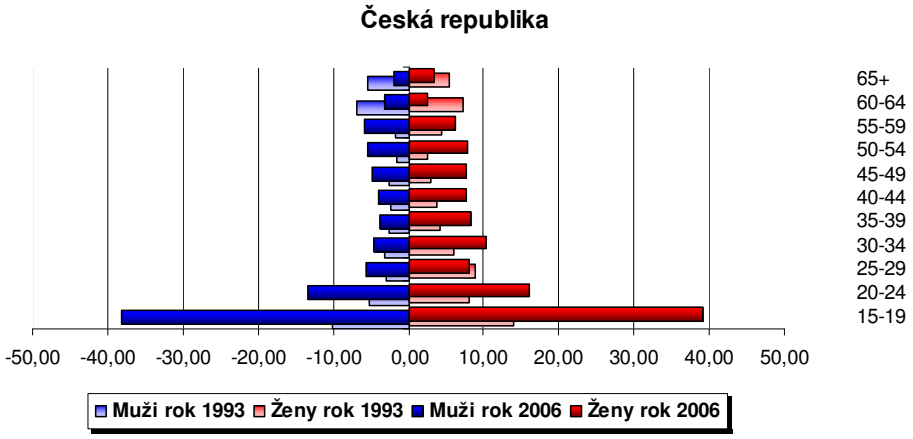

Pozn.: Hodnoty jsou uváděny v procentech.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Grafy (Graf 18, Graf 19) ukazují způsoby hledání práce v krajích v letech 1993 - 2001 a v období 2002 - 2006. Vývoj v celém analyzovaném období nelze jednoznačně interpretovat vzhledem ke změně metodiky vykazování.

V období 1993 - 2001 vzhledem k možnosti uvedení pouze jediné možné odpovědi převažovalo hledání práce prostřednictvím úřadů práce v celém období ve všech krajích kromě nezaměstnaných z hlavního města Prahy.

Graf 18 – Způsob hledání práce v krajích ČR v letech 1993 – 2001

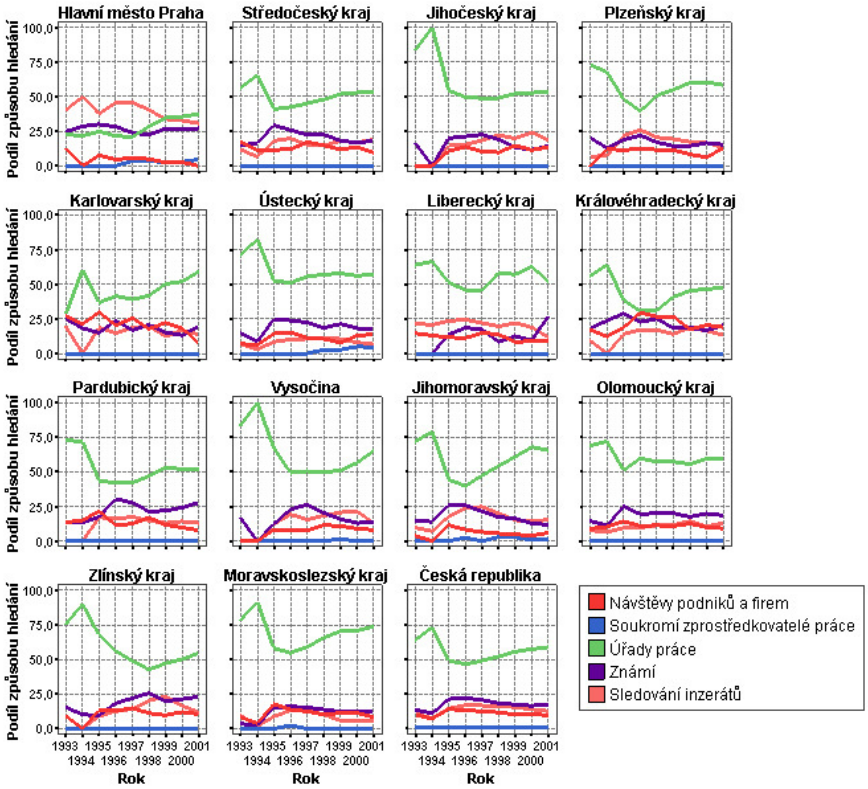

Pozn.: Možno vybírat pouze jednu možnost.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Vzhledem k možnosti dotazovaných uvést současně více způsobů hledání práce velmi významnou roli v období 2002 - 2006 ve všech krajích kromě Hl. města Prahy hrálo hledání práce prostřednictvím služeb úřadů práce. Současně však nezaměstnaní četně uváděli formu sledování inzerátů, formu návštěv podniků a hledání práce pomocí známých. Hledání práce prostřednictvím soukromých zprostředkovatelen práce bylo uváděno s nejnižší četností, ale především v letech 2005 a 2006 se význam tohoto způsobu zvyšuje v souvislosti s působením agentur práce.

Graf 19 – Způsob hledání práce v krajích ČR v letech 2002 – 2006

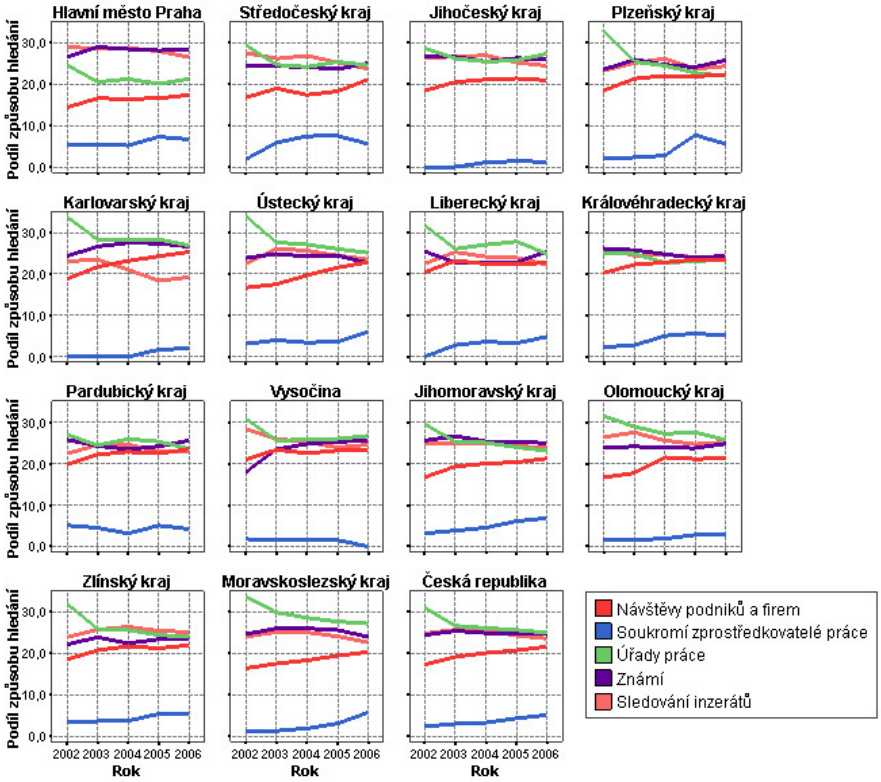

Pozn.: Možno vybírat i více možností.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

V tabulce (Tabulka 13) jsou uvedeny doby hledání práce podle krajů v letech 1993 a 2006.

Z údajů uvedených v této tabulce vyplývá vysoké zastoupení dlouhodobě nezaměstnaných v případě obou pohlaví v Ústeckém kraji a Moravskoslezském kraji.

Tabulka 13 – Průměrná doba hledání práce dle krajů a ČR v letech 1993 a 2006

Území	Pohlaví	do 3 měsíců		více než 3 měsíce až 6 měsíců		více než 6 měsíců až 1 rok		více než 1 rok až 2 roky		více než 2 roky	
		1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006
Česká republika	**Muži**	**45,5**	**13,7**	**18,7**	**12,5**	**16,3**	**18,5**	**13,5**	**21,3**	**6,0**	**34,0**
	Ženy	**40,2**	**11,0**	**22,0**	**11,1**	**20,0**	**20,7**	**13,2**	**21,7**	**4,5**	**35,5**
Hlavní město Praha	Muži	49,8	16,2	17,0	20,3	18,8	20,3	14,5	19,2	0,0	24,0
	Ženy	52,3	17,3	27,3	15,3	20,4	26,2	0,0	25,3	0,0	15,9
Středočeský kraj	Muži	45,4	17,9	20,6	12,4	17,5	23,8	11,0	25,9	5,5	20,1
	Ženy	34,3	13,6	23,2	14,7	21,2	23,5	11,7	20,6	9,5	27,5
Jihočeský kraj	Muži	55,1	22,0	29,8	14,5	15,2	21,8	0,0	19,8	0,0	21,9
	Ženy	42,0	19,1	20,2	14,4	24,6	17,6	13,2	17,9	0,0	31,0
Plzeňský kraj	Muži	75,0	15,7	0,0	17,7	25,0	28,4	0,0	18,1	0,0	20,2
	Ženy	47,6	10,2	22,6	12,0	14,3	22,5	15,5	24,7	0,0	30,6
Karlovarský kraj	Muži	100	13,0	0,0	10,7	0,0	20,9	0,0	21,2	0,0	34,3
	Ženy	59,7	13,5	23,6	16,4	16,7	19,0	0,0	13,3	0,0	37,8
Ústecký kraj	Muži	46,2	6,2	15,7	7,3	20,5	16,1	17,6	25,2	0,0	45,2
	Ženy	26,5	6,6	18,9	8,3	26,7	19,6	21,7	22,8	6,3	42,6
Liberecký kraj	Muži	63,3	13,4	0,0	17,6	36,7	22,9	0,0	18,2	0,0	27,9
	Ženy	40,7	9,9	33,7	11,6	25,6	19,7	0,0	21,8	0,0	37,0
Královéhrad. kraj	Muži	60,9	17,2	24,4	12,4	14,7	17,3	0,0	13,5	0,0	39,6
	Ženy	57,4	13,8	23,0	18,2	19,6	13,8	0,0	19,5	0,0	34,7
Pardubický kraj	Muži	43,8	20,7	13,1	11,3	15,3	14,0	14,7	27,3	13,1	26,7
	Ženy	43,1	15,6	24,9	14,0	12,1	23,3	19,9	19,5	0,0	27,6
Vysočina	Muži	62,4	14,5	21,2	11,7	16,3	13,9		21,2	0,0	38,7
	Ženy	39,5	17,4	24,8	14,9	23,2	26,0	12,5	20,5	0,0	21,1
Jihomoravský kraj	Muži	49,0	13,3	17,6	13,1	12,1	20,1	15,1	23,8	6,2	29,6
	Ženy	40,1	11,6	17,7	9,3	23,3	21,7	14,6	21,2	4,3	36,1
Olomoucký kraj	Muži	40,3	15,7	14,3	13,1	24,6	22,5	20,8	17,5	0,0	31,2
	Ženy	45,1	7,9	27,4	8,5	17,1	24,2	0,0	21,5	10,3	37,9
Zlínský kraj	Muži	51,3	16,5	27,4	10,9	21,3	17,8	0,0	22,5	0,0	32,3
	Ženy	59,0	11,2	19,1	12,0	21,9	25,2	0,0	21,6	0,0	30,0
Moravskosl. kraj	Muži	34,8	12,6	24,0	12,3	14,3	14,2	17,6	18,9	9,3	42,1
	Ženy	35,6	8,6	22,6	8,1	17,3	17,1	21,6	24,0	3,0	42,2

Pozn.: Hodnoty jsou uváděny v procentech.
Zdroj dat: ČSU VŠPS.

3.3.3 Regionální hrubý domácí produkt a hrubé měsíční mzdy

V grafu (Graf 20) je zobrazen vývoj hrubého domácího produktu na 1 obyvatele v krajích v období 1995 – 2005.

Ve všech krajích byl v analyzovaném období zaznamenán růst hrubého domácího produktu na obyvatele. Z pohledu jeho výše existuje velmi významný rozdíl mezi hodnotou dosahovanou v Hlavním městě Praze a ostatními kraji, tento rozdíl navíc během analyzovaného období ještě více vzrostl.

Graf 20 – Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele v krajích ČR v letech 1995-2005

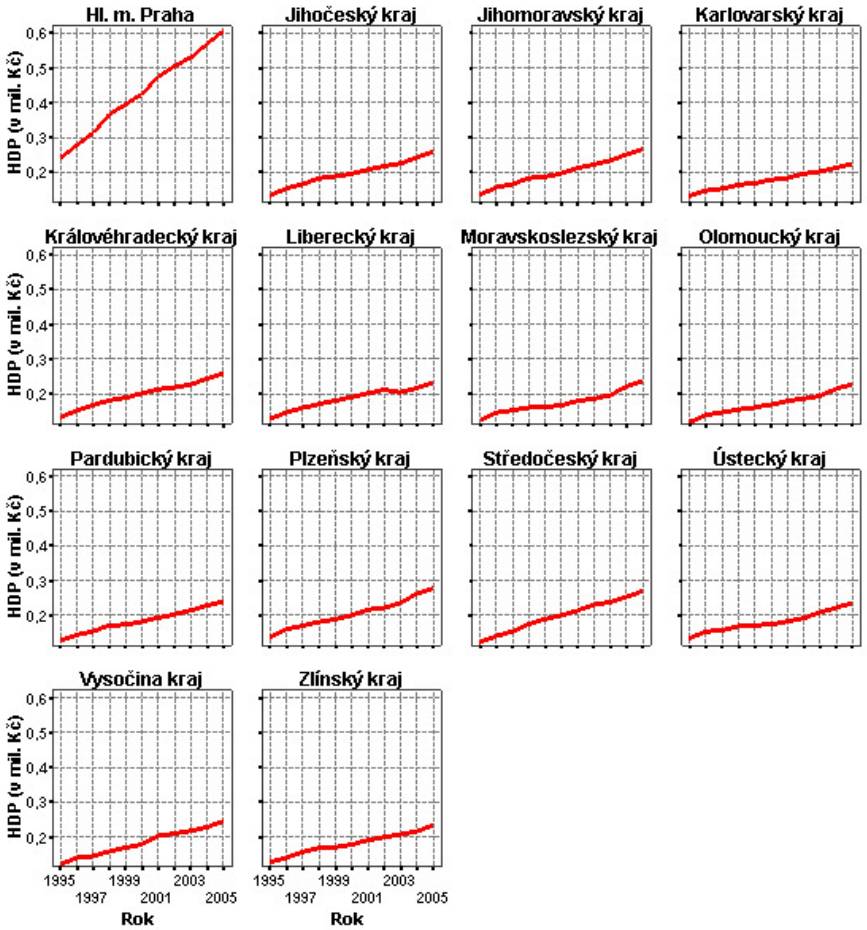

Zdroj dat: ČSÚ, Regionální účty 2005.

V grafu (Graf 21) jsou uvedeny diference od průměrné mzdy v České republice v období 1991 - 2001.

Z grafu vyplývá růst diference průměrných hrubých mezd od průměrných hodnot v ČR v případě Hl. města Prahy. Kromě Středočeského kraje, kde se

průměrné hrubé mzdy dlouhodobě pohybují kolem průměru ČR, klesla průměrná hrubá mzda ve všech ostatních krajích v analyzovaném období pod průměrnou úroveň ČR, a to i z pozice, která byla původně nad průměrem ČR v případě Ústeckého a Moravskoslezského kraje.

Graf 21 – Průměrné hrubé měsíční mzdy v krajích a ČR v letech 1991 - 2001

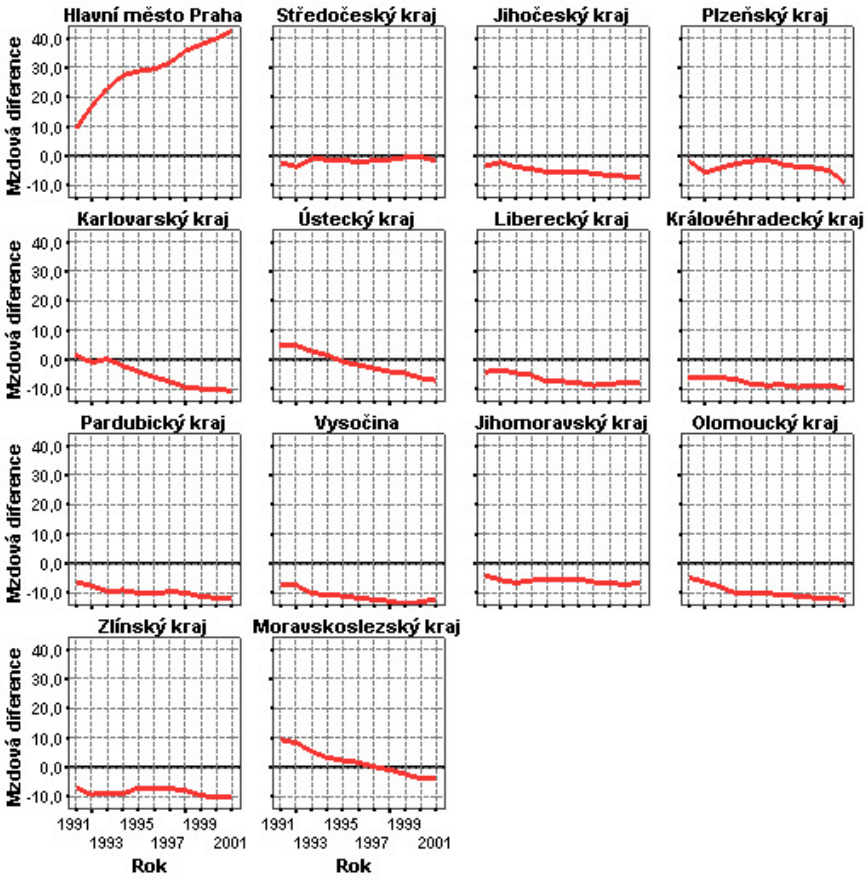

*Pozn.: Mzdová diference = (mzda v kraji – mzda v ČR) / mzda v ČR * 100 [%].*
V letech 1991 – 2001 byly mzdy evidovány bez rozdělení na podnikatelský a nepodnikatelský sektor.
Zdroj dat: ČSÚ, P3-01; výpočty vlastní.

Výše popsaný vývoj pokračoval i v období 2002 - 2006 (viz Graf 22), kdy byly průměrné mzdy zjišťovány odlišným způsobem. I v tomto případě se potvrdilo dominantní postavení Hl. města Prahy, především v podnikatelské sféře. Vyšší diference od průměru ČR se projevují v případě některých krajů v odměňování v podnikatelském sektoru, vzhledem k vyšší možné variabilitě v odměňování.

Graf 22 – Průměrné hrubé měsíční mzdy v krajích a ČR v letech 2002 – 2006

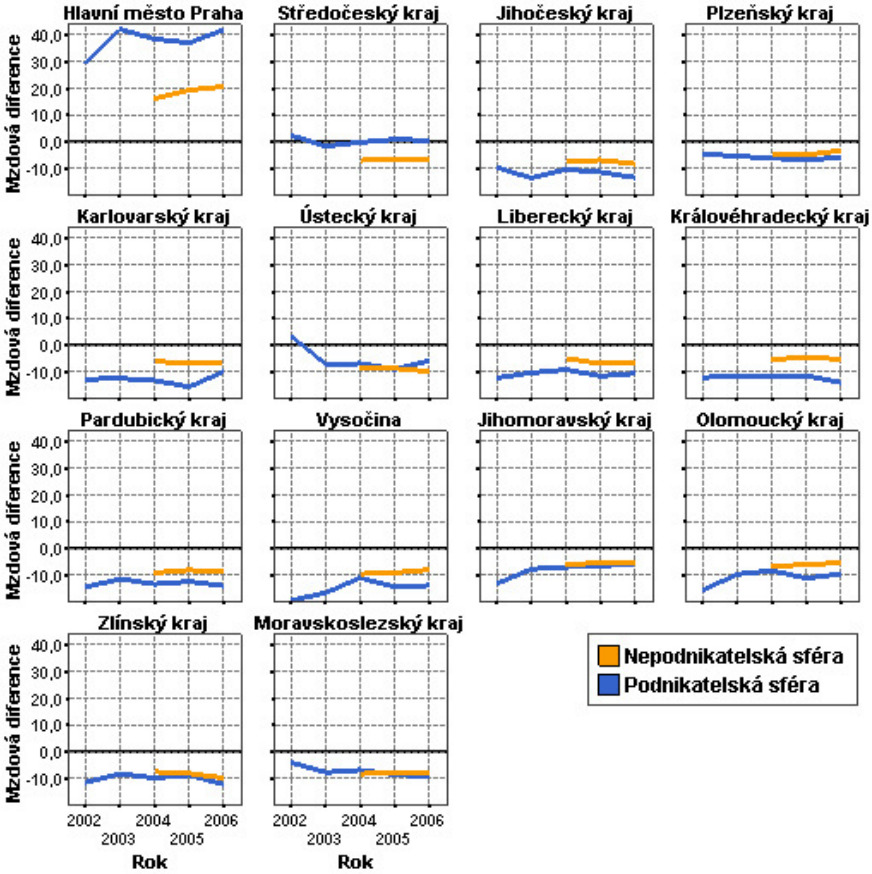

*Pozn.: Mzdová diference = (mzda v kraji – mzda v ČR) / mzda v ČR * 100 [%]*
Od roku 2002 jsou evidovány mzdy pro podnikatelský sektor a od roku 2004 také pro nepodnikatelský sektor.
Zdroj dat: TREXIMA, Regionální statistiky ceny práce, výpočty vlastní.

3.3.4 Dílčí závěry

V roce 2006 počet zaměstnaných podle výběrových šetření pracovních sil v České republice dosáhl 4 828 065 osob. Oproti roku 1993 došlo k celkovému poklesu zaměstnanosti v rámci ČR o 45 477 osob, což představovalo 0,9 %. V rámci regionů byly zaznamenány značné diference.

Vysoké míry zaměstnanosti u obou pohlaví je dosahováno v Praze. Naopak velmi nízká míra nezaměstnanosti byla v roce 2005 zaznamenána v Ústeckém a Moravskoslezském kraji, což souvisí se značnými změnami ekonomické struktury těchto regionů, které se projevovaly vysokou nezaměstnaností a odlivem pracovníků.

Mezi roky 1993 a 2006 došlo ke snížení podílu odvětví primárního sektoru na celkové zaměstnanosti z 7,7 % na 3,8 %. Podíl odvětví sekundárního sektoru poklesl z 40,9 % na 38,4 % a v oblasti odvětví terciárního sektoru byl zaznamenán nárůst z 51,4 % na 57,9 %.

V roce 2006 míra nezaměstnanosti v ČR dosáhla hodnoty 7,1 %. Míra nezaměstnanosti mužů byla 5,8 % a míra nezaměstnanosti žen 8,8 %. Ve srovnání s počátečním rokem analyzovaného období 1993 došlo ke zvýšení jak obecné míry nezaměstnanosti, tak nezaměstnanosti mužů i žen. Vývoj tohoto ukazatele byl diferencovaný podle jednotlivých krajů, jak z hlediska úrovně, tak z hlediska průběhu. K významnému nárůstu míry nezaměstnanosti došlo v analyzovaném období především v Ústeckém a Moravskoslezském kraji – regionech postižených strukturálními změnami. Dlouhodobě nízká úroveň míry nezaměstnanosti v průběhu celého období byla zaznamená na trhu práce v Praze.

Míra nezaměstnanosti osob se základním vzděláním (případně osob bez vzdělání) činila v roce 2006 24,5 %. Míra nezaměstnanosti osob se středním vzděláním bez maturity (včetně vyučených) v tomtéž období byla 7,7 %, osob s úplným středním vzdělání s maturitou 4,9 % a u vysokoškoláků 2,4 %. Výše uvedené hodnoty ukazují na vliv dosaženého vzdělání na uplatnění na trhu práce v České republice s tím, že v případě vyššího stupně vzdělání je míra ohrožení nezaměstnaností nižší. Ve srovnání s počátečním rokem analyzovaného období došlo ke zvýšení především míry nezaměstnanosti osob se základním vzděláním, případně bez vzdělání, ve všech krajích. K významným nárůstům došlo v průběhu tohoto období především v Karlovarském kraji, Ústeckém kraji a Moravskoslezském kraji.

Míra nezaměstnanosti je rovněž diferencovaná podle věku. Vysokých hodnot je u obou pohlaví dosahováno ve věkové skupině 15 – 19 let. Vyšší hodnoty byly rovněž zaznamenány v případě věkové skupiny 20 - 24 let.

Ve všech krajích kromě Hl. města Prahy významnou roli hrálo hledání práce prostřednictvím služeb úřadů práce. Současně však nezaměstnaní četně uváděli formu sledování inzerátů, formu návštěv podniků a hledání práce pomocí známých. Hledání práce prostřednictvím soukromých zprostředkovatelen práce bylo uváděno s nejnižší četností, ale především v letech 2005 a 2006 se jeho význam zvyšuje v souvislosti s působením agentur práce.

Z analýzy hledání zaměstnání vyplývá vysoké zastoupení dlouhodobě nezaměstnaných v případě obou pohlaví v Ústeckém kraji a Moravskoslezském kraji.

Ve všech krajích byl v období 1995 - 2005 zaznamenán růst hrubého domácího produktu na obyvatele. Z pohledu jeho výše existuje velmi významný rozdíl mezi hodnotou dosahovanou v Hlavním městě Praha a ostatními kraji, který během analyzovaného období vzrostl.

V období 1991 - 2001 se prohloubila diference průměrných hrubých mezd od průměrných hodnot za ČR u Hl. města Prahy. Kromě Středočeského kraje, kde se průměrné hrubé mzdy dlouhodobě pohybují kolem průměru ČR, klesla průměrná hrubá mzda ve všech ostatních krajích v analyzovaném období

pod průměrnou úroveň ČR, a to i z pozice nad průměrem ČR v případě Ústeckého a Moravskoslezského kraje.

I v období 2002-2006 se potvrdilo dominantní postavení Hl. města Prahy, především v podnikatelské sféře. Vyšší diference od průměru ČR se projevují v případě některých krajů v odměňování v podnikatelském sektoru, vzhledem k vyšší možné variabilitě v odměňování.

4. Změny demografických charakteristik, struktury vzdělání obyvatelstva a trhu práce v regionu Hlavní město Praha a Středočeský kraj

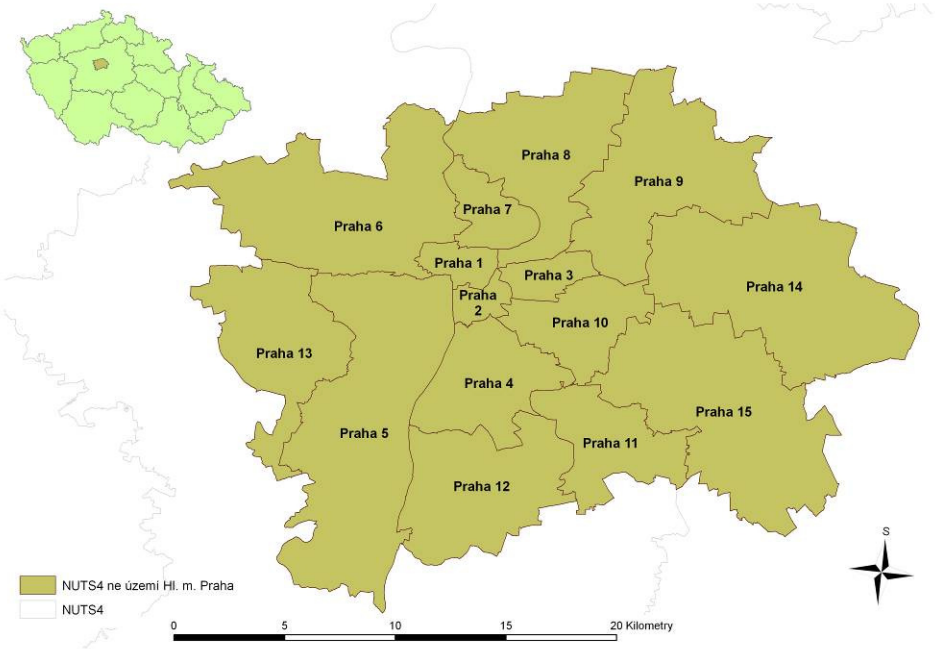

Obrázek 5 – Hlavní město Praha a jeho postavení v území ČR

Praha (Obrázek 5) je hlavním městem České republiky a je tak přirozeným centrem politiky, mezinárodních vztahů, vzdělávání, kultury a ekonomiky. Je zároveň největším městem České republiky. Rozkládá se na ploše 496 km^2, což je pouze 0,6 % území republiky, ale počet obyvatel představuje 11,5 % všech obyvatel státu.

Území Prahy leží ve střední části České vysočiny, převážně v oblasti Poberounské soustavy, menší část na severovýchodě je součástí České tabule. Dnešní ráz reliéfu města ovlivnila v prvé řadě erozní a akumulační činnost Vltavy, po jejíž obou březích se Praha rozkládá. V geomorfologii Prahy nápadně kontrastují na jedné straně plošinný reliéf v nejvýše položených místech a na straně druhé hluboce zaříznutá údolí Vltavy a jejích přítoků. Nejčlenitější reliéf vznikl na levém břehu Vltavy.

Praha je statutárním městem. Má 57 samosprávných městských částí, které jsou spravovány voleným zastupitelstvem a dále radou, starostou a úřadem

městské části. Od roku 2001 byla tato úroveň působností v celé Praze rozdělena do 22 správních obvodů.

Z hlediska výkonnosti ekonomiky má v České republice Praha zcela výsadní – pro metropole typické - postavení. Trvale je zde vytvářena cca čtvrtina hrubého domácího produktu celé republiky.

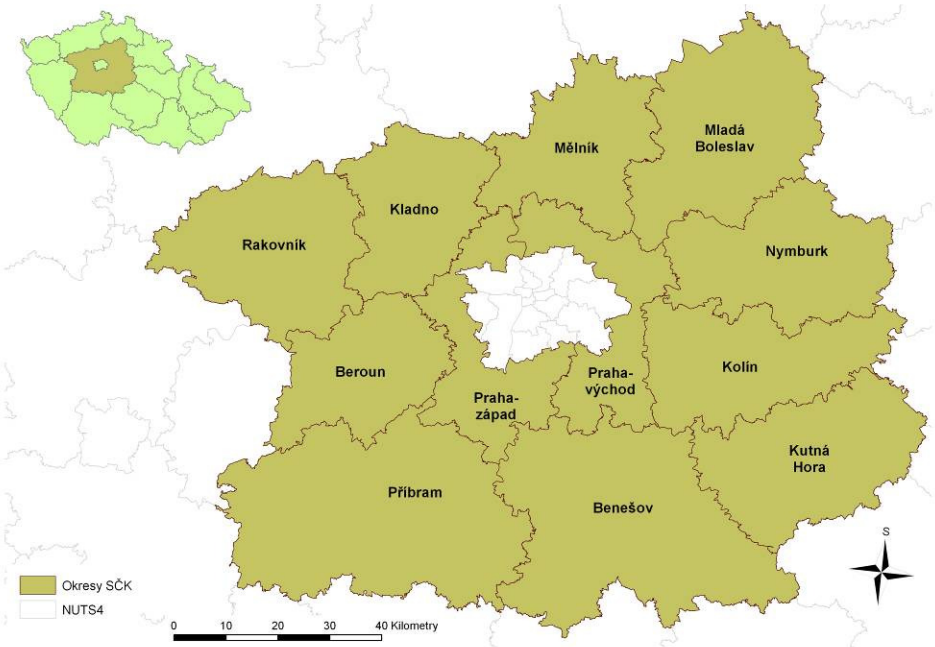

Obrázek 6 – Okresy Středočeského kraje a jeho postavení v rámci ČR

Středočeský kraj patří velikostí, počtem obcí i obyvatel mezi největší kraje ČR. Jeho rozloha (11 015 km^2) tvoří téměř 14 % území Česka a je cca 1,9 krát větší než je průměrná rozloha kraje v zemi.

Územně náleží k Českému masivu, který je jednou z nejstarších částí evropské pevniny. Krajinný reliéf přechází z rovinatého severu v blízkosti toku Labe ve vrchovinnou jižní a jihozápadní část kraje. Kraj zcela obklopuje hlavní město Prahu. Na severu sousedí s územím samosprávného Libereckého kraje, na severovýchodě s Královéhradeckým krajem, na východě s Pardubickým krajem, na jihovýchodě s krajem Vysočina, na jihu s Jihočeským krajem, na jihozápadě s Plzeňským krajem a na severozápadě s krajem Ústeckým. Poloha Středočeského kraje významně ovlivňuje jeho ekonomickou charakteristiku. Úzká vazba s Prahou, společně s hustou dopravní sítí, činí polohu kraje mimořádně výhodnou.

Středočeský kraj na rozdíl od ostatních krajů nemá své sídlo umístěno na vlastním území, ale na území Hlavního města Prahy. Tvoří jej 12 okresů (Obrázek 6): Benešov, Beroun, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Praha-východ, Praha-západ, Příbram, Rakovník. Rozlohou je největší okres Příbram (15 % rozlohy kraje), nejmenším okresem je Praha-východ (5 % rozlohy kraje). V roce 2005 bylo na území kraje 1 146 obcí. Největší počet obcí je

soustředěn v okrese Mladá Boleslav (123 obcí), nejmenší v okrese Mělník (70 obcí).

4.1 Základní demografické charakteristiky a jejich změny

Ke konci roku 2005 žilo v Praze 1 188 126 obyvatel. To znamená, že v porovnání s rokem 1993, kdy v Praze žilo 1 217 315 obyvatel, poklesl tento počet o 2,4 %, jak ukazuje následující tabulka (Tabulka 14).

Nejlidnatějším okresem Středočeského kraje je Kladno se 150 417 obyvateli (rok 2005), nejméně obyvatel pak žije v okrese Rakovník (54 360). K největšímu nárůstu počtu obyvatel mezi lety 1993 a 2005 však došlo v okrese Praha-západ, a to o téměř 26 %. Ke značnému nárůstu došlo také v Praze-východ, kde počet obyvatel vzrostl o 14 %. Největší pokles počtu obyvatel, o 2 %, zaznamenal okres Kutná Hora. Počet obyvatel se výrazně nezměnil v okresech Benešov, Kolín a Rakovník.

Tabulka 14 – Počet obyvatel v Praze a ve Středočeském kraji podle okresů v letech 1993 a 2005

Okres/kraj	Podíl na kraji				Rozdíly hodnot	
	1993	2005	1993	2005	Absolutně	Relativně
Hlavní město Praha	1 217 315	1 188 126	52,3%	50,8%	-29 189	-2,4%
Benešov	93 860	93 384	4,0%	4,0%	-476	-0,5%
Beroun	75 570	77 957	3,2%	3,3%	2 387	3,2%
Kladno	149 323	150 417	6,4%	6,4%	1 094	0,7%
Kolín	96 815	96 332	4,2%	4,1%	-483	-0,5%
Kutná Hora	74 846	73 373	3,2%	3,1%	-1 473	-2,0%
Mělník	94 456	95 686	4,1%	4,1%	1 230	1,3%
Mladá Boleslav	112 200	115 545	4,8%	4,9%	3 345	3,0%
Nymburk	82 158	86 470	3,5%	3,7%	4 312	5,2%
Praha-východ	92 290	105 327	4,0%	4,5%	13 037	14,1%
Praha-západ	74 814	94 207	3,2%	4,0%	19 393	25,9%
Příbram	108 215	107 070	4,7%	4,6%	-1 145	-1,1%
Rakovník	54 588	54 360	2,3%	2,3%	-228	-0,4%

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Počet obyvatel Hlavního města Prahy od roku 1993 klesal až do roku 2002, přičemž nejstrmější byl tento pokles mezi lety 2000 a 2001. Počet obyvatel dosáhl svého minima v roce 2002 (Graf 23), kdy klesl pod 1 160 000. Nicméně od té doby stále narůstá, přičemž nejrychlejší nárůst byl zaznamenán v roce 2004.

Graf 23 – Vývoj počtu obyvatel v kraji Hl. m. Praha v letech 1993 – 2006

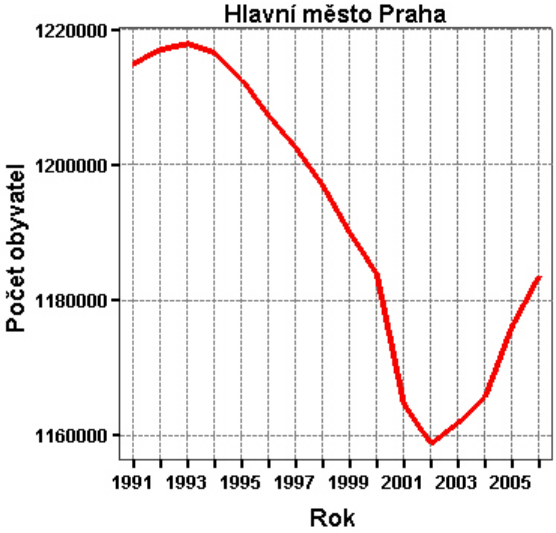

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Ve Středočeském kraji se situace vyvíjela odlišně, jak je patrné z grafu (Graf 24). Pokles počtu obyvatel trval pouze do roku 1997, od té doby neustále roste, s mírným zpomalením v roce 2002.

Graf 24 – Vývoj počtu obyvatel ve Středočeském kraji v letech 1993 – 2005

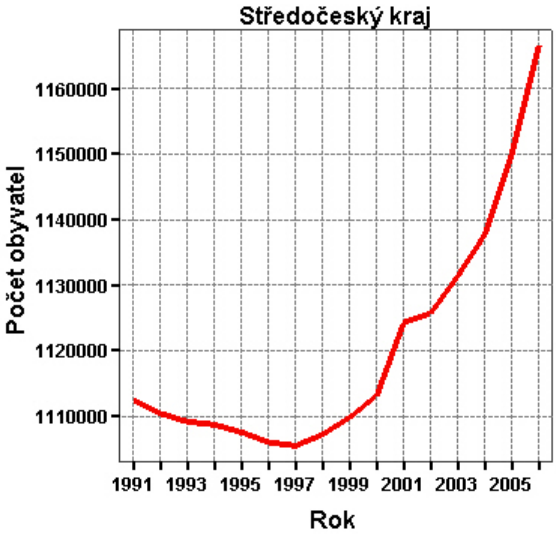

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Česká republika se dlouhodobě potýká s problémem stárnutí populace a jeho dopady, zejména budoucími, na fungování ekonomiky. Jak se změnila věková struktura obyvatelstva Hlavního města Prahy a Středočeského kraje v letech 1993 – 2006 ukazují následující grafy (Graf 25, Graf 26).

Graf 25 – Věková struktura obyvatelstva v Hl. m. Praze v letech 1993 a 2006

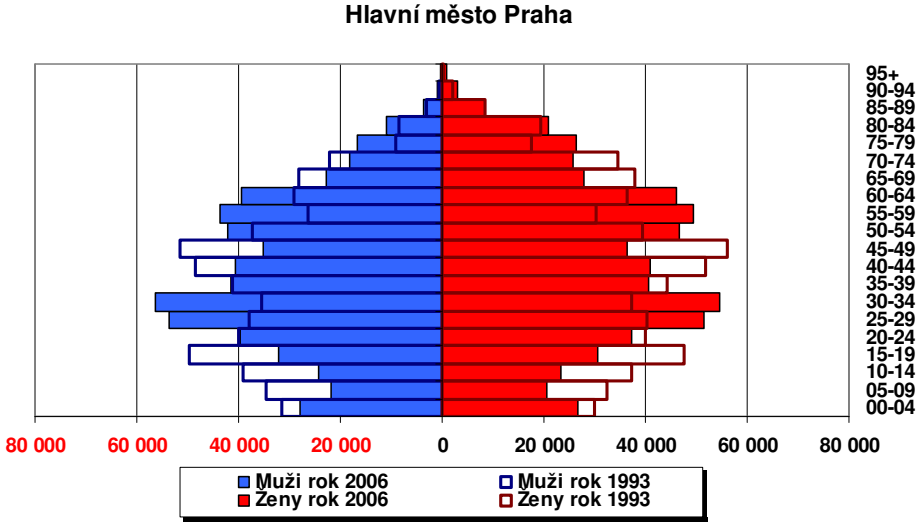

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

V Praze i Středočeském kraji došlo ve věkové struktuře přibližně ke stejným změnám, a to jak na straně mužů, tak na straně žen. Nejvýrazněji klesl počet obyvatel ve věkových kategoriích do 24 let, dále od 40 do 49 let a 65 – 74 let. V Praze navíc také poklesl počet žen ve věku 35 – 39 let.

Počet obyvatel v obou krajích naopak nejvíce vzrostl ve věkových skupinách 25 – 34 let a 50 – 64 let. Přitom z celkového počtu obyvatel je jich nejvíce ve věku 30 – 34 let, což je z pohledu trhu práce nejproduktivnější věková skupina. Dále jsou to obyvatelé ve věku 25 – 29 let a, což by se v budoucnu mohlo stát problémem, obyvatelstvo ve věku od 50 do 64 let.

Graf 26 – Věková struktura obyvatelstva ve Středočeském kraji v letech 1993 a 2006

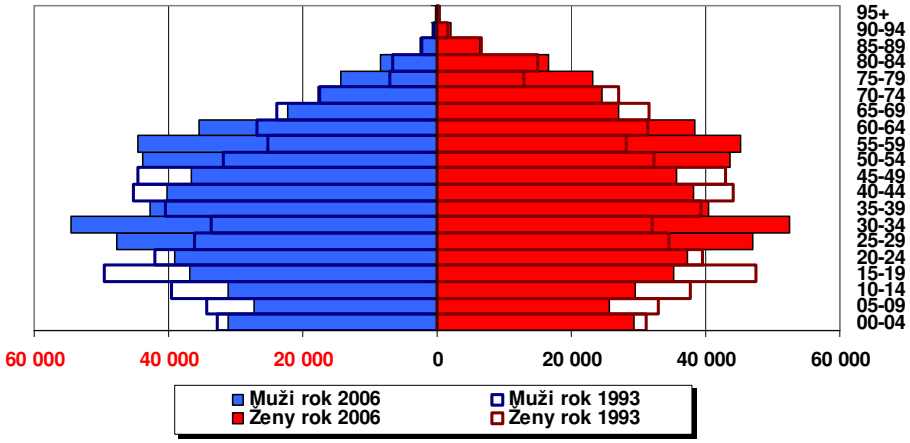

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Následující grafy (Graf 27, Graf 28) ukazují věkové pyramidy obyvatelstva Hlavního města Prahy a Středočeského kraje v letech 2006 a 2020, které vycházejí z Populační prognózy ČR do roku 2050.

Graf 27 – Věková struktura obyvatelstva v Hl. m. Praze v letech 2006 a 2020

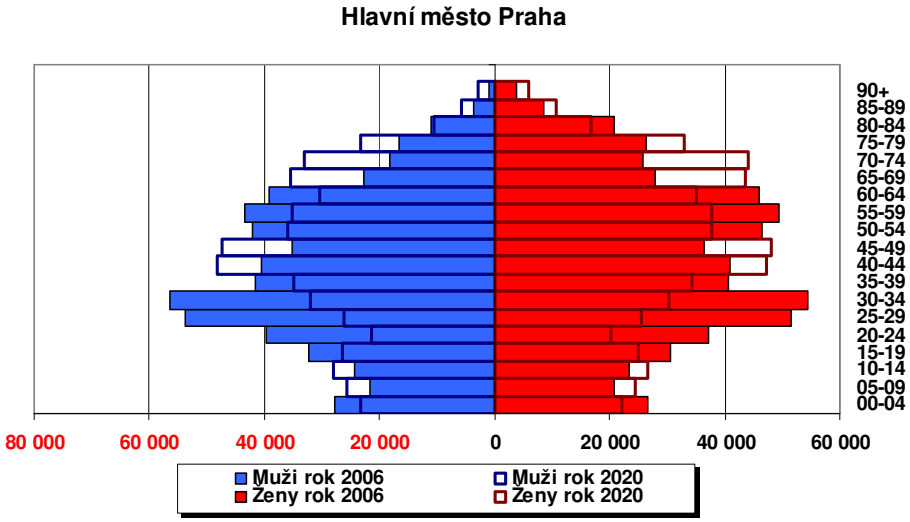

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006, Populační prognóza ČR do r. 2050.

Jak ukazuje Graf 27, do roku 2020 dojde k obrovskému poklesu počtu obyvatel Prahy ve věkových skupinách 20 – 34 let. Silné ročníky sedmdesátých let, které dnes tvoří největší a nejproduktivnější podíl obyvatel Prahy, nebude mít kdo nahradit a dojde tak pouze k nárůstu, popř. menšímu poklesu, počtu obyvatel ve vyšších věkových kategoriích. Velká část obyvatel se také přesune z věkových skupin od 50 do 64 let do skupin 65 – 79 let.

Graf 28 – Věková struktura obyvatelstva ve Středočeském kraji v letech 2006 a 2020

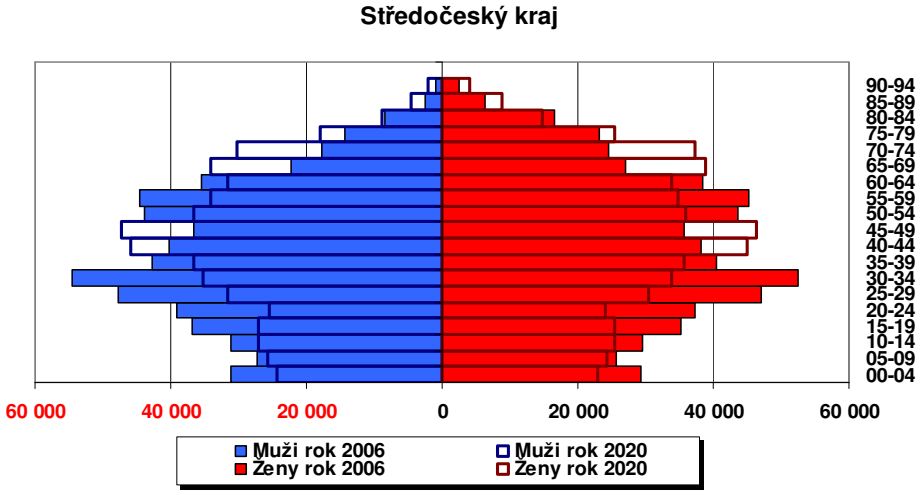

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006, Populační prognóza ČR do r. 2050.

Zatímco v hlavním městě dojde alespoň k přírůstkům počtu dětí ve věku 5 –14 let, ve Středočeském kraji dojde k poklesu počtu obyvatel ve všech věkových kategorií od 0 do 39 let, a to na straně mužů i žen. U staršího obyvatelstva je prognózován obdobný vývoj jako v případě Prahy.

Graf 29 – Průměrný věk obyvatel v Praze a v okresech Středočeského kraje v letech 1993 a 2005

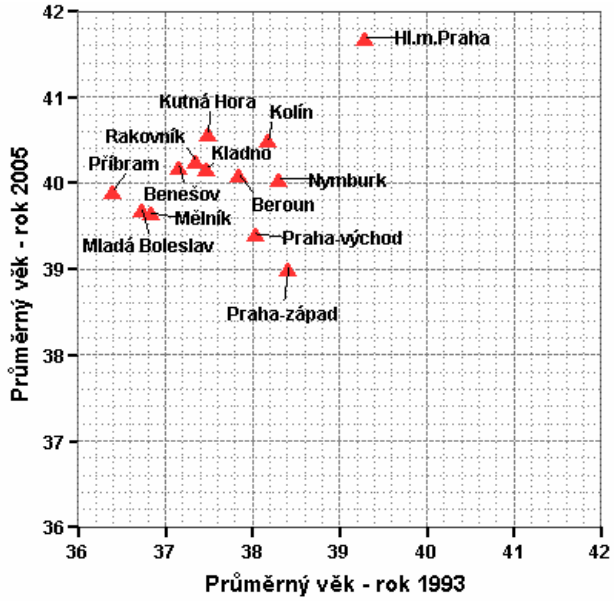

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Proces stárnutí populace dále dokumentuje vývoj, resp. změna mezi lety 1993 a 2005, průměrného věku obyvatel.

Uvedený graf (Graf 29) porovnává výši průměrného věku Prahy a okresů Středočeského kraje. Nejvyššího průměrného věku dosahovali v obou letech obyvatelé Hlavního města Prahy. Od roku 1993 do roku 2005 však tento věk vzrostl přibližně o 3 roky, ze 39 na 42 let.

Zatímco v roce 1993 byl nejnižší průměrný věk zaznamenám u obyvatel okresu Příbram (dále Mladá Boleslav a Mělník), v roce 2005 to byl okres Praha-západ, kde průměrný věk vzrostl pouze o půl roku. V Příbrami to však byly téměř 4 roky; průměrný věk zde vzrostl ze 36 na 40 let, což byl nejznatelnější nárůst.

Graf 30 – Vývoj hrubé míry mortality a natality v Praze a obcích Středočeského kraje v období 1991-2005

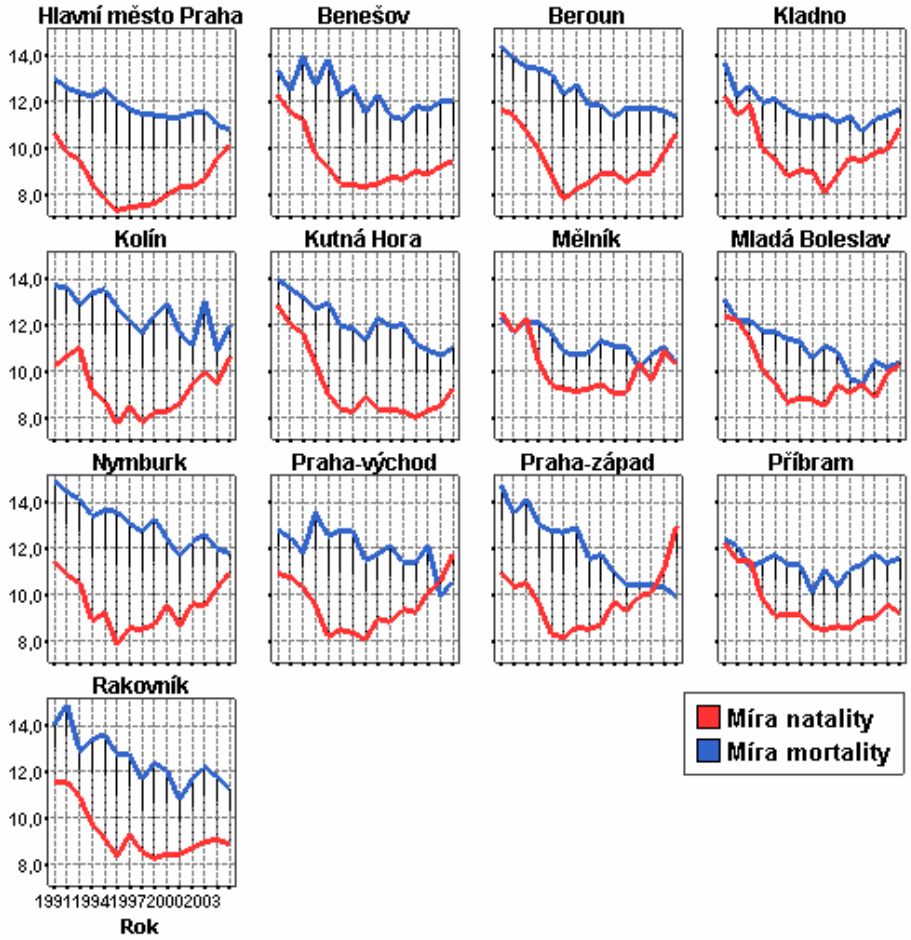

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Graf 30 ukazuje vývoj měr natality a mortality v území v období let 1993 – 2005. Míra mortality je obecně mnohem volatilnější, než míra natality. Nicméně ve všech okresech i v Hlavním městě Praze je patrný její klesající trend. Jedinou výjimkou je okres Příbram, kde se míra mortality pohybuje neustále kolem 11 %. K největšímu poklesu této míry došlo v okrese Praha-západ.

Míra natality na sledovaném území klesala přibližně do roku 1996, poté přišlo období nárůstu nebo stagnace. V Hlavním městě Praze se míra natality vrátila na úroveň z roku 1992 a obdobný vývoj byl zaznamenán také ve většině okresů Středočeského kraje. V okresech Praha-východ a Praha-západ míra natality dokonce výrazně převýšila míru mortality. Spíše ke stagnaci míry natality v posledních letech dochází v Benešově, Kutné Hoře, Příbrami a Rakovníku.

Graf 31 – Vývoj indexu stáří v Praze a okresech Středočeského kraje v letech 1993 – 2005

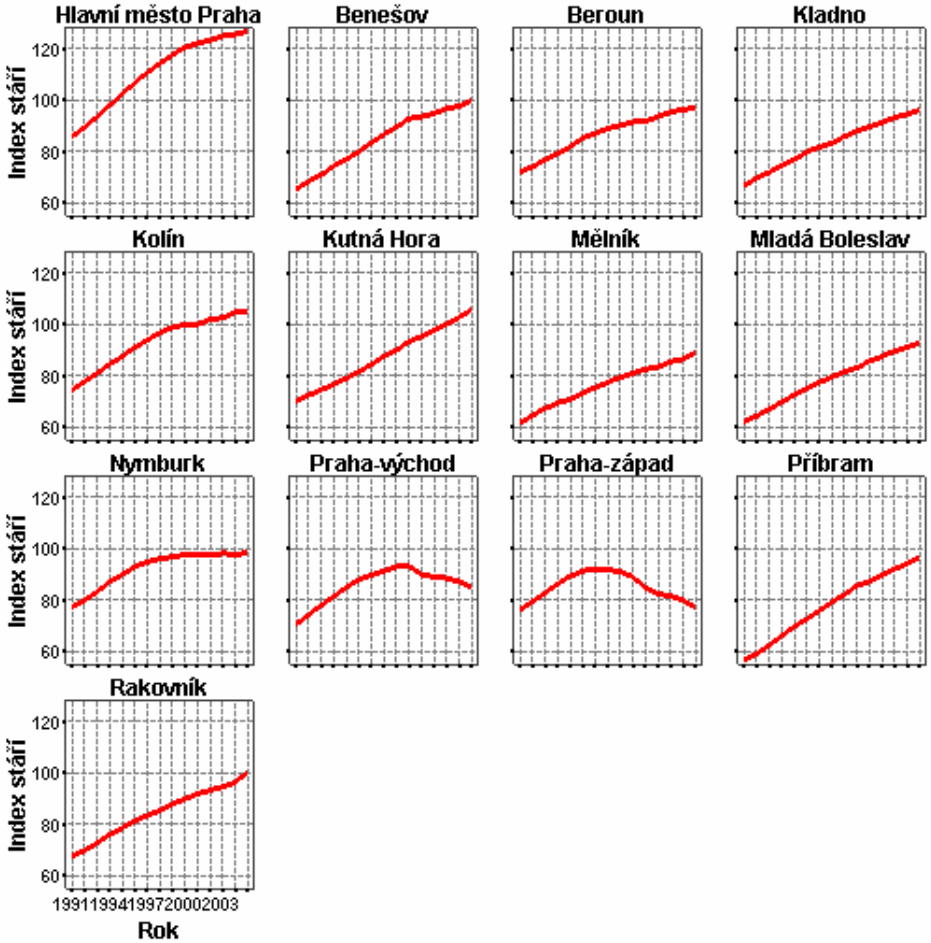

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Nejvyššího indexu stáří dosahuje po celé sledované období Hlavní město Praha, které v tomto ohledu výrazně převyšuje všechny okresy Středočeského kraje, jak je vidět ve výše uvedeném grafu (Graf 31). Index stáří překročil 120, což znamená, že na 100 dětí ve věku 0-14 let připadá více než 120 obyvatel ve věku 60 a více let.

V případě Středočeského kraje dosáhly v roce 2005 indexu vyššího než 100 pouze dva okresy, Kolín a Kutná Hora. Přestože mezi lety 1993 a 2005 index stáří

ve většině okresů i v Praze rostl, v okresech Praha-východ a Praha-západ trval tento růst pouze do konce 90. let a poté začal index klesat. V okrese Nymburk index sice neklesá, od roku 2000 však ani neroste.

Graf 32 - Věková struktura obyvatelstva v Praze v letech 1993 a 2005

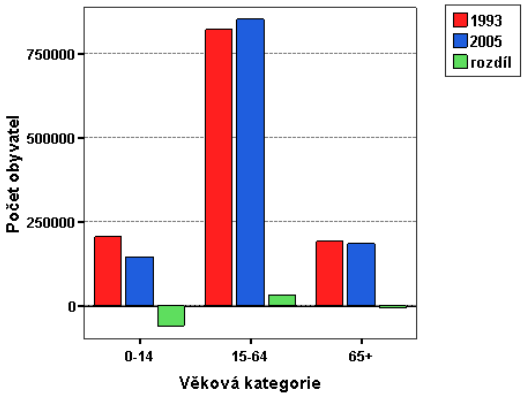

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Z grafu (Graf 32) je patrné, že v Hlavním městě Praze mezi lety 1993 a 2005 v podstatě nedošlo ke změně počtu obyvatel v poproduktivním věku. Naopak k velkému poklesu počtu osob došlo u obyvatel do 14 let věku. Ve skupině produktivního obyvatelstva došlo k nárůstu počtu osob.

Ve Středočeském kraji se počet obyvatel vyvíjel podobně, což ukazuje následující graf (Graf 33), nicméně je z něj opět patrný výjimečný vývoj v případě okresů Praha-východ a Praha-západ. Jsou to jediné okresy, kde došlo nejen k výraznému nárůstu počtu obyvatel v produktivním věku, ale také k nárůstu počtu obyvatel v předproduktivním věku.

Graf 33 – Věková struktura obyvatelstva v okresech Středočeského kraje v letech 1993 a 2005

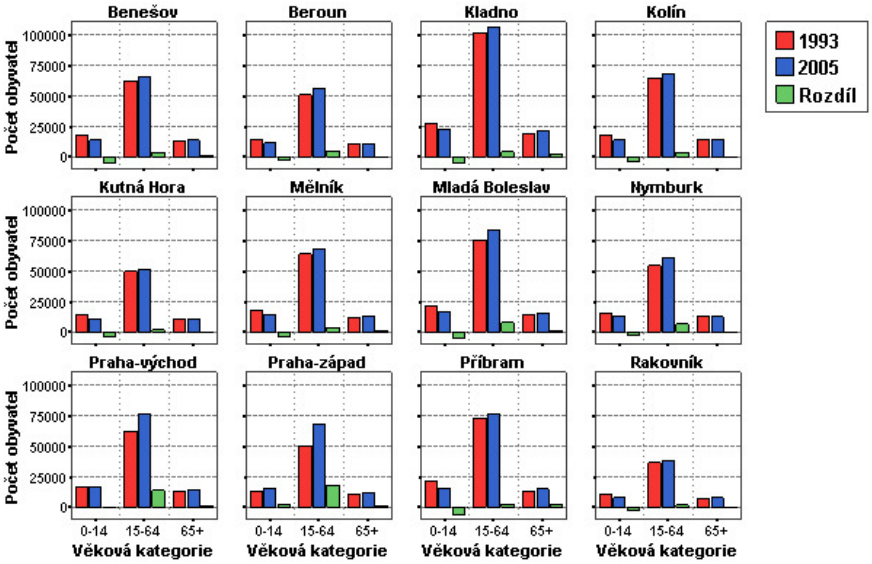

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Vývoj vnitřního stěhování v okresech Středočeského kraje podle věku ukazuje Graf 34. Mezi lety 1993 a 2005 ve většině okresů nedošlo k výrazným změnám v počtu stěhujících se obyvatel. Ke znatelnějšímu nárůstu došlo v posledních letech pouze v okrese Mladá Boleslav.

Pokud jde o věkovou strukturu, nejvíce se pochopitelně stěhují lidé v produktivním věku, obyvatelé do 14 a nad 60 let věku výrazně méně.

V porovnání s ostatními okresy se nejméně stěhují obyvatelé okresů Praha-východ a Praha-západ. Nejvíce pak obyvatelé Kladna a, jak byl již uvedeno, v posledních letech také obyvatelé Mladé Boleslavi.

Graf 34 – Vývoj vnitřního stěhování podle věku v okresech Středočeského kraje v letech 1993 – 2005

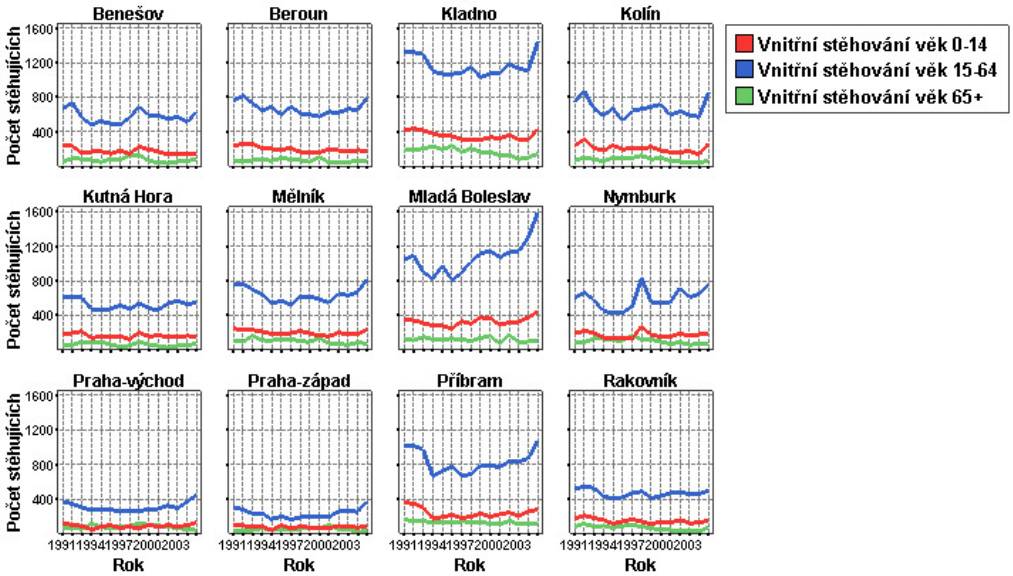

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Následující tabulka (Tabulka 15) shrnuje faktory ovlivňující rozhodování osob o přestěhování se za prací. Respondenti hodnotili jednotlivé faktory na stupnici od 1 do 4, přičemž 1 znamená, že daný faktor nehraje roli, 4 pak jeho naprostou nutnost.

Jak je vidět, nejnutnějšími podmínkami jsou v Hlavním městě Praze charakter pracovní nabídky, finanční ohodnocení a pracovní jistota, naopak za nejméně důležitou podmínku je považována dobrá práce pro partnera.

Ve Středočeském kraji je situace obdobná, lepší finance jsou však považovány za nejnutnější.

Tabulka 15 – Faktory ovlivňují rozhodování o stěhování za prací v Praze a ve Středočeském kraji

Požadavek	Kraj	
	Praha	Středočeský
dobrá práce pro partnera	2,47	2,32
vhodné bydlení	3,04	2,60
životní prostředí	2,74	2,48
pracovní jistota	3,18	2,88
bezpečná lokalita	2,78	2,63
nabídka dle mých představ	3,25	3,05
lepší finance	3,22	3,18

Pozn.: Stupnice 1 (nehraje roli) – 4 (naprosto nutná).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Graf 35 ukazuje vývoj počtu přistěhovalých do okresů Středočeského kraje podle věku ve sledovaném období. Ve všech okresech kraje do roku 1996 počet přistěhovalých stagnoval a pohyboval se kolem 1000 osob ročně. V následujícím roce začal počet strmě narůstat v okresech Praha-východ a Praha-západ a po roce 2000 také v ostatních okresech – nejznatelněji v Mladé Boleslavi. Nejméně patrný byl nárůst v okresech Benešov, Příbram a Rakovník (v tomto okrese se počet přistěhovalých stále drží pod 1000 osobami ročně).

Nejvíce přistěhovalých osob bylo v produktivním věku a v okresech Praha-východ a Praha-západ již jejich počet překročil 4000 ročně. Tyto okresy jsou jediné, které v posledních deseti letech zaznamenaly také nárůst přistěhovalých osob v před- a poproduktivním věku.

Graf 35 – Vývoj přistěhování dle věku do okresů Středočeského kraje v letech 1993 – 2005

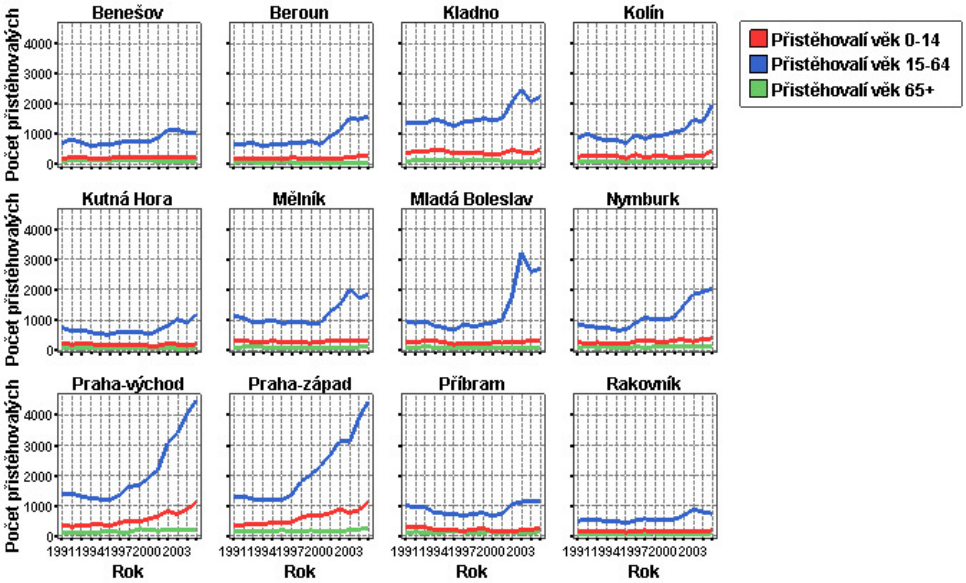

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Počet vystěhovalých z kraje se vyvíjel poněkud odlišně, jak je patrné z následujícího grafu (Graf 36). Po roce 2000 sice došlo, obdobně jako v případě počtu přistěhovalých, ke značnému nárůstu (nejvýrazněji v okresech Mladá Boleslav a Kladno), ten však trval pouze do roku 2003. Poté došlo ke stagnaci nebo poklesu. Výjimkou byly okresy Mělník a Nymburk, kde růst počtu vystěhovalých osob přetrval. Veškeré uvedené změny se týkaly především obyvatel v produktivním věku, neboť počet vystěhovalých osob ve věku do 14 a nad 65 let zůstával po celou dobu minimální a prakticky se nezměnil.

Graf 36 – Vývoj vystěhování dle věku z okresů Středočeského kraje v letech 1993 – 2005

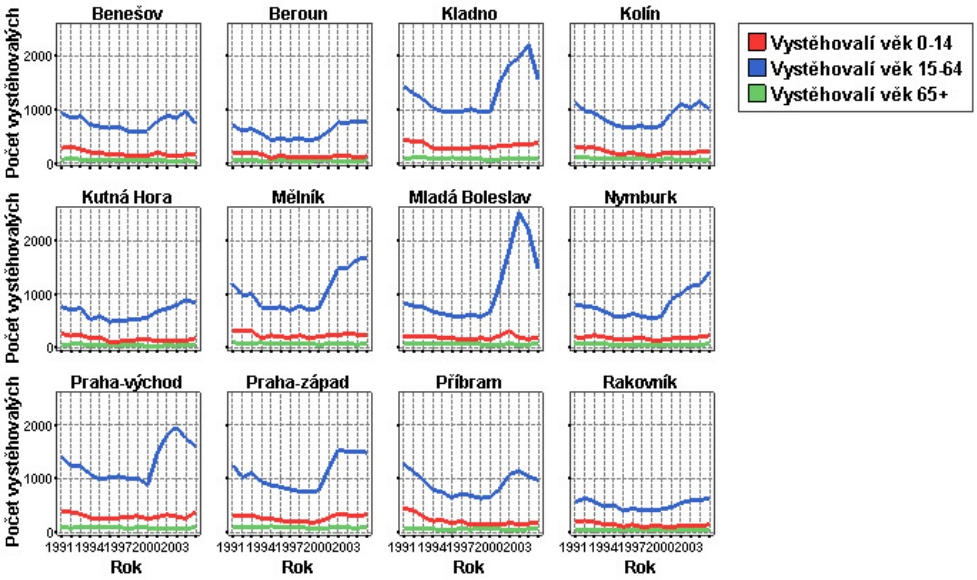

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Tabulka 16 popisuje, jak daleko od svého bydliště jsou obyvatelé Hlavního města Prahy a Středočeského kraje ochotni pracovat v závislosti na jejich nejvyšším dosaženém vzdělání. Ve všech třech sledovaných úrovních vzdělání je největší podíl obyvatel ochoten pracovat pouze v rámci svého bydliště – tuto možnost uvedlo téměř 37% respondentů bez maturity, bezmála 41% dotázaných obyvatel s maturitou a téměř 35% vysokoškolsky vzdělaných respondentů. V blízkém okolí obce je také ochotno pracovat ještě poměrně velké procento ze všech vzdělanostních kategorií, kdy téměř 30% obyvatel bez maturity volilo tuto možnost a u zbylých dvou skupin by do blízkého okolí obce bylo ochotno dojíždět ještě okolo 21% dotázaných.

U respondentů bez maturity se vzrůstající vzdáleností od místa bydliště klesá i ochota pracovat v takovém místě. Nejmenší počet respondentů bez maturity – necelých 5% – projevilo ochotu pracovat i mimo ČR.

Tabulka 16 – Ochota pracovat mimo svého bydliště v Praze a ve Středočeském kraji

Vzdělání	v rámci bydliště	v blízkém okolí obce	v rámci okresu	I v rámci kraje	I v rámci celé ČR	I mimo ČR
bez maturity	36,8%	29,1%	14,3%	8,2%	6,6%	4,9%
s maturitou	40,9%	20,5%	10,9%	10,0%	6,4%	11,4%
s VŠ	34,7%	21,5%	9,7%	8,3%	8,3%	17,4%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

U respondentů s maturitou a vysokoškolským vzděláním se také s rostoucí vzdáleností od místa bydliště snižuje ochota v takovém místě pracovat. Zajímavá je

proto skutečnost, že se po poměrně nízké ochotě pracovat v rámci celé ČR u obou skupin shodně zvyšuje ochota respondentů pracovat i mimo ČR (11,4 % respondentů s maturitou a 17,4 % respondentů s VŠ vzděláním by bylo ochotno pracovat i v zahraničí).

Graf 37 – Hrubá míra přirozeného přírůstku, migračního salda a celková míra populačního přírůstku v Praze a v okresech Středočeského kraje v období 1991-2005

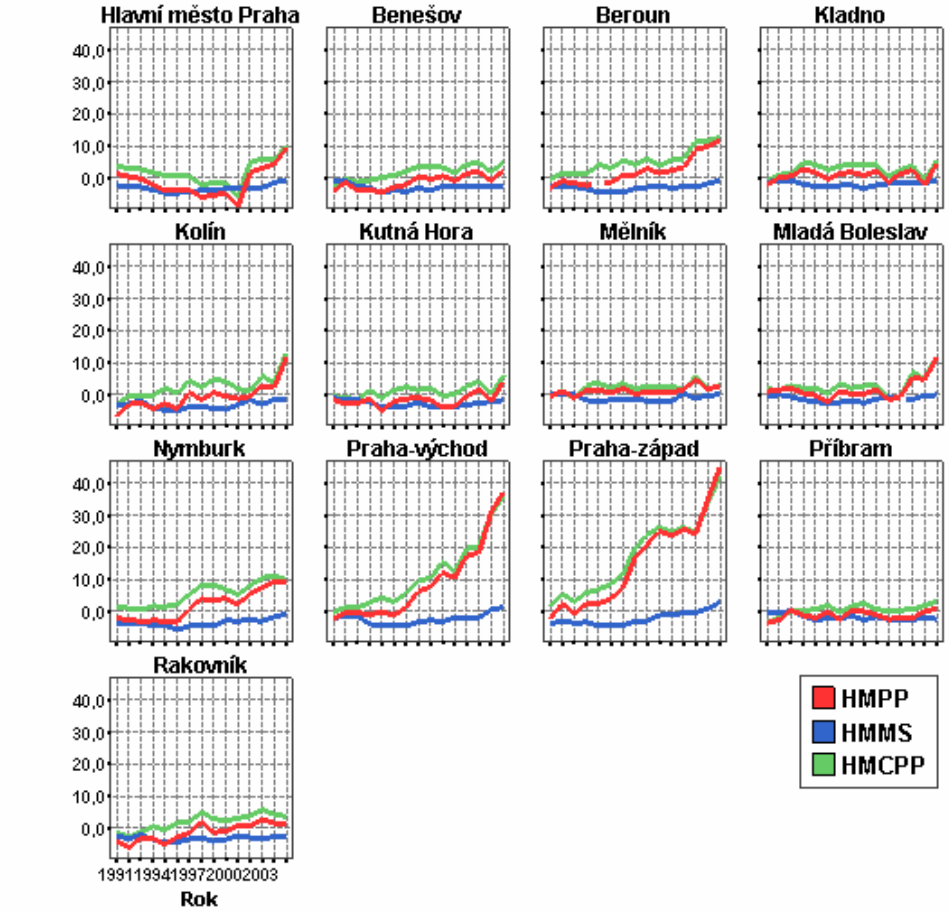

Pozn.: HMPP = hrubá míra přirozeného přírůstku,
HMMS = hrubá míra migračního salda,
HMCPP = hrubá míra celkového populačního přírůstku,
Hodnoty jsou uváděny v promilích.
Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Graf 37 ukazuje vývoj hrubých měr přirozeného přírůstku, migračního salda a celkového populačního přírůstku v území mezi lety 1993 a 2005. Je z něj patrné, že HMMS ve sledovaném období výrazných změn nedoznala a HMCPP tak ovlivňovala zejména HMPP.

V Hlavním městě Praze HMPP klesala pozvolna až do roku 2000. V roce 2001 došlo k prudkému poklesu, ten však byl následován růstem, který přetrval až do roku 2005. HMCPP tak dosáhla 10 %.

Ve většině okresů Středočeského kraje HMPP i HMCPP stagnovaly, popřípadě mírně vzrostly (Benešov, Kolín, Mladá Boleslav a Nymburk). Výjimkou byly okresy Praha-východ a Praha-západ, kde došlo k velmi prudkému nárůstu HMPP a tím pádem i HMCPP. V obou okresech překročily tyto míry v roce 2004 30 % a v následujícím roce v okrese Praha-západ dokonce 40 %.

4.1.1 Kvalita života

Následující text se zabývá kvalitou života obyvatel středních Čech. Graf 38 znázorňuje spokojenost obyvatel s jednotlivými oblastmi jejich života. Z grafu je patrné, že nejvíce jsou tito obyvatelé spokojeni se svými dětmi, popř. zdravím. Nejméně jsou naopak spokojeni se svou životní úrovní, volným časem, popř. se svou prací (zaměstnáním). Nejdůležitějšími oblastmi jsou pro život obyvatel jejich osobní život, životní úroveň a také vztahy s partnerem.

Graf 38 – Spokojenost se životem v jednotlivých oblastech

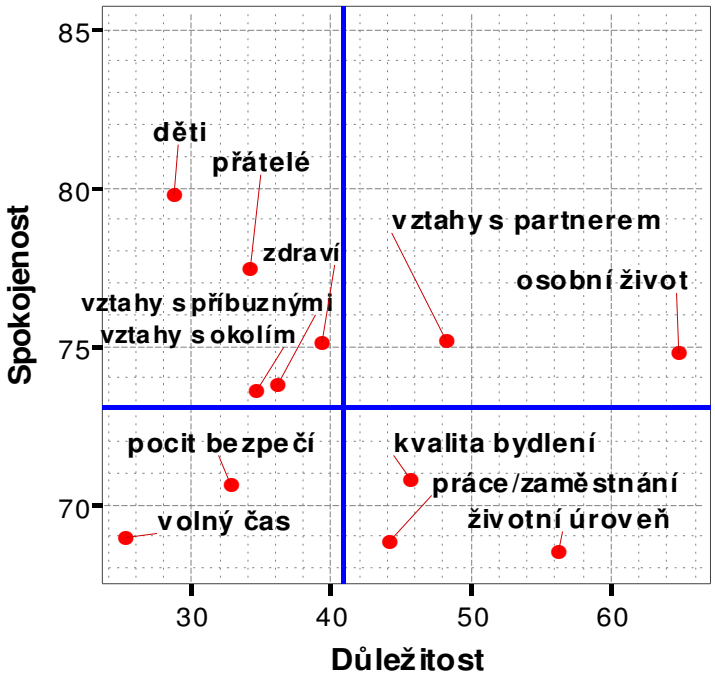

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Tabulka 17 – Spokojenost s kvalitou života

Vzdělání	Spokojenost s prací	Spokojenost s životem	Spokojenost s jistotou zaměstnání
bez maturity	71,63	69,43	63,16
s maturitou	75,24	74,16	68,38
s VŠ	76,18	75,55	70,59

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Tabulka 17 popisuje spokojenost obyvatel s kvalitou života v jednotlivých oblastech života dle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání. Ve všech vzdělanostních kategoriích jsou lidé nejspokojenější se svou prací, následuje spokojenost se životem a nejméně jsou všechny vzdělanostní skupiny spokojeny s jistotou svých zaměstnání. Obecně je možno konstatovat, že vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé jsou se všemi oblastmi života spokojeni nejvíce, naopak lidé se SŠ vzděláním s maturitou nejméně.

4.2 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

V grafu (Graf 39) je znázorněn vývoj vzdělanostní struktury v obou krajích mezi lety 1993 a 2006, přičemž je na první pohled zcela zřejmé, že mezi kraji existuje v této struktuře značný rozdíl.

V Hlavním městě Praze byl po celé sledované období největší podíl osob se středoškolským vzděláním s maturitou, nicméně od roku 1993 se tento počet značně zvýšil. Zvýšil se také počet osob vysokoškolsky vzdělaných, který byl v roce 2006 již druhý nejvyšší. Naproti tomu klesl počet osob se středoškolským vzděláním bez maturity a osob se základním vzděláním nebo bez vzdělání.

Ve Středočeském kraji je stále nejvíce osob se středním vzděláním bez maturity. Dále jsou to osoby se středním vzděláním s maturitou, jejichž počet ve sledovaném období značně vzrostl a převýšil počet osob se základním vzděláním a bez vzdělání. Minimální stále zůstává počet vysokoškoláků.

Graf 39 - Vzdělanostní struktura obyvatelstva v Praze a ve Středočeském kraji v letech 1993 až 2006

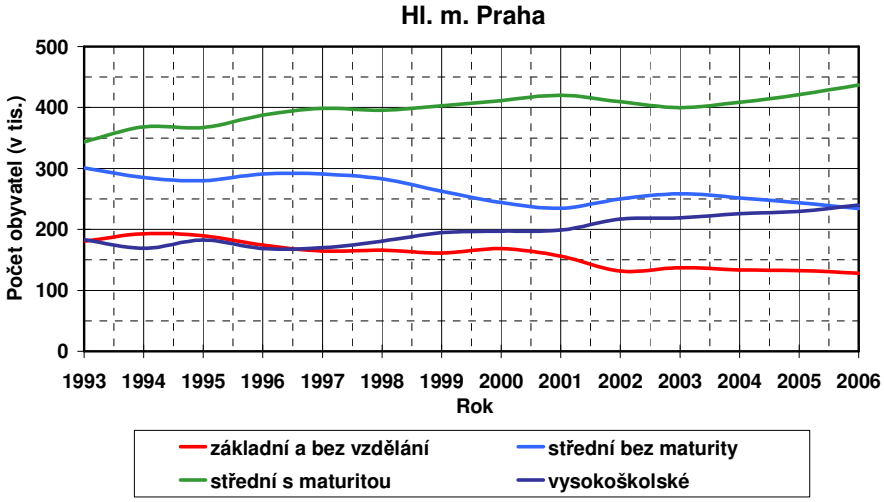

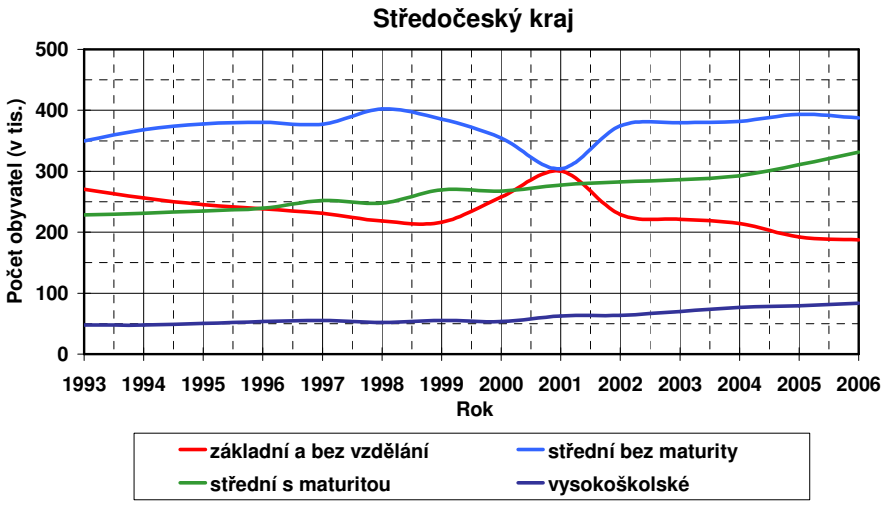

Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Důležitost faktorů při výběru studijního oboru je u obyvatel všech vzdělanostních skupin velice podobná. Tabulka 18 ukazuje, že za rozhodující jsou u všech skupin považovány vlastní zájem a rodinná tradice. U vysokoškolsky vzdělaných lidí je však kladen také velký důraz na uplatnitelnost oboru na trhu práce a prestiž oboru. Za nejméně důležité faktory respondenti všech skupin shodně označili výběr studijního oboru podle známých, dle přijímacích zkoušek a také jiné důvody.

Tabulka 18 - Faktory působící při výběru studijního oboru

	Vzdělání		
	bez maturity	s maturitou	s VŠ
vlastní zájem	3,28	3,29	3,70
rodinná tradice	3,00	2,88	2,83
známí	2,37	2,37	2,25
uplatnitelnost	2,77	2,73	2,88
regionální důvody	2,69	2,75	2,58
prestiž oboru	2,42	2,59	2,79
přijímací zkoušky	2,38	2,59	2,69
jiné důvody	1,56	2,16	2,26

Pozn.: Stupnice 1 (zcela nedůležité) – 4(velmi důležité, zásadní).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Respondenti všech vzdělanostních skupin si dále myslí, že škola je pro zaměstnání poměrně dobře vybavila teoretickým základem, speciálními znalostmi a také praxí na škole, přičemž se zvyšující se úrovní vzdělání spokojenost s vybaveností ze strany škol ve výše jmenovaných oblastech u respondentů roste. Dotázaní respondenti všech vzdělanostních skupin považují za nedostatečné pouze poskytnuté uživatelské znalosti PC, respondenti pouze s maturitou nebo i bez ní nejsou také spokojeni s poskytnutými jazykovými znalostmi (blíže Tabulka 19).

Tabulka 19 - Úroveň vybavenosti pro zaměstnání ze strany škol

	Vzdělání		
	bez maturity	s maturitou	s VŠ
teoretický základ	4,30	4,80	5,43
speciální znalosti	4,02	4,51	5,14
praxe na škole	4,13	4,06	4,59
jazykové znalosti	2,41	3,13	4,08
uživatelská znalost PC	2,07	2,68	3,88

Pozn.: Stupnice 1 (velmi špatně) – 7(velmi dobře).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Tabulka 20 ukazuje, jaký podíl respondentů přísluší jednotlivým činnostem nutným pro práci v závislosti na jejich nejvyšším dosaženém vzdělání. U dvou vzdělanostních skupin (obyvatelé s maturitou a vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé) je nejnutnější činností pro práci běžná práce s PC, hojně využívaná je také práce s internetem. Naproti tomu obyvatelé bez maturity v práci nejvíce potřebují schopnost řídit auto a až poté následuje běžná práce s PC. Všechny uvedené aktivity v práci nejvíce využívají obyvatelé s vysokoškolským a zároveň je v nejmenší míře využívají obyvatelé bez maturity.

Tabulka 20 - Využití jednotlivých činností v pracovních aktivitách v Praze a ve Středočeském kraji

Vzdělání	práce s PC - běžná	práce s PC - speciální	práce s internetem	cizí jazyk(y)	řízení auta	jiné dovednosti
bez maturity	37,1%	17,5%	21,0%	22,0%	41,0%	31,5%
s maturitou	79,0%	53,3%	67,1%	35,4%	44,7%	47,5%
s VŠ	88,9%	62,9%	89,5%	65,7%	46,8%	54,5%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Úroveň znalostí vybraných oblastí dle vzdělání respondentů zachycuje Tabulka 21. Je z ní zřejmé, že nejlépe zhodnotili své znalosti ve všech vybraných oblastech obyvatelé s vysokoškolským diplomem. Nejvyšší výsledné známky dosáhli v oblastech práce s internetem, resp. běžné práce na PC, jejichž výsledné známky se blíží hodnotě 3,5 (hodnota 3 znamená, že respondent považuje své znalosti v dané oblasti za dostatečné). U vysokoškoláků jsou však známky i v ostatních hodnocených oblastech hodně vysoké a dokládají vysokou úroveň znalostí (nejnižší známka je jen těsně pod hodnotou 3).

Z pohledu obyvatel s maturitou můžeme konstatovat, že tato skupina ve výsledném hodnocení dosahuje o něco horších výsledků než vysokoškolsky vzdělaní lidé, avšak i tak se jedná o poměrně pozitivní hodnocení. V oblastech běžná práce s PC, práce s internetem a řízení auta je výsledná známka těsně nad hodnotou 3, což znamená dostatečné znalosti v dané oblasti. Nejhůře je lidmi s maturitou hodnocena jejich znalost cizích jazyků, když výsledná známka se zde již blíží se svou hodnotou 2,26 hodnotě 2, která znamená nedostatečnou znalost.

Nejnižší výsledné známky ve všech zvolených oblastech získali obyvatelé bez maturity, přičemž znalosti pouze v jediné oblasti (řízení auta) byly hodnoceny jako dostatečné známkou nepatrně pod hodnotu 3. Za naprosto nedostatečné označili lidé bez maturity své znalosti cizích jazyků a speciálního softwaru. Jak respondenti ohodnotili své znalosti vybraných oblastí ukazuje podrobně následující Tabulka 21.

Tabulka 21 – Znalost vybraných oblastí dle vzdělání

Vzdělání	práce s PC - běžná	práce s PC - speciální	práce s internetem	cizí jazyk(y)	řízení auta	jiné dovednosti
bez maturity	2,26	1,68	2,27	1,75	2,98	2,31
s maturitou	3,08	2,56	3,08	2,28	3,03	2,61
s VŠ	3,46	2,95	3,47	2,99	3,11	2,96

Pozn.: Stupnice 1 (vůbec neovládám) – 4 (ovládám velmi dobře).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Tabulka 22 popisuje, do jaké míry respondenti v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání souhlasí s uvedenými názory. Všechny vzdělanostní skupiny se přitom ztotožnili s výrokem, že za dobrým vzděláním se vyplatí jet i do zahraničí a že práce se vždycky najde. Nejnižší míru souhlasu si získal shodně v obou krajích výrok, že studovat VŠ v ČR je ztráta času, hlavní je diplom či tvrzení, že školy nejsou nutné. Největší rozdíly mezi jednotlivými vzdělanostními

skupinami v hodnocení těchto tvrzení panovaly u tvrzení, že důležité jsou kontakty, nutné je umět pracovat, popř. že VŠ si mohou dovolit jen ti, co na to mají peníze.

Tabulka 22 – Postoj ke vzdělání

	Vzdělání		
	bez maturity	s maturitou	s VŠ
Školy nejsou nutné	2,92	2,51	1,96
Hlavní je diplom	2,53	2,37	2,01
Důležité jsou kontakty	3,49	3,12	2,78
Práce se vždycky najde	4,01	3,93	3,91
Maturita je nutná	3,37	3,52	3,57
Nutné je umět pracovat	3,41	3,09	2,75
Se vzděláním se nemusí člověk bát, že nenajde práce	3,04	2,98	2,88
Soukromé SŠ mají vyšší úroveň než SŠ veřejné	2,93	2,55	2,50
Soukromé VŠ mají vyšší úroveň než VŠ veřejné	2,95	2,56	2,43
Studovat VŠ v ČR je ztráta času	2,14	1,97	1,62
Profesionalita je důležitější než vzdělání	3,39	3,33	3,19
Lze se dobře uživit i bez VŠ	3,74	3,70	3,62
Nelze dělat kariéru bez VŠ diplomu	2,67	2,85	2,82
Většina lidí by měla mít VŠ	2,42	2,69	2,87
Vysoce vzdělaní lidé tvoří elitu národa	3,18	3,32	3,60
VŠ bude stále více zárukou vyššího příjmu	3,50	3,76	3,71
VŠ chrání člověka před chudobou.	3,00	3,09	3,07
VŠ si mohou dovolit jen ti, co na to mají peníze	3,34	3,13	2,51
Vyšší vzdělání = jistota dobrého zaměstnání	3,48	3,51	3,38
Vzdělání je cesta k úspěchu v práci	3,48	3,51	3,57
Vzdělání podporuje podnikatelskou aktivitu	3,39	3,35	3,50
Za dobrým vzděláním se vyplatí jet i do zahraničí	3,74	4,00	4,25

Pozn.: 1 (naprosto nesouhlasím) – 5 (naprosto souhlasím).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Jak je patrné z následující tabulky (Tabulka 23), která porovnává počet školních zařízení ve školních rocích 2000/2001 a 2006/2007, kromě vyšších odborných škol (nárůst o 3,8 %) a gymnázií (nárůst o 5,5 %) došlo k poklesu počtu všech školních zařízení. Nejvíce ubylo mateřských škol, a to o téměř 12 %.

Tabulka 23 – Počet školních zařízení v Praze a ve Středočeském kraji

Typ školy	Počet zařízení		Rozdíl	
	2000/2001	2006/2007	Absolutně	Relativně
Mateřské školy	1044	920	-124	-11,90%
Základní školy	730	682	-48	-6,60%
Střední odborné učiliště	110	109	-1	-0,90%
Gymnázia	91	96	5	5,50%
Střední odborné školy	180	172	-8	-4,40%
Vyšší odborné školy	53	55	2	3,80%

Pozn.: bez škol pro žáky se SVP, SOU = školy vyučující obory středních odborných učilišť (střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitní zkouškou a nástavbové studium).
Zdroj dat: ÚIV, Vývojová ročenka Školství v ČR.

Počet žáků nebo studentů školních zařízení v krajích přitom ve většině typů školních zařízení mezi sledovanými školními roky stoupl. Nejvíce vzrostl počet studentů středních odborných škol, a to o necelých 8 %. K poklesu počtu žáků/studentů došlo v případě základních škol, a to o plných 20 %, a vyšších odborných škol (o 4,9 %). Podrobněji popisuje počet žáků a studentů v krajích Tabulka 24.

Tabulka 24 – Počet žáků a studentů navštěvujících školní zařízení v Praze a ve Středočeském kraji

Typ školy	Počet žáků/studentů		Rozdíl	
	2000/2001	2006/2007	Absolutně	Relativně
Mateřské školy	56551	60848	4297	7,60%
Základní školy	214969	171785	-43184	-20,10%
Střední odborné učiliště	29544	30775	1231	4,20%
Gymnázia	35091	37193	2102	6,00%
Střední odborné školy	42795	46159	3364	7,90%
Vyšší odborné školy	7284	6928	-356	-4,90%

Pozn.: bez škol pro žáky se SVP, SOU = školy vyučující obory středních odborných učilišť (střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitní zkouškou a nástavbové studium).
Zdroj dat: ÚIV, Vývojová ročenka Školství v ČR.

Vysoké školy v krajích popisují následující tabulky (Tabulka 25 a Tabulka 26). V akademickém roce 2004/2005 bylo v krajích 9 veřejných a 23 soukromých vysokých škol, jedna veřejná vysoká škola však v následujícím roce zanikla.

Tabulka 25 – Počet vysokých škol v Praze a ve Středočeském kraji

Typ VŠ	Počet zařízení		Rozdíl	
	2004/2005	2005/2006	Absolutně	Relativně
Veřejné	9	8	-1	-11,1%
Soukromé	23	23	0	0,0%
Celkem	32	31	-1	-3,1%

Zdroj dat: ČSÚ, Statistické ročenky krajů.

Zatímco počet studentů veřejných vysokých škol se během roku nezměnil, na soukromých vysokých školách přibylo 33 % studentů.

Tabulka 26 - Počet studentů na vysokých školách v Praze a ve Středočeském kraji

Typ VŠ	Počet žáků/studentů		Rozdíl	
	2004/2005	2005/2006	Absolutně	Relativně
Veřejné	92 506	86593	-5913	-6,4%
Soukromé	11 720	15586	3866	33,0%
Celkem	104 226	102179	-2047	-2,0%

Zdroj dat: ČSÚ, Statistické ročenky krajů.

Tabulka 27 zachycuje, zda a jakým způsobem se respondenti dále vzdělávají. 43 % obyvatel Prahy a 59 % obyvatel Středočeského kraje uvedlo, že ve vzdělání dále nepokračuje.

Tabulka 27 – Další vzdělávání v Praze a ve Středočeském kraji

Kraj	Další vzdělávání respondenta			
	ve vzdělání nepokračuji	kurzy – hradí zaměstnavatel	kurzy – hradím si sám/a	studuji VOŠ, VŠ
Praha	42,9%	28,3%	29,1%	4,9%
Středočeský	59,0%	26,3%	13,4%	3,2%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

4.3 Trh práce

Mezi lety 1995 a 2006 došlo téměř ve všech okresech Středočeského kraje i v Hlavním městě Praze k nárůstu počtu ekonomicky aktivních obyvatel. Jak ukazuje Tabulka 28, jedinou výjimkou byla Kutná Hora, kde došlo k poklesu o 1,8 %. Největší nárůst byl zaznamenám v okrese Praha-západ, 32 %.

Tabulka 28 – Ekonomicky aktivní obyvatelstvo v Praze a v okresech Středočeského kraje v letech 1995 a 2006

Region	Ekonomicky aktivní		Podíl na území		Rozdíl	
	1995	2006	1995	2006	Absolutně	Relativně
Hlavní město Praha	624 713	712 603	53,5%	53,3%	87 890	14,1%
Benešov	41 555	50 248	3,6%	3,8%	8 693	20,9%
Beroun	39 268	40 693	3,4%	3,0%	1 425	3,6%
Kladno	69 745	82 974	6,0%	6,2%	13 229	19,0%
Kolín	41 313	53 022	3,5%	4,0%	11 709	28,3%
Kutná Hora	38 750	38 044	3,3%	2,8%	-706	-1,8%
Mělník	46 687	49 882	4,0%	3,7%	3 194	6,8%
Mladá Boleslav	57 262	70 999	4,9%	5,3%	13 737	24,0%
Nymburk	42 934	43 229	3,7%	3,2%	294	0,7%
Praha – východ	47 383	57 060	4,1%	4,3%	9 677	20,4%
Praha – západ	38 276	50 508	3,3%	3,8%	12 233	32,0%
Příbram	52 756	56 998	4,5%	4,3%	4 242	8,0%
Rakovník	27 612	29 610	2,4%	2,2%	1 998	7,2%

Zdroj dat: MPSV.

Tabulka 29 – Vývoj struktury zaměstnanosti v Hlavním městě Praha

Kód	OKEČ	Počet v tis.			Počet v %		
		1993	2006	dif.	1993	2006	dif.
A 01	Zemědělství, myslivost	2,612	2,071	-0,540	0,4	0,3	-0,1
A 02, B	Lesnictví, rybolov, chov ryb	0,000	1,229	1,229	0,0	0,2	0,2
C	Těžba nerostných surovin	0,680	0,000	-,680	0,1	0,0	-0,1
D	Zpracovatelský průmysl	91,059	61,486	-29,573	15,1	9,8	-5,3
E	Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	9,922	8,660	-1,262	1,6	1,4	-0,3
F	Stavebnictví	59,367	56,170	-3,197	9,9	9,0	-0,9
G	Obchod, opr. motor. vozidel a spotřebního zboží	90,597	100,151	9,555	15,1	16,0	1,0
H	Ubytování a stravování	30,822	34,095	3,273	5,1	5,5	0,3
I	Doprava, skladování a spoje	62,571	54,403	-8,168	10,4	8,7	-1,7
J	Finanční zprostředkování	20,965	26,702	5,737	3,5	4,3	0,8
K	Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	69,371	98,857	29,487	11,5	15,8	4,3
L	Veřejná správa a obrana, povinné soc. zabezpečení	45,099	49,440	4,341	7,5	7,9	0,4
M	Vzdělávání	40,753	42,071	1,318	6,8	6,7	0,0
N	Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	41,713	47,202	5,489	6,90	7,5	0,6
O	Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	36,233	42,916	6,683	6,0	6,9	0,8
	Celkem	**601,8**	**625,5**	**23,7**	**100,0**	**100,0**	**0**

Zdroj: ČSÚ, VŠPS.

Předchozí tabulka (Tabulka 29) dokumentuje změnu struktury zaměstnanosti v Hlavním městě Praha ve srovnání let 1993 a 2006. Tabulka se zaměřuje na počet pracovníků v jednotlivých odvětvích NH, na jejich procentní podíl na celkové zaměstnanosti v kraji a na srovnání těchto ukazatelů pro rok 2006 s rokem 1993. Jak je z tabulky patrné, k největšímu poklesu pracovníků došlo v odvětví zpracovatelského průmyslu (pokles o 29 573 pracovníků, tj. o 5,3 %), naopak k největšímu nárůstu počtu zaměstnaných osob došlo v oblasti nemovitostí a pronájmu, podnikatelské činnosti (nárůst o 29 487 pracovníků, tedy o 4,3 %). Velmi nepatrné nebo žádné změny se týkaly odvětví zemědělství, těžby nerostných surovin a vzdělávání, kde došlo ke změnám pouze v desetinách procent, nejvíce pracovníků je přitom v současné době zaměstnáno v odvětví obchodu, opravy motor. vozidel a spotřebního zboží.

Tabulka 30 – Vývoj struktury zaměstnanosti ve Středočeském kraji

Kód	OKEČ	Počet v tis.			Počet v %		
		1993	2006	dif.	1993	2006	dif.
A 01	Zemědělství, myslivost	41,478	20,141	-21,336	7,9	3,6	-4,4
A 02, B	Lesnictví, rybolov, chov ryb	4,677	3,141	-1,536	0,9	0,6	-0,3
C	Těžba nerostných surovin	8,335	2,076	-6,259	1,6	00,4	-1,2
D	Zpracovatelský průmysl	167,539	150,793	-16,745	32,1	26,7	-5,3
E	Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	9,119	7,437	-1,682	1,7	1,3	-0,4
F	Stavebnictví	40,940	55,135	14,195	7,8	9,8	1,9
G	Obchod, opr. motor. vozidel a spotřebního zboží	56,256	73,733	17,477	10,8	13,1	2,3
H	Ubytování a stravování	12,733	25,125	12,391	2,4	4,5	2,0
I	Doprava, skladování a spoje	44,557	54,263	9,706	8,5	9,6	1,1
J	Finanční zprostředkování	6,412	12,616	6,205	1,2	2,2	1,0
K	Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	16,742	35,671	18,929	3,2	6,3	3,1
L	Veřejná správa a obrana, povinné soc. zabezpečení	34,274	40,691	6,417	6,6	7,2	0,6
M	Vzdělávání	32,009	27,749	-4,260	6,1	4,9	-1,2
N	Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	31,044	33,531	2,487	5,9	5,9	0,0
O	Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	16,490	22,413	5,924	3,2	4,0	0,8
	Celkem	**522,6**	**564,5**	**41,9**	**100,0**	**100,0**	**0**

Zdroj: ČSÚ, VŠPS.

Tabulka 30 zobrazuje změny ve vývoji struktury zaměstnanosti ve Středočeském kraji v roce 2006 proti roku 1993. Je patrné, že z hlediska počtu zaměstnanců v jednotlivých odvětvích došlo k největšímu nárůstu u odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelské činnosti (18 929 osob, nárůst o 3,1 %), popř. u odvětví obchodu, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží (nárůst o 17 477 osob, tj. o 2,3 %) a naopak největší úbytek zaznamenalo odvětví zemědělství a myslivosti (pokles o 21 336 osob, tj. o 4,4 %), popř. ve zpracovatelském průmyslu (pokles o 16 745 osob, tj. o 5,3 %), kde je však i

nadále zaměstnán největší počet obyvatel kraje. Jediná oblast, kde se zaměstnanost mezi lety 1993 a 2006 nezměnila, bylo odvětví zdravotní a sociální péče a veterinární činnosti.

V tabulce (Tabulka 31) je zachycena změna v počtu zaměstnaných Hlavního města Prahy a Středočeského kraje mezi lety 1995 a 2006. Jediný pokles byl rovněž zaznamenán v Kutné Hoře, a to o necelých 8 %. Nejvíce počet zaměstnaných vzrostl v okrese Praha-západ (29 %).

Tabulka 31 – Změny zaměstnanosti v Praze a v okresech Středočeského kraje v letech 1995 a 2006

Region	Zaměstnaní		Podíl na kraji		Rozdíl	
	1995	2006	1995	2006	Absolutně	Relativně
Hlavní město Praha	622 976	689 613	54,1%	54,1%	66 636	10,7%
Benešov	40 909	48 045	3,6%	3,8%	7 137	17,4%
Beroun	38 518	38 670	3,3%	3,0%	151	0,4%
Kladno	66 172	76 017	5,7%	6,0%	9 845	14,9%
Kolín	39 597	49 403	3,4%	3,9%	9 806	24,8%
Kutná Hora	37 586	34 637	3,3%	2,7%	-2 950	-7,8%
Mělník	45 470	45 961	3,9%	3,6%	491	1,1%
Mladá Boleslav	56 407	68 442	4,9%	5,4%	12 035	21,3%
Nymburk	41 302	39 510	3,6%	3,1%	-1 792	-4,3%
Praha – východ	47 088	55 603	4,1%	4,4%	8 515	18,1%
Praha – západ	38 100	49 136	3,3%	3,9%	11 037	29,0%
Příbram	50 603	52 640	4,4%	4,1%	2 037	4,0%
Rakovník	26 931	27 687	2,3%	2,2%	757	2,8%

Zdroj dat: MPSV.

Míra zaměstnanosti byla v roce 2006 ve všech okresech nižší než v roce 1995, jak je patrné z následujícího grafu (Graf 40). Nejvyšší míra zaměstnanosti se přitom udržuje v okresech Praha-západ, Praha-východ a v Hlavním městě Praze. Naopak nejnižší míry zaměstnanosti byly v roce 2006 v Kutné Hoře, Nymburku a Kladně.

Graf 40 – Míra zaměstnanosti v Praze a v okresech Středočeského kraje v letech 1995 a 2006

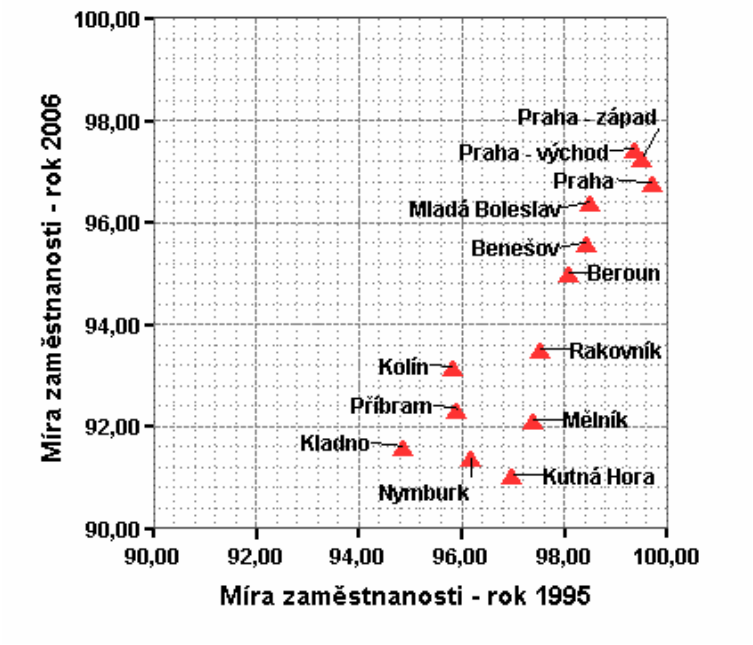

Zdroj dat: MPSV.

Graf 41 – Vývoj míry nezaměstnanosti v Praze a v okresech Středočeského kraje v období 1995 – 2006

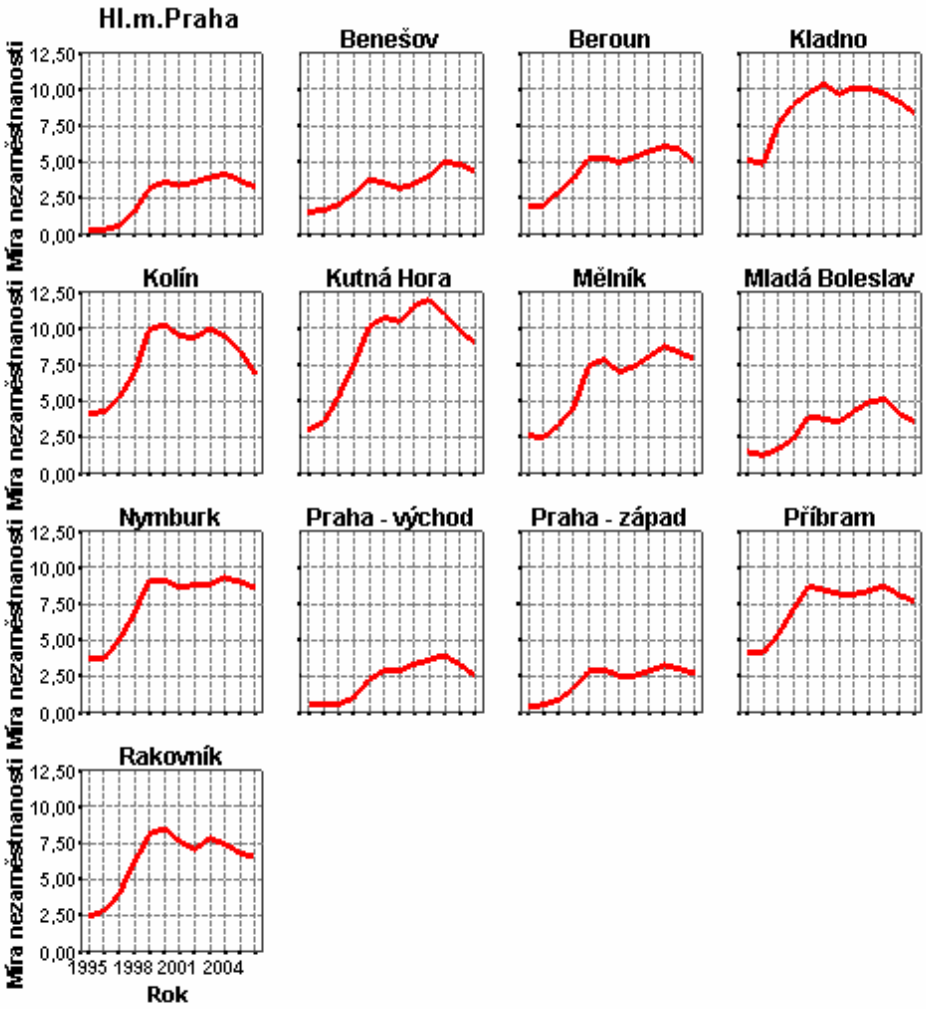

Zdroj dat: MPSV.

Míra nezaměstnanosti se vyvíjela v obou krajích v souladu s vývojem v celé České republice. V období hospodářské krize v letech 1997 – 1999 došlo ve všech okresech SČK i v Hl. městě Praze k prudkému nárůstu míry nezaměstnanosti, který byl zmírněn oživením ekonomiky v roce 2000, ale poté následován opětným mírným nárůstem v roce 2002. Od roku 2004 však míra nezaměstnanosti v ČR i v obou krajích klesá.

Nejnižších měr nezaměstnanosti po celé sledované období dosahovalo Hl. město Praha a okresy Praha-východ a Praha-západ. Nejhorší průběh míry nezaměstnanosti byl zaznamenán v Kutné Hoře, kde překročila v roce 2002 12 %, jak ukazuje Graf 41.

Graf 42 – Struktura zaměstnanosti a nezaměstnanosti dle vzdělání v Praze

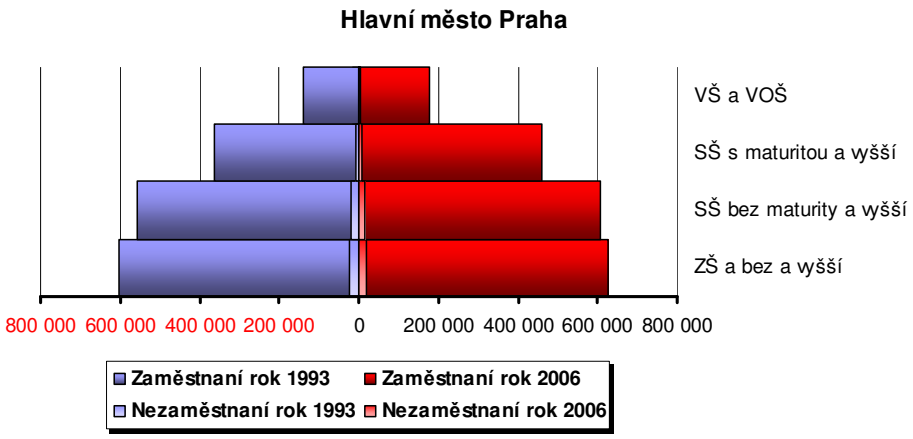

Pozn.: Jednotlivé stupně pyramidy tvoří součty obyvatel, kteří toto vzdělání dosáhli (ZŠ a bez vzdělání = ZŠ a bez vzdělání+SŠ bez maturity+SŠ s maturitou+VŠ a VOŠ apod.).
Zdroj dat: VŠPS, ČSÚ.

Struktura zaměstnanosti a nezaměstnanosti podle dosaženého stupně vzdělání zachycená v grafech (Graf 42, Graf 43) je obdobná v Praze i Středočeském kraji a zároveň se výrazně neliší ani v porovnávaných letech 1993 a 2006. V obou krajích dosáhlo nejvíce obyvatel základního vzdělání a s rostoucím stupněm vzdělání počet osob klesal. V Hlavním městě Praze je však v porovnání se Středočeským krajem obecně větší podíl osob, které dosáhli vzdělání vyššího než základního; největší rozdíl je přitom v počtu zaměstnaných osob s vysokoškolským vzděláním a dále se středním vzděláním s maturitou. Z grafů je dále patrné, že zatímco v Praze v každé kategorii převyšuje počet nezaměstnaných v roce 1993 počet nezaměstnaných v roce 2006, ve Středočeském kraji je to naopak, byť počet zaměstnaných ve všech vzdělanostních skupinách v obou krajích mezi sledovanými lety vzrostl.

Graf 43 – Struktura zaměstnanosti a nezaměstnanosti dle vzdělání ve Středočeském kraji

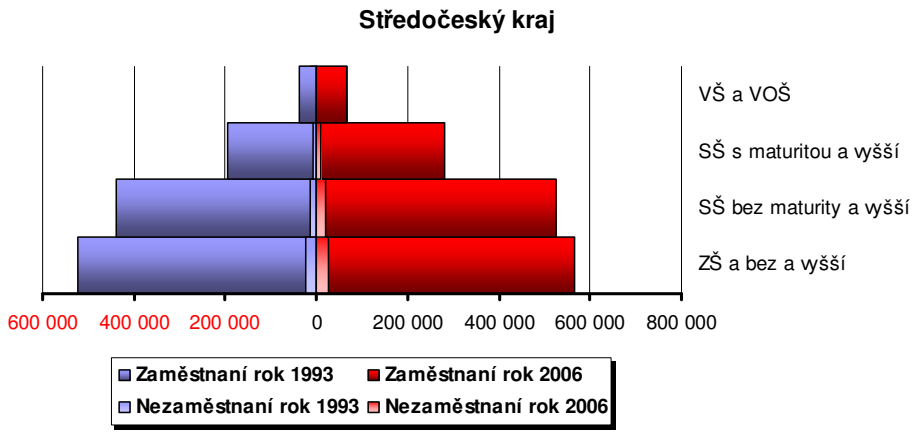

Pozn.: Jednotlivé stupně pyramidy tvoří součty obyvatel, kteří toto vzdělání dosáhli (ZŠ a bez vzdělání = ZŠ a bez vzdělání+SŠ bez maturity+SŠ s maturitou+VŠ a VOŠ apod.).
Zdroj dat: VŠPS, ČSÚ.

Věková struktura nezaměstnaných v Hl. městě Praze doznala výrazných změn zejména na straně mužů (Graf 44). Zatímco v roce 1993 bylo nejvíce nezaměstnaných mužů ve věku 15 - 19 let a dále 60 - 64 a 65 a více let, v roce 2006 se již mužů od 15 do 19 a nad 65 let nezaměstnanost netýkala a v případě věkové skupiny 60 - 64 let došlo k prudkému poklesu počtu nezaměstnaných. Naproti tomu výrazně vrostl počet nezaměstnaných mužů ve věku 20 - 24 let.

Rovněž v případě žen došlo k nejvýraznějšímu poklesu počtu nezaměstnaných ve věkové kategorii 15 - 19 let. Dále pak ve skupině žen ve věku 25 - 29 a 30 - 34 let. Přibylo nezaměstnaných žen ve věku 35 - 39 let a starších 50 let.

Graf 44 – Míra nezaměstnanosti dle věku a pohlaví v letech 1993 a 2006 v Praze

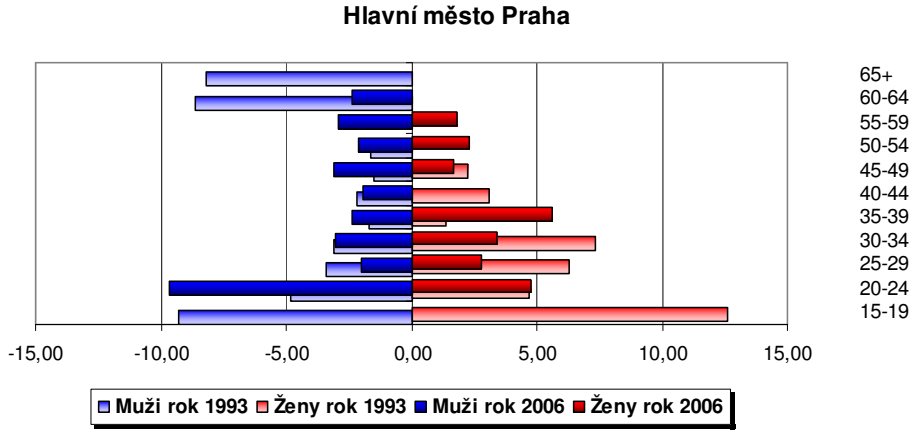

Pozn.: Hodnoty jsou uváděny v procentech.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

V Středočeském kraji je v porovnání s Prahou mnohem větší rozdíl v počtu nezaměstnaných mužů a žen, jak ukazuje Graf 45. V roce 2006 oproti roku 1993 velmi významně stoupl počet nezaměstnaných mužů ve věku 15 - 19 let a také ve věku 20 - 24 let. V žádné věkové kategorii však nedošlo k výraznějšímu poklesu. V případě žen zásadním způsobem klesl počet nezaměstnaných ve věku 15 - 19 let. Přibylo nezaměstnaných žen nad 50 let věku.

Graf 45 – Míra nezaměstnanosti dle věku a pohlaví v letech 1993 a 2006 ve Středočeském kraji

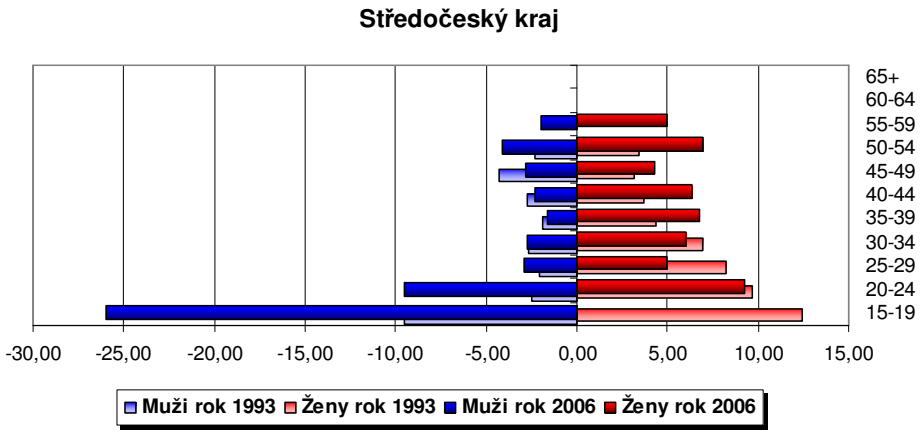

Pozn.: Hodnoty jsou uváděny v procentech.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Tabulka 32 - Cesty pro hledání zaměstnání a jejich úspěšnost

	Použil/a	Našel/a	Úspěšnost
rodina	15,0%	9,6%	63,8%
příbuzní	10,7%	5,9%	54,6%
přátelé	13,4%	8,2%	60,7%
známí	28,1%	20,4%	72,7%
spolužáci	9,6%	6,4%	66,6%
kolegové z práce	9,4%	5,9%	62,6%
úřad práce	5,3%	1,6%	30,0%
inzerát v novinách	15,7%	9,8%	62,2%
inzerátu na internetu	15,5%	11,0%	71,0%
personální agentura	6,6%	3,0%	45,5%
zajistila škola	4,3%	3,7%	86,2%
jinak	15,4%	14,7%	95,4%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

V předcházející tabulce (Tabulka 32) jsou znázorněny způsoby, které využívají obyvatelé při hledání práce. Největší část obyvatel používá při hledání pracovního místa pomoci známých, dále pak jsou využívány inzeráty v novinách, popř. na internetu, nejméně respondenti využívají pomoci škol, resp. úřadů práce.

Nejvíce respondentů z celkového počtu našlo pracovní místo pomocí známých, naopak nejméně respondentů našlo práci pomocí úřadů práce, popř. personálních agentur.

Z hlediska úspěšnosti jednotlivých způsobů hledání práce lze tedy konstatovat, že nejúspěšnějším kanálem bylo hledání práce pomocí různých způsobů, které však nebyly jmenovitě uvedeny v nabídce a byly tedy označeny jako kategorie „jiné“ (úspěšnost dosáhla hodnoty 95,4 %). Dalšími velmi úspěšnými způsoby bylo hledání práce pomocí školy a známých, jako nejméně úspěšné způsoby hledání práce se naproti tomu jeví pomoc úřadů práce, popř. personálních agentur, kdy úspěšnost nalezení práce byla 30 %, resp. 45,5 %.

4.4 Dojíždění do zaměstnání

Následující obrázek (Obrázek 7) ukazuje pracovní mikroregiony pro Hlavní město Prahu.

Obrázek 7 – Správní vymezení pracovních mikroregionů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností

Zdroj: ČSÚ.

Tabulka 33 pak porovnává počty dojíždějících do Prahy za prací jednak z okresů Středočeského kraje a jednak z ostatních krajů České republiky (rok 2001). Pomineme-li okresy Praha-východ a Praha-západ, ze SČK do Hl. města Prahy dojíždělo v roce 2001 nejvíce osob z Kladna (15 349), nejméně pak z Rakovníka (1 919), Mladé Boleslavi a Kutné Hory.

Pokud jde o ostatní kraje ČR, dojíždělo nejvíce osob z Ústeckého kraje, 10 508, což bylo více než 50 % vyjíždějících. Největší podíl vyjíždějících osob do Hl. města Prahy na vyjíždějícím obyvatelstvu celkem má Jihočeský kraj, 56,6 %. Do Prahy vyjíždělo také 37,2 % vyjíždějících z Moravskoslezského kraje, tedy 7 501 osob. Nejméně do Prahy dojížděli obyvatelé Karlovarského kraje.

Tabulka 33 – Úroveň dojíždění do Prahy z okresů Středočeského kraje a ostatních krajů ČR za prací v roce 2001

Okres vyjížďky – SČK	Počet dojíždějících	Podíl na vyjížďce z kraje SČK	Okres vyjížďky – kraje ČR	Počet dojíždějících	Podíl na vyjížďce z krajů
Praha-západ	20 146		Jihočeský kraj	7 631	56,6%
Praha-východ	18 227		Ústecký kraj	10 508	50,9%
Kladno	15 349		Plzeňský kraj	4 653	45,8%
Kolín	7 675		Karlovarský kraj	2 690	40,5%
Mělník	6 715		Moravskoslezský kraj	7 501	37,2%
Benešov	5 756	90,7%	Královéhradecký kraj	5 043	33,4%
Beroun	5 756		Liberecký kraj	4 133	30,2%
Nymburk	4 797		Vysočina	5 871	29,4%
Příbram	4 797		Jihomoravský kraj	5 742	29,2%
Kutná Hora	1 919		Pardubický kraj	5 012	29,0%
Mladá Boleslav	1 919		Zlínský kraj	3 910	26,1%
Rakovník	1 919		Olomoucký kraj	4 480	25,9%

Zdroj dat: ČSÚ, SLDB 2001, výpočty vlastní.

Výše uvedené skutečnosti jsou pro lepší názornost ještě zachyceny na následujícím obrázku (Obrázek 8).

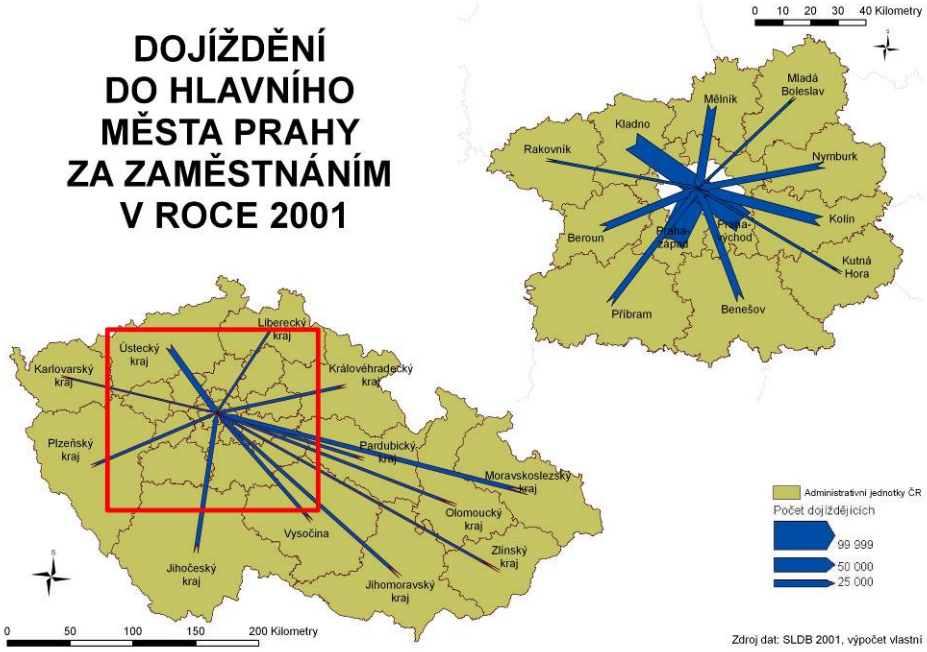

Obrázek 8 – Dojížďka za prací do Prahy z okresů SČK a ostatních krajů v roce 2001

Tabulka 34 - Finanční kompenzace za přestěhování se mimo kraj

Vzdělání	částka Kč
bez maturity	3000
s maturitou	3000
s VŠ	5000

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Aby byli lidé ochotni odstěhovat se za prací, požadují určité kompenzace. Jak je patrné z předcházející tabulky, finanční kompenzace za přestěhování se mimo kraj se u dotázaných obyvatel regionu středních Čech dle vzdělání liší pouze u vysokoškolsky vzdělaných lidí, kteří požadují vyšší finanční kompenzace než zbylé dvě vzdělanostní skupiny. Pro vysokoškoláky činí hodnota kompenzace 5000 Kč, zatímco zbylé dvě skupiny mají nižší nároky a je pro ně dostatečnou kompenzací částka ve výši 3000 Kč.

4.5 Dílčí závěry

V Hlavním městě Praze klesal počet obyvatel do roku 2002, od té doby roste. Celkově klesl počet obyvatel mezi lety 1993 a 2005 o 2,4 %. Ve Středočeském kraji počet obyvatel rychle roste již od roku 1997. K největšímu poklesu počtu obyvatel došlo ve sledovaném období v okrese Kutná Hora (2 %), k největšímu nárůstu v okresech Praha-západ (26 %) a Praha-východ (14 %).

Oba dva kraje se potýkají stejně jako celá ČR s problémem stárnutí populace. V Hl. městě Praze je však vyšší průměrný věk než ve všech okresech SČK. Nejnižšího průměrného věku dosahují obyvatelé Prahy-západ a Prahy-východ. To jsou také jediné dva okresy, kde míra natality převyšuje míru mortality, kde klesá index stáří a kde byl ve sledovaném období zaznamenán přírůstek počtu obyvatel v předproduktivním věku. V těchto okresech také velice rychle roste HMCPP, a to zejména vlivem nárůstu HMPP. HMCPP relativně rychle roste od roku 2002 také v Hl. městě Praze. Okresy Praha-západ a Praha-východ zároveň disponují nejvyšším počtem přistěhovalých osob, který rychle narůstá, přičemž počet vystěhovalých v posledních letech spíše klesá.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že v obou krajích jsou lidé nejčastěji ochotni pracovat pouze v rámci svého bydliště, popř.blízkém okolí. V Hl. městě Praze jsou však obyvatelé daleko více nakloněni práci po celé ČR a v zahraničí. Přitom v obou okresech jsou nejdůležitějšími faktory ovlivňujícím rozhodování o stěhování za prací charakter pracovní nabídky a finanční ohodnocení.

V Hl. městě Praze je největší podíl osob se středoškolským vzděláním s maturitou, který navíc ve sledovaném období výrazně vzrostl, vysoký je také podíl vysokoškoláků. Naproti tomu ve SČK je největší počet středoškolsky vzdělaných osob bez maturity a podíl vysokoškoláků je minimální. Respondenti dotazníkového šetření nejčastěji uvedli, že studijní obor si vybírali podle vlastního zájmu a že je škola dobře vybavila především teoretickým základem; nejvíce postrádali uživatelskou znalost PC, která je v obou krajích důležitou činností nutnou pro práci.

Mezi školními roky 2000/2001 a 2006/2007 došlo ke 12 % úbytku mateřských škol, oproti tomu přibylo VOŠ (4 %). Počet vysokých škol ve sledovaném území se mezi akademickými roky 2004/2005 a 2005/2006 snížil o 1 na 31.

V oblasti trhu práce je v posledních letech zaznamenáván pozitivní trend v podobě nárůstu počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva, zaměstnaných osob a poklesu míry nezaměstnanosti, což odpovídá vývoji české ekonomiky. Nejvyšší míry zaměstnanosti a nejnižší míry nezaměstnanosti dosahuje tradičně Praha. Nejhorší vývoj byl ve sledovaném období zaznamenán v okresech Kutná Hora a Kladno. Ve SČK mezi lety 1993 a 2006 alarmujícím způsobem vzrostl počet nezaměstnaných mužů ve věku 15 - 19 let.

Ze SČK do Hl. města Prahy dojíždí nejvíce osob (kromě Prahy-západ a Prahy-východ) z okresu Kladno. Pokud jde o ostatní kraje ČR, dojíždí nejvíce osob z Ústeckého kraje. Největší podíl vyjíždějících osob do Hl. města Prahy na vyjíždějícím obyvatelstvu celkem má Jihočeský kraj.

5. Změny demografických charakteristik, struktury vzdělání obyvatelstva a trhu práce v kraji Vysočina

Název kraje byl odvozen od typického reliéfu Českomoravské vrchoviny, která z historického hlediska dělí ČR na dvě hlavní centra – Čechy a Moravu. Vysočina je jedním ze tří vnitrozemských krajů ČR. Na jihozápadě sousedí s krajem Jihočeským, na severozápadě se Středočeským, na severovýchodě s Pardubickým a na jihovýchodě s krajem Jihomoravským, se kterým tvoří tzv. region soudržnosti (NUTS 2) Jihovýchod. Od sousedních regionů se Vysočina odlišuje zejména vyšší nadmořskou výškou, rozdrobenou sídelní strukturou, nadprůměrnou rozlohou (6 796 km^2), relativně nízkým počtem obyvatel (511 645 k 31. 12. 2006), a tedy řídkým osídlením. Povrch území je tvořen pahorkatinami Českomoravské vrchoviny.

Vývoj kraje byl výrazně ovlivněn přírodními podmínkami. Středověká kolonizace, podobně také industrializace ve druhé polovině 19. století, nastala později, než v českých a moravských nížinách. Vysočina patřila vždy mezi chudší kraje, na druhou stranu ji to uchránilo před nadměrným znečištěním životního prostředí, což dnes patřím k jejím největším přednostem - region je atraktivní čistým ovzduším, zdravými lesy, čistými a vodohospodářsky významnými vodními plochami a zdroji vody. Nejvýše položeným bodem kraje je vrch Javořice v Javořické vrchovině na jihu okresu Jihlava s výškou 837 m. n. m. Nejnižší bod cca 253 m. n. m. se nachází na západě okresu Havlíčkův Brod (vodní nádrž Švihov). K dalším přednostem kraje patří pestrá nabídka turistických aktivit, velké množství značených turistických cest a cyklotras a řada kulturních památek (Telč, Zelená hora, Třebíč). Na území kraje se rozkládají dvě chráněné krajinné oblasti - Žďárské vrchy a Železné Hory. Vrch Melechov na území okresu Havlíčkův Brod je v některých pramenech označován za geografický střed Evropy.

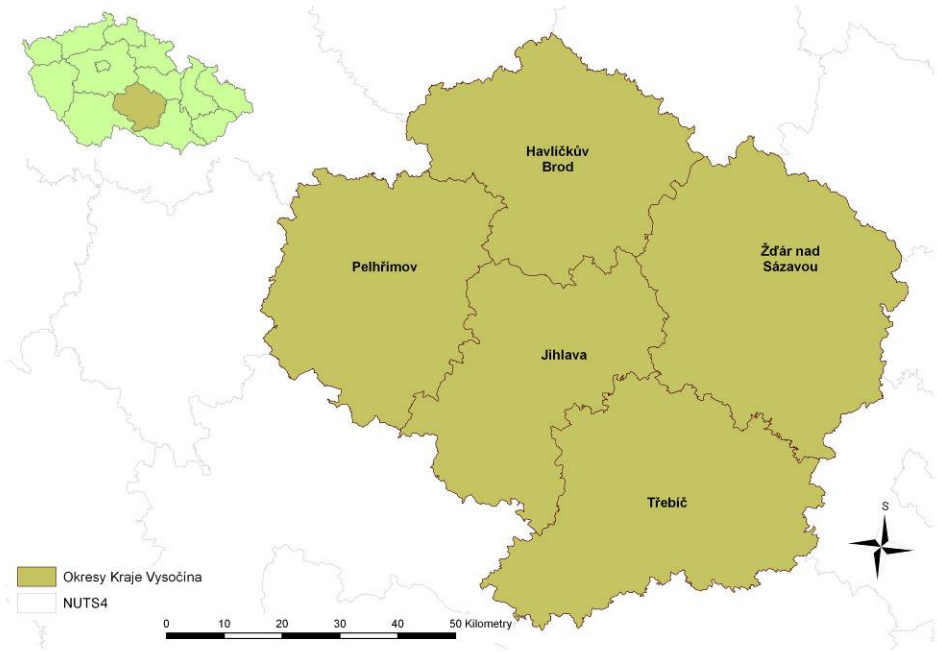

Obrázek 9 – Okresy kraje Vysočina a jeho postavení v rámci ČR

Kraj je administrativně členěn na 5 okresů a 704 obcí, z toho 15 obcí s rozšířenou působností a 26 obcí s pověřeným obecním úřadem. 33 obcí má statut města. V důsledku zákona o změnách hranic krajů se s účinností od 1. ledna 2005 území kraje Vysočina zmenšilo o 25 obcí, které se staly součástí Jihomoravského kraje. Rozloha se tak snížila o 129,7 km^2 (tj. o 1,9 %) a jeho populace klesla o 7 039 osob (1,4 %). Krajským městem je statutární město Jihlava. Dalšími přirozenými centry kraje jsou bývalá okresní města Žďár nad Sázavou, Třebíč, Havlíčkův Brod a Pelhřimov.

Kraj Vysočina pokračuje v tradici zemědělské výroby. Přestože zdejší přírodní podmínky jsou podprůměrné, pro některé zemědělské komodity a činnosti je území Vysočiny optimální (produkce brambor, olejnin, pastevní chov skotu). Po složitém období transformace zůstává pro zemědělství kraje nadále charakteristický velkovýrobní způsob hospodaření. Většina zemědělských podniků se zaměřuje na kombinaci rostlinné a živočišné výroby, větší specializaci je možno sledovat u menších výrobních jednotek typu SHR (fyzických osob).

Vysočina je regionem jednoznačně výrobním. Podíl primárního a sekundárního sektoru na přidané hodnotě je v kraji vyšší než v ČR a to zejména u zemědělství a lesnictví. Pevné postavení má dále energetika (vč. vodního hospodářství) a v posledních letech také stavebnictví. Podprůměrně jsou však zastoupeny aktivity terciárního sektoru, zejména pohostinství, obchod a komerční služby. Nejvýraznějším hospodářským sektorem je průmysl s pestrou odvětvovou strukturou – zpracování kovů, výroba dopravních prostředků a elektrotechnika.

5.1 Základní demografické charakteristiky a jejich změny

Jak bylo již zmíněno v úvodu, k 31. 12. 2006 žilo v kraji více než 511,5 tis. obyvatel. Kraj se vyznačuje velmi nízkou hustotou zalidnění a rozdrobenou sídelní strukturou. Průměrná populační velikost obce na Vysočině je 725 obyvatel, což je nejméně ze všech krajů v ČR.

Vývoj počtu obyvatel v kraji ukazuje Tabulka 35. Mezi lety 1993 a 2005 došlo u všech okresů kraje Vysočina k poklesu počtu obyvatel. Relativně nižší pokles je možné pozorovat u populačně silnějších okresů, naproti tomu relativně nejvíce obyvatel (2,6 %) ubylo v okrese Pelhřimov, který je populačně nejslabší. Nejlidnatějšími okresy kraje jsou Žďár nad Sázavou a Třebíč, kdy v každém z nich žije shodně přibližně 23 % obyvatel Vysočiny.

Tabulka 35 – Počet obyvatel v kraji Vysočina podle okresů v letech 1993 a 2005

Okres	Podíl na kraji				Rozdíly hodnot	
	1993	2005	1993	2005	Absolutně	Relativně
Havlíčkův Brod	96 075	94 760	18,7%	18,5%	-1315	-1,4%
Jihlava	108 774	108 399	21,1%	21,2%	-375	-0,3%
Pelhřimov	74 144	72 224	14,4%	14,1%	-1920	-2,6%
Třebíč	117 278	116 409	22,8%	22,8%	-869	-0,7%
Žďár nad Sázavou	118 872	118 208	23,1%	23,1%	-664	-0,6%

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Z dlouhodobého pohledu lze v kraji Vysočina, stejně jako v celé ČR, pozorovat nejvýraznější nárůst populace v období sedmdesátých let, což z části způsobila populační politika tehdejších vlád a z části to, že k rodičovství dospěly silné poválečné ročníky. Důležitým mezníkem ve vývoji počtu obyvatel je rok 1982, kdy tento počet poprvé vzrostl nad 510 tis. Nejvíce obyvatel – přes 516 tis. - žilo v kraji v letech 1987 až 1990.

Graf 46 znázorňuje vývoj počtu obyvatel v období 1991 – 2005. Do roku 1995 je ještě patrný nárůst, od tohoto roku však dochází k prudkému poklesu počtu obyvatel, zejména pak v roce 2000. V posledních dvou letech byl opět zaznamenán mírný nárůst.

Graf 46 – Vývoj počtu obyvatel v kraji Vysočina v letech 1993 – 2005

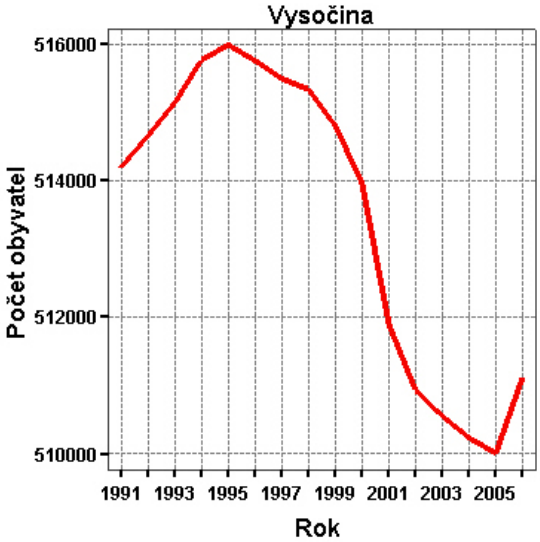

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Dle projekce obyvatelstva ČSÚ bude v dlouhodobém výhledu obyvatel v kraji ubývat. Pod hranici 500 tis. by měl počet obyvatel klesnout po roce 2020 a do roku 2050 by mělo v kraji ubýt téměř 100 tis. obyvatel.

Věkovou strukturu obyvatelstva v kraji Vysočina v letech 1993 a 2006 ukazuje Graf 47. Změny mezi těmito dvěma lety jsou u žen a mužů obdobné. K největšímu poklesu počtu obyvatel došlo ve věkové kategorii 15–19 let, pokles je však patrný ve všech věkových skupinách do 24 let a dále také u kategorií 35 – 39, 40 – 44 a 45 – 49 let. Silné ročníky 50. a 70. let minulého století se projevily v nárůstu počtu obyvatel ve věku 25 – 34 a 50 – 64 let. K relativně vysokému nárůstu počtu obyvatel došlo také ve věkové skupině 75 – 79 let.

Graf 47 – Věková struktura obyvatelstva v kraji Vysočina v letech 1993 a 2006

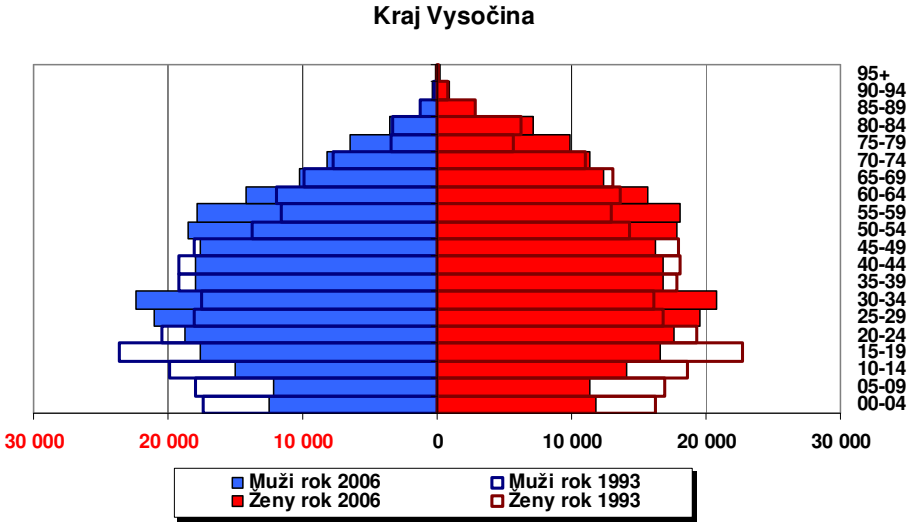

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Graf 48 znázorňuje predikci vývoje věkové struktury obyvatelstva v kraji. Podle Českého statistického úřadu dojde do roku 2020 především k dalšímu prudkému poklesu počtu obyvatel ve věkových kategoriích do 34 let. Do vyšších věkových kategorií se přesunou již zmíněné silné ročníky a dojde také k mírnému nárůstu počtu obyvatel ve věku nad 80 let.

Graf 48 – Věková struktura obyvatelstva v kraji Vysočina v letech 2006 a 2020

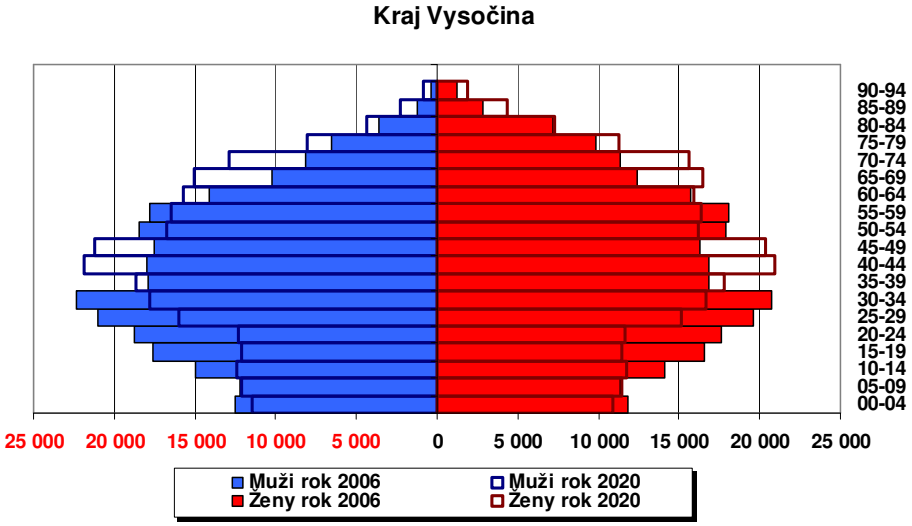

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006, Populační prognóza ČR do r. 2050.

Přednostmi obyvatelstva kraje Vysočina jsou střední délka života žen i mužů, která patří v ČR k nejvyšším, a průměrný věk obyvatel, který je nyní pátým

nejnižším. Mladším obyvatelstvem disponuje pouze Karlovarský, Liberecký, Ústecký a Moravskoslezský kraj. Ohrožením se však může stát odchod těchto mladých lidí z kraje v kombinaci se všeobecným stárnutím populace. V kraji je také velmi nízká kojenecká úmrtnost a počet potratů se pohybuje pod průměrem ČR.

Graf 49 – Průměrný věk obyvatel v okresech kraje Vysočina v letech 1993 a 2005

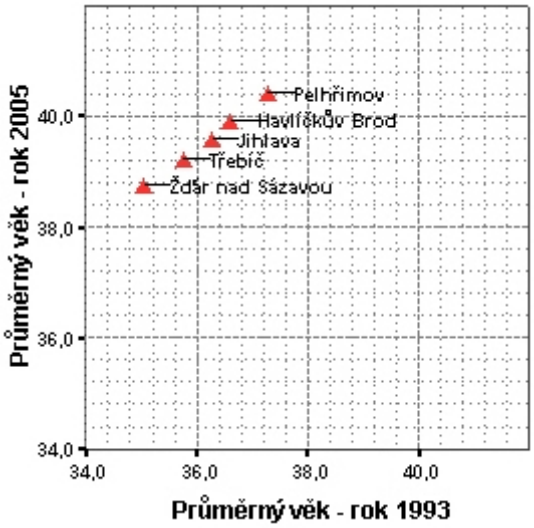

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Byť patří Vysočina ke krajům s nejnižším průměrným věkem v ČR, potýká se stejně jako ostatní kraje s problémem stárnutí populace. Graf 49, který porovnává průměrný věk mezi lety 1993 a 2005, ukazuje, že zatímco v roce 1993 nepřevyšoval průměrný věk obyvatel žádného z okresů 38 let, v roce 2005 tuto hranici převyšují již všechny. Průměrný věk však vzrostl ve všech okresech přibližně stejnou mírou. Nejnižší tak stále zůstává v okrese Žďár nad Sázavou a Třebíč, naopak nejvyššího průměrného věku dosahují obyvatelé okresu Pelhřimov, v roce 2005 přesáhl 40 let.

V následujícím grafu (Graf 50) je zachycen vývoj indexu stáří mezi lety 1993 – 2005. Nejvyšší index i jeho nejprudší nárůst je možné pozorovat v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod. Současné hodnoty indexu stáří se v těchto okresech pohybují kolem 100; na 100 dětí ve věku 0-14 let tedy připadá přibližně 100 obyvatel ve věku 60 a více let. Nejnižší hodnota indexu byla zaznamenána v okresech Třebíč a Žďár nad Sázavou. Grafická znázornění vývoje indexu stáří v těchto okresech však mají spíše konvexní tvar - dochází tedy ke zrychlování tempa jeho růstu - zatímco v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod jde o tvar spíše konkávní. Okres Jihlava, který je centrem kraje, má v současnosti hodnotu pohybující se kolem 93.

Graf 50 – Vývoj indexu stáří v okresech kraje Vysočina v letech 1993 – 2005

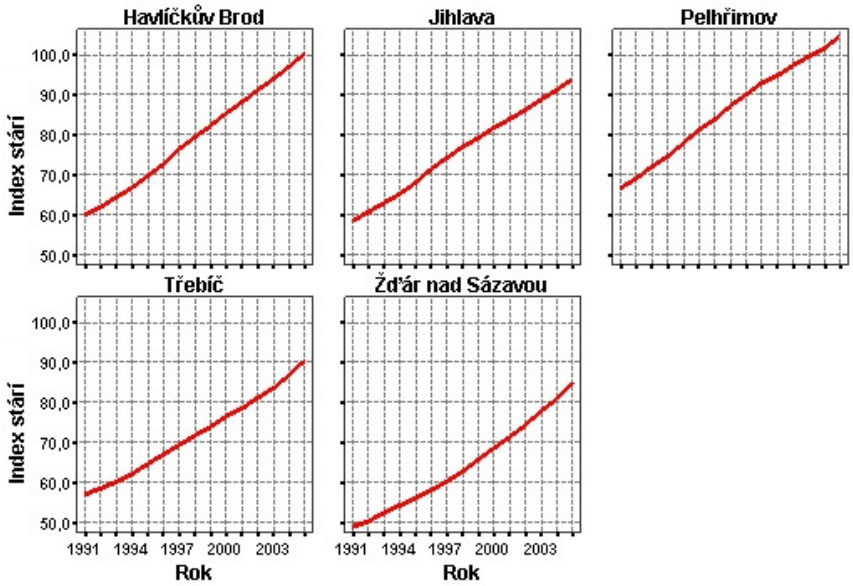

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Vývoj měr natality a mortality v okresech kraje Vysočina ukazuje Graf 51. Nejprudší pokles míry natality nastal ve všech okresech v období let 1992 – 1996, poté se stabilizovala, popř. došlo k mírnému nárůstu. Velmi příznivý vývoj bylo možné pozorovat u okresu Žďár nad Sázavou, kde se míra natality po celé sledované období pohybovala nad mírou mortality. Ta je zde na nejnižší úrovni ze všech okresů, tj. pod 11 ‰. Opačný vývoj lze vysledovat v případě okresů Pelhřimov a Havlíčkův Brod. Kromě roku 1992 zde byla míra mortality po celé období vyšší než míra natality. Vzhledem k pozorovanému vývoji nelze v blízké době předpokládat sblížení obou měr. Velmi podobný vývoj zaznamenaly okresy Jihlava a Třebíč. Zatímco začátkem sledovaného období byla míra natality vyšší než míra mortality, kolem roku 1994 se situace obrátila. V současné době se obě míry pohybují kolem 10 ‰. U těchto okresů však dochází alespoň ke sblížení obou měr.

Graf 51 – Vývoj hrubé míry mortality a natality v okresech kraje Vysočina 1991-2005

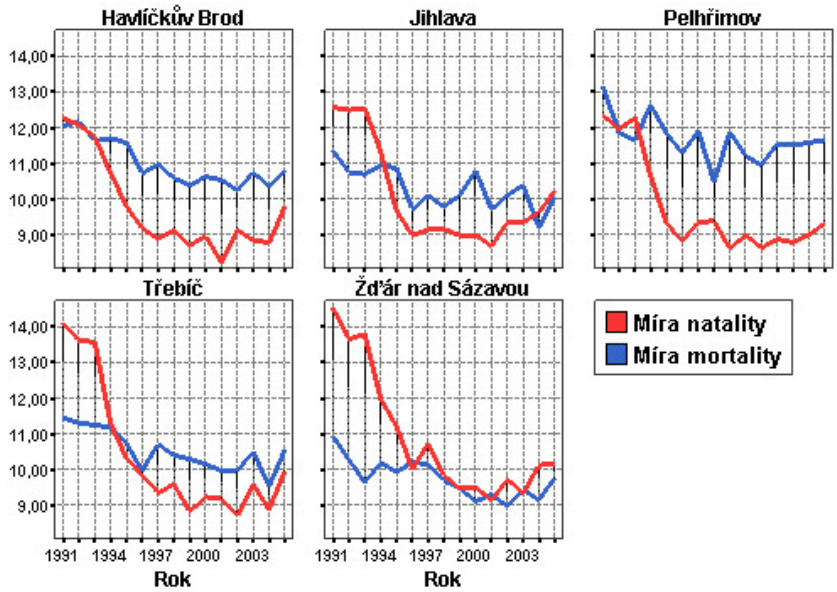

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Současné reprodukční záměry mladých lidí vysvětlují dva faktory. Prvním z nich je ekonomická situace, díky které si mladí lidé nemohou dovolit rodinu založit, či již neuvažují o dalším potomkovi. Druhým důvodem je pak zcela odlišný hodnotový systém mladých lidí oproti jejich rodičům. Narození dítěte je odkládáno vzhledem k jiným aktivitám, zejm. vzdělávání, způsobu trávení volného času a pracovní kariéře. Demograficky problematické chování (neúplné rodiny, svobodné matky, oslabení funkce rodiny, neuzavírání sňatků apod.) mění význam rodiny jako důležité sociální instituce. To se projevuje v systému výchovy, socializace a formování hodnotového systému dětí a jejich následného začleňování do procesu vzdělávání i na trh práce.

Na následujícím grafu (Graf 52) je možné vidět porovnání věkové struktury obyvatel mezi roky 1993 a 2005. U všech okresů byl zaznamenán velmi podobný vývoj. Je však nutné přihlédnout k populační velikosti okresů. U věkové kategorie 0 – 14 let je mezi sledovanými lety pozorovatelný pokles počtu obyvatel, u zbylých dvou věkových kategorií, tj. 15 – 64 let a 65 let +, došlo naopak k nárůstu.

Graf 52 – Věková struktura obyvatel okresů kraje Vysočina v letech 1993 a 2005

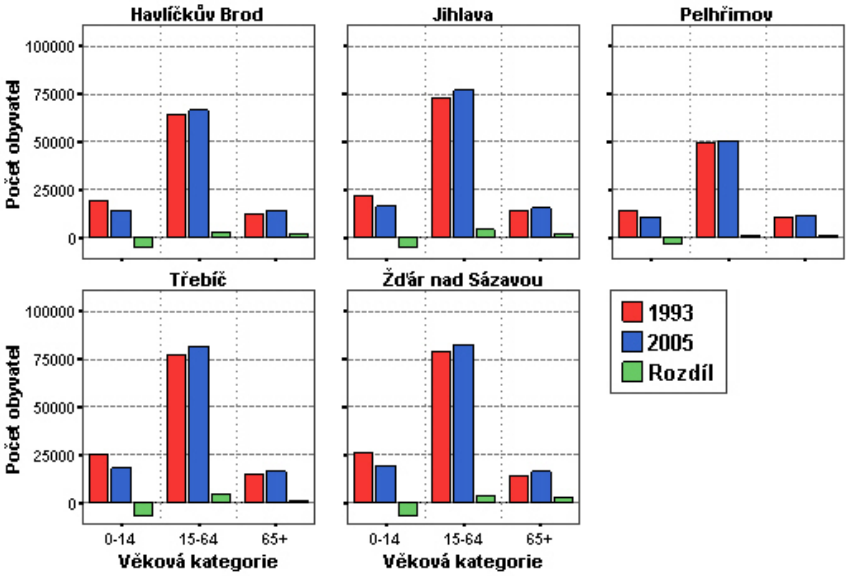

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Následující graf (Graf 53) znázorňuje údaje o vnitřním stěhování v okresech kraje Vysočina. Nejvíce se stěhují osoby ve věkové kategorii 15 – 64 let, na něž navazuje nejmladší kategorie 0 – 14 let, tedy děti těchto osob. Největší počet můžeme pozorovat v okresech Třebíč a Žďár nad Sázavou a od roku 2001 také v okrese Jihlava. Počet těchto osob je vyšší než 800. Pravděpodobným důvodem zvýšeného počtu stěhujících se v okrese Jihlava může být i to, že město Jihlava se v té době stalo krajským centrem. Na druhou stranu začalo mít problémy s úbytkem obyvatelstva a snížením počtu obyvatel pod 50 tis., což způsobilo úbytek tzv. výnosu z daní, které město z veřejných rozpočtů dříve dostávalo. Ze strany města tak došlo k finanční podpoře stěhujících se osob. Je pravděpodobné, že k trvalému pobytu se zde přihlásili lidé právě z tohoto okresu. Těsně pod hranicí 800 stěhujících se osob má i okres Havlíčkův Brod. Nejnižší počet osob v této kategorii je pozorovatelný u okresu Pelhřimov, kde se stěhuje v průměru kolem 400 osob. U nejmladší věkové kategorie je počet stěhujících se osob ve všech okresech nižší než 400, u okresu Pelhřimov dokonce nižší než 200 osob. Nejmenší tendence ke stěhování mají osoby starší 65 let.

Graf 53 – Vývoj vnitřního stěhování podle věku v okresech kraje Vysočina v letech 1993 – 2005

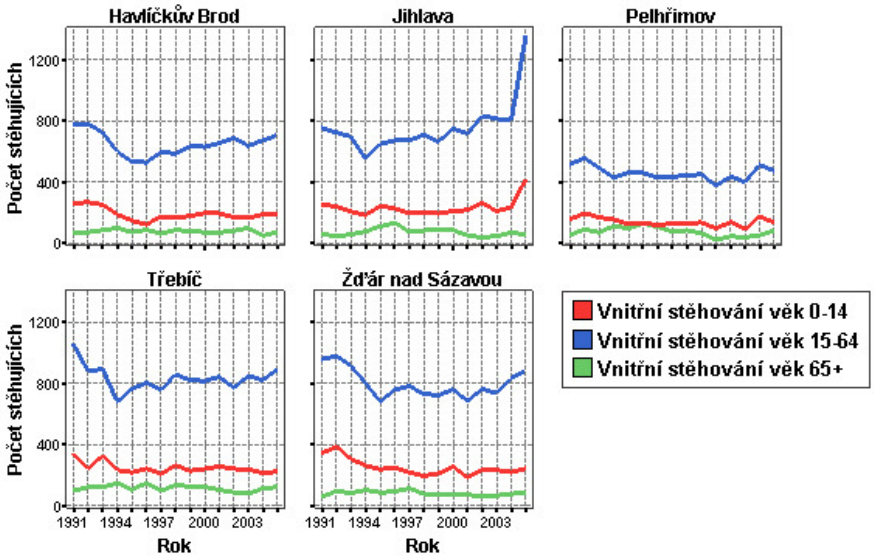

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Tabulka 36 shrnuje hlavní faktory, které v kraji Vysočina ovlivňují rozhodování obyvatel o stěhování za prací. Za nejdůležitější přitom považují lepší finance, tento požadavek byl ohodnocen téměř jako naprosto nutný. Obdobně vnímají také to, zda pracovní nabídka odpovídá jejich představám. Za důležitý faktor lidé považují rovněž jistotu pracovního místa a dostupnost vhodného bydlení. Faktory, kterým naopak respondenti nepřikládali příliš velkou důležitost, byly životní prostředí nebo bezpečná lokalita.

Tabulka 36 – Faktory ovlivňují rozhodování o stěhování za prací v kraji Vysočina

Požadavek	Kraj Vysočina
lepší finance	3,66
nabídka dle mých představ	3,43
pracovní jistota	3,29
vhodné bydlení	3,22
dobrá práce pro partnera	2,79
životní prostředí	2,78
bezpečná lokalita	2,71

Pozn.: Stupnice 1 (nehraje roli) – 4 (naprosto nutná).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Počet přistěhovalých osob do okresů kraje Vysočina je velmi nízký. Během sledovaného období se jednalo v průměru o číslo nižší než 700 osob ve věku 15 – 64 let. Velmi podobný vývoj počtu přistěhovalých osob je možné pozorovat v okresech Havlíčkův Brod a Jihlava, u těchto dvou okresů je počet přistěhovalých nejvyšší (Graf 54). Po již zmíněném roce 2001 se do okresu Jihlava přestěhovalo dokonce více než 1200 osob za rok. Do okresu Třebíč se v průměru stěhuje kolem 700 osob ročně. Okresy Žďár nad Sázavou a Pelhřimov mají počet přistěhovalých osob dlouhodobě nejnižší a pohybuje se těsně nad hranicí 400 - 500 osob ročně. U dvou zbývajících kategorií tedy 0 – 14 let a 65 let a více jsou počty přistěhovalých velmi nízké, což koresponduje s velikostí a specifičností obou kategorií. U nejmladší věkové kategorie se jedná v průměru o 200 osob ročně a u nejstarší věkové kategorie asi o 100 přistěhovalých.

Graf 54 – Vývoj přistěhování podle věku do okresů kraje Vysočina v letech 1993 – 2005

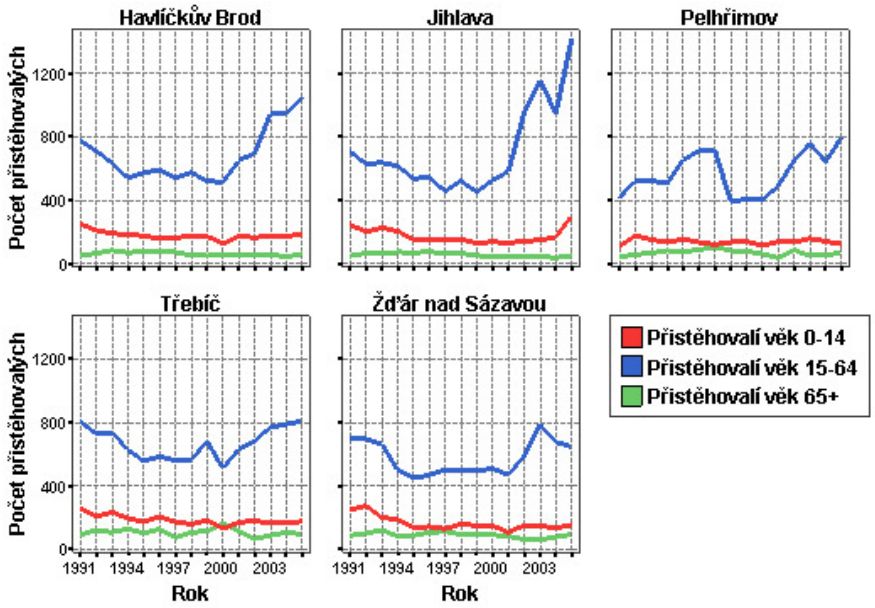

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Tendence v počtu vystěhovalých osob (Graf 55) jsou velmi podobné vývoji počtu osob přistěhovalých. Vystěhovalých osob je však v převážné většině méně. Nejvíce osob se vystěhovalo z okresu Jihlava v roce 2004, něco málo přes tisíc. Nejméně osob se vystěhovávalo v letech 1994 – 2000.

Graf 55 – Vývoj vystěhování dle věku z okresů kraje Vysočina v letech 1993 – 2005

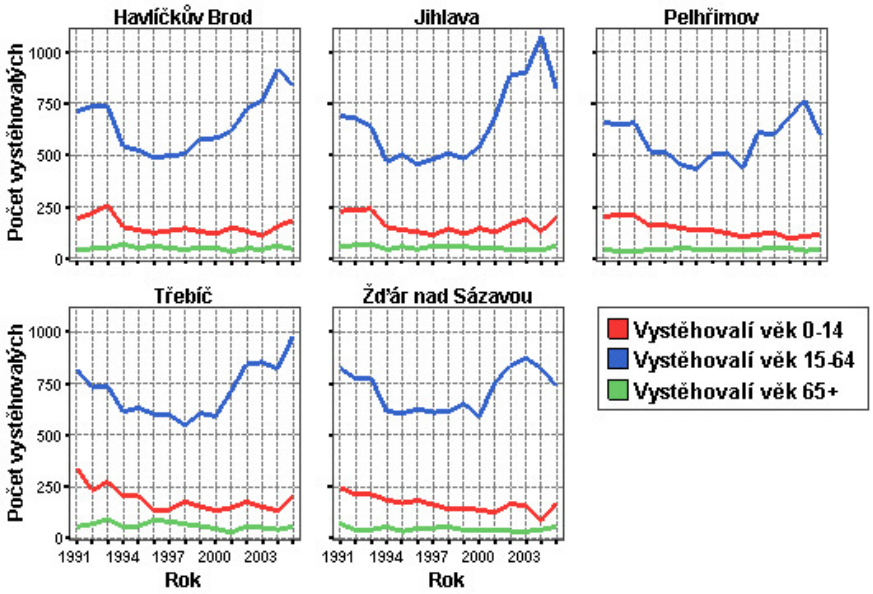

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

V předchozích dvou grafech (Graf 54 a Graf 55) byly popsány tendence obyvatelstva kraje Vysočina k migraci. Specifickou formou migrace je migrace za prací. Tabulka 37 ukazuje v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání ochotu lidí z kraje Vysočina pracovat mimo své bydliště. Jak je z této tabulky patrné, u všech vzdělanostních skupin preferují obyvatelé kraje Vysočina práci v místě svého bydliště (téměř 45 % obyvatel bez maturity, bezmála 38 % obyvatel s maturitou a také téměř 34 % obyvatel vysokoškolsky vzdělaných). V blízkém okolí obce by pracovalo již výrazně méně obyvatel, i když procentuální hodnoty se stále ještě pohybují na poměrně vysoké úrovni – od hodnoty 19,1 % u vysokoškolsky vzdělaných obyvatel kraje Vysočina až po hodnotu 26,4 % u obyvatel s maturitou. Zhruba polovičních hodnot oproti předchozím údajům (a téměř vyrovnaných v rozmezí 13 % - 14,5 %) dosahuje ochota obyvatel všech vzdělanostních skupin pracovat v rámci okresu a, přestože se mobilita obyvatel neustále zvyšuje, existuje také stále poměrně malé procento populace, které je ochotno pracovat v rámci kraje či celé ČR (s výjimkou vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva). Se vstupem ČR do EU se značně rozšířily možnosti lidí pracovat v zahraničí. Často vyšší výdělky, zejména v západních zemích, jsou zřejmě důsledkem toho, že 11 % obyvatel kraje Vysočina, kteří mají maturitu, by bylo ochotno pracovat mimo ČR. A také ostatní vzdělanostní skupiny potvrzují poměrně velikou ochotu pracovat v zahraničí (viz následující tabulka).

Tabulka 37 – Ochota pracovat mimo svého bydliště v kraji Vysočina

Vzdělání	v rámci bydliště	v blízkém okolí obce	v rámci okresu	I v rámci kraje	I v rámci celé ČR	I mimo ČR
bez maturity	44,2%	23,6%	13,1%	7,5%	4,0%	7,5%
s maturitou	37,9%	26,4%	13,7%	3,8%	7,1%	11,0%
s VŠ	33,6%	19,1%	14,5%	10,5%	13,8%	8,6%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Následující tabulka uvádí požadovanou výši kompenzace pro to, aby lidé byli ochotni přestěhovat se za prací ze svého bydliště mimo kraj. Požadovaná výše této finanční kompenzace se u obyvatel kraje Vysočina liší v závislosti na dosaženém vzdělání – nejnižší částku požadují obyvatelé bez maturity, naopak nejvyšší finanční kompenzaci, 7000 Kč, vyžadují obyvatelé s ukončeným vysokoškolským vzděláním.

Tabulka 38 – Finanční kompenzace za přestěhování se mimo kraj

Vzdělání	částka Kč
bez maturity	5000
s maturitou	6000
s VŠ	7000

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Pokles obyvatelstva v posledních patnácti letech je vyvolán zejména poklesem přirozeného přírůstku, který má od roku 1995 pouze záporné hodnoty pohybující se od – 0,53 ‰ do – 1,36 ‰ (min. a max. hodnota). Což znamená, že se v tomto období narodilo méně dětí, než kolik obyvatel zemřelo. Od roku 1996 je počet narozených dětí v kraji nižší než 5 tisíc. V roce 2005 se však narodilo 5 070 dětí, což vede k mírnému optimismu. Tato situace by měla v blízké budoucnosti ještě přetrvávat, protože se k rodičovství dospívají silné ročníky 70. let. Současná hrubá míra porodnosti v kraji odpovídá průměru ČR. V období 2000 – 2004 byla mezi 9 – 9,5 %.

Migrace je jedním z jevů, který konstantně a graduálně provází obnovení demokratických a otevřených poměrů v českých zemích. O tom, jestli lidé z kraje odcházejí či se sem stěhují, vypovídá migrační saldo. Z tohoto pohledu je kraj spíše ztrátový. Za celé sledované období byla pouze v osmi letech tato hodnota kladná. Kraj Vysočina není ani regionem, do kterého by přicházelo velké množství cizinců, i když jejich počet má zejména v posledních letech rostoucí tendenci. Zatímco v roce 2001 bylo v kraji 4 198 cizinců, v roce 2005 to bylo již 6 168. Během pěti let došlo tedy k většímu než 46 % nárůstu. I to může být důvodem, že zejména v posledních deseti letech byla hodnota migračního salda kladná. V roce 2005 se tato hodnota blížila ke dvěma promilím.

Nejvyšší celkový přírůstek (součet hrubé míry přirozeného přírůstku a migračního salda) byl zaznamenán v letech 1972 až 1982 (s maximální hodnotou v roce 1975) kdy se jeho hodnota pohybovala v rozmezí 4 – 6 ‰. Od roku 1987 je jeho hodnota v převážné většině záporná s vrcholem v roce 2001, kdy dosáhl

nejnižší hodnoty za celé sledované období. Vývoj všech základních demografických ukazatelů znázorňuje následující graf (Graf 56). Jedná se o hrubou míru přirozeného přírůstku, migračního salda a celkového přírůstku.

Graf 56 – Hrubá míra přirozeného přírůstku, migračního salda a celková míra populačního přírůstku v okresech kraje Vysočina v období 1991-2005

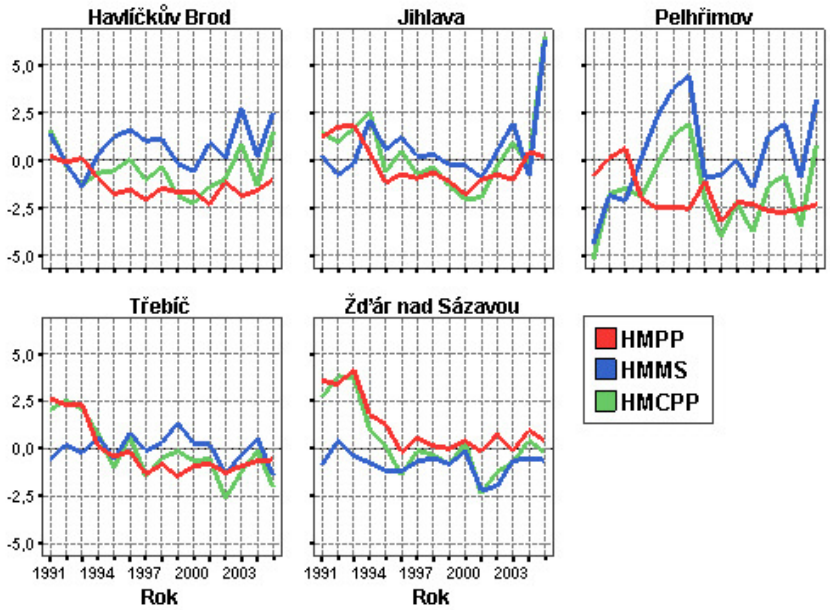

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

5.1.1 Kvalita života

Podle následujícího grafu (Graf 57) přisuzují obyvatelé kraje Vysočina největší důležitost osobnímu životu a životní úrovni, dále kvalitě bydlení a přátelům. Nejvíce spokojeni jsou však s odlišnými oblastmi života, především se svými dětmi a vztahy s partnerem a příbuznými.

Graf 57 – Spokojenost se životem v jednotlivých oblastech

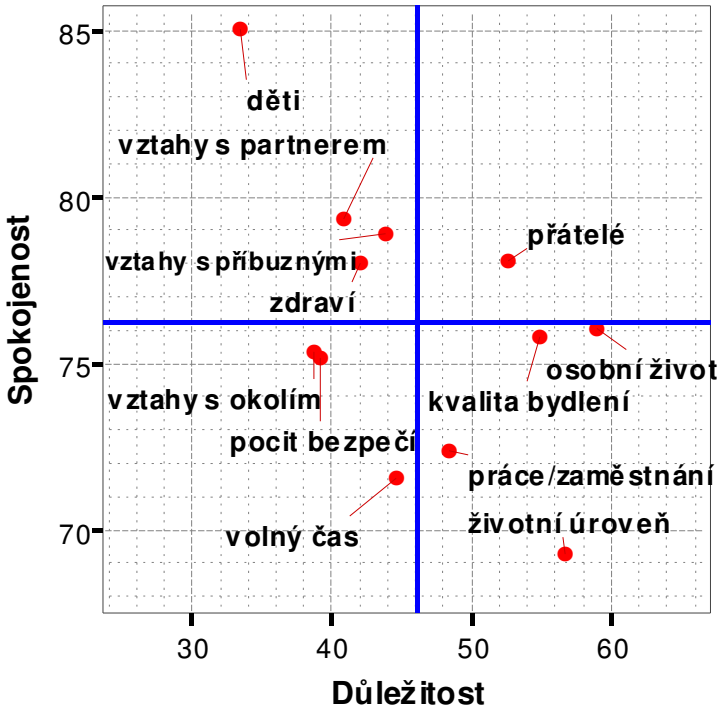

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Také následující tabulka popisuje spokojenost obyvatel kraje s jednotlivými oblastmi jejich života, tentokrát podle dosaženého vzdělání. Obecně je možné konstatovat, že nejspokojenější se všemi jednotlivými oblastmi jsou vysokoškolsky vzdělaní lidé. Lidé s maturitou i lidé bez maturity hodnotí svou spokojenost v jednotlivých oblastech velmi podobně.

Co se týče jednotlivých oblastí života, nejméně jsou lidé všech vzdělanostních skupin spokojeni s jistotou svého zaměstnání. Poměrně vyrovnané je pak hodnocení spokojenosti s prací a se životem, zde se výrazně liší svou poměrně vyšší spokojeností pouze skupina vysokoškolsky vzdělaných lidí.

Tabulka 39 – Spokojenost s kvalitou života

Vzdělání	Spokojenost s prací	Spokojenost s životem	Spokojenost s jistotou zaměstnání
bez maturity	73,23	75,64	70,78
s maturitou	75,26	75,13	69,57
s VŠ	78,61	80,42	75,80

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

5.2 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Systém středoškolského vzdělávání ČR vykazuje větší míru diferenciace a selektivity než základní vzdělávání. Vyplývá to z porovnání se zeměmi EU, kde má ČR nejmenší podíl žáků ve všeobecném vzdělávání. Cílem MŠMT je tedy zvýšit počet osob, které budou mít všeobecné vzdělání.

Počet škol v kraji Vysočina byl porovnán mezi roky 2000 a 2006 (Tabulka 40). Během sledovaného období klesl zejména počet samostatných mateřských a základních škol. Zatímco v roce 2000 bylo v kraji 371 mateřských škol, resp. 279 základních škol, v roce 2006 jich bylo jen 275, resp. 250. V obou případech byl úbytek způsoben nejen zánikem, ale především slučováním, a to z důvodu poklesu dětské části populace a snahou kraje tyto druhy škol koncentrovat.

V případě středních škol došlo k poklesu počtu právních subjektů z 82 na 64 v důsledku slučování, zatímco počet součástí škol (Gymnázia, Střední odborné školy, Střední odborná učiliště) se prakticky nezměnil. Mírně se snížil počet škol, na kterých jsou nabízeny učební obory. Kraj se snaží tyto druhy zařízení udržet a poskytovat tolik potřebný druh vzdělání. Během uvedeného období se však postupně přestaly některé učební obory otevírat (např. sedlář, švadlena), jiné jsou ohroženy (např. krejčí, hodinář, lakýrník). Ke snížení došlo i u středních odborných škol. Odborně zaměřené obory středních odborných škol si v roce 2006 mohli mladí lidé vybrat na 38 školách. Ve sledovaném období se prakticky neměnil počet gymnázií (18), kromě toho se ve sledovaném období rozšířila nabídka obecně odborného vzdělávání lyceí na 12 školách. Vysoký nárůst je možné pozorovat u VOŠ, a to více než 27 %. Mnozí ze studentů těchto škol se v dalších letech budou pravděpodobně snažit o přechod na bakalářský typ studia, jako tomu bylo u nynější VŠ polytechnické v Jihlavě.

Tabulka 40 – Počet školních zařízení v kraji Vysočina

Typ školy	Počet zařízení		Rozdíl	
	2000/2001	2006/2007	Absolutně	Relativně
Mateřské školy	371	275	-96	-25,9%
Základní školy	279	250	-29	-10,4%
Střední odborné učiliště	35	31	-4	-11,4%
Gymnázia	18	18	0	0,0%
Střední odborné školy	43	38	-5	-11,6%
Vyšší odborné školy	11	14	3	27,3%

Pozn.: bez škol pro žáky se SVP, SOU = školy vyučující obory středních odborných učilišť (střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitní zkouškou a nástavbové studium).
Zdroj dat: ÚIV, Vývojová ročenka Školství v ČR.

Tabulka 41 – Počet žáků a studentů navštěvujících školní zařízení v kraji Vysočina

Typ školy	Počet žáků/studentů		Rozdíl	
	2000/2001	2006/2007	Absolutně	Relativně
Mateřské školy	15 471	14 694	-777	-5,00%
Základní školy	58 156	46 200	-11 956	-20,60%
Střední odborné učiliště	9 199	9 134	-65	-0,70%
Gymnázia	6 606	6 949	343	5,20%
Střední odborné školy	10 257	10 581	324	3,20%
Vyšší odborné školy	1 600	1 167	-433	-27,10%

Pozn.: bez škol pro žáky se SVP, SOU = školy vyučující obory středních odborných učilišť (střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitní zkouškou a nástavbové studium).
Zdroj dat – ÚIV, Vývojová ročenka Školství v ČR.

Ve školním roce 2005/2006 bylo ke studiu na školách v kraji Vysočina (bez VŠ) přijato 7 891 žáků. Nejvíce žáků přijaly střední odborné školy a střední odborná učiliště. Podíl přijatých žáků na SOŠ se v posledních letech zvyšuje a v současné době se pohybuje kolem 40 %. SOU pak přijímají žáků o něco méně (34,5 %) a v čase podíl žáků přijatých na SOU klesá. Ve srovnání s průměrem v ČR je podíl žáků přijatých na SOŠ a SOU srovnatelný. Počty žáků přijatých na gymnázia naopak rostou. Ve sledovaném období v kraji vzrostl podíl žáků přijatých na gymnázia o 2 % na současných 18,1 %. Ve srovnání s průměrem ČR je tento podíl o 1 % nižší.[1]

Údaje o počtu studentů v jednotlivých typech škol je možné vyčíst z tabulky (Tabulka 41). V relativním vyjádření došlo k nejvyššímu úbytku studentů na VOŠ a žáků základních škol. Naopak nárůst počtu studentů zaznamenala gymnázia a střední odborné školy.

Počet absolventů, kteří vycházejí z jednotlivých škol, je již tradičně nižší než počet žáků přijatých do prvních ročníků. Rozdíl mezi přijatými žáky a absolventy se však snižuje. Zatímco v roce 2001 bylo absolventů o více než 17 % méně než počet přijatých žáků, v roce 2005 už to bylo pouze 10 %. Nejčastěji nedokončí studium žáci SOU a SOŠ, naopak žáci gymnázií a učilišť školu zpravidla dokončí.

V roce 2005 ukončilo své vzdělání celkem 2 190 učňů a 2 382 maturantů ze SOŠ. Nástavbové studium ukončilo 442 žáků a VOŠ kolem 461 studentů. V roce 2005 ukončilo studium též 1 130 gymnazistů, u kterých je však předpoklad, že budou ve svém vzdělávání dále pokračovat v terciárním stupni.

Oborová struktura nejsilněji zastoupených SOŠ v kraji Vysočina odpovídá průměru ČR. Ve školním roce 2005/2006 nastoupilo do prvního ročníku nejvíce žáků (551) na obor Ekonomie a administrativa (20,5 %). Druhým nejpočetněji zastoupeným oborem (302 žáků) byl obor Podnikání v oborech a odvětvích

[1] Pozn.: všechny podíly jsou uvedeny bez žáků hlásících se na nástavbové studium a na VOŠ.

(11,3 %). O tyto dva obory mělo zájem více než 30 % všech žáků přijatých do prvních ročníků ve školním roce 2005/2006. Poměrně silně byly dále zastoupeny obory Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika a Obecná odborná příprava. Na každý z těchto oborů se přihlásilo 200 žáků, tedy 7,5 %. Nejméně studentů navštěvuje obory Speciální a interdisciplinární technické obory a Potravinářství a potravinářská chemie. Na tyto obory se hlásilo necelé 1 % žáků. V porovnání s průměrem ČR se na Vysočině hlásí více žáků na obor Podnikání v oborech a odvětvích (ČR pouze 5,7 %) a naopak méně žáků na obory Elektrotechnické a Obecně odborné přípravy (ČR více než 10 %). Podíl nově přijatých žáků v kraji ve srovnání s podílem absolventů je výrazně vyšší u Obecně odborné přípravy (3,9 % absolventů).

Podíl žáků hlásících se na střední odborná učiliště v posledních letech klesá, přesto však má stále významné postavení. Svědčí o tom více než 34 % podíl žáků přijatých do prvního ročníku tohoto typu vzdělání v roce 2005/2006. Počet přihlášených žáků do 1. kola přijímacího řízení u učebních oborů byl nicméně o 749 míst nižší než počet nabízených míst. Žáci ztrácejí zájem o tento typ vzdělání a raději se přesouvají k „atraktivnějším“ oborům SOŠ a gymnáziím. „Pokud by přetrvával zájem žáků o gymnázia v dnešním rozsahu (1230), činil by podíl žáků v 1. ročnících gymnázií 25 % ve školním roce 2012/2013, a pokud by se naplnila kapacita všech tříd lyceí, činil by v tomtéž roce jejich podíl 7,9 %. Při mírném poklesu zájmu o studijní obory (4 – 5 %) by podíl žáků v učebních oborech činil 27 % (což u studijních oborů znamená 2/3 dnešního stavu), tedy cca 1900 žáků, a u učebních oborů něco málo přes polovinu dnešního stavu, tedy cca 1300 žáků.“[2] Prudký, téměř třetinový, pokles populace v prvních ročnících středních škol se začne projevovat již v následujícím školním roce. Pokles bude trvat zhruba do roku 2014/2015, kdy se podíl žáků ustálí na cca 67 % dnešního stavu.

Tabulka 42 – Počet vysokých škol v kraji Vysočina

Typ VŠ	Počet zařízení		Rozdíl	
	2004/2005	2005/2006	Absolutně	Relativně
Veřejné	0	1	1	
Soukromé	1	1	0	0,0%
Celkem	1	2	1	100,0%

Zdroj dat: ČSÚ, Statistické ročenky krajů.

[2] Dlouhodobý záměr vzdělávání kraje Vysočina, 2001, str. 13.

Tabulka 43 - Počet studentů na vysokých školách v kraji Vysočina

Typ VŠ	Počet žáků/studentů		Rozdíl	
	2004/2005	2005/2006	Absolutně	Relativně
Veřejné	0	727	727	
Soukromé	59	72	13	22,0%
Celkem	59	799	740	1254,2%

Zdroj dat: ČSÚ, Statistické ročenky krajů.

Dlouhodobou nevýhodou kraje Vysočina byla nepřítomnost vysoké školy. Nemožnost terciárního vzdělávání v kraji snižovala průměrnou dosaženou délku vzdělávání a zájemci museli za vzděláním dojíždět. Částečnou kompenzaci nabízely VOŠ, jejichž síť v kraji Vysočina patřila po Praze k nejrozvinutějším v ČR. V roce 2005 mělo v kraji sídlo 14 VOŠ. V důsledku dlouho očekávané transformace VOŠ Jihlava na VŠ se počet studentů navštěvujících VOŠ snížil.

První VŠ, která v kraji zahájila svoji činnost (rok 2003), byla soukromá Západomoravská VŠ v Třebíči. Její počet žáků je však pouze nepatrný (24). V roce 2005 zahájila svoji činnost Vysoká škola polytechnická v Jihlavě, na které v akademickém roce 2005/2006 studovalo 687 posluchačů ve třech oborech. V roce 2005 mělo v kraji odloučené pracoviště 7 vysokých škol – Česká zemědělská univerzita Praha, VŠ chemicko-technologická Praha, Masarykova Univerzita Brno, VUT Brno, Univerzita Hradec Králové, Univerzita Palackého Olomouc a VŠ J.A. Komenského. O tom, že je o VŠ v kraji velký zájem, vypovídají počty absolventů, kteří si podali v roce 2004/2005 alespoň jednu přihlášku na VŠ. Bylo to 85 % absolventů gymnázií, 63 % absolventů studijní oborů SOŠ a 12,2 % absolventů SOU. K přijetí na VŠ podalo ve školním roce 2004/2005 alespoň jednu přihlášku 2 657 žáků. U VOŠ se počet snížil, přesto alespoň jednu přihlášku podalo 1 050 žáků. Nedostatek příležitostí ke studiu vysoké školy v kraji se projevuje třetí nejnižší účastí na vysokoškolském studiu v rámci ČR (Tabulka 43).

Celkové možnosti ke studiu, dle počtu škol v kraji, jsou následující. Studium lycea nabízí celkem 9 škol v 7 městech, gymnázií je 18 a je možné navštěvovat je v 15 městech. Středních škol, které nabízejí maturitní u učňovské obory, je v kraji 18. Titul diplomovaný specialista je možné získat na 14 VOŠ. Vysoké školství je v kraji zastoupeno 2 VŠ (z toho 1 soukromá) a 7 VŠ, které mají v kraji odloučené pracoviště.

Kraj je zřizovatelem řady škol a jeho dlouhodobé cíle v oblasti vzdělávání a vzdělávací soustavy je nezbytné znát. Ve svém záměru si kraj vytyčuje dlouhodobé cíle, které ovlivňují vzdělávací soustavu a vzdělání v kraji všeobecně. Tento záměr zpracovává krajský úřad v přenesené působnosti každé dva roky v souladu s ustanovením §9 zákona č. 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Stěžejní je 3. kapitola, ve které jsou **formulovány tři prioritní cíle:**

- změna účasti na vzdělávání,
- zvýšení kvality vzdělávání,
- zvýšení efektivity vzdělávání a zajištění rozvoje.

Graf 58 – Vzdělanostní struktura obyvatelstva v kraji Vysočina v letech 1993 až 2006

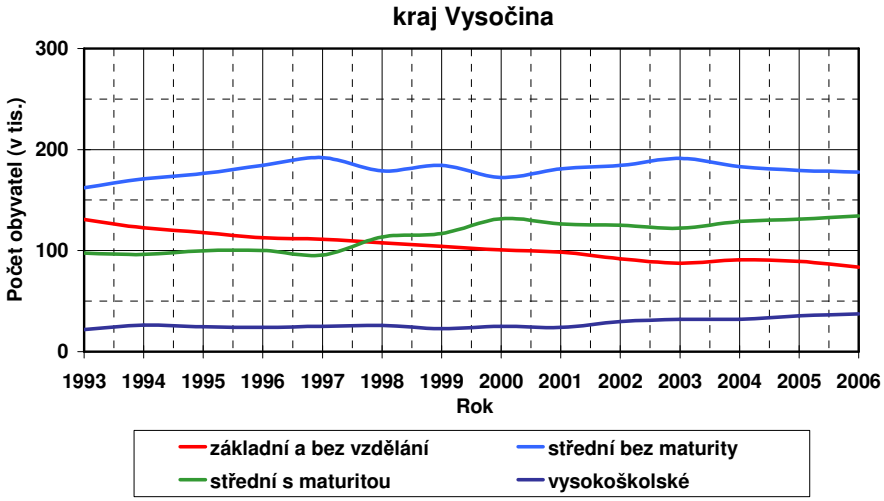

Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Graf 58 porovnává popisuje vývoj vzdělanostní struktury v kraji Vysočina v letech 1993 až 2006. Největší změnu je možné pozorovat v případě středoškolského vzdělání s maturitou, kde počet osob výrazně vzrostl, a základního vzdělání, kde počet osob naopak poklesl. Počet osob, které dosáhly středoškolského vzdělání bez maturity a vysokoškolského vzdělání zůstal přibližně na stejné úrovni, nicméně mírný nárůst počtu vysokoškoláků zaznamenán byl. Tyto tendence je možné pozorovat v celé ČR a souvisejí se snahou MŠMT zpřístupnit VŠ vzdělání širšímu počtu obyvatel a zvýšit podíl středoškolsky vzdělaných osob.

Tabulka 44 - Faktory působící při výběru studijního oboru v kraji Vysočina

	Vzdělání		
	bez maturity	s maturitou	s VŠ
vlastní zájem	3,25	3,44	3,72
rodinná tradice	3,06	2,94	2,77
známí	2,07	2,18	2,19
uplatnitelnost	2,92	3,07	3,19
regionální důvody	2,83	2,86	2,42
prestiž oboru	2,42	2,72	2,85
přijímací zkoušky	2,25	2,50	2,44
jiné důvody	1,83	1,80	2,33

Pozn.: Stupnice 1 (zcela nedůležité) – 4 (velmi důležité, zásadní).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Výše uvedená tabulka (Tabulka 44) uvádí faktory, které ovlivňují výběr studijního oboru v kraji Vysočina. Ve všech vzdělanostních skupinách nejčastěji

vedl k rozhodnutí o výběru oboru vlastní zájem. S rostoucí úrovní dosaženého vzdělání významnost tohoto faktoru roste stejně jako v případě dalšího poměrně důležitého faktoru, kterým je uplatnitelnost na trhu práce. Rodinná tradice je dalším důležitým faktorem, který výběr ovlivňuje – zde však s rostoucí úrovní dosaženého vzdělání význam faktoru klesá. Lidé bez maturity považují rodinnou tradici dokonce za důležitější než uplatnitelnost ve vystudovaném oboru. Pro středoškolsky vzdělané osoby jsou dále poměrně důležité regionální důvody, které u vysokoškolsky vzdělaných lidí nehrají takovou roli. Pro tuto skupinu je při výběru oboru mnohem důležitější prestiž daného oboru a řadí ji dokonce na třetí místo v celkovém pořadí důležitosti faktorů. Za méně důležité aspekty při výběru studijního oboru jsou pak považovány zejména přijímací zkoušky, známí anebo jiné důvody.

Tabulka 45 – Úroveň vybavenosti pro zaměstnání ze strany škol v kraji Vysočina

	Vzdělání		
	bez maturity	s maturitou	s VŠ
teoretický základ	3,78	4,50	5,39
speciální znalosti	3,78	4,02	5,01
praxe na škole	3,90	3,66	4,47
jazykové znalosti	2,06	2,64	4,11
uživatelská znalost PC	1,89	2,68	3,69

Pozn.: Stupnice 1 (velmi špatně) – 7 (velmi dobře).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Velmi důležitou zpětnou vazbu o efektivitě přípravy škol na budoucí povolání dává následující otázka: „Jak Vás škola „vybavila“ pro Vaše (poslední) zaměstnání?“. Lidé bez maturity hodnotí svou vybavenost vybranými znalostmi poměrně špatně, výsledné známky se u většiny oblastí pohybují těsně pod průměrnou známkou (teoretický základ, speciální znalosti, praxe na škole) a ve zbylých případech (jazykové znalosti a uživatelská znalost PC) jsou jejich znalosti hodnoceny spíše špatně.

Lidé s maturitou i vysokoškolsky vzdělaní lidé se shodují na tom, že jim škola dala dobrý teoretický základ a speciální znalosti, které pro své povolání dnes potřebují. Skupina vysokoškolsky vzdělaných lidí je přitom souhrnně nejvíce spokojena se znalostmi získanými prostřednictvím školy.

Velmi znepokojujícím poznatkem je to, že škola stále není schopna vybavit pracující populaci kvalitními jazykovými znalostmi (především lidé středoškolsky vzdělaní) a dobrou uživatelskou znalostí PC (Tabulka 45).

Přitom právě práce s internetem a běžná práce s PC je u vysokoškolsky vzdělaných lidí a u lidí s maturitou velmi důležitá pro výkon povolání. Uvedené činnosti využívá v práci téměř 85 % (resp. téměř 82 %) vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a téměř 49 % (resp. téměř 60 %) dotázaných obyvatel s maturitou. Obyvatelé se středním vzděláním bez maturity se v činnostech nutných k výkonu zaměstnání poněkud liší. V této vzdělanostní skupině je pro výkon práce nejdůležitější schopnost řídit auto, popř. také jiné dovednosti, než byly uvedeny

ve výběru. Nejnižší procento lidí s VŠ vzděláním, téměř 47 %, potřebuje ke své práci ještě i jiné schopnosti, než ty, které byly uvedeny v nabídce, naproti tomu obyvatelé s maturitou ke své práci v nejmenší míře potřebují znalost cizích jazyků (24,3 %) a obyvatelé středoškolsky vzdělaní bez maturity uvedli jako nejméně potřebnou činnost pro své zaměstnání speciální práci na PC (8,3 %). I v kraji Vysočina platí, že všechny uvedené aktivity v práci nejvíce využívají lidé s vysokoškolským vzděláním, naopak nejméně tyto schopnosti v práci potřebují lidé bez maturity (více viz Tabulka 46).

Tabulka 46 – Využití jednotlivých činností v pracovních aktivitách v kraji Vysočina

Vzdělání	práce s PC - běžná	práce s PC - speciální	práce s internetem	cizí jazyk(y)	řízení auta	jiné dovednosti
bez maturity	13,8%	8,3%	11,5%	8,8%	36,8%	36,3%
s maturitou	59,2%	44,7%	48,3%	24,3%	43,0%	35,3%
s VŠ	81,8%	59,5%	84,9%	54,5%	49,7%	46,3%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Z mnohých analýz trhu práce i z rozhovoru s personalisty vyplynulo, že po svých zaměstnancích nejčastěji vyžadují počítačovou gramotnost a komunikaci v cizím jazyce. Za samozřejmost se v dnešní době považuje schopnost řídit auto.

Tabulka 47 – Znalost vybraných oblastí

Vzdělání	práce s PC - běžná	práce s PC - speciální	práce s internetem	cizí jazyk(y)	řízení auta	jiné dovednosti
bez maturity	1,91	1,49	2,04	1,52	3,00	2,45
s maturitou	2,89	2,39	2,83	2,08	3,07	2,76
s VŠ	3,36	2,93	3,45	2,86	3,39	2,86

Pozn.: Stupnice 1 (vůbec neovládám) – 4 (ovládám velmi dobře).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Z dotazníkového šetření (viz Tabulka 47) vyplynulo, že zejména středoškolsky vzdělané osoby, ať už s maturitou nebo bez, mají velmi omezené znalosti cizího jazyka. Výsledná známka se pohybovala těsně nad hodnotou 2 v případě obyvatel s maturitou a dokonce pod touto hranicí u obyvatel bez maturity. Vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo dopadlo poněkud lépe, výsledné hodnocení jejich znalostí cizího jazyka bylo 2,86 (tedy těsně pod známkou 3 – „ovládám dostatečně“)

Druhou často požadovanou dovedností je počítačová gramotnost. Tato dovednost je větším problémem pouze u lidí bez maturity. Poměrně dostatečné (známka 2,89) až téměř velmi dobré (výsledná známka 3,36) znalosti běžné práce s PC uvedli obyvatelé s maturitou, resp. vysokoškolsky vzdělaní lidé. Tyto skupiny obyvatel ohodnotili téměř shodnými výslednými známkami také svou schopnost práce s internetem (výsledné známky 2,83, resp. 3,45) a, i když výsledná známka u znalostí v oblasti speciální práce je již nižší hodnoty, stále se u obou skupin dá hovořit o poměrně dobrých znalostech.

Souhrnně je možno konstatovat, že nejlepšího hodnocení dosáhla ve všech oblastech skupina obyvatel s vysokoškolským vzděláním a jejich výsledné hodnocení je přitom ve všech případech hodnoceno nejníže okolo známky 3, což dokazuje poměrně dobré znalosti ve vybraných oblastech. Naproti tomu nejhoršími znalostmi ve vybraných oblastech (často nedostatečnými) disponuje skupina středoškolsky vzdělaných obyvatel bez maturity, u nichž byla dostatečně hodnocena pouze schopnost řídit auto a ostatní znalosti, které do výběru nebyly zahrnuty. Skupina obyvatel se středním vzděláním s maturitou má nedostatečné dovednosti pouze ve znalosti cizích jazyků a horší znalosti také v oblasti speciálního softwaru, v ostatních oblastech však dosahuje poměrně vysokého hodnocení. Dovednost, kterou ovládají shodně všechny vzdělanostní skupiny, je řízení auta.

Tabulka 48 – Další vzdělávání v kraji Vysočina

Kraj	Další vzdělávání respondenta			
	ve vzdělání nepokračuji	kurzy – hradí zaměstnavatel	kurzy – hradím si sám/a	studuji VOŠ, VŠ
Vysočina	63,3%	23,2%	14,8%	3,0%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Jak ukazuje Tabulka 48, více než 63 % respondentů se po ukončení školy dále nevzdělává. Po odečtení studentů VOŠ a VŠ tak zůstává necelých 34 % lidí, kteří po ukončení školy ve svém vzdělání pokračují. Necelé čtvrtině osob hradí kurzy zaměstnavatel a 15 % lidí odpovědělo, že si kurzy hradí sami. Přitom se častěji vzdělávají ženy a jsou rovněž častěji ochotny si kurzy samy platit.

V případě kurzů, které hradí zaměstnavatel, se často jedná o kurzy povinné (např. u zaměstnanců ve státní správě). Jsou tak nezřídka navštěvovány lidmi, kteří o danou problematiku nejeví skutečný zájem a efektivnost kurzů se tím snižuje.

Nejčastějším důvodem pro to, že se respondenti dále nevzdělávají, byl uveden ten, že to nepotřebují (46,4 %). Téměř třetina lidí uvedla časové důvody a více než čtvrtina lidí prostě jen to, že je učení nikdy nebavilo. Nízké procento lidí uvedlo jako důvod, proč nepokračují ve vzdělávání, to, že ztratili zájem. Shodně 9,6 % lidí jako důvod pro další nevzdělávání uvedlo finanční důvody a nedostatek příležitostí. Je tedy otázkou, zda lidé, kteří se dále nevzdělávají, mají vůbec přehled o nabízených příležitostech, popř. o cenách vzdělávacích kurzů.

Tabulka 49 – Postoj ke vzdělání

	Vzdělání		
	bez maturity	s maturitou	s VŠ
Školy nejsou nutné	3,04	2,56	2,06
Hlavní je diplom	2,47	2,43	1,90
Důležité jsou kontakty	3,53	3,29	2,79
Práce se vždycky najde	3,93	3,75	3,84
Maturita je nutná	3,03	3,29	3,52
Nutné je umět pracovat	3,56	3,03	2,79
Se vzděláním se nemusí člověk bát, že nenajde práce	3,02	3,07	3,05
Soukromé SŠ mají vyšší úroveň než SŠ veřejné	2,46	2,34	2,12
Soukromé VŠ mají vyšší úroveň než VŠ veřejné	2,39	2,39	2,07
Studovat VŠ v ČR je ztráta času	1,83	1,75	1,57
Profesionalita je důležitější než vzdělání	3,17	3,21	3,23
Lze se dobře uživit i bez VŠ	3,87	3,61	3,63
Nelze dělat kariéru bez VŠ diplomu	2,62	2,60	2,72
Většina lidí by měla mít VŠ	2,15	2,27	2,50
Vysoce vzdělaní lidé tvoří elitu národa	2,83	2,81	3,24
VŠ bude stále více zárukou vyššího příjmu	3,71	3,64	3,66
VŠ chrání člověka před chudobou.	3,25	3,19	3,07
VŠ si mohou dovolit jen ti, co na to mají peníze	3,56	3,16	2,65
Vyšší vzdělání = jistota dobrého zaměstnání	3,65	3,54	3,38
Vzdělání je cesta k úspěchu v práci	3,55	3,58	3,57
Vzdělání podporuje podnikatelskou aktivitu	3,24	3,29	3,39
Za dobrým vzděláním se vyplatí jet i do zahraničí	3,70	3,94	4,12

Pozn.: Stupnice 1 (naprosto nesouhlasím) – 5(naprosto souhlasím).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Velmi zajímavou součástí dotazníkového šetření byla míra souhlasu s předem vyřknutými názory, které byly zaměřeny do oblasti vzdělávání a trhu práce (Tabulka 49). Respondenti měli na škále 1 až 5 zhodnotit, do jaké míry s uvedeným názorem souhlasí, přičemž 1 znamená naprosto nesouhlasím a 5 naprosto souhlasím. Přestože mezi hodnocením různých vzdělanostních skupin byly patrné určité rozdíly, souhrnně je možno říci, že se hodnocení poměrně shodovala. Lidé nejčastěji souhlasí s tím, že za dobrým vzděláním se vyplatí jet i do zahraničí. Vysoká míra souhlasu byla též vyslovena s názorem, že práce se vždycky najde. Tento názor obyvatel kraje Vysočina je odpovídající míře nezaměstnanosti, která je dlouhodobě na nižší úrovni, než je průměr ČR. Vysoká míra souhlasu se týká též oblasti vysokoškolského vzdělávání, neboť lidé ve velké míře souhlasili s tím, že dobře se lze uživit i bez VŠ. Na druhou stranu však tvrdí, že VŠ bude stále více zárukou vyššího příjmu a že vyšší vzdělání je zárukou dobrého zaměstnání. Největší nesouhlas projevili lidé s názorem, že studium VŠ je ztrátou času, přesto jsou si však vědomi, že mít diplom není to hlavní. S názorem, že

soukromé školství má vyšší úroveň než školství veřejné, lidé také spíše nesouhlasili. Tvrzení, u kterých se ve větší míře projevila rozdílná hodnocení jednotlivých vzdělanostních skupin, byla, že školy nejsou nutné, VŠ si mohou dovolit jen ti, co na to mají peníze, popř., že důležité je mít kontakty.

5.3 Trh práce

Míra ekonomické aktivity (podíl pracovní síly na obyvatelstvu starším 15-ti let) se v kraji Vysočina v letech 1995 - 2005 pohybovala pod hranicí 60 % a její tendence byla stále klesající. Zatímco v roce 1995 dosahovala 60,2 %, v roce 2005 byla její hodnota již 58,3 %. U mužů je tato hodnota po celé sledované období tradičně vyšší a pohybuje se v průměru kolem 68 %. U žen dosahuje tento ukazatel nižších hodnot a to zhruba 50 %. Zatímco u žen dosáhla míra ekonomické aktivity maximální hodnoty v roce 1995, u mužů to bylo až v roce 1998.

Tabulka 50 – Ekonomicky aktivní obyvatelstvo v okresech kraje Vysočina v letech 1995 a 2006

Region	Ekonomicky aktivní		Podíl na kraji		Rozdíl	
	1995	2006	1995	2006	Absolutně	Relativně
Havlíčkův Brod	46 139	47 016	18,7%	17,8%	877	1,9%
Jihlava	51 704	60 021	20,9%	22,7%	8 317	16,1%
Pelhřimov	37 505	38 851	15,2%	14,7%	1 346	3,6%
Třebíč	53 758	59 271	21,8%	22,5%	5 513	10,3%
Žďár nad Sázavou	57 714	58 834	23,4%	22,3%	1 120	1,9%

Zdroj dat: MPSV.

Nejvíce ekonomicky aktivního obyvatelstva (v relativním vyjádření) žije v okresech Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou – shodně kolem 22 % (Tabulka 50). Přestože okres Jihlava není populačně nejsilnější, je zde nejvíce ekonomicky aktivních obyvatel a mezi lety 1995 a 2006 zde došlo k 16 % nárůstu. Nejnižší podíl ekonomicky aktivních obyvatel je v okrese Havlíčkův Brod, kde byl ve sledovaném období rovněž zaznamenán nejnižší nárůst, 1,9 % (shodně také Žďár nad Sázavou).

Následující tabulka (Tabulka 51) znázorňuje srovnání let 1993 a 2006 ve vývoji struktury zaměstnanosti v kraji Vysočina. Z této tabulky je patrné, že mezi uvedenými lety došlo v tomto kraji k nárůstu počtu zaměstnaných osob především v oblasti zpracovatelského průmyslu (o 13 453 osob, tj. o 5,0 %), který tak zaměstnává největší počet lidí z kraje Vysočina. Naproti tomu největší úbytek zaměstnaných osob vykázalo odvětví zemědělství a myslivosti, kde došlo k poklesu zaměstnaných osob o 20 130, což v relativním vyjádření znamenalo pokles o 8,7 % z celkového počtu zaměstnaných osob. K nejmenším změnám došlo v odvětví dopravy, skladování a spojů, kde se počet zaměstnaných osob zvýšil o 0,2 %, tj. o 795, nejméně osob je naopak zaměstnáno v oblasti těžby nerostných

surovin, kdy počet zaměstnanců v tomto odvětví NH tvoří pouze 0,7 % z celkové zaměstnanosti v tomto kraji.

Tabulka 51- Vývoj struktury zaměstnanosti v kraji Vysočina

Kód	OKEČ	Počet v tis.			Počet v %		
		1993	2006	dif.	1993	2006	dif.
A 01	Zemědělství, myslivost	38,268	18,138	-20,130	16,3	7,6	-8,7
A 02, B	Lesnictví, rybolov, chov ryb	4,107	2,848	-1,258	1,7	1,2	-0,6
C	Těžba nerostných surovin	3,655	1,696	-1,958	1,6	0,7	-0,8
D	Zpracovatelský průmysl	74,049	87,503	13,453	31,5	36,5	5,0
E	Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	4,892	3,909	-0,983	2,1	1,6	-0,4
F	Stavebnictví	17,412	19,817	2,406	7,4	8,3	0,9
G	Obchod, opr. motor. vozidel a spotřebního zboží	21,599	22,981	1,382	9,2	9,6	0,4
H	Ubytování a stravování	4,242	7,791	3,549	1,8	3,2	1,4
I	Doprava, skladování a spoje	12,703	13,498	0,795	5,4	5,6	0,2
J	Finanční zprostředkování	2,757	3,666	0,909	1,2	1,5	0,4
K	Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	4,810	9,775	4,964	2,0	4,1	2,0
L	Veřejná správa a obrana, povinné soc. zabezpečení	14,900	13,779	-1,121	6,3	5,7	-0,6
M	Vzdělávání	14,635	13,611	-1,024	6,2	5,7	-0,5
N	Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	12,933	14,160	1,228	5,5	5,9	0,4
O	Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	4,365	6,607	2,242	1,9	2,8	0,9
	Celkem	**235,3**	**239,8**	**4,5**	**100,0**	**100,0**	**0**

Zdroj: ČSÚ, VŠPS.

Tabulka 52 – Změny zaměstnanosti v okresech kraje Vysočina v letech 1995 a 2006

Region	Zaměstnaní		Podíl na kraji		Rozdíl	
	1995	2006	1995	2006	Absolutně	Relativně
Havlíčkův Brod	44 967	44 205	18,9%	17,8%	-762	-1,7%
Jihlava	49 686	56 128	20,9%	22,6%	6 443	13,0%
Pelhřimov	36 596	37 115	15,4%	14,9%	519	1,4%
Třebíč	51 005	52 079	21,4%	21,0%	1 074	2,1%
Žďár nad Sázavou	55 559	53 794	23,4%	21,7%	-1 766	-3,2%

Zdroj dat: MPSV.

Nejvíce zaměstnaných osob bylo v roce 2005 ve věkové kategorii 30 – 34 let a to celkem 33,5 tis. Je zde patrná změna oproti roku 1995, kdy nejvíce zaměstnaných bylo ve věku od 40 do 49 let. Změny nastaly také u dvou nejmladších věkových kategorií. Zatímco v roce 1995 pracovalo ve věku 15 – 19 let téměř 10 tis. osob, v roce 2005 to bylo pouze necelých 1,5 tis. Největší úbytek zaznamenala kategorie 20 – 24 let, u které došlo k poklesu o 5,1 %. Zatímco v roce 1995 patřilo do této kategorie 12 % všech zaměstnaných osob, v roce 2005 to bylo

pouze 7 %. Naopak největší nárůst je pozorovatelný v kategorii 55–59 let, kde došlo ke zvýšení o 3,8 %. V kategorii 50 – 54 let došlo také ke zvýšení, a to o 2,4 %. Celkově lze tedy říci, že oproti roku 1995 ubylo zaměstnaných osob mladšího věku od 15 do 24 let a to o více než 20 tis. osob. Naopak se zvýšil počet osob, které pracují ve vyšším věku 50–59 let, kterých přibylo více než 13,5 tis.

Rozložení četností zaměstnaných osob podle věku je u mužů a žen rozdílné. U mužů je rozložení hodnot posunuté směrem na levou stranu, tedy k mladší věkové kategorii a má širší základnu. Ženy mají sklon více na pravou stranu, tedy ke starší věkové kategorii. Ženy tedy dosahují nejvyšší míry zaměstnanosti ve vyšším věku než muži. Nejvíce pracujících mužů je ve věku 25 – 34 let. V kumulativním vyjádření to znamená, že téměř 30 % zaměstnaných mužů v NH je ve věku 25 - 34 let. Nejvíce zaměstnaných žen, a to celkem 30 %, je ve věku 40 – 49 let. Pokud porovnáme desetileté změny, jsou u mužů i žen ve stejných věkových kategoriích. Nejvíce ubylo pracujících v mladších kategoriích a naopak přibylo zaměstnaných v starších kategoriích. Změny jsou však v relativním i absolutním vyjádření u jednotlivých pohlaví odlišné. Mužů ve dvou nejmladších věkových kategoriích ubylo o 9,3 % a žen o 7 %. Naopak ve vyšších věkových kategoriích 50 – 59 let přibylo mužů o 5,1 % a žen o 7,5 %. Pokles zaměstnaných osob v mladších věkových kategoriích je způsoben úbytkem dětské populace a prodlužováním doby studia. Nástup na pracovní trh je tedy odkládán. Naopak stále více lidí pracuje ve vyšším věku.

Graf 59 – Míra zaměstnanosti v okresech kraje Vysočina v letech 1995 a 2006

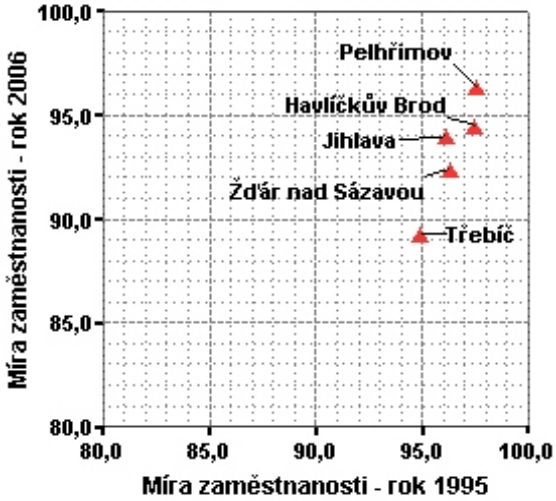

Zdroj dat: MPSV.

Míra zaměstnanosti vyjadřuje, podíl zaměstnaných osob na populaci ve věku 15 – 64 let. V roce 2005 byla průměrná míra zaměstnanosti celkem 64,5 %. Oproti roku 1995 došlo k poklesu o 4,2 %. Daleko vyšší míry zaměstnanosti dosahují muži, u kterých je míra zaměstnanosti téměř o 20 % vyšší než u žen. Z hlediska věkových kategorií dosahují nejvyšší míry zaměstnanosti osoby ve věku od 40 do 49 let. Muži dosahují nejvyšší míry zaměstnanosti (více

než 90 %) ve věkových kategoriích od 25 do 49 let. Ženy v roce 2005 takové vysoké míry zaměstnanosti nedosáhly v žádné věkové kategorii. Nejvyšší míra zaměstnanosti byla u žen v roce 2005 kolem 87 % a to ve věkových kategoriích od 35 do 49 let. V porovnání s rokem 1995 došlo k větším změnám především u žen. Celkově jejich ROE poklesla o 4,5 %, a to nejvíce v prvních třech věkových kategoriích. Naopak míra zaměstnanosti se výrazně zvýšila u kategorie 55 – 59 let (o 15,4 %). Rovněž u mužů došlo oproti roku 1995 k poklesu míry zaměstnanosti, a to o 3,9 %. Vůbec nejvýraznější změna nastala u mužů v kategorii 20 – 24 let, kde došlo k poklesu míry zaměstnanosti o 29 %. To dokládá zvyšování úrovně vzdělávání u mužů a zpoždění jejich příchodu na pracovní trh. Je to trend, který je pozorovatelný i u žen, v jejich případě však nedošlo k takovému poklesu.

Český statistický úřad rozděluje **zaměstnané osoby v NH dle OKEČ**, tedy odvětvové klasifikace ekonomických činností. Díky OKEČ můžeme zjistit, jaké procento populace pracuje v primárním, sekundárním či terciárním sektoru. Dle zaměstnanosti v jednotlivých sektorech se pak určuje charakter a vyspělost regionu. Pro vyspělé regiony je typická vysoká zaměstnanost v terciárním sektoru, tedy ve službách. Kraj Vysočina patří spíše mezi výrobní regiony s dlouhou tradicí v zemědělství, které však v posledních letech ztrácejí na své důležitosti. Podíl sekundárního a terciárního sektoru je téměř stejný, a to kolem 45 %. Zemědělství se na celkové zaměstnanosti podílí zbylými 10 %. Během posledních deseti let došlo k oslabení zemědělské činnosti a posílení služeb, a to o 4 %.

Vysoká zaměstnanost je zejména ve zpracovatelském průmyslu, celkem 34 %. U ostatních odvětví je podíl zaměstnaných osob podstatně nižší. Větší než 10-ti % podíl zaměstnaných mají pouze dvě odvětví - obchod, oprava motorových vozidel a spotřebního zboží (10,4 %) a stavebnictví (10 %). Mezi odvětví, která mají více než 5-ti % podíl zaměstnaných, patří veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení, vzdělávání, zdravotní a sociální péče, veterinární činnost, doprava, skladování a spoje. Podíl ostatních odvětví je pouze zanedbatelný. Vůbec nejnižších hodnot je dosahováno u těžby nerostných surovin, lesnictví a rybolovu, ale také u finančního zprostředkování. Údaje jsou platné pro rok 2005.

Porovnáme-li předchozí údaje s rokem 1995, zjistíme, že nedošlo k žádným výraznějším změnám. K největší změně došlo u odvětví zemědělství a myslivost (pokles o 2,8 %), kde se za deset let počet zaměstnaných snížil o 7,5 tis. osob. Naopak daleko větší počet osob pracoval v roce 2005 ve stavebnictví. U tohoto odvětví vzrostla zaměstnanost o 1,5 %, což je největší pozitivní změna, která mezi lety 1995 a 2005 nastala. Změny u ostatních odvětví byly zanedbatelné a pohybovaly se mezi půl až jedním procentem. K téměř žádné změně nedošlo v zaměstnanosti ve vzdělávání (nárůst o 0,1 %). Nejvyšší průměrný počet evidenčních pracovníků má odvětví strojírenské. Významný podíl na zaměstnanosti mají také odvětví zpracování kovů, potravinářský průmysl a textilní, oděvní a kožedělný průmysl.

Největším zaměstnavatelem v kraji Vysočina je strojírenská firma Bosch Diesel, s. r. o., která zde působí od roku 1993. V polovině roku 2005 počet zaměstnanců této firmy dosáhl až 7000. Společnost se specializuje na výrobu vysokotlakých čerpadel pro dieselové motory. Druhou největší průmyslovou

společností je Žďas, a. s. se sídlem ve Žďáru nad Sázavou. Firma s dlouholetou tradicí se orientuje na slévárenskou výrobu, zpracování kovů a částečně i na strojírenskou výrobu. Další v pořadí je firma zaměřená na dopravní strojírenství se specializací na výrobu vstřikovacích zařízení do dieselových motorů. Jedná se o Motorpal se sídlem v Jihlavě. V současné době se tato firma snaží o koncentraci výroby v Jihlavě a některé své provozy proto ruší. V polovině roku 2005 tato firma v kraji zaměstnávala přibližně 1900 lidí. K významným zaměstnavatelům v okrese Jihlava patří i firma Automotive lighting, která v posledních letech počet svých zaměstnanců zvyšuje. V roce 2005 zde bylo zaměstnáno 1 620 lidí. Největší průmyslovou firmou Havlíčkobrodska je sklářská společnost Sklo Bohemia, a.s., která v roce 2005 zaměstnávala přes 1300 lidí. Díky přechodu na jiný typ výrobků firma v posledních letech snížila počet zaměstnanců a očekává se další restrukturalizace. Největší textilní podnik Vysočiny Pleas, a.s. se sídlem v Havlíčkově Brodě je lokalizován do několika provozoven i mimo kraj. Na Pelhřimovsku je největším průmyslovým zaměstnavatelem Agrostroj Pelhřimov, který je dnes již jediným výrobcem zemědělských strojů v ČR. Přímo v Pelhřimově v tomto podniku pracuje kolem jednoho tisíce lidí. Dřevozpracující družstvo Lukavec na Pelhřimovsku je největší dřevozpracující firmou kraje Vysočina, ale řadu svých provozů má lokalizováno mimo území kraje. Největší společností Třebíčska je I & C Energo patřící do skupiny ČEZ. Firma je dodavatelem elektrických systémů kontroly, průmyslových informačních systémů atd. Kostelecké uzeniny jsou dlouhodobě největší potravinářskou firmou Vysočiny, která v roce 2005 zaměstnávala zhruba 1400 lidí. V žebříčku dvaceti největších průmyslových firem má nejčetnější zastoupení Jihlavsko (6 firem), dále Žďársko (5 firem), naproti tomu jen dvě společnosti pocházejí z Havlíčkobrodska[3] . Jedná se však pouze o společnosti, které mají sídlo v kraji Vysočina a z tohoto důvodu zde není uveden významný zaměstnavatel v okrese Třebíč, kterým je ČEZ, a. s. UJE – lokalita Dukovany, jenž v roce 2005 zaměstnával celkem 1 268 zaměstnanců.

Podle **KZAM, klasifikace zaměstnanosti,** zastávalo nejvíce zaměstnanců v roce 2005 v kraji Vysočina profesi řemeslníka, kvalifikovaného výrobce, zpracovatele či opraváře. Bylo to celkem 54,9 tis. osob. Druhou nejčastější profesí byli techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci, kterých bylo 45,4 tisíc. Tato skupina profesí zaznamenala oproti roku 1995 největší nárůst a to o více než 3 %. Jedná se o profese, v jejichž případě došlo k největšímu nárůstu zaměstnanosti zejména u žen. Třetí početnou skupinou je obsluha strojů a zařízení. Do této profese bylo v roce 2005 zařazeno 38,6 tis. osob. Všechny tyto tři profese mají větší než patnáctiprocentní podíl na celkové zaměstnanosti.

U žen patří mezi nejčastější profese skupina technických, zdravotnických a pedagogických pracovníků – TZP (vč. příbuzných oborů) a provozní pracovníci ve službách a obchodě (16,7 %). Profesi skupiny TZP vykonává 25,5 % žen a oproti roku 1995 je zde zaznamenán nejvyšší nárůst, o 6,6 %. Nejčastější profese mužů představují řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři. V těchto profesích pracovalo v roce 2005 celkem 34,2 % mužů. Druhou silnou skupinou

[3] Výzkumné centrum regionálního rozvoje, Brno 2005 a ÚP v Jihlavě, 2005.

profesí je obsluha strojů a zařízení. U této kategorie došlo k nejvyššímu nárůstu u mužů oproti roku 1995, a to o 2,6 %. V roce 2005 zastávalo tuto profesi 20,5 % mužů.

Graf 60 – Struktura zaměstnanosti a nezaměstnanosti dle vzdělání v kraji Vysočina

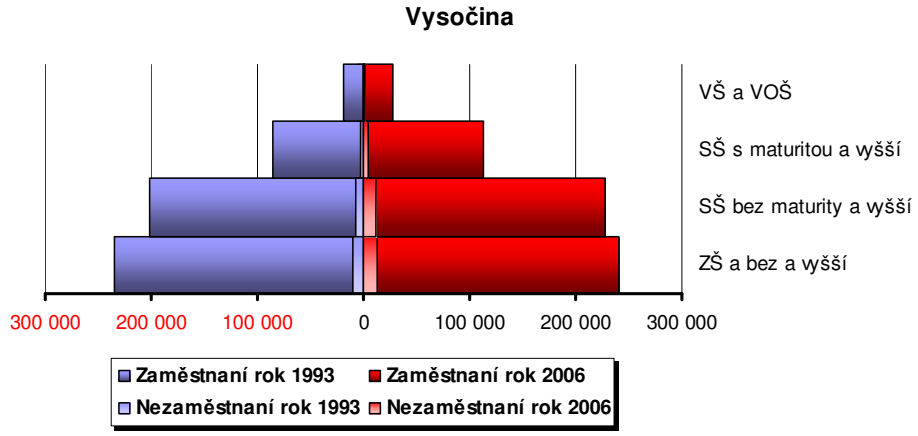

Pozn.: Jednotlivé stupně pyramidy tvoří součty obyvatel, kteří toto vzdělání dosáhli (ZŠ a bez vzdělání = ZŠ a bez vzdělání+SŠ bez maturity+SŠ s maturitou+VŠ a VOŠ apod.).
Zdroj dat – VŠPS, ČSÚ.

Nejčastější dosažené vzdělání zaměstnaných osob je středoškolské bez maturity (47,6 %) a středoškolské s maturitou (35,3 %). Nejméně zaměstnaných osob má základní a vysokoškolské vzdělání. Základní vzdělání má 5,5 % zaměstnaných a vysokoškolské 11,7 %. Oproti roku 1995 došlo k největší změně u základního vzdělání. počet takto vzdělaných zaměstnaných poklesl o 5,3 %. K největšímu nárůstu oproti roku 1995 došlo u středoškolského vzdělání s maturitou, takto vzdělaných zaměstnaných osob přibylo 6,2 %. Vůbec k nejmenší změně za posledních deset let došlo u vysokoškolského vzdělání, byla to však změna pozitivní. V roce 2005 bylo vysokoškolsky vzděláno o 3,4 % zaměstnaných více, než tomu bylo v roce 1995.

Vyššího stupně vzdělání dosahují ženy. Vyšší než středoškolské vzdělání bez maturity mělo v roce 2005 téměř 56 % zaměstnaných žen. U mužů převládá středoškolské vzdělání bez maturity, které mělo v roce 2005 více než 56 % zaměstnaných mužů. To může být způsobeno jednak větší nabídkou řemeslných profesí pro muže, jednak i menší ochotou mužů vzdělávat se na vyšším stupni. U žen můžeme pozorovat vysoké procento zaměstnaných se základním vzděláním, téměř 9 %. Více než 12 % zaměstnaných žen má naopak VŠ vzdělání.

Oproti roku 1995 došlo u mužů i žen k největšímu nárůstu zaměstnaných osob se středoškolským vzděláním s maturitou. Mužů takto vzdělaných přibylo 5,9 % a žen 6,8 %. Obecně došlo k úbytku zaměstnaných osob s nižším vzděláním než je středoškolské s maturitou. U mužů (pokles o 7,5 %) však došlo k menšímu poklesu než u žen (pokles o 12,8 %). Během sledovaných deseti let došlo k většímu nárůstu vysokoškolsky vzdělaných žen než mužů. Takto vzdělaných žen přibylo o 6 % a mužů pouze o 1,5 %.

Celkově lze tedy říci, že zaměstnané ženy mají vyšší vzdělání než muži a jejich vzdělání se během posledních deseti let zvyšovalo rychlejším tempem, než tomu bylo u mužů. Ženy tak musejí dosahovat daleko vyššího vzdělání, aby se na trhu práce byly schopny uplatnit, což může ukazovat na skrytou diskriminaci. Zároveň je však nutné uvážit, že vyšší vzdělání žen je též způsobeno charakterem profesí, které mohou vykonávat.

Oproti roku 1995 došlo v relativním vyjádření k úbytku nezaměstnaných se středoškolským vzděláním s maturitou (pokles o 6,7 %) i bez maturity (pokles o 2 %). V absolutním vyjádření však došlo ke zvýšení počtu nezaměstnaných osob – nejvíce těch, které dosáhly středoškolského vzdělání bez maturity (nárůst počtu o 3,7 tis.). V roce 2005 bylo méně nezaměstnaných mužů se středoškolským vzděláním bez maturity (pokles o 15,6 %) a žen s maturitou (pokles o 11,8 %). Překvapivý je vysoký nárůst nezaměstnaných mužů vysokoškoláků. V roce 1995 byla jejich nezaměstnanost téměř nulová, v roce 2005 tvořili vysokoškoláci téměř 8 % nezaměstnaných mužů. U mužů i u žen došlo k nárůstu nezaměstnaných se základním vzděláním, přičemž tento nárůst byl vyšší u mužů, a to o 7,3 %.

Kraj Vysočina není regionem, který by se potýkal s extrémní nezaměstnaností. Ve sledovaném období byla míra nezaměstnanosti vždy nižší než průměr ČR. Existují však regiony či jednotlivé skupiny osob, kde je nezaměstnanost velkým problémem. **Dle VŠPS** bylo v roce 2005 celkem 17,2 tis. nezaměstnaných osob, z toho 8,7 tis. žen. Oproti roku 1995 došlo nejen ke zvýšení celkového počtu nezaměstnaných, ale změnil se i poměr mezi nezaměstnanými ženami a muži. V roce 1995 byla nezaměstnanost větším problémem u žen, kterých bylo z celkového počtu nezaměstnaných osob 60 %. V roce 2005 byl poměr však již téměř vyrovnaný.

Vzhledem k tomu, že kraj Vysočina není populačně nijak silný a nezaměstnaní představují pouze 3,3 % podíl na celkové populaci, stává se, že data často nemají dostatečnou vypovídací schopnost pro podrobnější analýzu. **Vývoj míry nezaměstnanosti, který je zveřejňován ČSÚ dle VŠPS se tak může lišit, a často se i liší, od míry nezaměstnanosti, kterou publikují úřady práce v okresech, tedy MPSV.** V roce 2004 došlo ke změně metodiky výpočtu míry nezaměstnanosti, a proto tedy není možné ji porovnávat s předešlými lety bez přihlédnutí k této situaci. Pro vývoj míry nezaměstnanosti během posledních deseti let byla použita data z ČSÚ. U analýzy míry nezaměstnanosti v jednotlivých okresech či konkrétních městech je potom použita míra nezaměstnanosti publikovaná úřady práce v kraji.

Dle VŠPS byl vývoj míry nezaměstnanosti v kraji Vysočina do roku 1999 podobný vývoji v ČR i v rámci NUTS 2 Jihovýchod. Nejnižší míry nezaměstnanosti dosáhl kraj v roce 1996 a to 3,3 %. Svého maxima dosáhla míra nezaměstnanosti v roce 1999 a to 8,7 %. Po roce 1999 hodnota klesala a byla vždy pod průměrem ČR i v rámci NUTS 2 Jihovýchod. I přes příznivý vývoj nebylo však do dnešních dnů dosaženo hodnoty z počátku devadesátých let. V současné době se míra nezaměstnanosti pohybuje kolem 7 %.

Použijeme-li informace z ÚP, jsou čísla trochu odlišná. Ke konci roku 2005 bylo na úřadu práce evidováno 22 814 uchazečů o zaměstnání, z toho 21 587 bylo

dosažitelných. Nezaměstnanost byla větším problémem žen, kterých bylo celkem evidováno 12 424. Úřady práce měly k dispozici 1 913 nahlášených volných pracovních míst, tzn. že na 1 volné pracovní místo přicházelo 11,9 uchazečů o zaměstnání. Míra nezaměstnanosti byla 8,2 %, u žen 10,4 %. Oproti VŠPS vykazovaly tak ÚP o 4,4 tis. nezaměstnaných více, žen o 2,9 tis. více. V relativním vyjádření byla míra nezaměstnanosti vykazovaná ÚP cca o jedno procento vyšší. K těmto odchylkám dochází proto, že ČSÚ provádí pouze výběrové šetření, zatímco ÚP evidují všechny nezaměstnané osoby.

Graf 61 – Vývoj míry nezaměstnanosti v okresech kraje Vysočina období 1995 – 2006

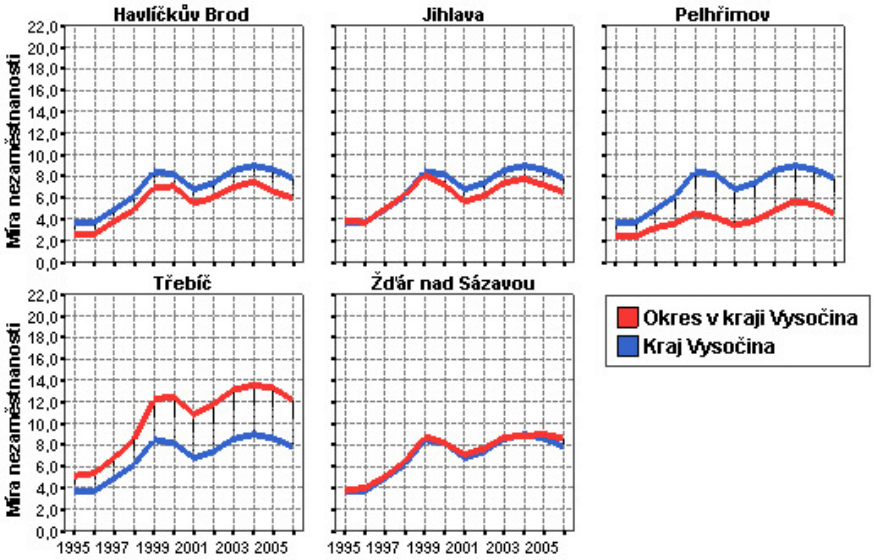

Zdroj dat: MPSV.

Mezi nejvíce ohrožený okres v kraji patří již dlouhou dobu Třebíč. Míra nezaměstnanosti zde dosahuje daleko vyšších hodnot, než je tomu u ostatních okresů (Graf 61). K 1. lednu 2007 byla míra nezaměstnanosti 11,7 %, zatímco v celém kraji byl průměr 7,5 %. Druhým ohroženým okresem je Žďár nad Sázavou, přestože zde byla míra nezaměstnanosti téměř o 4 % nižší než v okrese Třebíč. Naopak nejmenší problémy v této oblasti má okres Pelhřimov, který dosahuje nejnižší míry nezaměstnanosti nejen v rámci kraje, ale i v rámci celé ČR. K prvnímu lednu 2007 zde míra nezaměstnanosti dosahovala pouhých 4 %. V okrese Jihlava byla míra nezaměstnanosti 6,4 % a v okrese Havlíčkův Brod 5,8 %.

V kraji jsou i regiony, kde je nezaměstnanost velkým problémem. Nejproblémovějšími mikroregiony jsou Jaroměřice nad Rokytnou a Moravské Budějovice, oba v okrese Třebíč. V lednu 2007 zde byla míra nezaměstnanosti 18, 3 % (Jaroměřice n./R) a 15,3 % (Mor. Budějovice).

Graf 62 – Míra nezaměstnanosti dle věku a pohlaví v letech 1993 a 2006 v kraji Vysočina

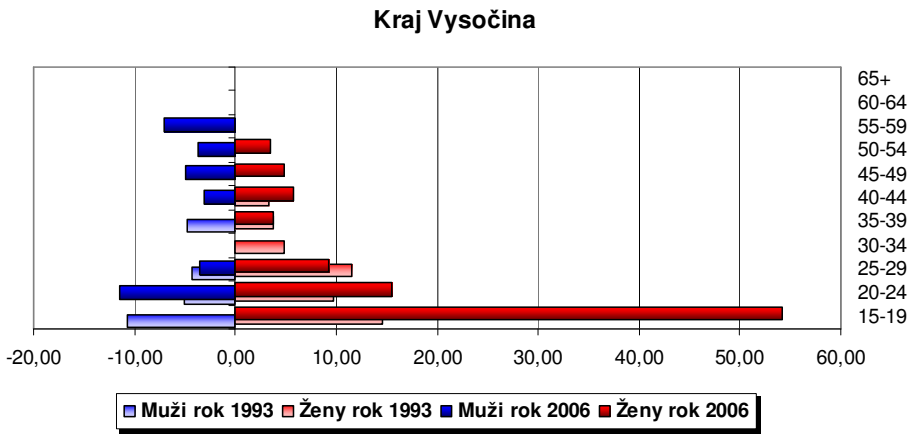

Pozn.: Hodnoty jsou uváděny v procentech.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

V roce 2006 došlo ve srovnání s rokem 1993 k prudkému nárůstu míry nezaměstnanosti (na více než 50 %) u žen ve věku 15-19 let. U mužů naopak v této kategorii došlo k výraznému poklesu, míra nezaměstnanosti však u mužů stoupla ve věkové skupině 20-24. U obou pohlaví pak došlo k růstu míry nezaměstnanosti ve všech kategorií nad 40 let věku (Graf 62).

Tabulka 49: Cesty pro hledání zaměstnání a jejich účinnost v kraji Vysočina

	Použil/a	Našel/a	Úspěšnost
rodina	17,4%	11,0%	63,4%
příbuzní	10,6%	6,3%	59,6%
přátelé	16,0%	8,7%	54,3%
známí	29,4%	22,0%	75,0%
spolužáci	6,2%	4,7%	76,4%
kolegové z práce	7,5%	5,5%	73,9%
úřad práce	7,0%	3,1%	45,2%
inzerát v novinách	5,5%	4,7%	85,9%
inzerátu na internetu	4,8%	3,1%	65,6%
personální agentura	1,7%	,8%	45,1%
zajistila škola	8,1%	7,9%	97,2%
jinak	23,9%	22,0%	92,3%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Tabulka 49 ukazuje hlavní cesty pro hledání zaměstnání v kraji Vysočina. Nejpoužívanější z nich jsou známí a jiné způsoby, dále pak rodina a přátelé. Za nejúčinnější cestu bylo označeno zajištění zaměstnání prostřednictvím školy, nicméně tento způsob není příliš používaný. Naopak nejmenší účinnost byla přisouzena úřadům práce a personálním agenturám, které bývají nejméně využívány.

5.4 Dílčí závěry

Kraj Vysočina se vyznačuje velmi nízkou hustotou zalidnění a rozdrobenou sídelní strukturou. Průměrná populační velikost obce na Vysočině je 725 obyvatel, což je nejméně ze všech krajů v ČR. Mezi lety 1993 a 2005 došlo u všech okresů kraje Vysočina k poklesu počtu obyvatel, zejména v okrese Pelhřimov. Nejlidnatějšími okresy jsou Žďár nad Sázavou a Třebíč.

Byť patří Vysočina ke krajům s nejnižším průměrným věkem v ČR, potýká se stejně jako ostatní kraje s problémem stárnutí populace. Zatímco v roce 1993 nepřevyšoval průměrný věk obyvatel žádného z okresů 38 let, v roce 2005 tuto hranici převyšují již všechny. Nejvyššího průměrného věku (a také indexu stáří) dosahují obyvatelé okresu Pelhřimov. V tomto okrese také dlouhodobě míra mortality vysoce převyšuje míru natality. Opačně je tomu v okrese Žďár nad Sázavou. HMCPP je v posledních letech v kraji stabilní. Pouze okres Jihlava vykazuje relativně vysokou HMMS, což patrně souvisí s podporami, které poskytovala přistěhovalým osobám, aby nepřišla o daňové výnosy.

Největší počet přistěhovalých (ale zároveň také vystěhovalých) v kraji tedy zaznamenává okres Jihlava. Nejvýznamnějším faktorem, který ovlivňuje rozhodování o stěhování za prací v kraji Vysočina, jsou lepší finance. Bez ohledu na vzdělání jsou přitom lidé nejvíce ochotni pracovat pouze v rámci svého bydliště. Aby se za prací přestěhovali, požadují kompenzaci ve výši 5000 – 7000 Kč.

Problematickou oblastí Vysočiny je vzdělanostní struktura obyvatel. V kraji je největší podíl osob se středoškolským vzděláním bez maturity, dále se středním vzděláním s maturitou, se základním vzděláním a bez vzdělání a nejmenší podíl osob dosáhl vzdělání vysokoškolského. Od roku 1993 sice vzrostl počet osob s maturitou, počet vysokoškoláků však zůstal prakticky nezměněn. Na Vysočině začala první vysoká škola působit teprve v roce 2003, v současnosti je to 1 soukromá a 1 veřejná vysoká škola. V kraji má sice několik dalších VŠ odloučená pracoviště, vysokoškolsky vzdělaní lidé však odcházejí pracovat do Prahy (ze všech osob, které vyjíždějí pracovat mimo kraj, jich 30 % dojíždí právě do hlavního města) popř. odcházejí do Prahy přímo studovat. Přestože však obyvatelé Vysočiny dojíždějí za prací do Prahy, jsou ve srovnání s obyvateli Prahy a středních Čech spokojenější s kvalitou svého života ve většině jeho oblastí. Hlavní město je tak dobrým místem pro práci, Vysočina pro život.

Největší nedostatky školství na Vysočině v souvislosti s tím, jakými dovednostmi vybavují školy své absolventy, jsou v oblasti práce s PC, ať už se jedná o běžnou uživatelskou znalost nebo práci s internetem, a v oblasti studia cizích jazyků.

Míra ekonomické aktivity v kraji se pohybuje kolem 60 %. Nejvíce obyvatel je zaměstnáno v Jihlavě, kde také působí největší zaměstnavatel kraje, firma Bosch Diesel, s.r.o. Většina zaměstnanců v kraji vykonává profesi řemeslníka, kvalifikovaného výrobce, zpracovatele či opraváře. Nejvyšší míra zaměstnanosti a nejnižší míra nezaměstnanosti byla po celé sledované období zaznamenána v okrese Pelhřimov. Naopak nejvyšší míra nezaměstnanosti v okrese Třebíč.

S ohledem na pohlaví a věk došlo v roce 2006 ve srovnání s rokem 1993 k prudkému nárůstu míry nezaměstnanosti u žen ve věku 15 - 19 let.

Nejpoužívanějšími cestami pro hledání zaměstnání v kraji Vysočina jsou známí, rodina a přátelé. Při hledání zaměstnání v kraji tedy hrají hlavní roli neformální kanály.

6. Změny demografických charakteristik, struktury vzdělání obyvatelstva a trhu práce v Moravskoslezském kraji

Moravskoslezský kraj se nachází v severovýchodní části České republiky a se svou rozlohou a počtem obyvatel se řadí k největším krajům České republiky. Na jihozápadě sousedí s krajem Olomouckým a Zlínským, na severovýchodě jeho územím probíhá hranice se dvěma státy - Polskem a Slovenskem.

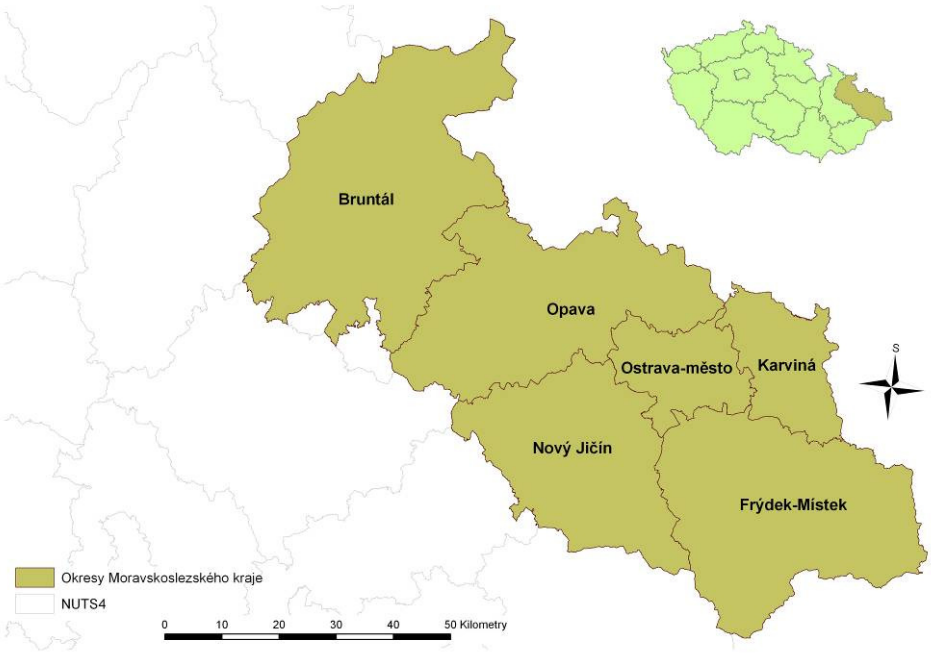

Obrázek 10 – Moravskoslezský kraj a jeho postavení v rámci ČR

Z geomorfologického hlediska zahrnuje Moravskoslezský kraj pohoří Hrubého a Nízkého Jeseníku, Oderských vrchů, Moravskoslezských Beskyd, ale také sníženiny Opavské nížiny, Ostravské pánve a Moravské brány. Tento kraj disponuje velkým přírodním bohatstvím (např. chráněné krajinné oblasti Moravskoslezské Beskydy, Jeseníky a Poodří) a bohatými zásobami nerostných surovin, zejména černého uhlí a zemního plynu.

Moravskoslezský kraj se rozkládá na území o rozloze 5 535 km^2 a zahrnuje 299 obcí (k 1. 1. 2007), 30 pověřených obecních úřadů, 22 obcí s rozšířenou působností, 6 okresů (Obrázek 10) a 3 statutární města. Tento kraj je jedním z nejlidnatějších krajů České republiky a díky velmi nízkému počtu sídel se vyznačuje také poměrně vysokou hustotou zalidnění (227,2 obyvatel/km^2 v roce 2005). Mezi nejhustěji zalidněné oblasti patří okolí měst Ostrava, Havířov, Karviná

a Frýdek-Místek. Naopak nejméně zalidněným okresem je okres Bruntál a to i přes to, že je rozlohou největším okresem kraje. Více než polovina území kraje je využívána pro zemědělské účely a také cca 35 % jeho rozlohy pokrývají lesy.

Z historického hlediska nabyl region, na jehož území se kraj nachází, svého největšího významu v 19. století, kdy patřil mezi nejvýznamnější průmyslové lokality Evropy. Průmysl byl zaměřen zejména na těžbu černého uhlí, těžký průmysl a hutnictví. Těžba uhlí byla na počátku 90. let výrazně omezena, přesto se i dnes v těžbě pokračuje a i v současné době je kraj stále významnou průmyslovou lokalitou. Omezení průmyslové výroby a těžby vedlo k nárůstu nezaměstnanosti, na druhou stranu ke zlepšení stavu životního prostředí v kraji, které bylo průmyslem velmi zdevastováno.

6.1 Základní demografické charakteristiky a jejich změny

V Moravskoslezském kraji žilo k 31. 12. 2006 celkem 1 249 290 obyvatel, což znamenalo 12,1 % z celkového počtu obyvatel České republiky a Moravskoslezský kraj tak byl nejlidnatějším krajem v republice. Od roku 1994 však v kraji dochází k trvalému poklesu počtu obyvatelstva, jak je patrné z grafu (Graf 63) a přestože se úbytek po roce 2001 zmírňuje, mezi lety 1993 až 2006 se počet obyvatel v kraji snížil o 34 217 osob, což v relativním vyjádření znamená 2,7 % a jedná se o největší úbytek obyvatel ze všech krajů ČR ve sledovaném období (Tabulka 1). Příčinou tohoto poklesu je zejména klesající míra porodnosti a zvýšená emigrace obyvatel kraje do jiných částí České republiky zejména díky vysoké míře nezaměstnanosti v kraji.

Graf 63 – Vývoj počtu obyvatel v Moravskoslezském kraji

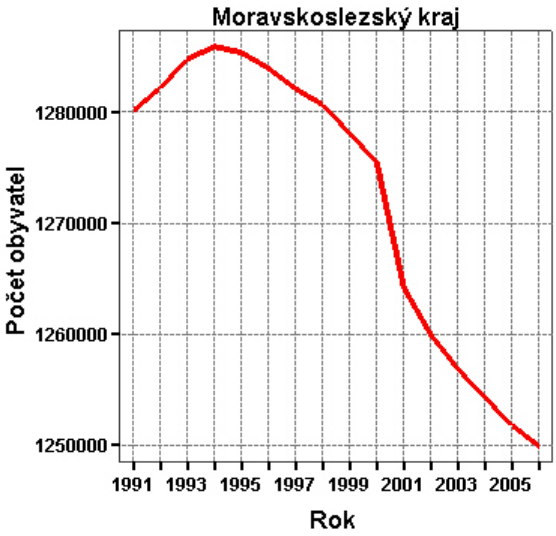

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Následující tabulka (Tabulka 53) zobrazuje demografické charakteristiky jednotlivých okresů Moravskoslezského kraje v letech 1993 a 2005. Největším okresem v kraji je okres Ostrava-město, který se svými 310 681 obyvateli dosahuje téměř 25 % podílu na celkovém počtu obyvatel v kraji. Okresem, který má naopak nejméně obyvatel, je okres Bruntál, jehož podíl na obyvatelstvu v kraji činil v roce 2005 pouze necelých 8 %. V kraji dochází k dlouhodobému poklesu obyvatel, což se projevuje v různé míře ve všech jeho okresech. K největšímu poklesu (5 %, celkem 16 252 obyvatel) došlo mezi lety 1993 a 2005 v okrese Ostrava-město, velký úbytek obyvatelstva byl však zaznamenán také v okrese Karviná (pokles o 3,7%, tj. o 10 438 obyvatel). Okres, kde došlo naopak k nejnižším úbytkům počtu obyvatel, a to z absolutního i relativního pohledu, byl okres Nový Jičín (0,7 %, 1 088 obyvatel).

Tabulka 53 – Počet obyvatel v Moravskoslezském kraji podle okresů v letech 1993 a 2005

Okres	Počet obyvatel		Podíl na kraji		Rozdíly hodnot	
	1993	2005	1993	2005	Absolutně	Relativně
Bruntál	100 982	99 135	7,9%	7,9%	-1847	-1,8%
Frýdek-Místek	228 885	226 998	17,8%	18,2%	-1887	-0,8%
Karviná	285 897	275 459	22,3%	22,0%	-10438	-3,7%
Nový Jičín	160 304	159 216	12,5%	12,7%	-1088	-0,7%
Opava	181 786	180 278	14,2%	14,4%	-1508	-0,8%
Ostrava-město	326 933	310 681	25,5%	24,9%	-16252	-5,0%

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Průměrný věk obyvatel v Moravskoslezském kraji se k 31.12.2005 pohyboval na úrovni 39,4 let. V jednotlivých okresech se průměrný věk obyvatel liší, nejnižší hodnota byla zjištěn v Bruntále (38,7 let), na druhou stranu nejvyšší průměrný věk obyvatel dosahuje obyvatelstvo v okrese Ostrava-město, a to 39,8 let. Průměrný věk v jednotlivých okresech Moravskoslezského kraje v letech 1993 a 2005 znázorňuje Graf 64, z něhož je celkem jasně patrné, že jeho hodnota se všech okresech ve sledovaném období značně zvýšila.

Graf 64 – Průměrný věk obyvatel v okresech Moravskoslezského kraje v letech 1993 a 2005

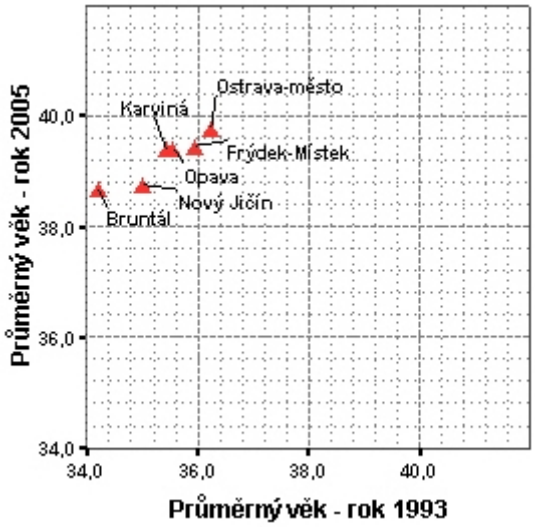

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Demografickou situaci v kraji popisují také následující věkové pyramidy. V grafu (Graf 65) lze vidět klesající vývoj porodnosti v kraji, kdy se počet dětí ve věku 0 – 4 let v roce 2006 oproti roku 1993 velmi výrazně snížil. Na druhou stranu došlo v tomto období k nárůstu počtu obyvatel ve věku 25 – 34 let, věkové skupiny v letech 50 – 64 let a vzrostl také počet obyvatel starších 75 let.

Graf 65 – Věková struktura obyvatelstva v Moravskoslezském kraji v letech 1993 a 2006

Moravskoslezský kraj

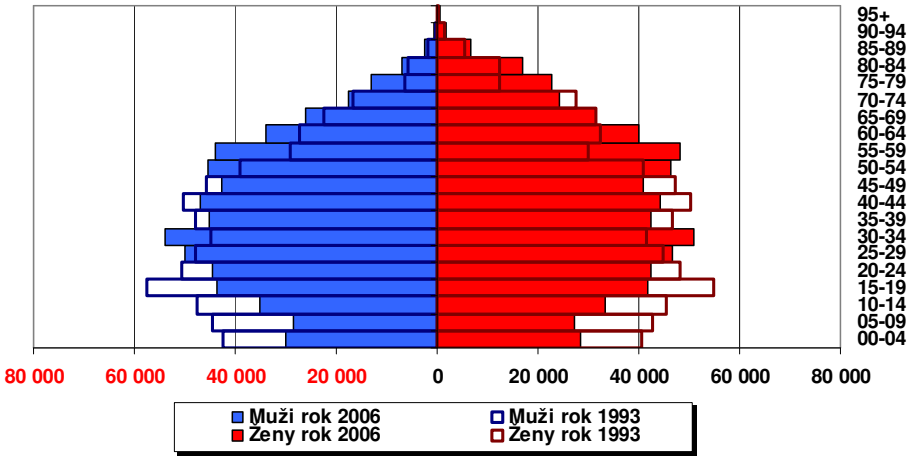

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006.

Na základě populační prognózy do r. 2050 byla vytvořena věková pyramida obyvatelstva Moravskoslezského kraje pro roky 2006 a 2020 (Graf 66).

Podle údajů z této pyramidy dojde v roce 2020 díky současnému poklesu porodnosti k poklesu počtu obyvatelstva ve věku 0 – 34 let a 50 – 59 let a zároveň významně vzroste počet obyvatel ve věku 40 – 49 let a počet osob starších 65-ti let.

Graf 66 – Věková struktura obyvatelstva v Moravskoslezském kraji v letech 2006 a 2020

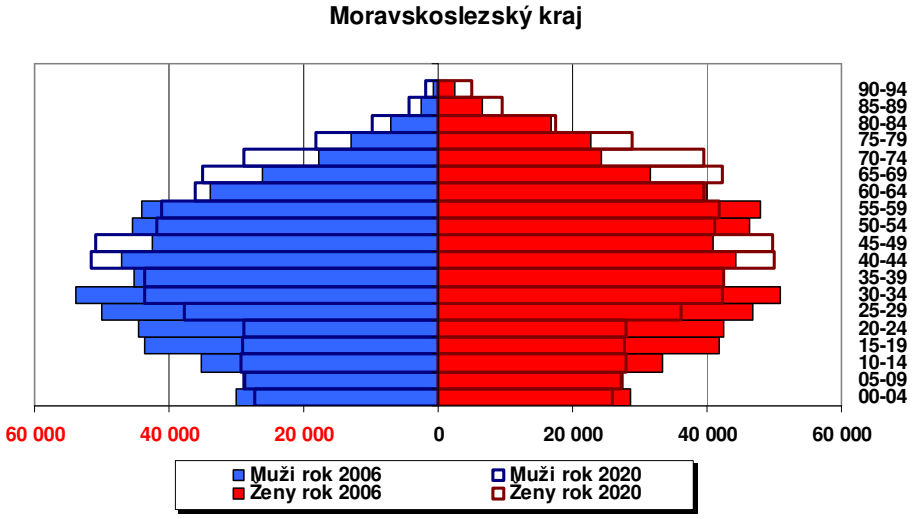

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006, Populační prognóza ČR do r. 2050.

Věkovou strukturu jednotlivých okresů v letech 1993 a 2005 ukazuje následující graf (Graf 67). Je z něj patrné, že u věkové skupiny 0 - 14 let došlo ve všech okresech k poklesu počtu osob, nejvýraznější úbytek byl přitom zaznamenán především v okresech Karviná a Ostrava-město. U věkové skupiny 15 – 64 let, jak již bylo výše zmíněno, došlo k jejímu růstu s výjimkou okresu Ostrava-město, kde byl i v této věkové kategorii zaregistrován malý pokles počtu osob. Z pohledu věkové skupiny obyvatel starších 65-ti let byl opět ve všech okresech zaznamenán nárůst počtu obyvatel.

Graf 67 – Věková struktura obyvatel okresů Moravskoslezského kraje v letech 1993 a 2005

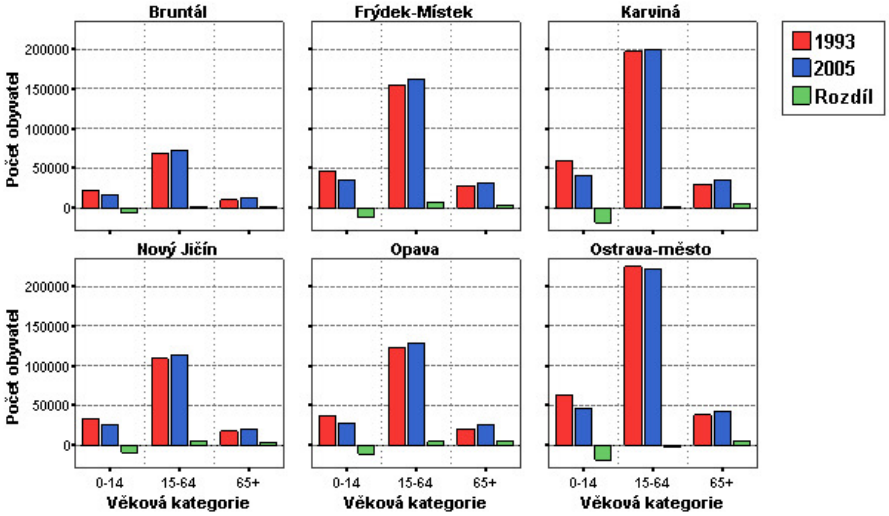

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Vývoj počtu narozených a zemřelých v Moravskoslezském kraji v letech 1993 - 2005 je znázorněn v Graf 68. Míra natality, jak je patrné u všech okresů, téměř během celého sledovaného období klesala. U většiny okresů (s výjimkou okresu Karviná) však došlo mezi lety 1998 až 2000 ke zlomu a k jejímu následnému mírnému růstu. Míra mortality měla ve sledovaném období u všech okresů také velmi podobný vývoj, s výjimkou okresu Bruntál byla její hodnota po celou dobu poměrně vyrovnaná a vyšší než míra natality. Můžeme tedy konstatovat, že k úbytku obyvatelstva v kraji dochází i díky poklesu přirozeného přírůstku obyvatelstva.

Graf 68 – Vývoj měr natality a mortality v okresech Moravskoslezského kraje v letech 1993 – 2005

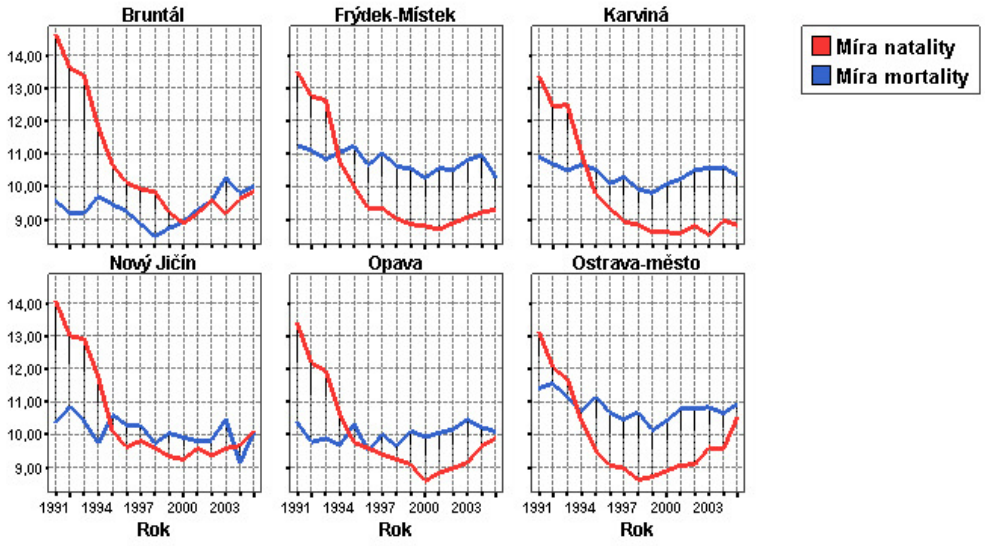

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Vývoj indexu stáří v jednotlivých okresech Moravskoslezského kraje zachycuje Graf 69. I tento ukazatel měl ve všech okresech kraje nepříznivý vývoj a v celém sledovaném období docházelo k jeho postupnému nárůstu. Nejvyšší hodnoty indexu stáří byly v roce 2005 dosaženy v okresech Opava a Ostrava-město. V obou okresech přesáhly hodnotu 90, tj. na 100 dětí ve věku 0 – 14 let připadlo cca více než 90 osob ve věku 65 a více let. Můžeme tedy říci, že na jedno malé dítě připadal přibližně jeden občan v důchodovém věku.

Celkově dosáhl index stáří pro Moravskoslezský kraj nejvyšší hodnoty (88,6) v roce 2005, což znamenalo, že v kraji na 100 dětí ve věku 0 – 14 let připadlo cca 89 osob ve věku 65 a více let.

Graf 69 – Index stáří v okresech Moravskoslezského kraje v letech 1993 – 2005

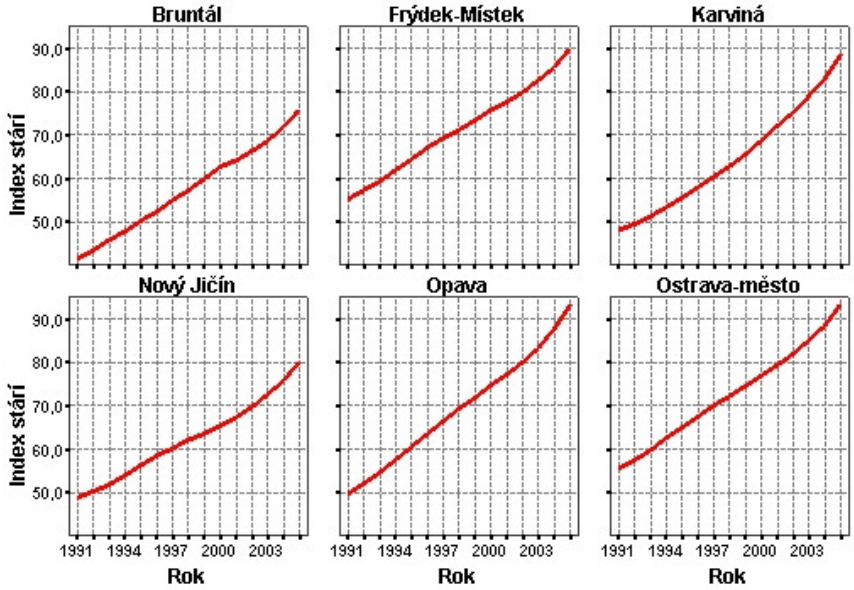

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Na změnách struktury obyvatelstva v kraji má významný vliv také migrace obyvatelstva. Vývoj vnitřního stěhování podle věku v okresech Moravskoslezského kraje v letech 1993 – 2005 znázorňuje Graf 70. Je z něj zřejmé, že nejvíce dochází k migraci obyvatel v produktivním věku, nejméně naopak migrují obyvatelé starší 65-ti let.

Vnitřní míra stěhování byla v průběhu sledovaného období ve všech okresech téměř stejná (okolo 1000 ekonomicky aktivních obyvatel) s poměrně vyrovnaným průběhem. Výjimku tvořily pouze okresy Karviná a Frýdek-Místek, u nichž se hodnota vnitřní migrace u ekonomicky aktivního obyvatelstva pohybovala okolo hodnoty 2000. U dalších dvou skupin byla hodnota migrace v rámci kraje poměrně nízká, což však vychází ze specifik těchto věkových skupin. U dětí do 14 let věku se většinou jedná o stěhování s rodiči, kteří jdou za prací či lepším bydlením, u osob starších 65-ti let již taková potřeba změny místa bydliště není.

V grafu (Graf 70) není uveden okres Ostrava-město, a to z toho důvodu, že okres Ostrava-město ve sledovaném období tvořila pouze obec Ostrava. Aby mohl být migrant zařazen do statistiky, musí překročit administrativní hranice nebo hranice územní části města.

Graf 70 – Vývoj vnitřního stěhování podle věku v okresech Moravskoslezského kraje v letech 1993 – 2005

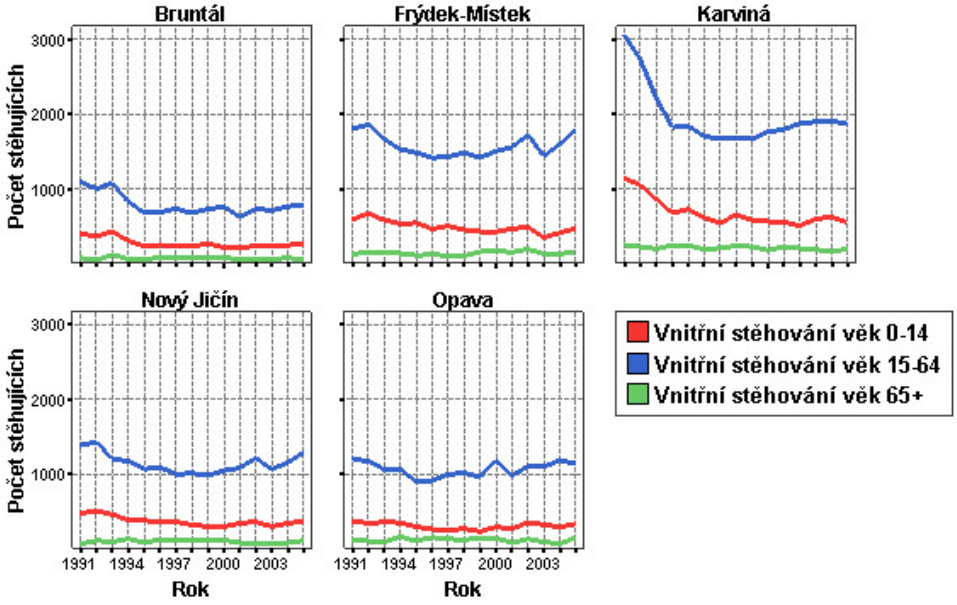

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Tabulka 54 – Faktory, které ovlivňují rozhodování o stěhování za prací v Moravskoslezském kraji

Požadavek	Moravskoslezský kraj
dobrá práce pro partnera	2,53
vhodné bydlení	3,08
životní prostředí	2,66
pracovní jistota	3,31
bezpečná lokalita	2,82
nabídka dle mých představ	3,37
lepší finance	3,52

Pozn.: Stupnice 1 (nehraje roli) – 4 (naprosto nutná).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

V Moravskoslezském kraji dochází nejvíce ke stěhování obyvatel do okresu Ostrava-město, Karviná a Frýdek-Místek (Graf 71). Nejméně se lidé stěhují do okresu Bruntál. Hlavním důvodem je tamní vysoká míra nezaměstnanosti a nedostatek pracovních příležitostí, které okres nabízí.

Do všech okresů Moravskoslezského kraje se opět nejvíce stěhují mladí lidé v produktivním věku.

Významné faktory a způsob, jakým ovlivňují rozhodování o stěhování za prací obyvatel v Moravskoslezském kraji, jsou uvedeny v Tabulka 54. Z výsledného hodnocení je zřejmé, že při rozhodování o změně místa bydliště kvůli pracovnímu místu hrají roli zejména lepší finance v novém zaměstnání, nabídka pracovního místa odpovídající představám a také jistota daného pracovního místa. Za nejméně významné (i když stále ještě důležité) jsou považovány faktory typu dobrá práce pro partnera či kvalita životního prostředí.

Graf 71 – Vývoj přistěhování dle věku do okresů Moravskoslezského kraje v letech 1993 – 2005

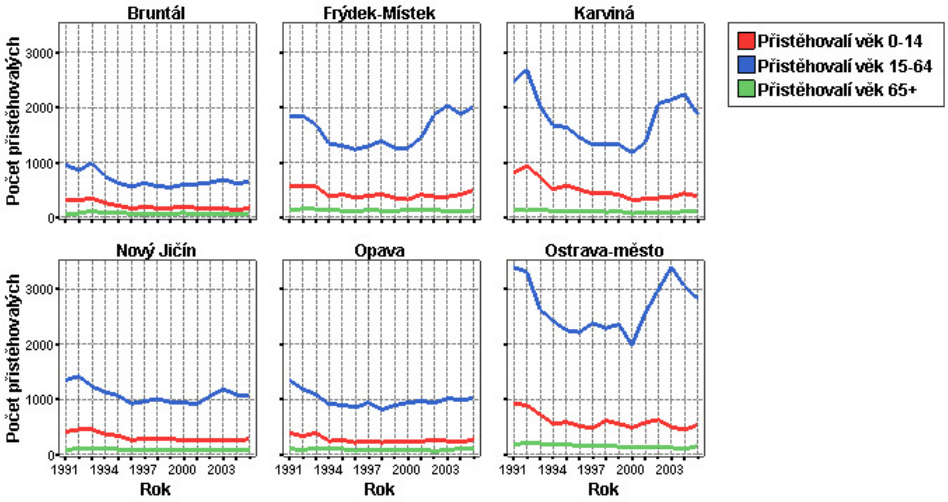

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Vzhledem k vysoké míře nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji, více než k přílivu obyvatelstva dochází k jeho odlivu, nejvíce přitom odcházejí lidé z okresů Ostrava-město a Karviná a nejčastěji se jedná o věkovou skupinu 15 – 64 let (Graf 72). Naopak k nejmenšímu odlivu dochází v okresech Bruntál, Nový Jičín a Opava a z hlediska věkové skupiny se pak nejméně často jedná o obyvatele starší 65-ti let, což můžeme přičíst jejich vysokému věku, kdy tito lidé již necítí potřebu se na stáří stěhovat.

Graf 72 – Vývoj vystěhování dle věku z okresů Moravskoslezského kraje v letech 1993 – 2005

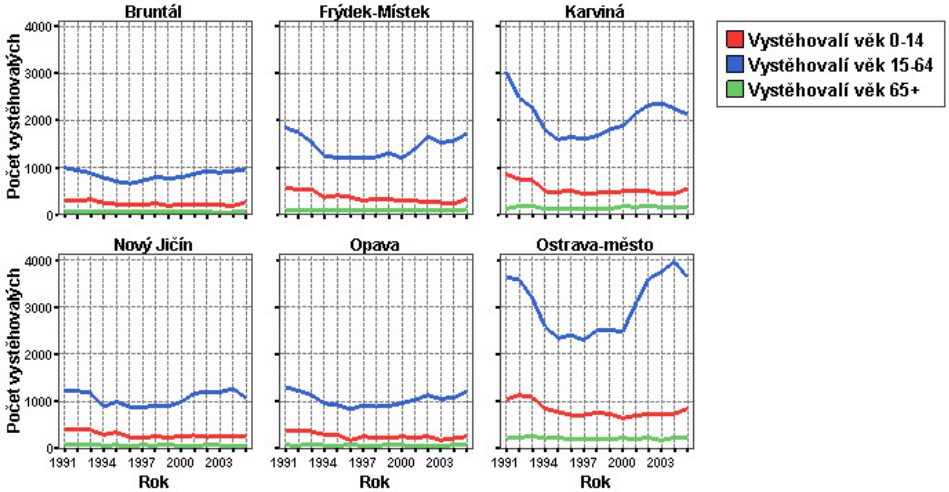

Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Dalšími ukazateli popisujícími demografickou situaci v kraji jsou ukazatele hrubé míry migračního salda (HMMS), přirozeného přírůstku (HMPP) a celkového populačního přírůstku (HMCPP). Téměř ve všech okresech Moravskoslezského kraje lze pozorovat pokles uvedených ukazatelů (Graf 73).

V případě hrubé míry přirozeného přírůstku je ve všech okresech Moravskoslezského kraje jeho hodnota záporná.

Hrubá míra migračního salda má kladnou hodnotu pouze v okrese Frýdek-Místek, naopak zápornou hodnotu vykazuje v okresech Ostrava-město, Karviná a Bruntál.

Hrubá míra celkového populačního přírůstku má ve většině okresů vývoj kopírující průběh hrubé míry migračního salda a, i když dosahuje nepatrně lepších hodnot než HMMS, má kladnou hodnotu pouze v okrese Frýdek-Místek.

Tabulka 55 znázorňuje, jak jsou obyvatelé Moravskoslezského kraje, v závislosti na dosaženém vzdělání, ochotni pracovat mimo své bydliště. Z tabulky je zřejmé, že většina obyvatel je ochotna pracovat pouze v rámci svého bydliště. Se vzrůstající vzdáleností od místa bydliště se pak u jednotlivých vzdělanostních skupin míra ochoty pracovat mimo domov různým způsobem mění.

Poměrně velkou ochotu projevují obyvatelé ještě při představě, že by pracovali v blízkém okolí obce, popř. ještě i v rámci okresu, naopak nejnižší procento lidí bez maturity/ s maturitou by bylo ochotno pracovat v rámci kraje nebo i v rámci celé ČR. Tento jev neplatí u vysokoškolsky vzdělaných lidí, u nichž je ochota pracovat i v rámci kraje také poměrně vysoká. Ochota obyvatel všech vzdělanostních skupin pracovat mimo místo bydliště se opět částečně zvyšuje v případě práce v zahraničí.

Tabulka 55 – Ochota pracovat mimo své bydliště v Moravskoslezském kraji

Vzdělání	v rámci bydliště	v blízkém okolí obce	v rámci okresu	I v rámci kraje	I v rámci celé ČR	I mimo ČR
bez maturity	42,3%	28,6%	13,2%	6,4%	3,6%	5,9%
s maturitou	37,8%	25,8%	19,8%	5,5%	3,7%	7,4%
s VŠ	31,6%	15,5%	20,6%	17,4%	5,8%	9,0%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Graf 73 – Hrubá míra přirozeného přírůstku, migračního salda a celková míra populačního přírůstku v okresech Moravskoslezského kraje v období 1991-2005

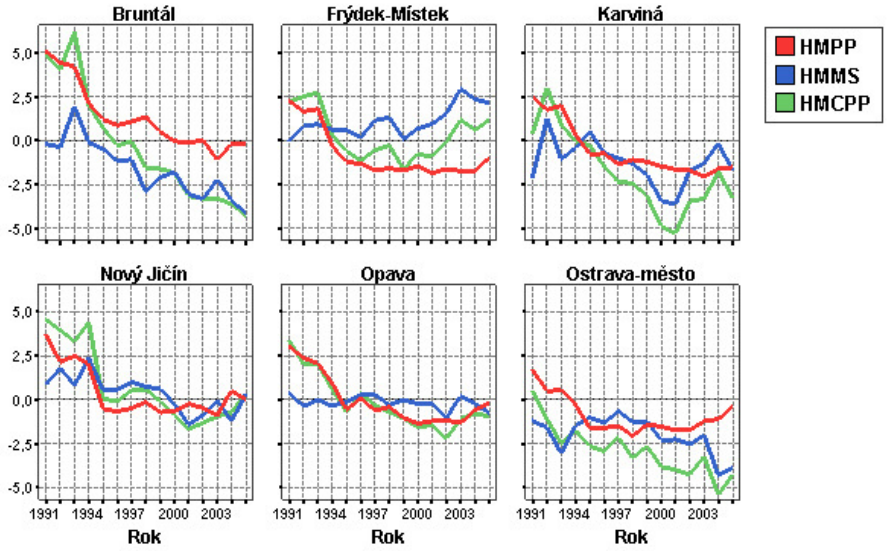

Pozn.: HMPP = hrubá míra přirozeného přírůstku,
HMMS = hrubá míra migračního salda,
HMCPP = hrubá míra celkového populačního přírůstku,
Hodnoty jsou uváděny v promilích.
Zdroj dat: ČSÚ, Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2005.

Následující tabulka (Tabulka 56) znázorňuje výši finanční kompenzace, kterou požadují obyvatelé Moravskoslezského kraje pro to, aby byli ochotni se za prací přestěhovat mimo kraj. Výše požadované částky se, jak je patrné z údajů v tabulce, liší v závislosti na dosaženém vzdělání – nejnižší kompenzaci požadují obyvatelé bez maturity, obyvatelé s maturitou žádají částku o něco vyšší a nejvyšší požadavek mají potom obyvatelé vysokoškolsky vzdělaní, u nichž má požadovaná částka hodnotu nejvyšší (5000 Kč).

Tabulka 56 - Finanční kompenzace za přestěhování se mimo kraj

Vzdělání	částka Kč
bez maturity	3000
s maturitou	3500
s VŠ	5000

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

6.1.1 Kvalita života

Následující kapitola se zabývá problematikou kvality života obyvatel Moravskoslezského kraje. Kvalitu života nelze posoudit pouze na základě jednoho jediného kritéria, podle kterého můžeme jednoznačně usoudit, zda je náš život kvalitní či nikoli. Otázku kvality života je nutné posuzovat podle celé řady kritérií, neboť se jedná o zhodnocení celé řady faktorů v mnoha oblastech. Každý z nás chápe kvalitu života jinak, nezáleží pouze na tom, jak jsme s jednotlivými oblastmi života spokojeni, ale podstatnou roli hraje také to, jak jsou pro nás tyto oblasti důležité.

Následující graf (Graf 74) popisuje jednotlivé oblasti života obyvatel Moravskoslezského kraje z pohledu významu v jejich životě a zároveň také z pohledu jejich spokojenosti s danými oblastmi. Je z něj patrné, že obyvatelé tohoto kraje jsou nejvíce spokojeni se svými dětmi, se vztahy s partnerem a také se vztahy s příbuznými. Nejméně jsou naopak spokojeni se svou životní úrovní.

Z hlediska důležitosti jednotlivých oblastí života lze konstatovat, že za nejdůležitější oblast v životě obyvatelé Moravskoslezského kraje označili osobní život. Dalšími důležitými oblastmi jsou pak také životní úroveň, práce/ zaměstnání a také vztahy s partnerem. Za nejméně významné potom lidé považují vztahy s okolím.

Graf 74 – Spokojenost se životem v jednotlivých oblastech

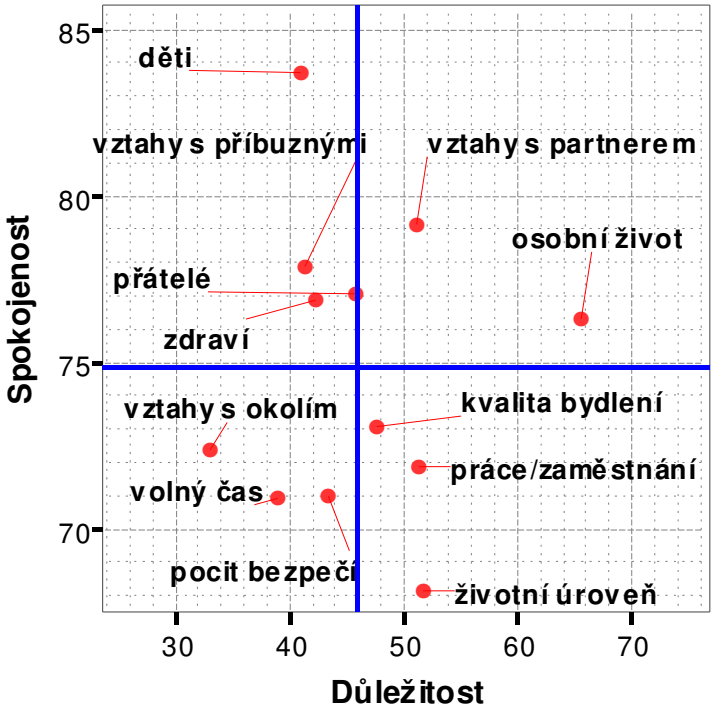

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Tabulka 57 – Spokojenost s kvalitou života

Vzdělání	Spokojenost s prací	Spokojenost s životem	Spokojenost s jistotou zaměstnání
bez maturity	71,22	70,13	61,37
s maturitou	74,13	71,94	66,16
s VŠ	79,30	78,17	73,97

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Jak jsou jednotlivé vzdělanostní skupiny spokojeny se svou prací, životem a také s jistotou svého zaměstnání udává Tabulka 57. Je z ní patrné, že nejvíce spokojeni se všemi uvedenými oblastmi života jsou vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé, nejméně jsou s těmito oblastmi naopak spokojeni obyvatelé bez maturity. Dále u všech vzdělanostních skupin platí, že nejvíce jsou lidé spokojeni se svou prací, nejméně naopak s jistotou své práce.

6.2 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

V roce 2001 převládalo v Moravskoslezském kraji u obyvatelstva staršího 15-ti let střední vzdělání bez maturity (Graf 75). Díky požadavkům trhu práce a jeho zvýšeným nárokům na kvalifikaci a vzdělání se začala vzdělanostní struktura v kraji měnit. V roce 2006 byl sice stále ještě mezi obyvateli staršími 15-ti let

nejvyšší podíl osob se středním vzděláním bez maturity, ale oproti roku 1993 poklesl počet osob bez vzdělání a se základním vzděláním. Z pohledu středního vzdělání s maturitou, vyššího odborného a také vysokoškolského vzdělání došlo k nárůstu počtu osob s tímto vzděláním na populaci starší 15-ti let, což je velmi pozitivní.

Podstatnou součástí vzdělanostní struktury každého regionu je vysokoškolské vzdělání. V Moravskoslezském kraji se nacházejí celkem čtyři univerzity. Jedná se o Slezskou univerzitu v Opavě, Ostravskou univerzitu, Vysokou školu báňskou – Technickou univerzitu Ostrava a Vysokou školu podnikání. Kraj se přesto nachází pod úrovní České republiky co se týče podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva na obyvatelstvu starším 15-ti let.

Graf 75 – Vzdělanostní struktura obyvatelstva v Moravskoslezském kraji v letech 1993 až 2006

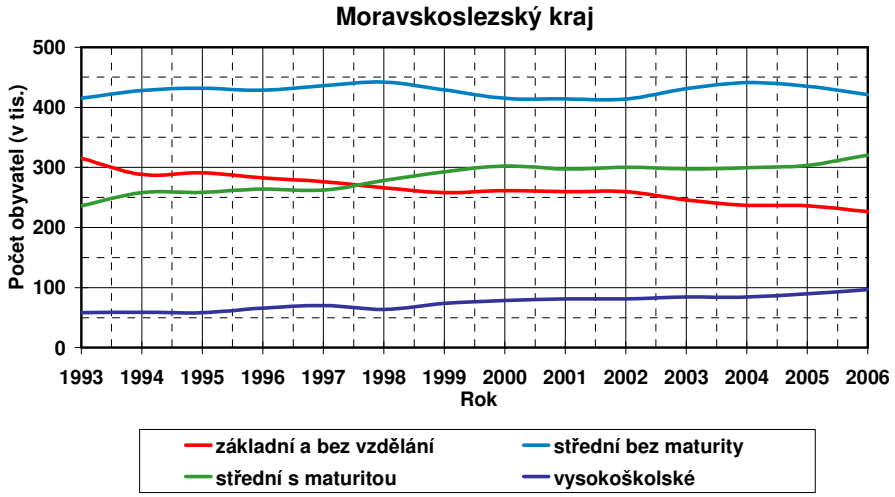

Zdroj: ČSÚ, VŠPS.

Graf 76 – Vývoj struktury vzdělanosti v jednotlivých okresech v Moravskoslezském kraji

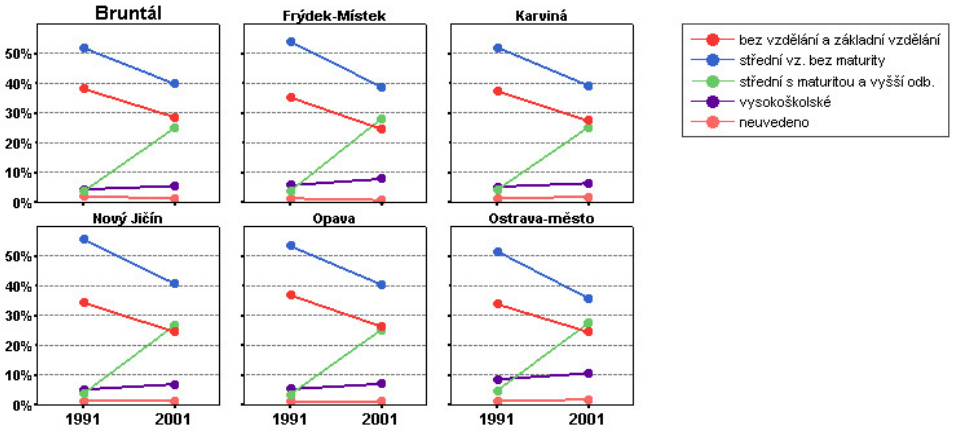

Zdroj: ČSÚ, SLDB.

Jak ukazuje předcházející graf (Graf 76), ve všech okresech Moravskoslezského kraje je vzdělanostní struktura téměř totožná, vč. jejího vývoje. Na začátku 90. let byla více než polovina obyvatel starších 15-ti let se středním vzděláním bez maturity a velký podíl obyvatelstva měl pouze vzdělání základní nebo byl zcela bez vzdělání. Podíl obyvatelstva s vysokoškolským vzděláním, středoškolským vzděláním s maturitou a vyšším odborným vzděláním byl ve všech okresech velmi nízký. V roce 2001 se situace ve všech okresech podstatně zlepšila – především došlo ke zvýšení počtu obyvatel se středním vzděláním s maturitou a nepatrnému zvýšení počtu vysokoškoláků, na druhou stranu výrazně poklesl podíl obyvatel bez vzdělání a se základním vzděláním a také se středním vzděláním bez maturity.

Tabulka 58 – Faktory působící při výběru studijního oboru v Moravskoslezském kraji

	Vzdělání		
	bez maturity	s maturitou	s VŠ
vlastní zájem	3,36	3,43	3,63
rodinná tradice	2,71	2,86	2,60
známí	1,92	2,01	1,85
uplatnitelnost	2,89	2,93	3,10
regionální důvody	2,71	2,57	2,52
prestiž oboru	2,24	2,62	2,67
přijímací zkoušky	2,26	2,61	2,58
jiné důvody	1,22	1,64	1,96

Pozn.: Stupnice 1 (zcela nedůležité) – 4(velmi důležité, zásadní).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že nejdůležitějším faktorem při výběru oboru je u všech vzdělanostních skupin vlastní zájem člověka (Tabulka 58). Významnou roli však hraje také uplatnitelnost daného oboru na trhu práce. Tento faktor získává na významu s rostoucí úrovní vzdělání, tzn. má u vysokoškolsky vzdělaných lidí nejvyšší hodnocení. Stále také, především u populace bez maturity/ s maturitou, přetrvává jako významný faktor při výběru studijního oboru rodinná tradice a předávání znalostí a firem z rodičů na děti. Tento faktor však u vysokoškolsky vzdělaných osob nehraje tak významnou roli. Na druhé straně faktory, které nejsou při volbě studijního oboru důležité a hrají pouze okrajovou roli, jsou známí a jiné důvody.

Respondenti se v dotazníku vyjadřovali také ke znalostem, které během studia získali, a jak se tyto znalosti hodí pro poslední zaměstnání (Tabulka 59). Nejvíce byli lidé spokojeni s teoretickým základem, který poměrně kladně hodnotily všechny vzdělanostní skupiny, dále pak se speciálními znalostmi a dokonce i s praxí. Naopak je podle výsledného hodnocení škola poměrně špatně „vybavila“ jazykovými znalostmi a znalostmi práce s PC, ode všech vzdělanostních skupin získaly tyto oblasti poměrně nízké (negativní) hodnocení.

Tabulka 59 – Úroveň vybavenosti pro zaměstnání ze strany škol v Moravskoslezském kraji

	Vzdělání		
	bez maturity	s maturitou	s VŠ
teoretický základ	4,28	4,80	5,42
speciální znalosti	3,98	4,31	5,05
praxe na škole	3,88	3,85	4,22
jazykové znalosti	1,97	3,16	3,89
uživatelská znalost PC	1,86	2,83	3,73

Pozn.: Stupnice 1 (velmi špatně) – 7(velmi dobře).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

V tabulce (Tabulka 60) je v závislosti na dosaženém vzdělání respondentů uvedeno využití jednotlivých činností při práci. Využití uvedených činností se v závislosti na jednotlivých vzdělanostních skupinách liší, v nejvyšší míře využívají téměř všechny uvedené činnosti (mimo jiných dovedností) obyvatelé s VŠ vzděláním, nejméně jsou uvedené činnosti nutné pro práci lidí bez maturity. Podle respondentů (s VŠ vzděláním nebo s maturitou) je pro jejich práci nejdůležitější mít běžné znalosti práce s PC vč. schopnosti práce s internetem. Dále je zapotřebí ovládat speciální programy na počítači, pro VŠ vzdělané obyvatelstvo je důležité umět cizí jazyky a teprve poté následuje pro výkon jejich povolání nutnost vlastnit řidičský průkaz.

U obyvatel bez maturity je nejdůležitější činností pro výkon práce schopnost řídit auto a také jiné dovednosti než ty, které byly uvedeny v nabídce. Tito obyvatelé na rozdíl od výše uvedených skupin potřebují k výkonu práce znalost práce s internetem, popř. znalost cizích jazyků pouze okrajově (7,0%, resp. 7,6% dotázaných respondentů bez maturity).

Tabulka 60 – Využití jednotlivých činností v pracovních aktivitách v Moravskoslezském kraji

Vzdělání	práce s PC - běžná	práce s PC - speciální	práce s internetem	cizí jazyk(y)	řízení auta	jiné dovednosti
bez maturity	14,9%	10,8%	7,0%	7,6%	30,3%	24,4%
s maturitou	65,4%	46,1%	49,0%	18,8%	33,3%	28,8%
s VŠ	94,0%	58,7%	86,9%	48,0%	39,6%	18,4%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

V další tabulce (Tabulka 61) je uvedeno, jak lidé v závislosti na svém nejvyšším dosaženém vzdělání hodnotí svou znalost vybraných oblastí. Téměř u všech hodnocených oblastí dosáhli nejvyššího hodnocení obyvatelé s vysokoškolským vzděláním, když nejlépe ohodnotili svou znalost práce s internetem, popř. schopnost běžné práce s PC, a výsledné hodnocení se pohybovalo u obou činností okolo známky 3,5 (známka 3 přitom znamenala hodnocení „ovládám dostatečně“). Také schopnost řízení auta získala poměrně vysokou výslednou známku (3,26).

Obyvatelé s maturitou ohodnotili nejlépe stejné tři oblasti jako vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé, pouze pořadí jednotlivých činností bylo poněkud jiné. Tato skupina zhodnotila, že nejlépe ovládá běžnou práci s PC, následně potom řízení auta a třetí nejvyšší dosaženou známku získala schopnost práce s internetem. Nejméně tato skupina obyvatel ovládá znalost cizích jazyků (výsledná známka 2,28, kdy hodnota 2 znamená „neovládám dostatečně“).

U skupiny obyvatel bez maturity se ve výsledných hodnoceních vyskytovaly již poměrně nižší celkové hodnoty v rozmezí 1,56 u schopnosti speciální práce s PC až po hodnotu 2,9 u schopnosti řídit auto, která byla tedy jediná hodnocena kladně. Ostatní činnosti byly respondenty hodnoceny pod výslednou známku 2 a jejich znalost v těchto oblastech tedy není dostatečná.

Tabulka 61 – Znalost vybraných oblastí dle dosaženého vzdělání

Vzdělání	práce s PC - běžná	práce s PC - speciální	práce s internetem	cizí jazyk(y)	řízení auta	jiné dovednosti
bez maturity	1,98	1,56	1,89	1,67	2,90	1,80
s maturitou	3,12	2,59	3,03	2,28	3,05	2,52
s VŠ	3,55	3,01	3,59	2,92	3,26	2,38

Pozn.: Stupnice 1 (vůbec neovládám) – 4 (ovládám velmi dobře).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Součástí dotazníkového šetření bylo také vyjádření názorů obyvatel Moravskoslezského kraje na některá tvrzení, která se týkala vzdělávání (Tabulka 62). Lidé měli vyjádřit své názory na vybraná tvrzení. Souhrnně se dá konstatovat, že mezi jednotlivými vzdělanostními skupinami nebyly velké rozdíly v hodnocení jednotlivých názorů. Nejvíce se lidé ztotožňují s názorem, že za dobrým vzděláním se vyplatí jet i do zahraničí, přičemž s rostoucí úrovní dosaženého vzdělání souhlas s daným výrokem roste. Lidé také souhlasí s názorem, že vysokoškolské vzdělání zaručuje vyšší příjem, pracovní místo se

vždycky najde a také, že vzdělání je cesta k úspěchu v práci. Naopak lidé všech kategorií nesouhlasí s tvrzením, že studovat vysokou školu v České republice je ztráta času a také, že většina lidí by měla být vysokoškolsky vzdělána. Objevují se však i některá tvrzení, u kterých je patrný rozdíl mezi vzdělanostními skupinami, a to především u tvrzení, že důležité jsou kontakty, nutné je umět pracovat, popř. že studium vysoké školy si mohou dovolit jen ti, co na to mají peníze. Podrobné hodnocení jednotlivých výroků je znázorněno v Tabulka 62.

Tabulka 62 – Postoj ke vzdělání

	Vzdělání		
	bez maturity	s maturitou	s VŠ
Školy nejsou nutné	3,09	2,64	2,10
Hlavní je diplom	2,63	2,37	1,86
Důležité jsou kontakty	3,61	3,29	2,70
Práce se vždycky najde	3,49	3,59	3,69
Maturita je nutná	3,08	3,54	3,66
Nutné je umět pracovat	3,58	2,97	2,83
Se vzděláním se nemusí člověk bát, že nenajde práce	2,85	2,90	3,11
Soukromé SŠ mají vyšší úroveň než SŠ veřejné	2,64	2,65	2,55
Soukromé VŠ mají vyšší úroveň než VŠ veřejné	2,53	2,56	2,50
Studovat VŠ v ČR je ztráta času	2,02	1,91	1,68
Profesionalita je důležitější než vzdělání	3,60	3,53	3,37
Lze se dobře uživit i bez VŠ	3,70	3,56	3,39
Nelze dělat kariéru bez VŠ diplomu	2,65	2,68	2,80
Většina lidí by měla mít VŠ	2,07	2,30	2,67
Vysoce vzdělaní lidé tvoří elitu národa	2,93	3,21	3,25
VŠ bude stále více zárukou vyššího příjmu	3,57	3,62	3,71
VŠ chrání člověka před chudobou.	2,86	3,07	2,90
VŠ si mohou dovolit jen ti, co na to mají peníze	3,47	3,09	2,79
Vyšší vzdělání = jistota dobrého zaměstnání	3,32	3,38	3,48
Vzdělání je cesta k úspěchu v práci	3,39	3,61	3,70
Vzdělání podporuje podnikatelskou aktivitu	3,12	3,32	3,31
Za dobrým vzděláním se vyplatí jet i do zahraničí	3,57	3,65	3,81

Pozn.: Stupnice 1 (naprosto nesouhlasím) – 4 (naprosto souhlasím).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Následující tabulka popisuje stav školních zařízení v Moravskoslezském kraji. Můžeme z ní vyčíst, že mezi školními roky 2000/01 a 2006/07 se změnil počet všech typů školních zařízení v tomto kraji. Ve sledovaném období ubylo mateřských škol o 29,3 %, resp. základních škol o 11,8 %. Zvýšil se naopak především počet gymnázií, vyšších odborných škol a středních odborných škol, nepatrně pak také počet středních odborných učilišť.

Tabulka 63 – Počet školních zařízení v Moravskoslezském kraji

Typ školy	Počet zařízení		Rozdíl	
	2000/2001	2006/2007	Absolutně	Relativně
Mateřské školy	644	455	-189	-29,30%
Základní školy	468	413	-55	-11,80%
Střední odborné učiliště	57	58	1	1,80%
Gymnázia	38	42	4	10,50%
Střední odborné školy	86	93	7	8,10%
Vyšší odborné školy	10	11	1	10,00%

Pozn.: bez škol pro žáky se SVP, SOU = školy vyučující obory středních odborných učilišť (střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitní zkouškou a nástavbové studium).
Zdroj dat: ÚIV, Vývojová ročenka Školství v ČR.

Počty žáků se ve výše jmenovaných školních zařízení vyvíjely následovně: podle údajů z Tabulka 64 je nejvíce patrný úbytek žáků základních škol (téměř o čtvrtinu) a studentů vyšších odborných škol. Největší nárůst proti tomu zaznamenaly střední odborné školy, kde se počet studentů zvýšil o více než 15 %.

Tabulka 64 – Počty žáků a studentů navštěvujících školní zařízení v Moravskoslezském kraji

Typ školy	Počet žáků/studentů		Rozdíl	
	2000/2001	2006/2007	Absolutně	Relativně
Mateřské školy	34913	33411	-1502	-4,30%
Základní školy	140301	108065	-32236	-23,00%
Střední odborné učiliště	21852	22507	655	3,00%
Gymnázia	15733	17074	1341	8,50%
Střední odborné školy	22943	26458	3515	15,30%
Vyšší odborné školy	2130	1809	-321	-15,10%

Pozn.: bez škol pro žáky se SVP, SOU = školy vyučující obory středních odborných učilišť (střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitní zkouškou a nástavbové studium).
Zdroj dat: ÚIV, Vývojová ročenka Školství v ČR.

V Moravskoslezském kraji působí v současnosti 4 vysoké školy - Slezská univerzita v Opavě, Ostravská univerzita, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Vysoká škola podnikání a od roku 2004 tedy v této oblasti z hlediska počtu vysokých škol nedošlo k žádným změnám, jak je patrné z tabulky (Tabulka 65).

Tabulka 65 – Počet vysokých škol v Moravskoslezském kraji

Typ VŠ	Počet zařízení		Rozdíl	
	2004/2005	2005/2006	Absolutně	Relativně
Veřejné	3	3	0	0,0%
Soukromé	1	1	0	0,0%
Celkem	4	4	0	0,0%

Zdroj dat: ČSÚ, Statistické ročenky krajů.

Přestože počet vysokoškolsky vzdělaných lidí v Moravskoslezském kraji roste a počet vysokých škol v tomto kraji se nezměnil, počet studentů na vysokých školách v kraji se ve sledovaném období snížil (Tabulka 66). Celkový pokles studentů na vysokých školách činil necelá 3 %, přičemž procentuální pokles studentů veřejných vysokých byl nepatrně vyšší v případě škol soukromých.

Tabulka 66 – Počet studentů na vysokých školách v Moravskoslezském kraji

Typ VŠ	Počet žáků/studentů		Rozdíl	
	2004/2005	2005/2006	Absolutně	Relativně
Veřejné	30 291	29 423	-868	-2,9%
Soukromé	1 451	1 421	-30	-2,1%
Celkem	31 742	30 844	-898	-2,8%

Zdroj dat: ČSÚ, Statistické ročenky krajů.

Se stále rostoucími nároky trhu práce na úroveň požadovaných znalostí a schopností roste také potřeba se neustále vzdělávat. V současné době existuje mnoho způsobů, jak se dále vzdělávat a mnozí lidé těchto možností pravidelně využívají – nejčastěji prostřednictvím počítačových kurzů, ale i jinými způsoby. Téměř 30 % dotázaných navštěvuje kurzy, které hradí zaměstnavatel, přesto však téměř 60 % dotazovaných v dalším vzdělávání již dále nepokračuje. Jako důvod nejčastěji uvádějí, že další studium již nepotřebují, že je studium v minulosti nebavilo nebo také časové důvody (Tabulka 67).

Tabulka 67 – Další vzdělávání v Moravskoslezském kraji

Jak se dále vzděláváte ?					
jazykové kurzy	počítačové kurzy	VOŠ	vysokoškolské studium	kurzy pro manažery	jiné
34,3%	39,6%	7,9%	2,4%	9,2%	38,8%

Vzděláváte se dále ?			
ve vzdělání nepokračuji	kurzy – hradí zaměstnavatel	kurzy – hradím si sám/a	studuji VOŠ, VŠ
57,0%	27,5%	17,1%	2,3%

Důvod dalšího nevzdělávání ?						
časové důvody	finanční důvody	nedostatek příležitostí	nepotřebuji to	učení mě nebavilo	ztratil/a jsem zájem	jiné
21,4%	9,8%	5,6%	58,0%	22,1%	8,5%	2,6%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

6.3 Trh práce

V období 1995 – 2006 došlo v Moravskoslezském kraji k růstu počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. K nejvyššímu růstu došlo v okresech Frýdek-Místek (o 13,3 %) a Nový Jičín (o 11,1 %), přesto byl v roce 2006 nejvyšší podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva v kraji i nadále v okresech Ostrava-město (25,2 %) a Karviná (21,5 %). Jediný okres, který zaznamenal ve sledovaném období pokles ekonomicky aktivního obyvatelstva, byl okres Bruntál, kde došlo k 2,4 % poklesu. Tento okres se také nejméně podílel na celkovém počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva, a to pouhými 8 % (Tabulka 68).

Tabulka 68 – Ekonomicky aktivní obyvatelstvo v okresech MSK v letech 1995 a 2006

Region	Ekonomicky aktivní		Podíl na kraji		Rozdíl	
	1995	2006	1995	2006	Absolutně	Relativně
Bruntál	52 530	51 291	8,8%	8,0%	-1 239	-2,4%
Frýdek-Místek	102 746	116 444	17,1%	18,2%	13 698	13,3%
Karviná	125 595	137 588	21,0%	21,5%	11 994	9,5%
Nový Jičín	75 060	83 422	12,5%	13,0%	8 362	11,1%
Opava	85 869	90 501	14,3%	14,1%	4 632	5,4%
Ostrava-město	157 377	161 956	26,3%	25,2%	4 579	2,9%

Zdroj dat: MPSV.

Následující tabulka (Tabulka 69) zobrazuje vývoj struktury zaměstnanosti v kraji Moravskoslezském ve srovnání let 1993 a 2006. Z tabulky je zřejmé, že ve sledovaném období došlo k největšímu nárůstu počtu osob zaměstnaných v oblasti obchodu, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží, a to o 11 244 osob, tj. o 2,8 %. Další velké nárůsty se vyskytly v oblastech s kódem K a N (nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti; zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti) naproti tomu nejvyšších úbytků dosáhla oblast těžby nerostných surovin (snížení počtu pracovníků o 29 325 osob, tj. o 4,8 %) a oblast zpracovatelského průmyslu s poklesem počtu zaměstnaných o 23 514 osob, což znamenalo pokles o 2,1 %. I nadále však v tomto odvětví bylo zaměstnáno nejvíce obyvatel tohoto kraje. Nejnižší počet zaměstnaných osob naproti tomu vykazovalo odvětví lesnictví, rybolovu a chovu ryb s pouhým 0,6 % podílem na celkové zaměstnanosti v kraji v roce 2006.

Tabulka 69 – Vývoj struktury zaměstnanosti v Moravskoslezském kraji

Kód	OKEČ	Počet v tis.			Počet v %		
		1993	2006	dif.	1993	2006	dif.
A 01	Zemědělství, myslivost	23,100	11,393	-11,707	4,0	2,1	-1,9
A 02, B	Lesnictví, rybolov, chov ryb	3,888	3,216	-0,672	0,7	0,6	-0,1
C	Těžba nerostných surovin	53,078	23,753	-29,325	9,2	4,4	-4,8
D	Zpracovatelský průmysl	181,918	158,404	-23,514	31,7	29,5	-2,1
E	Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	12,347	9,648	-2,699	2,1	1,8	-0,3
F	Stavebnictví	45,498	44,376	-1,122	7,9	8,3	0,4
G	Obchod, opr. motor. vozidel a spotřebního zboží	57,834	69,077	11,244	10,1	12,9	2,8
H	Ubytování a stravování	14,811	16,243	1,433	2,6	3,0	0,5
I	Doprava, skladování a spoje	44,907	40,876	-4,031	7,8	7,6	-0,2
J	Finanční zprostředkování	4,980	7,409	2,429	0,9	1,4	0,5
K	Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	17,698	27,133	9,435	3,1	5,1	2,0
L	Veřejná správa a obrana, povinné soc. zabezpečení	30,151	30,917	0,766	5,2	5,8	0,5
M	Vzdělávání	31,280	35,252	3,972	5,4	6,6	1,1
N	Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	30,457	39,734	9,277	5,3	7,4	2,1
O	Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	22,799	19,063	-3,736	4,0	3,6	-0,4
	Celkem	**574,7**	**536,5**	**-38,3**	**100,0**	**100,0**	**0**

Zdroj: ČSÚ, VŠPS.

Následující tabulka (Tabulka 70) zobrazuje změny zaměstnanosti v okresech Moravskoslezského kraje v letech 1995 – 2006. Je z ní patrné, že téměř ve všech okresech kraje došlo ve sledovaném období k poklesu počtu zaměstnaných osob, přičemž největší pokles byl, stejně jako u vývoje ekonomicky aktivního obyvatelstva, v okrese Bruntál, kde došlo ke snížení počtu zaměstnaných osob o 5 984, tj. o 12,1 %. Růst počtu zaměstnaných byl zaznamenán pouze ve dvou okresech – Frýdek-Místek (5,4 %) a Nový Jičín (7,3 %).

Tabulka 70 – Změny zaměstnanosti v okresech Moravskoslezského kraje v letech 1995 a 2006

Region	Zaměstnaní		Podíl na kraji		Rozdíl	
	1995	2006	1995	2006	Absolutně	Relativně
Bruntál	49 522	43 538	8,8%	7,8%	-5 984	-12,1%
Frýdek-Místek	97 632	102 911	17,3%	18,5%	5 279	5,4%
Karviná	116 552	111 745	20,6%	20,1%	-4 807	-4,1%
Nový Jičín	69 581	74 688	12,3%	13,4%	5 108	7,3%
Opava	82 773	80 198	14,7%	14,4%	-2 575	-3,1%
Ostrava-město	148 795	137 211	26,3%	24,8%	-11 584	-7,8%

Zdroj dat: MPSV

Následující graf (Graf 77) ukazuje míry zaměstnanosti pro jednotlivé okresy Moravskoslezského kraje v letech 1995 a 2006. Ve všech okresech míra zaměstnanosti oproti roku 1995 klesla. Nejvyšší zaměstnanost byla v roce 2006 v okrese Nový Jičín, naopak nejnižší hodnotu zaměstnanosti vykazoval okres Karviná.

Graf 77 – Míra zaměstnanosti v okresech Moravskoslezského kraje v letech 1995 a 2006

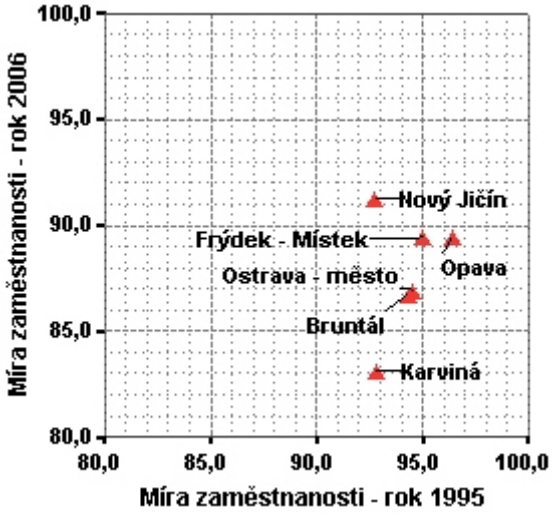

Zdroj dat: MPSV.

Jak důležité jsou pro obyvatele Moravskoslezského kraje určité oblasti zaměstnání, ukazuje následující tabulka (Tabulka 71). Respondenti měli ohodnotit na škále 1 (zcela nedůležité) – 4 (velmi důležité) různá tvrzení, která se zabývala tím, co je pro ně v práci důležité a co nikoli. Z výsledných známek vyplývá, že pro obyvatele kraje je v práci důležitá především jistota, že pracovník nepřijde o místo a také dobré platové ohodnocení. Na druhou stranu lidé v práci nekladou důraz na vlastní účast na vedení a je pro ně také poměrně málo důležité, zda budou mít dlouhou dovolenou.

Tabulka 71 – Důležitost zaměstnání pro člověka v Moravskoslezském kraji

Možnost	Moravskoslezský kraj
možnost setkávat se s lidmi	3,00
příjemní spolupracovníci	3,15
nepracovat pod tlakem	3,11
jistota, že nepřijdete o místo	3,52
možnost pracovního postupu	2,83
možnost věnovat se rodině	3,11
lidmi uznávaná práce	2,97
výhodná pracovní doba	2,94
příležitost uplatnit iniciativu	2,98
podílet se na vedení	2,45
společensky užitečná práce	3,01
dlouhá dovolená	2,61
dobrý plat	3,50
krátké dojíždění	3,11
můžete něčeho dosáhnout	3,05
zodpovědná práce	3,09
zajímavá práce	3,32
využití svých schopností	3,37
dobré pracovní prostředí	3,27

Pozn.: Stupnice 1 (zcela nedůležité) – 4 (velmi důležité).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Moravskoslezský kraj patří mezi kraje nejvíce postižené nezaměstnaností, a to i přesto, že v posledních letech došlo k poklesu míry nezaměstnanost v kraji, jak ukazuje následující graf (Graf 78). Míra nezaměstnanosti od roku 1991 postupně rostla s maximem v roce 2003, v posledních letech se potom pohybovala okolo 15 %.

Graf 78 - Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání a míry nezaměstnanosti v období 1991-2005

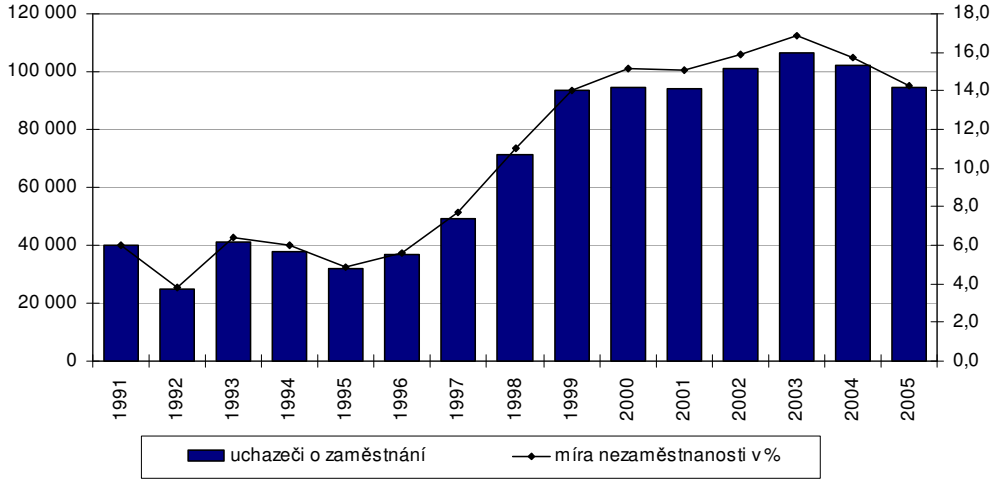

Pozn.: 2006 nová metodika výpočtu nezaměstnanosti!

Co se týče vývoje míry nezaměstnanosti v jednotlivých okresech Moravskoslezského kraje, znázorňuje situaci Graf 78. Nad průměrnou mírou nezaměstnanosti Moravskoslezského kraje se po celé sledované období pohybovaly okresy Bruntál, Karviná a Ostrava-město. Naopak pod úrovní průměrné míry nezaměstnanosti v kraji se nacházel okres Opava, později také okresy Nový Jičín a Frýdek-Místek.

Graf 79 – Míra nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji v období 1995 – 2006

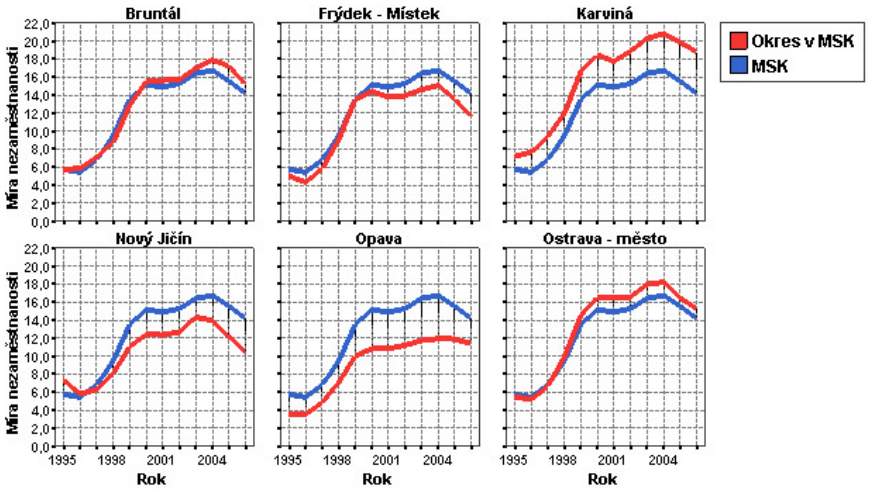

Zdroj dat: MPSV.

Další tabulka (Tabulka 72) se zabývá hodnocením vnímání nezaměstnanosti z pohledu obyvatel Moravskoslezského kraje. V největší míře obyvatelé souhlasí s názorem, že člověk by při volbě povolání neměl jít pod svou

úroveň. Zároveň obyvatelům v Moravskoslezském kraji nevadí častá změna zaměstnání a souhlasí s názorem, že člověk by měl jít za svým pracovním snem. Pro obyvatele kraje neznamená nezaměstnanost dovolenou a myslí si, že být nezaměstnaným není tragédie.

Tabulka 72 – Vnímání nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji

Názor	Moravskoslezský kraj
Být nezaměstnaným není tragédie	2,31
Stát má zajistit každému práci	2,82
Dnes nevadí častá změna zaměstnání	3,57
Rekvalifikaci by si měl hradit každý sám	2,76
Člověk má jít za svým pracovním snem	3,51
Při výběru práce brát ohled na názory okolí	2,56
Je třeba vyzkoušet několik zaměstnání	3,01
Nezaměstnanost = dovolená	1,98
Při volbě povolání nejít pod svou úroveň	3,72
Změna povolání se nevyplácí	2,91

Pozn.: Stupnice 1 (naprosto nesouhlasím) – 4 (naprosto souhlasím).
Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Z hlediska vzdělání jsou v kraji nezaměstnaností nejvíce postiženy osoby bez vzdělání a se základním vzděláním a se středním odborným vzděláním bez maturity (Graf 80). Z grafu je navíc zřejmé, že mezi lety 1993 a 2006 se počet zaměstnaných bez vzdělání/ se zkladním vzděláním a se středním vzděláním snížil, zatímco jejich nezaměstnanost se zvýšila. Ve stejném období došlo k nárůstu zaměstnanosti u vysokoškoláků a VOŠ, přičemž jejich nezaměstnanost se viditelně nezměnila (Graf 80).

Graf 80 – Zaměstnanost a nezaměstnanost dle vzdělání v Moravskoslezském kraji

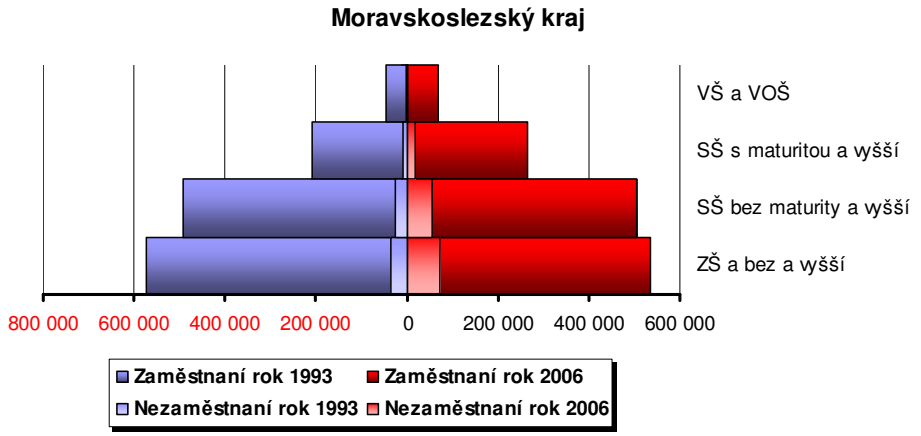

Pozn.: Jednotlivé stupně pyramidy tvoří součty obyvatel, kteří toto vzdělání dosáhli (ZŠ a bez vzdělání = ZŠ a bez vzdělání+SŠ bez maturity+SŠ s maturitou+VŠ a VOŠ apod.).
Zdroj dat: VŠPS, ČSÚ.

Pokud se podíváme na míru nezaměstnanosti podle věku a pohlaví v letech 1993 a 2006 (Graf 81), můžeme si všimnout, že nejvíce jsou nezaměstnaností postiženi mladí lidé do 25 let věku, přičemž problém nezaměstnanosti se týká mužů i žen v podstatě ve stejné míře, ve vyšším věku (nad 25 let) jsou nezaměstnaností více ohroženy ženy než muži. Z grafu je také patrné, že ve sledovaném období došlo u obou skupin všech věkových kategorií k nárůstu míry nezaměstnanosti.

Graf 81 – Míra nezaměstnanosti dle věku a pohlaví v letech 1993 a 2006 v Moravskoslezském kraji

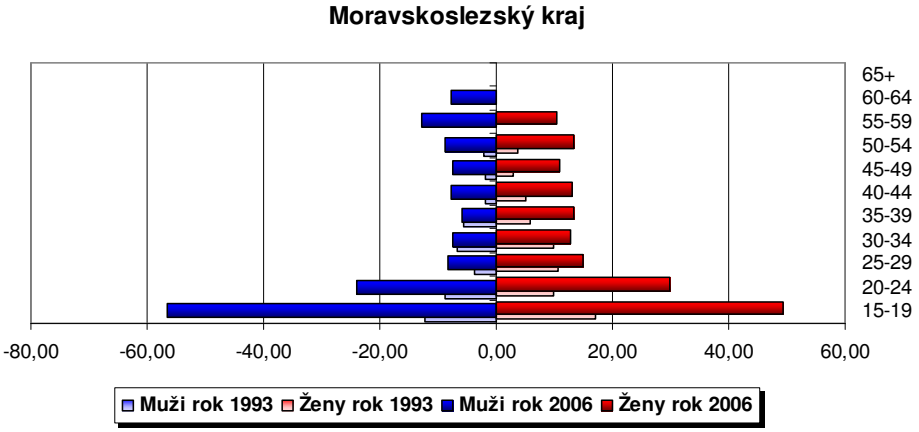

Pozn.: Hodnoty jsou uváděny v procentech.
Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Tabulka 73 – Cesty pro hledání zaměstnání a jejich úspěšnost

	Použil/a	Našel/a	Úspěšnost
rodina	20,4%	12,5%	61,5%
příbuzní	10,3%	2,9%	28,2%
přátelé	18,1%	10,9%	60,4%
známí	29,5%	18,3%	62,1%
spolužáci	7,4%	3,5%	47,7%
kolegové z práce	15,0%	10,0%	66,2%
úřad práce	10,5%	4,5%	43,0%
inzerát v novinách	6,7%	3,5%	52,8%
inzerátu na internetu	9,1%	6,4%	70,6%
personální agentura	6,0%	4,2%	69,2%
zajistila škola	10,6%	8,4%	78,6%
jinak	15,7%	14,8%	94,3%

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C; Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

Tabulka 73 znázorňuje, kolik respondentů použilo při hledání práce daný kanál a s jakým úspěchem. Z údajů je patrné, že při hledání pracovního místa

respondenti nejvíce využívali pomoci známých, rodiny či přátel a naopak nejméně se podle svých slov obraceli na personální agentury, popř. hledali pracovní místo pomocí inzerátů v novinách. Způsob hledání práce, díky kterému našlo nejvíce respondentů pracovní místo, byla pomoc známých, velký počet lidí však našel práci i nějakým jiným způsobem, než bylo uvedeno v nabídce.

Z hlediska úspěšnosti jednotlivých způsobů hledání práce lze konstatovat, že nejúspěšnějším kanálem bylo hledání práce pomocí různých způsobů, které však nebyly jmenovitě uvedeny v nabídce a byly tedy označeny za kategorii „jiné". Dalšími velmi úspěšnými způsoby byly hledání práce pomocí školy, internetu nebo také personální agentury, nejméně úspěšná při hledání práce byla naproti tomu pomoc příbuzných, která k pracovnímu místu dopomohla pouze necelé třetině osob, které tuto možnost využily.

6.4 Dílčí závěry

V Moravskoslezském kraji žilo k 31. 12. 2006 celkem 1 249 290 obyvatel, což znamenalo 12,1 % z celkového počtu obyvatel České republiky a Moravskoslezský kraj tak byl nejlidnatějším krajem v republice. Od roku 1994 v kraji dochází k trvalému poklesu počtu obyvatelstva, přestože se úbytek po roce 2001 zmírnil, mezi lety 1993 až 2006 se počet obyvatel v kraji snížil o 34 217 osob, což v relativním vyjádření znamená 2,7 % a jedná se o největší úbytek obyvatel ze všech krajů ČR v tomto období.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že v Moravskoslezském kraji jsou lidé nejčastěji ochotni pracovat pouze v místě svého bydliště, popř. v jeho blízkém okolí. Se vzrůstající vzdáleností od místa bydliště se pak u jednotlivých vzdělanostních skupin míra ochoty pracovat mimo domov snižuje a zvyšuje se opět v případě práce v zahraničí.

Co se týče kvality života a spokojenosti s různými oblastmi života, jsou obyvatelé Moravskoslezského kraje nejvíce spokojeni s dětmi, se vztahy s partnerem a také se vztahy s příbuznými. Nejméně jsou naopak spokojeni se svou životní úrovní. Souhrnně jsou pak lidé nejvíce spokojeni se svou prací, nejméně naopak s jistotou své práce., ze všech vzdělanostních skupin jsou přitom ve všech oblastech nejvíce spokojeni vysokoškolsky vzdělaní lidé.

V současnosti v kraji stále převažují mezi obyvateli staršími 15-ti let osoby se středním vzděláním bez maturity, oproti roku 1991 však došlo k poklesu počtu obyvatel spadajících do této vzdělanostní skupiny a poklesl dokonce i počet osob bez vzdělání a se základním vzděláním. Došlo naopak k nárůstu počtu osob se středním vzděláním s maturitou, vyšším odborným a také vysokoškolským vzděláním.

Z dotazníkového šetření přitom vyplývá, že nejdůležitějším faktorem při výběru oboru je u všech vzdělanostních skupin vlastní zájem člověka, významnou roli hraje také uplatnitelnost daného oboru na trhu práce. Respondenti v dotazníku hodnotili také dovednosti, které během studia získali a jak se tyto znalosti hodí pro poslední zaměstnání. Nejvíce byli spokojeni s teoretickým základem, který poměrně kladně hodnotily všechny vzdělanostní

skupiny, se speciálními znalostmi a také s praxí. Naopak je podle výsledného hodnocení škola poměrně špatně „vybavila“ jazykovými znalostmi a znalostmi práce s PC.

Moravskoslezský kraj patří mezi kraje nejvíce postižené nezaměstnaností. Nejvíce jsou přitom postiženy osoby bez vzdělání a se základním vzděláním a se středním odborným vzděláním bez maturity, mladí lidé do 25 let a ženy staršího věku.

Při hledání pracovního místa respondenti v dotazníkovém šetření nejčastěji udávali pomoc známých, rodiny či přátel a naopak nejméně se podle svých slov obraceli na personální agentury, popř. hledali pracovní místo pomocí inzerátů v novinách. K nejúspěšnějším způsobům hledání práce však patřila pomoc školy, hledání pomocí internetu nebo také personální agentury; nejméně úspěšná při hledání práce byla naproti tomu pomoc příbuzných, která k pracovnímu místu dopomohla pouze necelé třetině osob, které tuto možnost využily.

Shrnutí současného stavu a očekávaný vývoj

Regionální společenství prochází v poslední době velkými změnami. Jedná se např. o proměny sociální struktury, roste význam sociálních sítí, dochází ke stárnutí populace, ke změnám organizace i náplně práce. Tyto změny jsou indikátorem nové formy společnosti, často nazývané znalostní společností nebo postindustriální společností. Uvedené změny se silně dotýkají trhu práce. Jedná se zejména o změny kvalitativní, které se velmi špatně kvantifikují.

Demografické změny především ovlivňuje stárnutí populace. Rovněž agregátní přirozený přírůstek za posledních 10 let je ve všech krajích záporný, i přes mírně pozitivní změny v posledních třech letech budou tyto negativní tendence pokračovat. Hlavním faktorem, který ovlivňuje počet lidí v regionech se stává migrace. Zaměstnavatelé pociťují nedostatek pracovníků v produktivním věku a tento deficit začínají řešit zaměstnáváním cizinců. Přiliv cizinců je patrný v krajích s vyšším růstovým potenciálem a s horší demografickou strukturou (viz příloha B - Analýza cizinců v Plzeňském kraji).

Ukazuje se, že standardní predikce trhu práce pomocí jednoduchých kvantitativních metod se stávají nepřesnými. V této oblasti roste význam kvalitativních metod, které mohou tyto problémy korigovat. Proto se autorský kolektiv rozhodl formulovat níže uvedené rozvojové trendy v pilotních oblastech, jak na základě kvantitativních údajů, tak na základě kvalitativních dat.

Praha a Středočeský kraj – „Dobré místo pro práci“

Hlavní město Praha a Středočeský kraj se v současnosti z demografického hlediska vyznačují nepříznivou věkovou strukturou a velkým přílivem imigrantů. V současnosti se v tomto území projevuje nedostatek pracovních sil a velkým problémem pro zaměstnavatele je sehnat dostatek kvalitních pracovníků. U nekvalifikovaných profesí je tento problém řešen najímáním migrantů a méně náročné pozice jsou často obsazovány cizinci. Problémy na tomto trhu práce jsou tímto řešeny pouze částečně, neboť na trhu práce stále existuje nedostatek kvalitních pracovníků především pro náročnější, kvalifikovanější profese (zejména v centrálních, administrativních orgánech). Hlavní příčinu nedostatku pracovníků v této oblasti představují odchody schopných, kvalitních lidí z veřejné správy do podnikatelského sektoru. Pro část osob z jiných částí republiky se Praha stává určitou přestupní stanicí pro práci v zahraničí.

Na základě dotazníkového šetření, které se týkalo obecné spokojenosti se životem lze konstatovat, že lidé v Praze jsou se svým životem mnohem méně spokojeni, než je tomu v jiných regionech.

Z hlediska dalšího vývoje obou krajů lze očekávat, že v Praze a v jejím okolí bude i nadále pokračovat trend koncentrace aktivit českých i zahraničních firem. I v budoucích letech lze předpokládat pokračování procesu suburbanizace, s čímž bude souviset i následné zvyšování tlaku na dopravní infrastrukturu. Velkým

problémem, projevujícím se zejména v menších obcích Středočeského kraje, je špatná dopravní dostupnost a technická infrastruktura, což vede k jisté diferenciaci, kdy se rozvíjí pouze obce, které mají zajištěnu dobrou dostupnost a to především vzhledem k Praze.

V obcích Středočeského kraje je již nyní možné rozlišovat mezi částmi „starousedlíků“ a „novousedlíků“. Mezi oběma těmito skupinami dochází k napětí a je pravděpodobné, že se tato sociální diferenciace bude i nadále prohlubovat. Ze sociálního hlediska dochází k významnému fenoménu, kdy se obce stávají pouhými „noclehárnami“ a namísto dalšího rozvoje v sociální oblasti se téměř nerozvíjejí. I přes tyto problémy lze v budoucnosti očekávat pokračováni trendu přesunu lidí z Prahy do Středočeského kraje – tzv. procesu desurbanizace.

Kraj Vysočina – „Dobré místo pro život“

Kraj Vysočina se vyznačuje poměrně dobrou demografickou strukturou obyvatel. Velký problém zde představuje, na rozdíl od jiných krajů, především vzdělanostní struktura obyvatel, projevující se zejména nedostatkem vysokoškolsky vzdělaných lidí, což způsobuje, že zaměstnavatelé mají problém sehnat dostatek kvalifikovaných pracovníků.

Zaměstnanost v regionu ovlivňuje především firma Bosch, jež má v kraji velmi silou pozici, kterou potvrzuje i vysoká dojížďka obyvatel z různých částí kraje do této firmy. Odlišná je situace regionu Pelhřimovsko, kde je míra nezaměstnanosti velmi nízká, avšak tato skutečnost je způsobena existencí velkého počtu různě velkých firem, které jsou schopny absorbovat místní pracovní sílu. Vyšší úroveň nezaměstnanosti v kraji se projevuje pouze v okrese Třebíč.

Nabídka pracovních míst je omezená. V kraji má velký vliv primární sektor, zejména zemědělství, na něž navazuje relativně dobře fungující zpracovatelský průmysl v této oblasti (např. Kostelecké uzeniny).

Z hlediska budoucího vývoje kraje je velkou hrozbou především jeho velmi špatná dopravní obslužnost. Přestože jsou vyvíjeny snahy na zlepšení této situace, nízká úroveň zalidnění a velmi rozdrobená sídelní struktura i do budoucna představují určitý problém. V oblasti vzdělání jsou např. ze strany firmy Bosch patrné snahy o založení vysoké školy s technickým zaměřením, která by měla následně zajistit dostatek kvalifikovaných osob pro potřeby trhu práce v kraji.

Z realizovaného dotazníkového šetření vyplynula velká neochota místních obyvatel dojíždět za prací. V rámci šetření bylo zjištěno, že obyvatele kraje Vysočina obecně charakterizuje nízká prostorová flexibilita a v případě stěhování za prací vyžadují nejvyšší finanční kompenzaci.

Přestože jsou v kraji velmi nízké platy (výjimkou je pouze firma Bosch), lidé nejsou moc ochotni z tohoto kraje odejít jinam. Příčinou jsou pravděpodobně jiné priority obyvatel kraje Vysočina, kdy velký význam v regionu hrají sociální sítě. Role těchto sociálních sítí může být na jedné straně pozitivní v případě, že zajišťují větší soudržnost vazeb, na druhou stranu mohou mít i význam negativní, jestliže se projevují klientelismem při získání práce.

Stálou hrozbu představuje především nedostatek kvalifikované pracovní síly. Možným řešením by mohl být např. příchod cizinců do kraje, jelikož jich je v kraji zatím málo. Otázkou však zůstává, jak tyto lidi přilákat. Možný potenciál by mohl být i v okrese Třebíč, který se vyznačuje vysokou mírou nezaměstnanosti.

V otázce dalšího rozvoje kraje hrají významnou roli především vysoké finanční náklady na rozvoj infrastruktury a také jisté nebezpečí odchodu kvalifikovaných pracovníků do Prahy a Brna. Velkým problémem kraje je rovněž nedostatečně rozvinutý sektor výzkumu a vývoje. Další rozvoj je tedy značně podmíněn tím, zda se podaří přilákat do kraje investory s vyšší připadnou hodnotou a moderními technologiemi.

V současnosti se rozvoj soustředí na oblast cestovního ruchu a historických památek (města Telč, Třebíč). Velkým rozvojovým potenciálem je také kvalitní životní prostředí, proto je možné očekávat, že tento kraj se bude dále rozvíjet spíše jako kvalitní rekreační oblast. Určitou šancí je rovněž blízkost Rakouska.

Moravskoslezský kraj – „Šance na úspěch“

Moravskoslezský kraj z demografického hlediska disponuje obrovským potenciálem technicky vzdělaných lidí, určitým problémem však je nevyvážená věková struktura obyvatel, kdy v řadě měst dochází k výraznému stárnutí obyvatel. Velký problém představuje skutečnost, že z regionu odchází vysoký počet kvalifikovaných lidí. V posledních letech došlo ke snížení a následné stabilizaci tohoto trendu. Pozitivním činem v oblasti rozvoje regionu a případné stabilizaci osob je iniciativa ForTech, jejímž cílem je zvýšit zájem o technické obory.

V současnosti dochází k rozvoji regionu, který se projevuje především v Ostravě, která je centrem řady developerských firem. V kraji rovněž působí několik klastrových uskupení (dřevařský, strojírenský klastr aj.). Ostrava byla vždy multikulturním centrem, ve zdejším regionu docházelo ke koncentraci Slováků a Poláků. Ostrava by v budoucnosti mohla působit do jisté míry jako centrum výše zmíněných národností. Velkou šanci pro rozvoj kraje také představuje potenciální vzájemná spolupráce s Polskem a Slovenskem v mnoha oblastech, např. v oblasti automobilového průmyslu. Tak by se mohl zformovat významný region s potenciálem až kolem 7 mil. osob[4]. Rizikem dalšího rozvoje regionu je zdevastované životní prostředí kraje z minulosti.

Z hlediska dalšího rozvoje lze v kraji očekávat další prostorovou diferenciaci projevující se na jedné straně rozvojem města Ostravy a jeho zázemí a na druhé straně existencí území se špatnou dopravní dostupností a nedostatkem pracovních míst (jedná se především o oblast Bruntálska, Osoblažska, Budišovska, Vítkovska a také Rýmařovska).

---

[4] Velikost a význam této oblasti je dán i počtem obyvatel, který byl k 1. 1. 2006 6 631 307 osob. Konkrétně počet obyvatel v jednotlivých regionech: Moravskoslezský kraj 1 250 769 obyvatel; Slezské vojvodství 4 685 775 obyvatel; Žilinský kraj 694 763 obyvatel.

Lze však očekávat, že i v Ostravě může v budoucnu dojít k sociální polarizaci města.

Použitá literatura a zdroje

ALLERBECK, K.R. – HOAG, W. J. *Jugend ohne Zukunft?* München: R. Piper GmbH CO.KG, 1985.

BECKER, G. B. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Second edition. Chicago: University of Chicago Press, 1980; 268 s. ISBN 0-226-04109-3.

BLAŽEK, J - UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje.* Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0384-5.

BROWN P. – GREEN A. – LAUDER H. *High Skills. Globalization, Competitiveness, and Skill Formation.* First published 2001. Oxford University Press. 306 s. ISBN 0-19-924418-9.

BUCHTOVÁ B a kol. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém.* 1. vydání. Praha Grada Publishing, 2002. 240 s. ISBN 80-247-9006-8.

BURTLESS, G. Jobless Pay and High European Unemployment. In: *Barriers to European Growth.* Washington, D.C.: Brookings, 1987.

CARRUTH, A.A. – OSWALD, A.J. On union preferences and labour market models: insiders and outsiders. *The Economic Journal.* 1987/97, s. 431 – 445.

ČERMÁK, V. Vzdělanost. In: *Velký sociologický slovník.* Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

DOERINGER, P. B. – PIORE, M. J. *Internal Labor Markets and Manpower Analysis.* Lexington, Mass: D.C. Heath, 1971.

GAJDOŠ, P. *Človek, spoločnosť, prostredie.* Priestorová sociológia Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2002. 374 s.

GIDDENS, A. *Sociologie.* Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HAMPL, M. – MÜLLER, J. Komplexní organizace systému osídlení. In HAMPL, Martin, et al. *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Praha : Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, 1996. s. 53-89. ISBN 80-902154-2-4.

HAMPL, M. a kol. (1983). *Sociálněgeografická regionalizace ČSR*. Praha: Univerzita Karlova.

HANČLOVÁ, J. – TVRDÝ, L. et al. *Modelování a klasifikace regionálních trhů práce.* [online] Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekonomická fakulta, 2002. 150 s. ISBN 80-248-0220-1. Dostupné z WWW: <http://homel.vsb.cz/~tvr12/>.

HANČLOVÁ. J. a kol. *Modelování a klasifikace lokálních trhů práce.* Ostrava: EkF VŠB-TUO, 2002.

ILLICH I. *Entschulung der Gesellschaft.* Eine Streitschrift, München 1995. C. H. Beck.

IVAN, I. - TVRDÝ, L. Regionalizace Moravskoslezského kraje 2001. In: *Sympozium GIS.* Ostrava 2007, Ostrava: VŠB-TU Ostrava, HGF, Institut geoinformatiky, 2007.

IVAN, I. - TVRDÝ, L. Změny v prostorovém pohybu obyvatelstva Moravskoslezského kraje. IN: *Sborník Území, znalosti a rozvoj* v rámci konference Zvyšování konkurenceschopnosti aneb nové výzvy pro rozvoj regionů, států a mezinárodních trhů. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekf, Katedra regionální a environmentální ekonomiky, 2007. ISBN 978-80-248-1554-1.

LAZEAR, E. *Agency, earnings profiles, productivity and hours restrictions*. American Economic Review. 1981/71. s. 606 – 620.

LEIRMAN, Walter. 1996. *Čtyři kultury ve vzdělávání.* Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-168-4.

LINDBECK, A. – SNOWER, D. *The Insider – Outsider Theory of Employment and Unemployment.* Cambridge: MIT Press, 1988.

LOVERIDGE, R., MOK, A. L. *Theories of Labour Market Segmentation. A Critique.* The Hague, Boston, London: Martin's Nijhoff Social Sciences Division, 1979.

MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha, Sociologické nakladatelství, 2002. 172 s. ISBN: 80-86429-08-3.

MATĚJŮ, P. – MUSIL, J. Společnost – prostor – jedinec. *Sociologický časopis.* XVII. Praha, 1981. s. 347 – 365.

MÜNICH, D., ŠVEJNAR, J. *Definice pojmů, vymezení základních vztahů*, Autorská studie CERGE-EI a WDI, č. 16.

PALÁN Z. *Lidské zdroje*. Výkladový slovník. 1. vydání. Praha Academia, 2002. 280 s. ISBN 80-200-0950-7.

PETRUSEK, M. Prostor sociální. In: *Velký sociologický slovník.* Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

PROKOP J. *Škola a společnost v kritických teoriích druhé poloviny 20. století*. 1. vydání. Praha Karolinum, 2005. 289 s. ISBN 80-246-1008-6.

RIEVAJOVÁ E. a kol. *Teória a politika zamestnanosti.* Bratislava: EKONÓM, 2006.

SIROVÁTKA.T. (1997) Segmentační tendence a procesy na trhu práce v České republice. *Politická ekonomie*. č. 6. s.804-816.

SUMMERS, L.H. *Relative Wages, Efficiency Wages and Keynesian Unemployment.* American Economic Review: Papers and Proceedings, 78, 1988. s. 383 – 388.

ŠIMEK, M. *Ekonomie trhu práce A.* Ostrava: EkF VŠB-TUO, 2007.

ŠIMEK, M. *Metodologické aspekty analýzy trhu práce.* Ostrava: EkF VŠB-TUO, 1999.

TVRDÝ, L.; HANČLOVÁ, J. Classification of the Regions. In: *Studies and Analyses of the Macro- and Microeconomic System Structure and Behavior Using the Economic – Mathematical Methods*. Ostrava: VŠB - TU Ostrava, Faculty of Economics, 2004. s. 163-214. ISBN 80-248-0666-5.

Zákon č. 2/1991Sb. o kolektivním vyjednávání v platném znění.
Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti v platném znění.

Použité webové stránky

Českomoravská konfederace odborových svazů [online]. c2007. Dostupný z WWW: <http://www.cmkos.cz/>.

Obyvatelstvo, volby [online]. c2007. Dostupný z WWW: <http://czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/s/2007-4>.

Trh práce v ČR 1993 - 2006 [online]. c2007. Dostupný z WWW: <http://czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/3103-07>.

Výsledky ad hoc modulu 2003 o celoživotním vzdělávání za rok 2003 [online]. c2007. Dostupný z WWW: <http://czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/3119-04>.

Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2050 [online]. c2007. Dostupný z WWW: <http://czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4021-03>.

Hospodářská komora ČR [online]. c2006. Dostupný z WWW: <http://www.komora.cz/>.

Ministerstvo mládeže, školství a tělovýchovy [online]. c2006. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/>.

Ministerstvo pro místní rozvoj [online]. Dostupný z WWW: <http://www.mmr.cz/>.

Seznam příloh

Příloha A - Socioekonomická regionalizace Moravskoslezského kraje k roku 2001
Příloha B - Analýza cizinců na trhu práce v Plzeňském kraji
Příloha C - Tabulková část

Příloha A -Socioekonomická regionalizace Moravskoslezského kraje k roku 2001

Regionalizace Moravskoslezského kraje byla vytvořena na základě prostorových vazeb ve třech prostorových úrovních, kdy jedinou administrativní hranicí tak zůstala hranice kraje, přičemž tato práce byla inspirována metodikou Martina Hampla, který z dat Sčítání domů, lidu a bytů z roku 1991 vytvořil socioekonomickou regionalizaci České republiky.

K vytvoření vlastní regionalizace Moravskoslezského kraje se přistoupilo především z důvodu nedokonalého stavu současných administrativních hranic. Hranice vytvořené regionalizací vystihují lépe hranice mezi jednotlivými regiony a mezi obcemi v nich, než uměle vytvořené hranice administrativních celků (POÚ, ORP, okresů), které mohou přirozené prostorové vazby narušit.

V odborné literatuře, která se zabývá tematikou socioekonomické regionalizace, byl vybrán postup, který aplikoval Martin Hampl při regionalizaci České republiky s využitím dat ze SLDB 1991 (Hampl, M. – Müller, J., 1996). Základem této organizace je hierarchické uspořádání středisek osídlení, které je založeno na významovém hodnocení měst pomocí dvou základních způsobů vyhodnocení jejich funkcí.

Prvním krokem při regionalizaci je výpočet tzv. **koeficientu funkční velikosti obce** (dále KFV) dle Rovnice A 1, který vyjadřuje koncentraci primárních střediskových funkcí, mezi které patří funkce obytná, pracovní a obslužná. KFV je agregátním vyjádřením koncentrace těchto funkcí a je vypočten jako průměr podílů příslušného města (regionu) na celé ČR podle výše zmiňovaných funkcí obce. Na základě výsledné hodnoty KFV a jeho následné úpravy lze definovat jednotlivá centra v kraji pro každou ze tří prostorových úrovní.

Jako druhý krok je hodnocena role obce v daném regionu. „Ta v podstatě vyjadřuje relativizaci vlastní funkční velikosti měst jejich polohou. Vyjadřuje ovšem i sounáležitost měst (středisek) a jejich zázemí, a to podle hlavních vztahů (regionálních procesů)“.

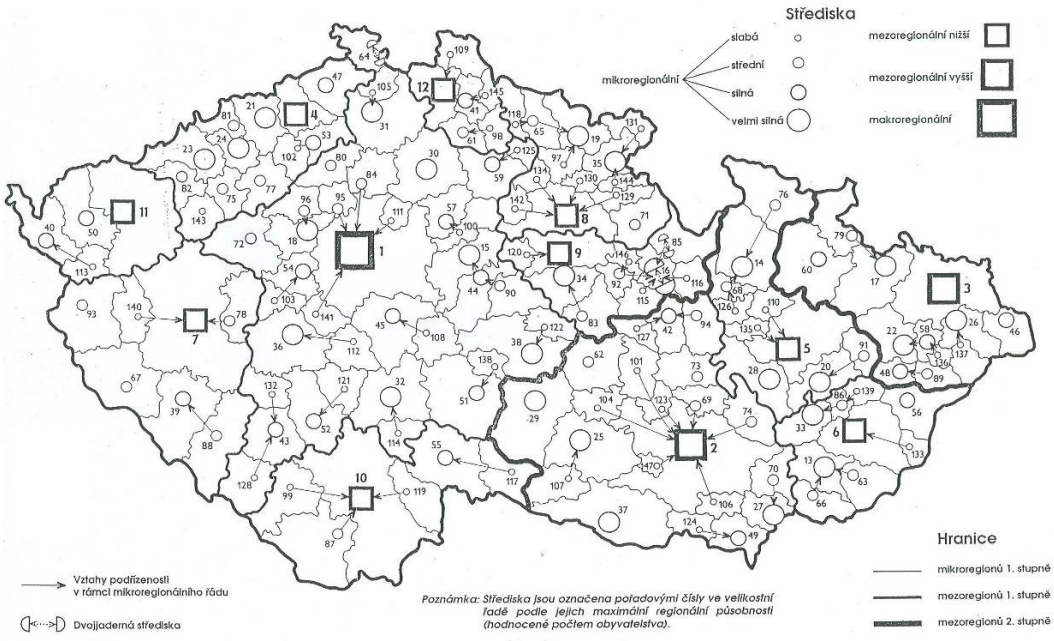

Obrázek A 1 – Hamplova sociálněgeografická regionalizace 1991

Vlastní postup regionalizace

Jelikož regionalizujeme pouze Moravskoslezský kraj, je jeho území ohraničeno pouze hranicí kraje. To je sice do jisté míry nevýhoda, protože někdy administrativní hranice úplně neodpovídají hranicím vzniklých mikroregionů, a již z výsledků Hamplovy regionalizace (Obrázek A 1) vyplývá, že některé obce mimo MSK spadají do mikroregionů v tomto kraji a naopak obce v MSK mohou být podle výsledků regionalizace připojeny do mikroregionů mimo MSK. Naše regionalizace postihuje z uvedených dvou možností však právě pouze obce z MSK spadající mimo MSK, jelikož pro začlenění okolních obcí z jiných krajů nebyla k dispozici data o vyjížďce a dojížďce. Opačné případy studovány nebyly, jelikož regionalizace byla omezena administrativní hranicí MSK a navíc tato regionalizace má sloužit v první řadě pro analýzu migrace v MSK, tudíž obce mimo kraj by do této analýzy ani neměly být začleněny.

Celá regionalizace MSK vychází z dat ze SLDB 2001, přičemž jsou využita data o vyjížďce a dojížďce do zaměstnání, resp. do škol, počty obyvatel a počty ekonomicky aktivních obyvatel dle odvětví. Při regionalizaci byla uvažována administrativní hranice kraje platná k 1. 1. 2005. Důvodem pro tuto volbu bylo následné využití regionalizace jako podkladu pro analýzy migračního vývoje, který je analyzován pro obce, které aktuálně spadají do MSK. Z tohoto důvodu nejsou součástí regionalizovaného území např. obce Huzová, Norberčany a Moravský

Beroun, i když v roce 2001, ke kterému jsou data ze SLDB 2001 platná, byly tyto obce jeho součástí.

V prvním kroku regionalizace bylo třeba stanovit jednotlivá střediska v mikroregionech, která se dají určit pomocí KFV. Jak již bylo zmíněno výše, KFV je vypočten jako průměr podílů třech základních funkcí obce na celé ČR (Rovnice A 1).

$$KFV = \frac{\left(\frac{POP}{POP_CR} \cdot 10000 + \frac{OPM}{OPM_CR} \cdot 10000 + \frac{OPM_SL}{OPM_SL_CR} \cdot 10000\right)}{3}$$

Rovnice A 1 – Výpočet KFV

Pozn.: POP = obytná funkce vyjádřená počtem obyvatel,
OPM = obsazená pracovní místa – pracovní funkce vyjádřená počtem pracovních příležitostí v sídle, tzn. zaměstnaní mínus vyjížďka plus dojížďka,
OPM_SL = obsazená pracovní místa ve službách – službová (obslužná) funkce vyjádřená počtem pracovních příležitostí ve službách mínus vyjížďka plus dojížďka (vše je bez sektoru lesnictví, zemědělství, průmyslu, stavebnictví, dopravy a spojů).
Veličiny končící _CR jsou hodnoty pro celou Českou republiku.
Zdroj: Hampl, M. – Müller, J., 1996.

Tabulka A 1 – Nejvyšší výsledky KFV v MSK

Název obce	KFV	Populace	Obsazená pracovní místa	Obsazená pracovní místa ve službách
Ostrava	**341,264**	316744	164923	53324
Opava	**74,767**	61382	37265	12473
Havířov	**65,611**	85855	20444	10141
Karviná	**62,535**	65141	27524	9586
Frýdek-Místek	**62,075**	61400	25114	10648
Třinec	**41,676**	38953	22894	5637
Nový Jičín	**32,339**	26970	16251	5295
Orlová	**27,809**	34856	9992	4112
Krnov	**25,555**	25764	11604	3930
Český Těšín	**24,636**	26429	8977	4235
Bohumín	**22,135**	23284	11454	2841
Kopřivnice	**20,752**	23747	10481	2470
Bruntál	**20,257**	17627	8797	3633
Frenštát pod Radhoštěm	**12,109**	11361	6828	1578
Hlučín	**11,575**	14346	3858	1826
Frýdlant nad Ostravicí	**8,910**	9791	3818	1325
Rýmařov	**8,493**	9167	3753	1252
Studénka	**7,734**	10505	3387	844
Příbor	**7,188**	8754	2810	1030
Bílovec	**6,965**	7494	2713	1141
Odry	**6,693**	7444	3153	896
Vítkov	**6,604**	6337	2775	1129
Jablunkov	**6,301**	5934	2491	1141
Vrbno pod Pradědem	**5,384**	6244	2713	631
Petřvald	**5,255**	6811	1958	724
Stonava	*5,146*	*1809*	*5940*	*175*

Pozn.: Šedě jsou vyznačena centra která nesplňují základní funkci střediska.

Po výpočtu KFV pro všechny obce v kraji je nutné určit hranice hodnot v jednotlivých kategoriích. Hampl uvádí kritické hodnoty koeficientu 5,0 – 20,0 – 100,0 s tím, že jejich reprezentativnost se v závislosti na snižování velikosti středisek snižuje.

Z výsledků předcházející tabulky (Tabulka A 1) lze určit jednotlivá střediska v MSK, přičemž za kritickou hranici byla určena již výše zmíněná hodnota KFV = 5,0. Přes tuto hranici se dostalo celkem 26 obcí, což však není finální číslo, jelikož výsledky bylo ještě nutné dále upravit.

Je patrné, že některé obce, které přesáhly hraniční hodnotu, nesplňují funkci střediska ve všech třech funkcích (obytná, pracovní, obslužná), což je zřejmé zejména u obcí v okolí Ostravy jako je Petřvald, Havířov, Orlová, popř. Hlučín. Tyto obce splňují především funkci obytnou, jelikož hlavně Havířov, ale i

ostatní obce, sloužily v dřívější době jako bydliště pro osoby zaměstnané v Ostravě (horníci nebo pracovníci bývalé NHKG). Dnes, po útlumu těžkého průmyslu a hornictví, tato města postupně začínají splňovat i další dvě funkce, zatím však i nadále zůstávají ve stínu Ostravy.

Některé z obcí splňují pouze pracovní funkci. V obci se nachází jeden velký zaměstnavatel, který stahuje zaměstnance z okolí a vytváří tak pracovní centrum. Mezi tyto patří Kopřivnice (Akciová společnost TATRA), Bohumín (ŽDB GROUP a.s., ČD a.s.), zčásti také Třinec (těžký průmysl) a Stonava, která byla ze seznamu přímo vyloučena, jelikož tak velké hodnoty KVF dosáhla jen díky velkému počtu OPM (důl, který se zde nachází) a tudíž velké dojížďky (míra dojížďky je přes 800 %). Po vyškrtnutí obce Stonava tak zůstalo celkem 25 regionálních středisek.

V další fázi bylo třeba nalézt vazby mezi těmito středisky a okolními obcemi a postupně tak vymezit větší územní celky – mikroregiony. Opět se vycházelo z metodiky regionalizace z roku 1991 a využilo se dat o dojížďce do zaměstnání a do škol. Pro každou obec se stanovilo centrum, kam se nejvíce dojíždí do zaměstnání a pokud byl tento počet migrantů reprezentující, tzn. byl velký rozdíl mezi prvním a druhým centrem dojížďky, byla obec přiřazena do spádové oblasti daného centra. Pokud byl rozdíl mezi prvními obcemi nedostatečný, přičemž jako dostatečný byl brán rozdíl 10 migrantů, byla brána jako určující kritérium dojížďka do škol.

Ve většině případů byla za centrum považována některá ze 25 obcí výše uvedených. Pokud některá obec nespadala podle hodnot dojížďky do některé z výše uvedených 25, tak byla přiřazena do mikroregionu, kam spadá obec, do které dojíždí nejvíce obyvatel z právě regionalizované obce.

Schéma A 1 – Vazby mezi obcemi

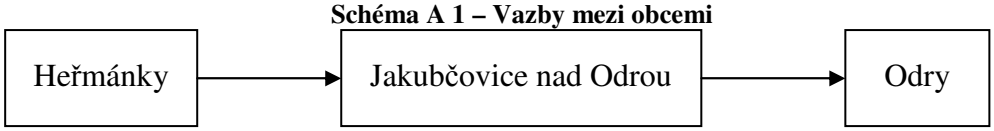

Jako příklad může být uvedena obec Heřmánky v okresu Nový Jičín (Schéma A 1). Odtud vyjíždí nejvíce obyvatel do zaměstnání do obce Jakubčovice nad Odrou (patrně do kamenolomu, který se zde nachází), přitom tato obec není mezi 25 středisky. Z Jakubčovic dojíždí obyvatelé do Oder, přičemž tato obec již mezi centry je a tudíž Heřmánky spadají do mikroregionu, který má centrum v Odrách.

Kromě výše zmíněného problému nastal ještě další, a to u obcí, ze kterých se nikam nevyjíždí v takovém počtu, aby tato skutečnost byla uvedena ve výsledcích SLDB 2001, v nichž jsou zaznamenány pouze proudy vyjížďky, resp. dojížďky, které obsahují minimálně 10 osob. Tento problém se týká pouze 6-ti menších obcí, z toho 4 na Osoblažsku a 2 na Novojičínsku. Těchto 6 obcí bylo přiřazeno do regionů podle jejich geografické polohy.

U některých obcí je patrné, že spadají do mikroregionů mimo MSK – obce Frenštát pod Radhoštěm, Bílčice, Dětřichov nad Bystřicí, Dvorce a Křišťanovice. U Frenštátu p.R. je patrné, že spadá do mikroregionu Rožnov pod Radhoštěm, který leží v okrese Vsetín ve Zlínském kraji. Toto je patrné už v Hamplově regionalizaci (Obrázek A 1), u něhož ale mikroregion Rožnov pod Radhoštěm spadá do mezoregionu Ostravsko. Zbylé 4 obce spadají do mikroregionu Moravský Beroun, který je od 1. 1. 2005 součástí Olomouckého kraje. Nakonec však byly i tyto obce přiřazeny do mikroregionů v MSK podle své geografické polohy.

V této fázi tedy existuje rozdělení kraje do 25 regionů, které ovšem stále ještě nejsou finální verzí. Jak je uvedeno výše, některá střediska nesplňují všechny tři základní funkce, a tak ani mikroregiony kolem nich neodpovídají sociálněgeografické regionalizaci. Z tohoto důvodu bylo třeba mikroregiony agregovat do větších celků tak, aby jejich střediska skutečně plnila všechny tři funkce. Opět tak byly vypočítány KFV pro jednotlivé regiony a tyto byly následně seřazeny podle velikosti. Byly vybrány mikroregiony, které nesplňují kritéria a poté v závislosti na vyjížďce z obcí těchto regionů byly obce přiřazeny do mikroregionů s plnohodnotným střediskem. Problémová oblast byla v okolí Bílovce a Studénky. Bylo složité rozhodnout, zda ponechat na nejnižší prostorové úrovni regionalizace tyto dva mikroregiony jako samostatné nebo je připojit k Ostravsku. Nakonec, po konzultaci s RNDr. Jiřím Kovářem, byly připojeny k mikroregionu Ostravsko. V historii spadaly k Opavsku, po roce 1960 do Novojičínska, v současnosti ale podle dat o vyjížďce patří jednoznačně do mikroregionu Ostravska. Tímto jsme získali regionální rozdělení MSK na nejnižší prostorové úrovni do 16 mikroregionů se svými středisky.

I tato střediska je však nutné rozdělit podle jejich důležitosti. Hlavní roli hraje v MSK Ostrava jako středisko „vyššího řádu“, kterou lze v podmínkách ČR nazvat jako centrum velkoměstského typu. Druhou hierarchickou úroveň reprezentuje skupina silnějších a velmi silných mikroregionálních center, u kterých se pohybuje hodnota KFV mezi 20,0 – 99,9. Nejnižší kategorii pak tvoří skupina středních a vedlejších středisek na mikroregionální úrovni, u kterých se pohybuje KFV mezi 10,0 – 19,9, resp. 0,0 – 9,9.

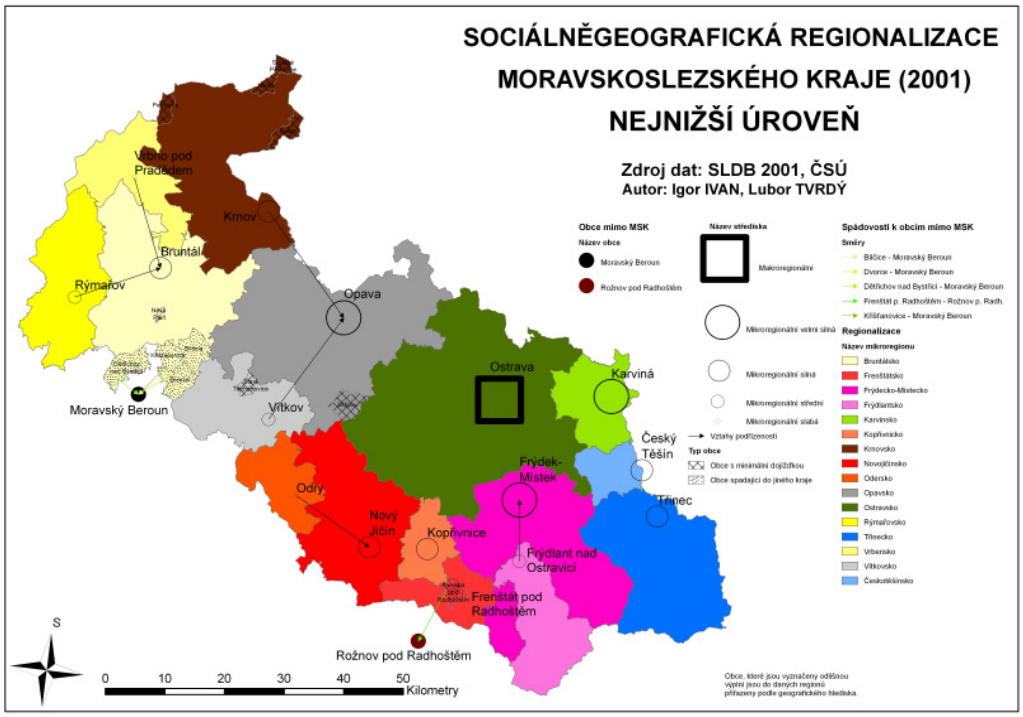

Obrázek A 2 – Sociálněgeografická regionalizace MSK - nejnižší úroveň

Dalším krokem bylo vytvoření regionalizace MSK na střední úrovni. Zde bylo vybráno 7 regionálních center v závislosti na výsledku regionalizace na nejnižší úrovni. Mezi tato centra patří Ostrava, Bruntál, Krnov, Nový Jičín, Frýdek-Místek, Opava a Třinec. K těmto sídlům byly potom přiřazeny další obce a to opět podle výše zmíněné metodiky (vyjížďka a dojížďka zaměstnanců).

Z výsledku (Obrázek A 3) je na první pohled patrné neexistující centrum v Karviné a existence velkého mikroregionu se sídlem v Ostravě. Tento krok byl převzat z Hamplovy metodiky, který také nepočítal s Ostravou jako obcí, ale jako s aglomerací Ostravy + okres Karviná (bez obce Český Těšín) + Šenov + Vratimov. Toto může být převzato, jelikož obce v tomto regionu již stavebně a funkčně splynuly a chybí pouze administrativní splynutí.

Také zde byla centra rozdělena podle jejich důležitosti. V regionalizaci na této úrovni existuje vazba mezi dvěma středisky a to mezi Krnovem a Opavou, kde Krnov je závislý podle dat o vyjížďce na Opavě.

Výsledkem regionalizace na nejvyšší prostorové úrovni v rámci Moravskoslezského kraje je tedy jedno mezororegionální středisko Ostrava. V druhé úrovni je kraj rozdělen do 7 mikroregionů se středisky v Bruntále, Frýdku-Místku, Krnově, Novém Jičíně, Opavě, Ostravě a Třinci. Třetí nejnižší úroveň se skládá z 16 mikroregionálních center a jejich spádových oblastí.

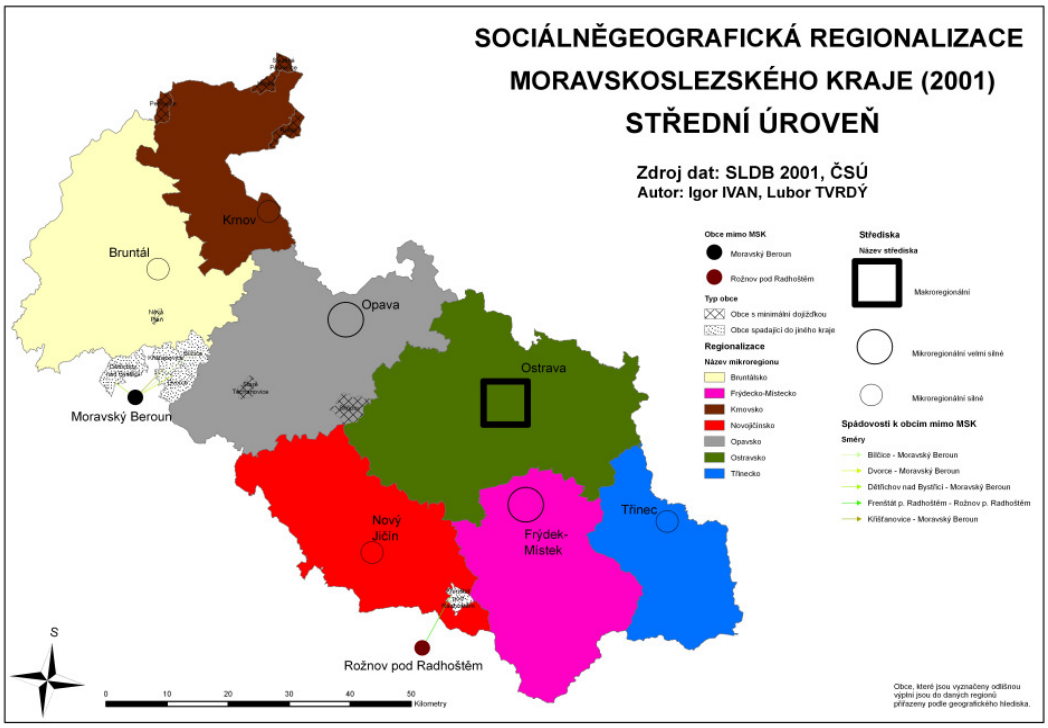

Obrázek A 3 – Sociálněgeografická regionalizace MSK - střední úroveň

Porovnání regionalizace (2001) a administrativního členění

Střední úroveň a hranice okresů a ORP

Okres Bruntál je rozdělen do dvou mikroregionů – Bruntálsko a Krnovsko. Krnovsko je však závislé na Opavě. Hranice mezi mikroregiony Bruntálsko a Krnovsko a mikroregionem Opavsko jsou totožné s hranicí okresů Opava a Bruntál. Existují zde dva rozdíly – první v obci Svobodné Heřmanice, která administrativně spadá do okresu Bruntál, ale podle výsledku regionalizace spadá do mikroregionu Opavsko, a dále u obce Sosnová, která od 1. 1. 2007 spadá do okresu Opava, ale podle regionalizace patří do mikroregionu Bruntálsko, jelikož z této obce převážná většina obyvatel dojíždí do Horního Benešova a ten spadá do mikroregionu Bruntálsko. Pokud by se při regionalizaci pracovalo i s okolními okresy mimo MSK, byly by obce, které jsou v mapě (Obrázek A 3) vyznačeny tečkovanou texturou, přiřazeny ke kraji Olomouc, k mikroregionu Moravský Beroun. Jedná se o obce Bílčice, Dětřichov nad Bystřicí, Dvorce a Křišťanovice.

Pokud se začne porovnávat regionalizace s hranicemi ORP, tak se na území Bruntálska rozkládají dva ORP – Rýmařov a Bruntál. Mikroregion Bruntálsko je ale navíc zvětšen o obec Heřmanovice (ORP Krnov) a Sosnová (ORP Opava) a zmenšen o obec Svobodné Heřmanice. Krnovsko odpovídá ORP Krnov, až na již zmíněnou obec Heřmanovice.

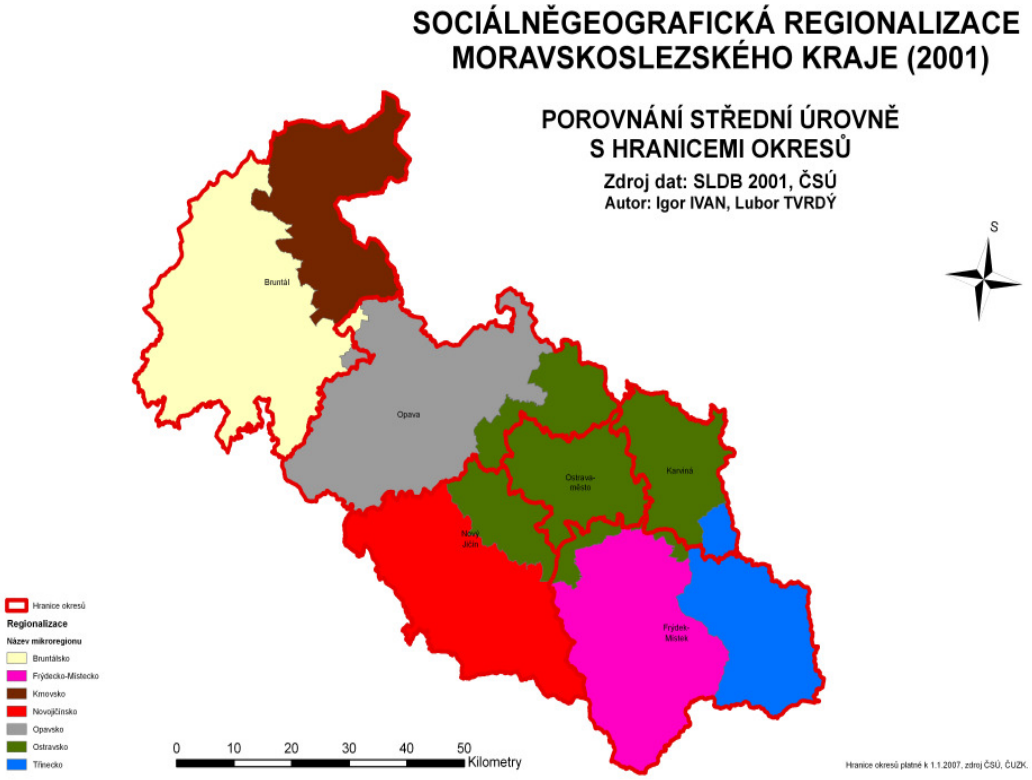

Obrázek A 4 – Porovnání regionalizace s hranicemi okresů

Velkou odlišnost, kterou lze v regionalizaci oproti administrativním hranicím okresů a do jisté míry i ORP nalézt, je velikost mikroregionu se střediskem v Ostravě, který byl nazván Ostravská aglomerace. Tento rozdíl ve výsledcích poukazuje na problém z historie. Hranice okresů byly stanoveny zákonem č. 36/1960 Sb., o územním členění státu. Při plánování hranic nevycházelo území dvou okresů - Ostrava-město a Karviná. Existovaly dvě možné varianty, jak se s touto situací vyrovnat. První z nich bylo vytvořit okres Ostrava-město, který se bude skládat jen ze samotného města a potom velký okres Ostrava-venkov, který bude obsahovat okolní vesnice a města. Tento plán však narazil na neochotu především z vedení větších měst v regionu, především u Karviné, a tak byly nakonec vytvořeny okresy Ostrava-město a Karviná. Zbývající obce v okolí Ostravy byly přiřazeny do okolních okresů, což vyvolalo řadu problémů, mezi nimiž lze jmenovat například zrušení regionální dopravy mezi Ostravou a okolními obcemi (tramvaj mezi Ostravou a Hlučínem a Klimkovicemi), dovoz zemědělských výrobků z okolních okresů do okresu Ostrava-město, atd.

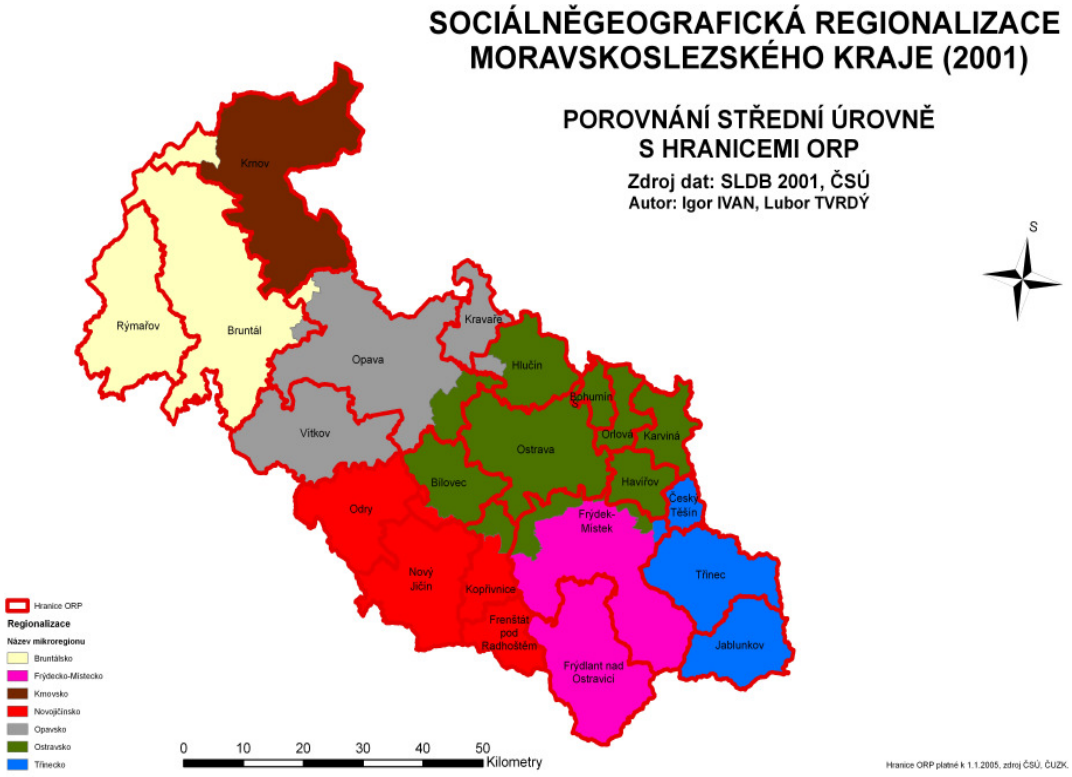

Obrázek A 5 – Porovnání regionalizace s hranicemi okresů a ORP

Výsledek regionalizace podporuje první variantu. Velký mikroregion s centrem v Ostravě, do kterého spadá celý okres Ostrava-město, většina okresu Karviná (kromě Českého Těšína a Chotěbuzi) a potom části okresů Frýdek-Místek, Nový Jičín a Opava. Přesněji lze stanovit hranice Ostravské aglomerace pomocí hranic ORP. Mikroregion se tedy skládá z ORP Ostrava, Hlučín (mimo Dolní Benešov), Bohumín, Orlová, Karviná, Havířov, Bílovec (mimo Kujavy a Pustějov) a malé části ORP Frýdek-Místek, Kopřivnice a Opava.

První varianta byla nepřímo a zčásti napravena vyhláškou č. 513/2006 Sb., která platí od 1. 1. 2007, a kterou se mění vyhláška č. 564/2002 Sb. o stanovení území okresů České republiky a území obvodů hlavního města Prahy. Na základě této vyhlášky se zvyšuje rozloha okresu Ostrava-město, jsou k němu přiřazeny obce z okolí a z části se tak řeší problém zmíněný výše.

Okres Frýdek-Místek je také rozdělen na dva mikroregiony, kterými jsou region Třinecko (POÚ Český Těšín, Třinec a Jablunkov) a Frýdecko-Místecko (většina POÚ Frýdek-Místek a POÚ Frýdlant nad Ostravicí). Toto rozdělení je mnohem realističtější. V roce 1960 byl vytvořen velký okres Frýdek-Místek hlavně z důvodu velké koncentrace obyvatel polské národnosti v okolí Třinecka a Českotěšínska. Vytvořením velkého okresu zabránila komunistická vláda "ovládnutí" tohoto území Poláky a promísila obyvatelstvo lidmi z Frýdecko-

Místecka. Také hranice ORP krásně kopírují hranice Třineckého a Frýdecko-Místeckého mikroregionu. Hranice mezi okresem Frýdek-Místek a Nový Jičín odpovídají hranici mezi mikroregionem Frýdecko-Místecko a Novojičínsko. O rozdílu v hranici s okresem Ostrava-město již byla řeč. Zajímavé je také přiřazení Českotěšínska (Český Těšín a Chotěbuz) do mikroregionu Třinecko, oproti jeho administrativnímu přiřazení do okresu Karviná.

U okresu Nový Jičín nedošlo k žádným větším změnám, kromě již zmíněného posunutí hranice s okresem Ostrava-město a tedy zmenšení území ze severovýchodní strany. Novojičínský mikroregion se skládá z hlediska ORP z ORP Odry, Nový Jičín, Frenštát pod Radhoštěm a většiny ORP Kopřivnice.

Nejnižší úroveň a hranice ORP a POÚ

Tato pasáž se bude zabývat rozdělením POÚ mezi jednotlivé mikroregiony. Stejně jako u regionalizace na střední prostorové úrovni, také zde vychází relativně přesně hranice mezi mikroregiony a POÚ v západní a východní části MSK. Střed kraje je opět pod velkým vlivem Ostravy jako centra kraje, i když v menším měřítku než u vyšší úrovně.

Krnovsko vychází na území tří pověřených obecních úřadů – POÚ Osoblaha, Krnov a Město Albrechtice, ale bez obce Heřmanovice. Vrbensko odpovídá zcela POÚ Vrbno pod Pradědem a navíc obsahuje obec Heřmanovice, která administrativně spadá do POÚ Město Albrechtice. Území mikroregionu Rýmařovsko je zmenšeno oproti POÚ Rýmařov o 3 obce (Břidličná, Rýžoviště a Velká Štáhle). Bruntálsko se skládá právě z oněch tří obcí spadajících administrativně do POÚ Rýmařov, dále z POÚ Bruntál a Horní Benešov. Hranice na severu mikroregionu přesně souhlasí s administrativním členěním POÚ.

Opavsko obsahuje většinu POÚ Opava (část zabírá Ostravsko), Kravaře, část POÚ Vítkov (obce Moravice, Melč a Březová) a obec Dolní Benešov. Vítkovsko oproti POÚ Vítkov je zmenšen o ony 3 obce, které spadají do mikroregionu Opavsko. Odersko odpovídá z většiny POÚ Odry, jen je zmenšen o obec Mankovice.

Novojičínsko zahrnuje POÚ Nový Jičín bez obce Mořkov a celý POÚ Fulnek a obec Kujavy z POÚ Bílovec, obec Pustějov z POÚ Studénka a obec Makovice z POÚ Odry. Do mikroregionu Kopřivnicko je řazen POÚ Kopřivnice, polovina POÚ Příbor (obce Skotnice a Příbor) a obec Lichnov z POÚ Frenštát pod Radhoštěm. Frenštátsko obsahuje POÚ Frenštát pod Radhoštěm bez obce Lichnov a navíc s obcemi Mořkov a Kunčice pod Ondřejníkem.

Velký mikroregion Ostravsko je složen z území pověřených obecních úřadů Ostrava, Hlučín (bez Dolního Benešova), Bohumín, Vratimov, části POÚ Orlová (Dolní Lutyně a Petřvald), poloviny POÚ Havířov (Havířov a Horní Bludovice), poloviny POÚ Příbor (Kateřinice, Trnávka, Mošnov a Petřvald), části POÚ Bílovec (Jistebník, Bravantice, Bítov a Tísek), části POÚ Opava (Těškovice, Kyjovice, Pustá Polom, Budišovice, Hrabyně a Háj ve Slezsku) a severní části POÚ Frýdek-Místek (Žermanice, Soběšovice, Dolní Domaslavice, Kaňovice, Řepiště, Paskov, Krmelín, Brušperk a Fryčovice). Do Karvinska je zařazen POÚ Karviná, polovina Orlové (Orlová a Doubrava) a polovina Havířova (Horní Suchá a Albrechtice).

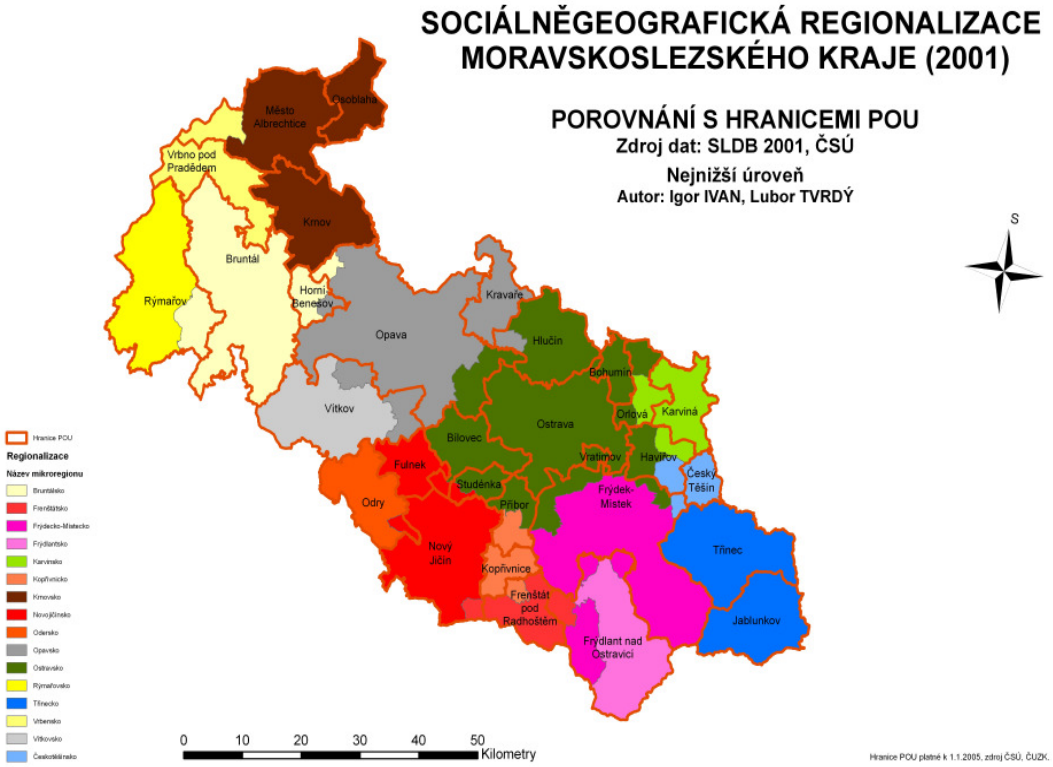

Obrázek A 6 – Porovnání regionalizace s hranicemi POÚ

Frýdecko-Místecko se skládá z velké části POÚ Frýdek-Místek (bez severní části, která spadá do Ostravska) a navíc z POÚ Frýdlant nad Ostravicí zahrnuje obce Čeladná, Metylovice a Janovice. Frýdlantsko odpovídá POÚ Frýdlant nad Ostravicí, ale bez obcí Čeladná, Metylovice, Janovice a Kunčice pod Ondřejníkem.

Českotěšínsko zahrnuje POÚ Český Těšín, obec Těrlicko (z POÚ Havířov) a obec Třanovice (z POÚ Frýdek-Místek). Posledním v seznamu mikroregionů je Třinecko, kterému přesně odpovídá území POÚ Třinec a Jablunkov.

Příloha B - Analýza cizinců na trhu práce v Plzeňském kraji

Nejprve se zaměříme na vývoj celkového počtu cizinců v kraji a jeho okresech a na vymezení typu jejich pobytu. Následuje analýza z hlediska státního občanství cizinců a rozbor jejich věkové struktury. V poslední části se věnujeme analýze vývoje a současného stavu ekonomických aktivit cizinců v postavení zaměstnanců, popř. evidovaných úřadem práce, a částečně také cizinců podnikajících na základě živnostenského oprávnění.

Celkový počet cizinců a typ pobytu

První část je zaměřena na popis vývoje celkového počtu cizinců v Plzeňském kraji v období let 2000-2006[5]. Ve sledovaném období počet cizinců každoročně narůstal, s výjimkou roku 2004, kdy byl zaznamenán mírný pokles. **K 31.12.2000** činil, dle údajů ČSÚ, celkový **počet cizinců v kraji 8 913 osob**, ke stejnému datu **v roce 2006** byl tento počet již **o 73,14 % vyšší**, tedy **15 432 cizinců**[6], tzn., že podíl cizinců v kraji na celkovém počtu cizinců v ČR byl 4,8 %. Na obyvatelstvu kraje se cizinci podílejí 2,8 % (2006). Přibližně 43 % cizinců tvoří v současnosti ženy.

Jak je patrné z grafu (Graf B 1), absolutně **největší počet cizinců** je evidován **v okrese Plzeň-město** a dále v **okrese Tachov**. Naopak **nejmenší zastoupení** vykazuje **okres Rokycany**. K poklesu celkového počtu cizinců v roce 2004 došlo pouze v okresech Plzeň-jih, Plzeň-sever a okrese Tachov, kde byl úbytek nejzřetelnější a měl největší vliv na celkové snížení počtu cizinců v kraji v tomto roce. Pokud bychom v současnosti srovnali jednotlivé okresy podle odpovídajícího zastoupení, je zřejmé následující pořadí - okres Plzeň-město, Tachov, Klatovy, Domažlice, Plzeň-jih, Plzeň-sever a Rokycany.

[5] V roce 2000 vstoupil v platnost nový zákon o pobytu cizinců, který podstatně zpřísnil vstupní a pobytový režim většiny cizinců v ČR. Došlo tak k výraznému poklesu počtu povolení k pobytu cizinců v celé ČR (v roce 2001 byla některá ustanovení zákona zmírněna novelou, což mělo za následek opětovný nárůst počtu usazených cizinců).

[6] Dle metodiky ČSÚ řadíme do celkového počtu cizince, kteří v kraji pobývají na základě trvalého pobytu, dlouhodobého pobytu, vč. přechodného pobytu občanů EU, nebo na základě víza nad 90 dní. Ve výkazech Služby cizinecké a pohraniční policie, však nalezneme pouze členění na trvalý a dlouhodobý pobyt, v němž jsou začleněna i víza nad 90 dní a přechodný pobyt občanů EU. Z grafických důvodů bude nadále dlouhodobý pobyt chápan včetně víz nad 90 dní a přechodného pobytu občanů EU.

Graf B 1 – Vývoj počtu cizinců v okresech PLK

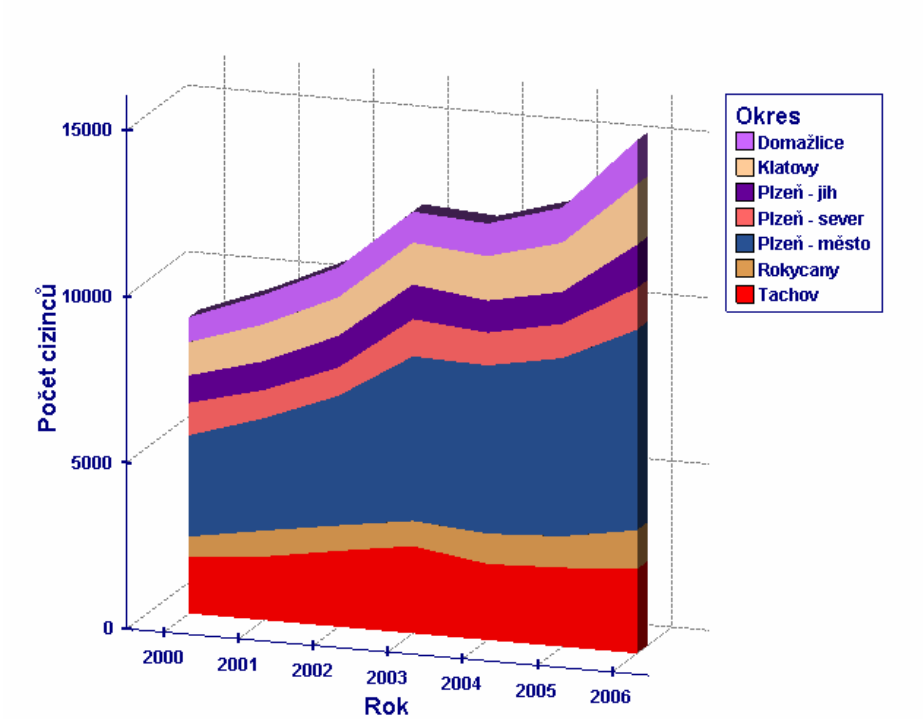

Zdroj dat – ČSÚ, 2007.

Pro konkrétnější doplnění vývoje cizinců v Plzeňském kraji a jeho okresech slouží Tabulka B 1, která poukazuje na absolutní a relativní změny v jejich počtech v porovnání let 2000 a 2006. Za povšimnutí stojí zejména situace v okrese Plzeň-město, kde se nárůst projevil skutečně nejcitelněji. Relativní změna v okrese Rokycany je sice druhá největší, nicméně, jak již bylo řečeno, zastoupení cizinců je zde nejnižší. Ke stejnému absolutnímu přírůstku došlo u cizích státních příslušníků v okresech Klatovy a Tachov, ovšem z pohledu percentuální změny je mezi těmito okresy značný rozdíl, který je dán odlišným stavem na počátku sledovaného období, kdy počet cizinců v Klatovech rostl relativně rychleji než v okrese Tachov. Nejnižší rozdíl v tomto srovnání můžeme zaznamenat v okrese Plzeň-sever, který byl cizinci v průběhu těchto šesti let vyhledáván nejméně.

Tabulka B 1 – Počet cizinců v okresech PLK mezi lety 2000 a 2006 a jeho změna

Území	Počet cizinců			
	2000	2006	Absolutní změna	Relativní změna
Domažlice	748	1323	575	76,9%
Klatovy	1006	1818	812	80,7%
Plzeň – město	3045	6031	2 986	98,1%
Plzeň – jih	821	1302	481	58,6%
Plzeň – sever	980	1256	276	28,2%
Rokycany	595	1172	577	97,0%
Tachov	1718	2530	812	47,3%
Plzeňský kraj	**8 913**	**15 432**	**6 519**	**73,1%**

Zdroj dat: ČSÚ, 2007.

Ve druhé části subkapitoly se zaměříme na typ pobytu cizinců. V Plzeňském kraji žije z dlouhodobého hlediska nejvíce cizinců **na základě dlouhodobého pobytu**, z čehož v roce 2006, z počtu **7 773** osob, tvořili téměř 63 % muži. V roce 2003 byl zaznamenán výrazný pokles, ale poté opět dochází k pozvolnému nárůstu. Ovšem cizinců **žijících zde trvale rapidně přibývá**, což se v roce **2006** projevilo téměř **vyrovnaným stavem u obou typů pobytů**. Zatímco v roce 2004 jich v kraji trvale pobývalo necelých 5 000, v roce 2006 dosáhl jejich počet **7 659** osob, avšak z tohoto hlediska je převaha mužů pouze 2 %. Jediným okresem, kde trvale žije více žen než mužů, je okres Plzeň-sever.

V jednotlivých okresech Plzeňského kraje je situace diferencovaná, což vykresluje Graf B 2. Pro **trvalý pobyt** si cizinci **nejčastěji** zvolili **okresy Domažlice, Tachov, Klatovy a Plzeň-jih, dlouhodobě pobývají nejvíce** v okresech **Plzeň-město, Plzeň-sever a Rokycany** (zde je však poměr téměř vyvážený). I přes předchozí konstatování se však celkové navýšení množství trvalých pobytů nejvíce projevilo v okrese Plzeň-město a dále v okrese Tachov.

Graf B 2 – Struktura počtu cizinců dle typu pobytu a pohlaví v okresech PLK

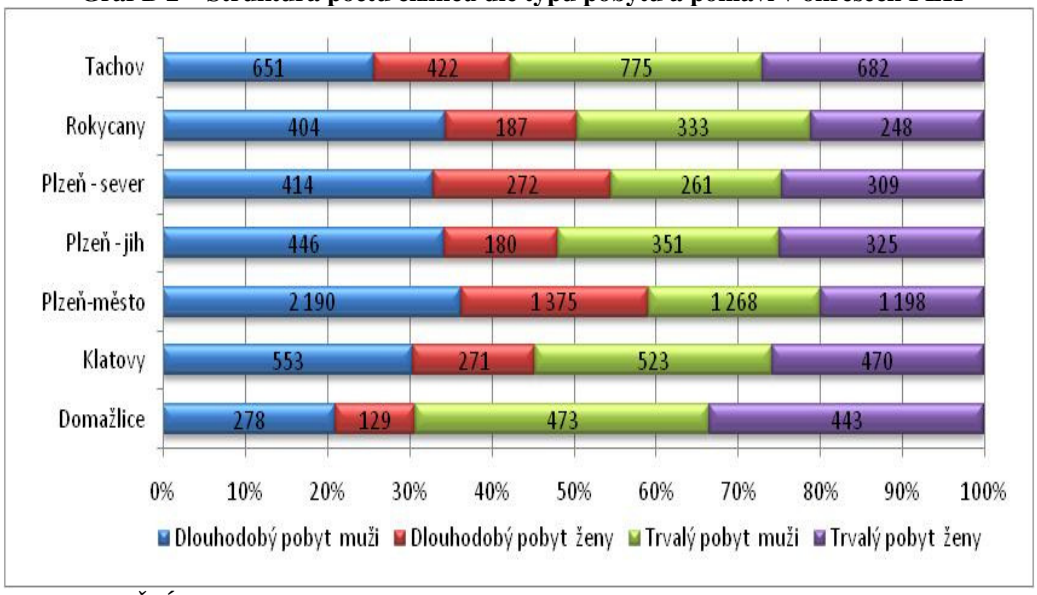

Zdroj dat – ČSÚ, 2007.

Cizinci dle státního občanství

Nejčetnější skupinu cizinců dle státního občanství tvoří jednoznačně **Ukrajinci**, kteří v současnosti představují **přibližně 1/3** (k 31.12.2006 – 5 019) z celkového počtu cizích státních příslušníků v Plzeňském kraji. Z následujícího grafu (Graf B 3) je však patrné, že ještě v roce **2003** zde bylo **nejvíce Slováků**. Jejich **počet však rapidně poklesl** v průběhu roku 2004, a to zhruba **o 52 %**, poté se začal opětovně zvyšovat. Nicméně občané Slovenska stále nedosahují zastoupení roku 2003 (rok 2003 – 3 728, rok 2006 – 2 755).

Druhé nejčastější státní občanství (od roku 2004) je **vietnamské**. Reprezentace občanů **Německa, Rumunska a Moldávie** již nedosahuje takové převahy, ale je též poměrně **výrazná**. Samozřejmě zde pobývají i občané dalších zemí, avšak jejich zastoupení je mnohem slabší či zcela nepatrné a srovnání za delší časové období by tak bylo neefektivní.

Převážná část Ukrajinců, Slováků a Moldavanů je situována v okrese Plzeň-město, Vietnamci a Němci pobývají nejhojněji v okrese Tachov, i když počet Vietnamců je zhruba stejný i ve zmiňovaném okrese Plzeň-město, a Rumuni mají největší zastoupení v okrese Plzeň-jih. Opačná situace je v okrese Rokycany, kde je nejmenší počet Vietnamců a Němců z celého kraje, v okrese Domažlice je nejméně Ukrajinců, v okrese Plzeň-jih je nejméně Slováků a v okrese Tachov je nejnižší počet Rumunů a Moldavanů.

Graf B 3 – Zastoupení národností v PLK v letech 2003 a 2006

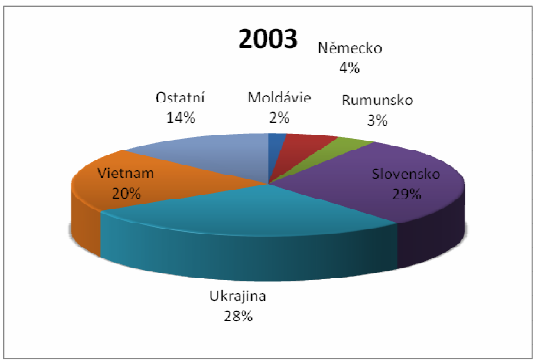

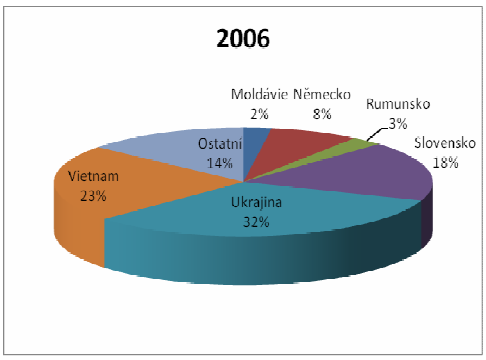

Zdroj dat – ČSÚ, 2007.

Věková struktura cizinců

Z hlediska věkového rozložení bylo v kraji v roce 2006 (k 31.12.) přibližně **10,3 %** cizinců **do 14 let věku, 87,3 %** cizinců **do 64 let věku** a zbylá **2,4 %** reprezentují cizinci **od 65 let výše**. V porovnání s rokem 2004 (k 31.12) je rozdíl pouze nepatrný, řádově o desetiny procenta (0 - 14 let: 11,1 %, 15 - 64 let: 86,9 %, 65+ let: 2 %).

Věková struktura cizinců se mírně liší dle pohlaví. Zatímco cizinců mužského pohlaví do 14 let věku je 9,2 %, u ženského pohlaví je to 11,8 %. Mužů do 64 let zde pobývá 88,4 %, ženy jsou v tomto věku zastoupeny 86 %. V postproduktivním věku je však procentní vyjádření shodné, tedy 2,4 %.

Nejpočetnější skupinou jsou muži mezi 20 - 49 lety, přičemž jejich počty kulminují mezi 25 - 34 lety věku, u žen se jedná o menší věkový rozsah, a to 20 - 34 let, s maximem v rozmezí 25 - 29 let.

Z grafu (Graf B 4) je patrný strmý nárůst počtu u cizinců nad 19 let (zejména u mužů, u žen je tento nárůst více rovnoměrný). Obě křivky pak společně strmě klesají od 49 let (u obou pohlaví).

Graf B 4 – Věková struktura cizinců v Plzeňském kraji v roce 2004 a 2006

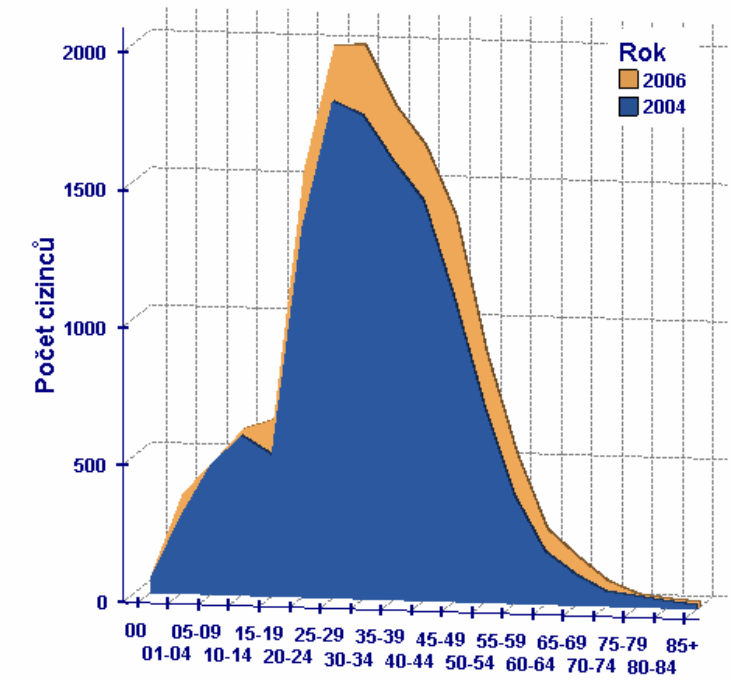

Zdroj dat: ČSÚ, 2007.

Analýza zaměstnanosti cizinců

Cizinci do Plzeňského kraje nemigrují pouze za účelem zaměstnání či podnikání, což je patrné i z následujícího grafu (Graf B 5), který poukazuje na diferenci ve vývoji počtu ekonomicky aktivních cizinců[7] a cizinců zde pobývajících trvale či dlouhodobě.

V rámci sledovaného období lze až do roku 2002 spatřovat pokles ekonomické aktivity i přes stoupající počet pobytů cizinců. **Situace se mění od roku 2003, od něhož má celková zaměstnanost cizinců rostoucí tendenci.** Markantní nárůst je možno vidět mezi roky 2004 - 2005. A právě od roku 2005 dochází k novému trendu, kdy počty pracujících cizinců převýšily celkový počet pobývajících cizích státních příslušníků v kraji.

[7] Mezi ekonomicky aktivní cizince, neboli do celkové zaměstnanosti, jsou řazeni cizinci evidovaní úřady práce a cizinci s živnostenským oprávněním.

Graf B 5 – Vývoj počtu cizinců v Plzeňském kraji (porovnání zaměstnanosti a trvalého pobytu)

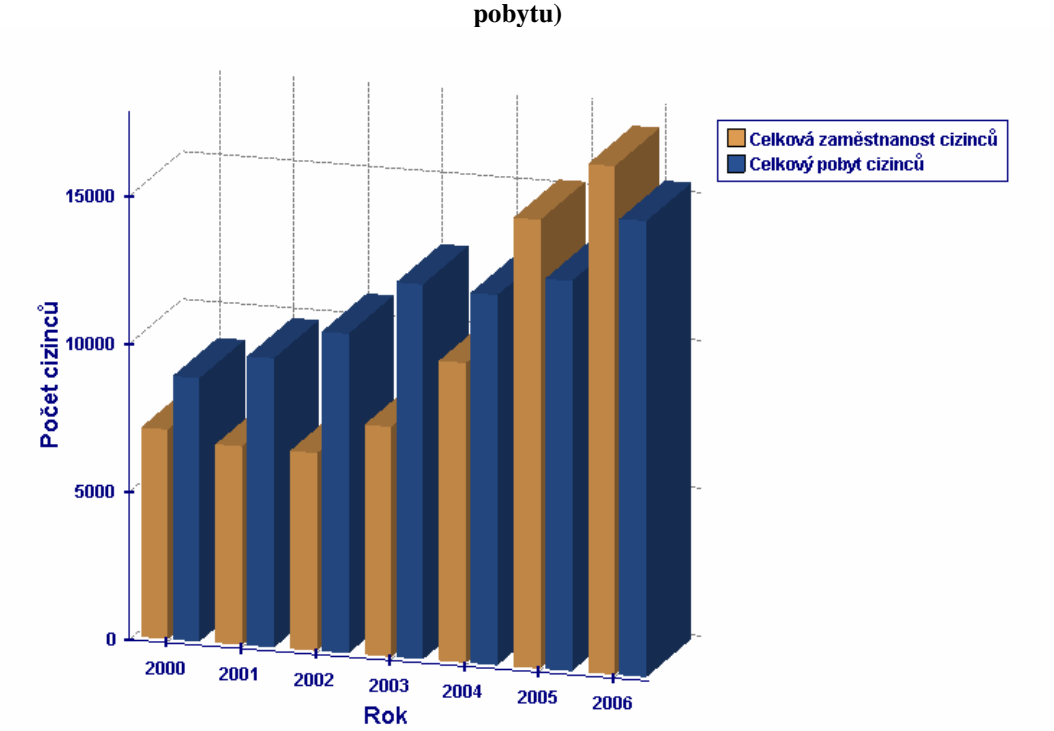

Zdroj dat: ČSÚ, 2007.

Charakteristika vývoje celkové ekonomické aktivity v kraji již byla naznačena, nyní pro upřesnění nastíníme vývoj z hlediska její struktury. Lze konstatovat, že ještě do roku 2003 zde převažovaly aktivity cizinců živnostníků, následující rok již byla situace zcela opačná. Zřetelný rozdíl nastal v roce 2005, kdy úřady práce v Plzeňském kraji evidovaly téměř dvakrát, a v roce 2006 více než 2,5krát, více cizinců v postavení zaměstnanců, než zde pracovalo cizinců na základě živnostenského oprávnění.

Zatímco úřady práce zaznamenávaly v evidenci cizinců propad až do roku 2002 (v roce 2001 jejich počet dosáhl minima za uplynulé desetiletí), počet živnostníků nabyl rostoucí tendence již v roce 2001 (v roce 2005 dospěl k maximu za uplynulé desetiletí), avšak v roce 2006 opět poklesl.

Dále se již zaměříme pouze na vývoj celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce[8] v jednotlivých okresech, kde lze spatřovat jisté diference. **Ve všech**

[8] Do roku 2004 vedly ÚP v evidenci cizince s platným povolením k zaměstnání (v členění na povolení individuální a kontrakt), což se do vstupu ČR do EU týkalo i všech občanů současné EU, EHP a Švýcarska, s výjimkou občanů Slovenské republiky, kteří byli evidování odděleně, bez potřeby pracovního povolení (registrovaní zaměstnaní občané SR). Od 1.5.2004 mají občané EU/EHP a Švýcarska volný přístup na český trh práce. ÚP tak od 31.12.2004 zavedly nový způsob evidence cizinců, a to na cizince s platným povolením k zaměstnání, zaměstnaných občanů EU/EHP a Švýcarska a cizinců, kteří dle § 98 (písm. a)-e), j), k) ZoZ) nepotřebují povolení k zaměstnání.

okresech došlo k navýšení evidovaných cizinců, přičemž k nejrazantnějšímu nárůstu docházelo v průběhu let 2005-2006 a tento trend se výrazně projevuje i nadále, tedy v průběhu roku 2007. **Nejvyšší podíl** mají v evidenci **občané Slovenska a Ukrajiny.**

Nejméně cizinců je evidováno v okrese Domažlice. V okresech Rokycany, Plzeň-jih a v podstatě i Klatovy je situace přibližně totožná. Nejzajímavější vývoj nastal v okrese Plzeň-město, který v roce 2006 vykazoval téměř patnáctinásobek stavu roku 2000. Podobně tomu bylo i v okresech Tachov (více než trojnásobek roku 2000) a Plzeň-sever (2,5 násobek roku 2000), i když už ne tak enormně (Graf B 6).

Graf B 6 – Vývoj počtu cizinců na ÚP v okresech PLK

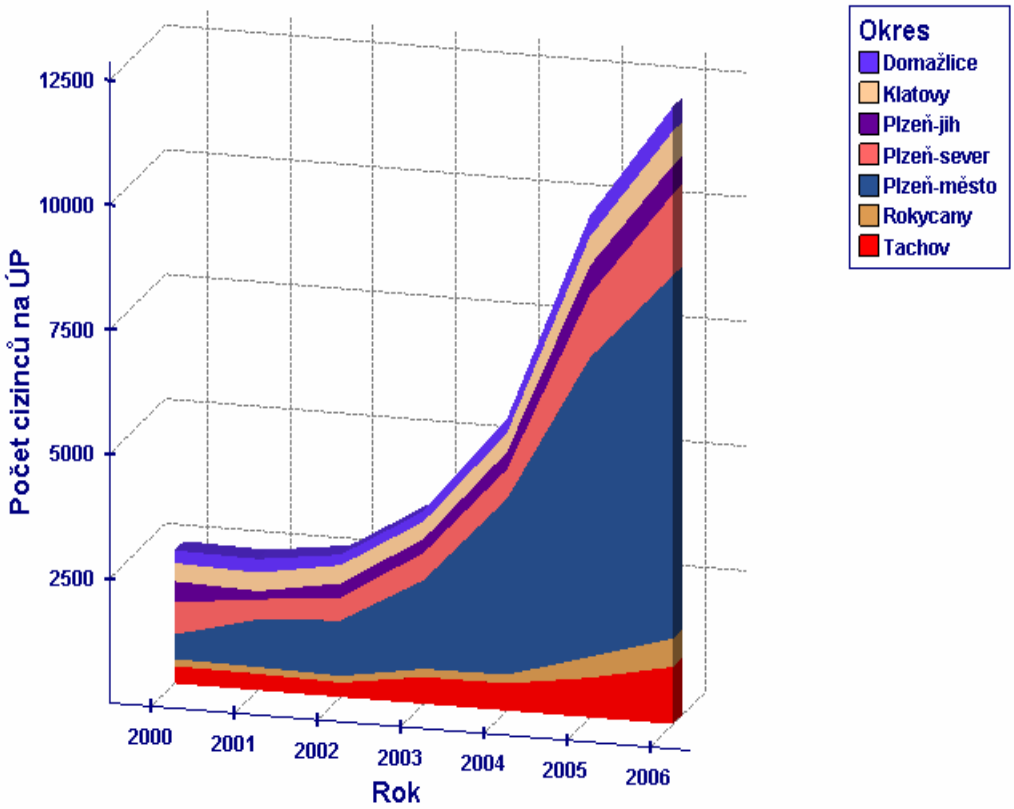

Zdroj dat – ČSÚ, 2007.

Jelikož struktura zaměstnanosti v průběhu roku vykazuje v jednotlivých měsících, což není nijak překvapivé, určité odchylky, podíváme se dále na měsíční vývoj počtu cizinců v postavení zaměstnanců v porovnání let 2005 - 2007 (pouze do září). Z grafu níže (Graf B 7) je zřejmé, **že i v roce 2007 evidence cizinců na úřadech práce rapidně stoupá**. Tempo růstu se navíc stále zrychluje.

Měsíční vývoj v jednotlivých letech je téměř shodný. Jednoznačně **nejnižší stavy pracujících cizinců** jsou evidovány **ve všech zimních měsících** každého roku, což je zapříčiněno zejména útlumem sezónních prací v tomto období. Kromě rozdílného navyšování pracujících cizinců během roku, je z grafu patrná jediná odlišnost. Zatímco v roce 2005 došlo k poklesu evidovaných cizinců v měsících květnu a prosinci, v letech 2006 a 2007 se tak stalo v červenci a prosinci (v roce 2007 je tento jev rovněž velmi pravděpodobný).

Graf B 7 – Vývoj počtu cizinců na ÚP v Plzeňském kraji měsíčně v období leden 2005 – září 2007

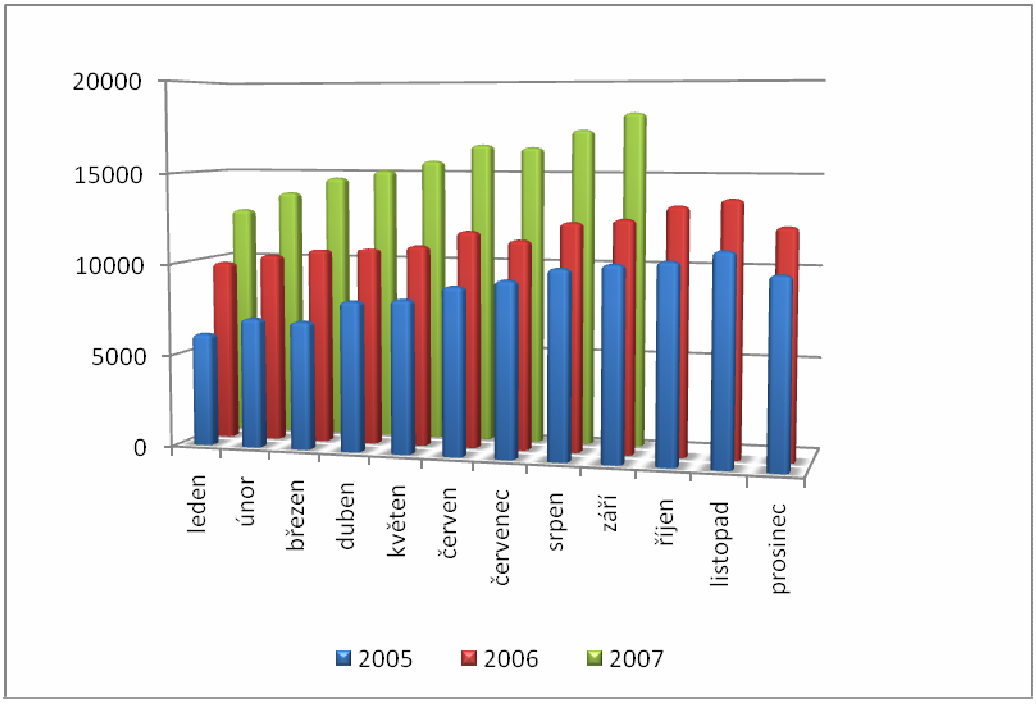

Zdroj dat – MPSV, 2007.

Nyní podrobněji rozebereme a porovnáme **strukturu evidence** cizinců.

Povolení k zaměstnání

Nejdříve se zaměříme na cizince, kteří v kraji pracují na základě povolení k zaměstnání (Graf B 8) a **představují zhruba ¼ cizinců v evidenci ÚP.** Z hlediska **profesního zaměření** vykonávají tito cizinci nejčastěji **pomocné dělnické práce** (2006). **V okrese Plzeň-město pracuje na základě pracovního povolení nadpoloviční většina** (k 31.12.2006 – 54 %) **cizinců v kraji**, a to jako pomocní dělníci, pomocní dělníci v průmyslu, dělníci v elektrotechnice a manipulační dělníci v průmyslu. Okres Plzeň-jih vykazuje nejčastěji profese typu dělníci dřevozpracující a stavební výroby, ošetřovatelé hospodářských zvířat, dělníci v elektrotechnice a baliči. V okrese Plzeň-sever pracují tito cizinci zejména jako svářeči, zedníci, manipulační dělníci v průmyslu, baliči, pomocníci a uklízeči.

Pomocní dělníci živočišné výroby a slévárenští dělníci jsou nejtypičtější profesí v okrese Domažlice, v okrese Tachov jde především o profese montážních a výrobních dělníků a lesních dělníků. Okres Klatovy udává, že nejvíce cizinců pracuje jako krupiéři, dělníci pro opracování kamene, pomocné síly a uklízečky. V okrese Rokycany se jedná především o pomocné a nekvalifikované dělníky v průmyslu, lakýrníky kovů, ošetřovatele skotu a zámečníky.

Graf B 8 – Vývoj počtu povolení k zaměstnání v Plzeňském kraji měsíčně v období leden 2005 – září 2007

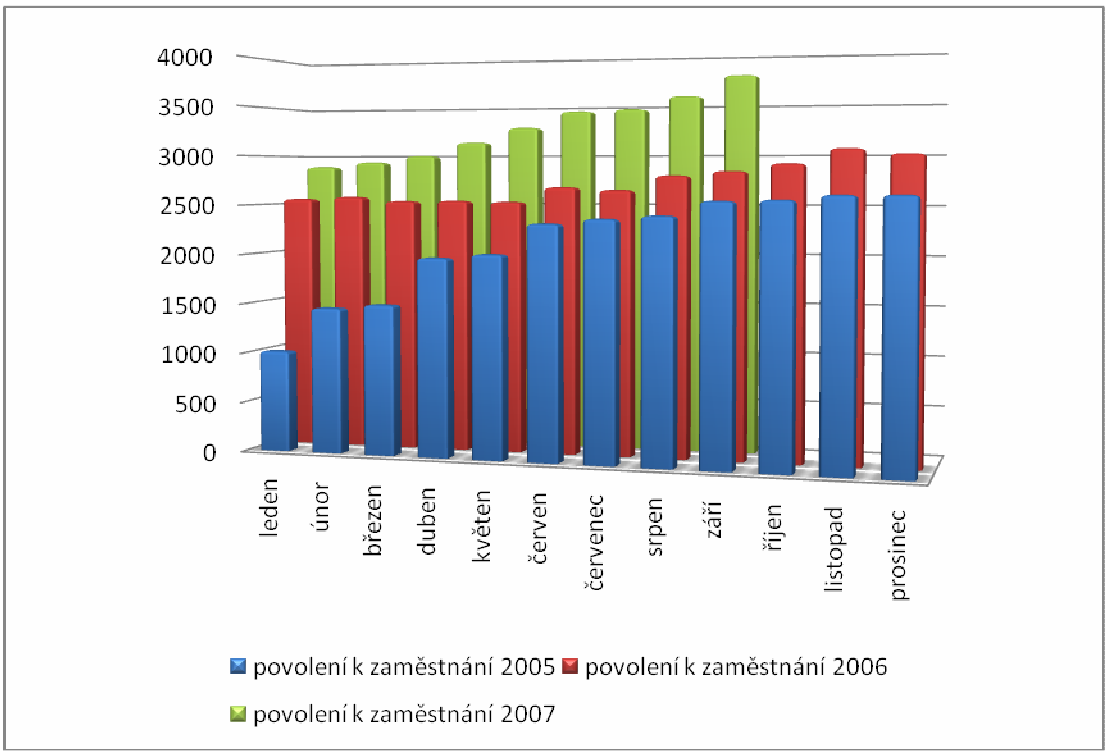

Zdroj dat – MPSV, 2007.

OBČANÉ EU/EHP A ŠVÝCARSKA

Dále si přiblížíme nejpočetnější skupinu cizinců, evidovanou úřady práce, a těmi jsou **občané EU/EHP a Švýcarska** (Graf B 9), kteří reprezentují **přibližně 70 % všech cizinců v postavení zaměstnanců**. Jedná se především o **Slováky, Němce, Rumuny (od 1. 1. 2007)**, **Poláky,** a další. V této oblasti je **navýšení v průběhu roku 2007 velice výrazné** a zatím má jejich **vývoj stále rostoucí tendenci**. Tito zaměstnanci pracují především (2006) jako **montážní a manipulační dělníci, případně jako vedoucí a techničtí pracovníci firem se zahraniční účastí**. Ženy jsou mnohdy zaměstnány jako **zdravotní sestry a pokladní v hypermarketech**.

Graf B 9 – Vývoj počtu zaměstnaných občanů EU/EHP a Švýcarska v Plzeňském kraji měsíčně v období leden 2005 – září 2007

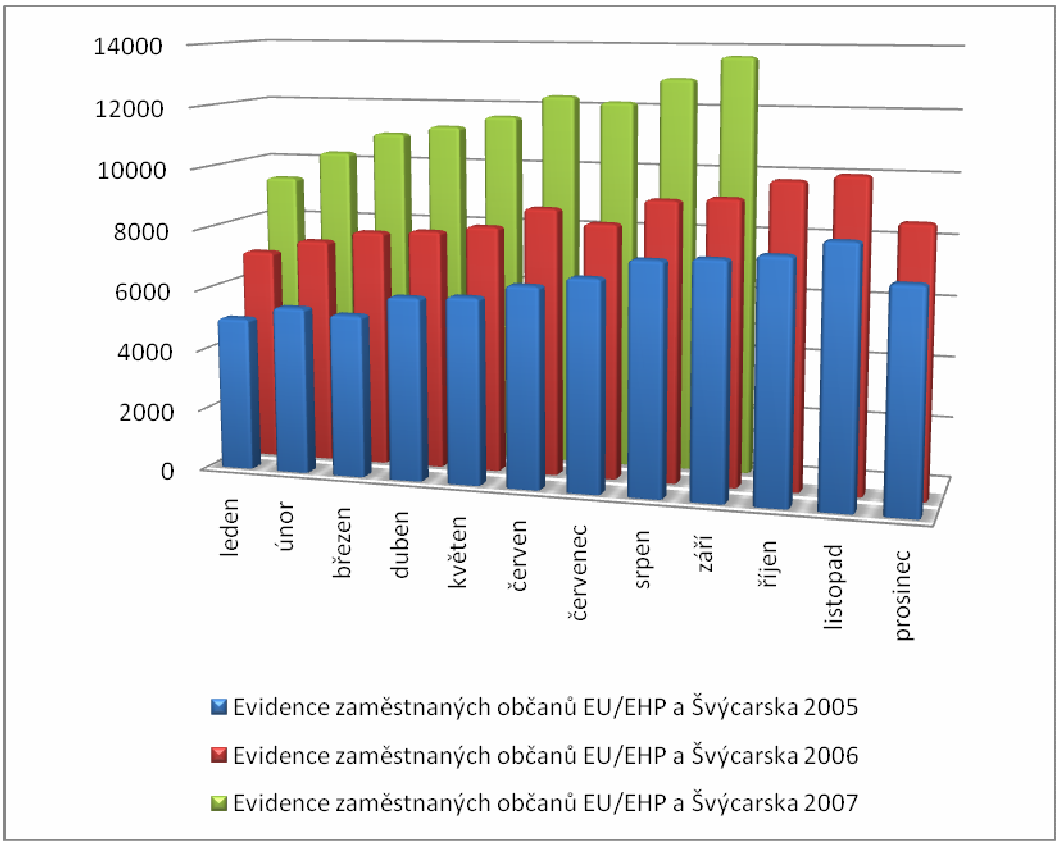

Zdroj dat: MPSV, 2007.

CIZINCI DLE § 98 písm. a),-e), j), k) ZÁKONA O ZAMĚSTANOSTI[9]

Tato kategorie cizinců je nejméně početná a reprezentuje **zbylých zhruba 5 %** do celkového počtu evidovaných cizinců. Nicméně pro úplnost analýzy ji zde také uvádíme (Graf B 10).

[9] Cizinci s povoleným trvalým pobytem, rodinní příslušníci člena diplomatické mise, konzulárního úřadu, cizinci, kterým byl udělen azyl, cizinci jejichž výkon práce na území ČR nepřesáhne 7 po sobě jdoucích kalendářních dnů nebo celkem 30 dnů v kalendářním roce a jde-li zároveň o výkonné umělce, pedagogické pracovníky, akademické pracovníky vysoké školy, vědecké, výzkumné nebo vývojové pracovníky, kteří jsou účastníky vědeckého setkání, žáky nebo studenty do 26 let věku, sportovce a osoby, které v ČR zajišťují dodávky zboží nebo služeb, apod.

Graf B 10 – Vývoj počtu cizinců dle § 95 písm. a)-e), j), k) v Plzeňském kraji měsíčně v období leden 2005 – září 2007

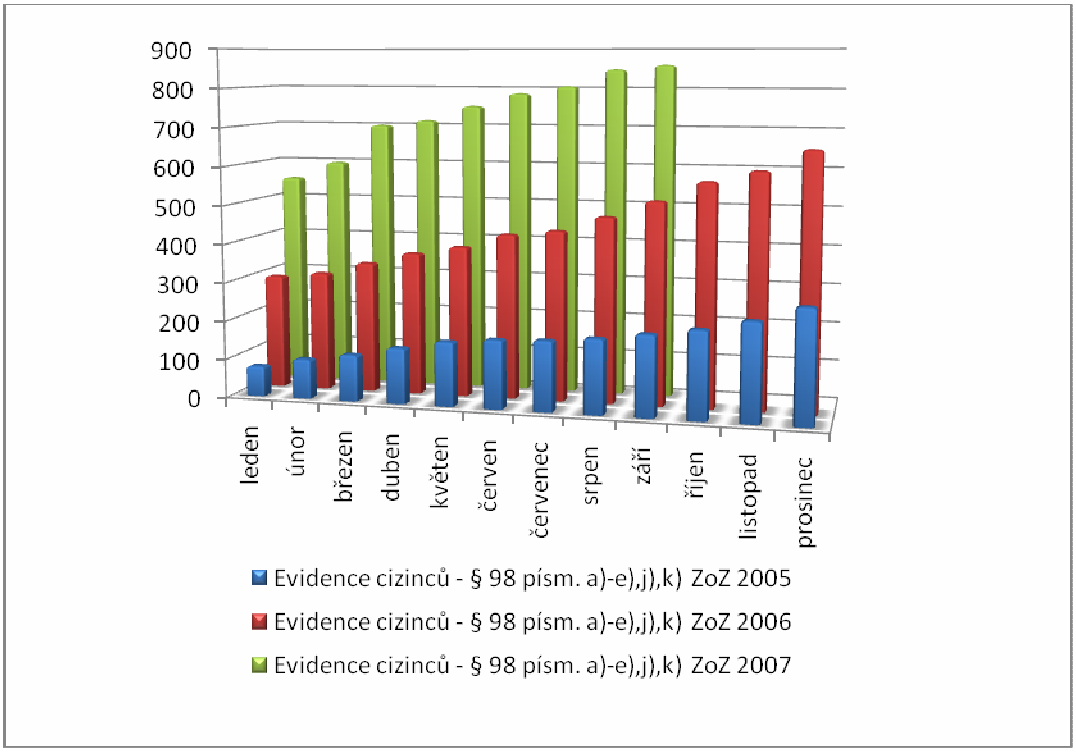

Zdroj dat – MPSV, 2007.

Příloha C – Tabulková část

Příloha C 1– Demografická struktura v krajích a ČR v letech 1993 a 2006

Území	Rok	Počet obyvatel			Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přírůstek migrací	Celkový přírůstek
		Celkem	Podíl na ČR	Podíl žen							
Česká republika	**1993**	**10 330 607**	**-**	**51,44%**	**121 025**	**118 185**	**2 840**	**12 900**	**7 424**	**5 476**	**8 316**
	2006	**10 266 646**	**-**	**51,17%**	**105 831**	**104 441**	**1 390**	**68 183**	**33 463**	**34 720**	**36 110**
Hlavní město Praha	1993	1 217 897	11,79%	52,92%	11 557	15 129	-3 572	15 478	12 198	3 280	-292
	2006	1 183 576	11,53%	52,01%	12 530	12 274	256	45 061	38 801	6 260	6 516
Středočeský kraj	1993	1 109 135	10,74%	51,27%	12 468	14 205	-1 737	11 551	10 993	558	-1 179
	2006	1 166 537	11,36%	50,91%	12 741	12 067	674	31 295	14 823	16 472	17 146
Jihočeský kraj	1993	625 813	6,06%	50,94%	7 455	6 899	556	4 882	4 144	738	1 294
	2006	628 831	6,12%	50,80%	6 370	6 168	202	6 440	4 402	2 038	2 240
Plzeňský kraj	1993	556 772	5,39%	51,18%	6 304	6 646	-342	4 025	3 440	585	243
	2006	552 898	5,39%	50,93%	5 803	5 918	-115	6 522	3 398	3 124	3 009
Karlovarský kraj	1993	304 315	2,95%	50,99%	3 772	3 051	721	2 806	2 781	25	746
	2006	304 573	2,97%	51,01%	3 201	2 976	225	3 476	3 373	103	328
Ústecký kraj	1993	825 392	7,99%	51,07%	10 491	9 411	1 080	5 540	6 537	-997	83
	2006	823 193	8,02%	50,92%	8 935	8 719	216	9 615	9 739	-124	92
Liberecký kraj	1993	428 150	4,14%	51,41%	5 244	4 678	566	3 928	3 335	593	1 159
	2006	429 803	4,19%	51,24%	4 466	4 143	323	5 780	4 360	1 420	1 743

Pozn.: střední stavy obyvatel (k 1.7.).

Příloha C 2– Demografická struktura v krajích a ČR v letech 1993 a 2006 (pokračování)

Území	Rok	Počet obyvatel			Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přírůstek migrací	Celkový přírůstek
		Celkem	Podíl na ČR	Podíl žen							
Královéhradecký kraj	1993	554 485	5,37%	51,55%	6 582	6 295	287	4 131	3 973	158	445
	2006	549 122	5,35%	51,18%	5 491	5 691	-200	6 787	5 312	1 475	1 275
Pardubický kraj	1993	510 397	4,94%	51,18%	6 235	5 821	414	3 896	3 701	195	609
	2006	506 808	4,94%	50,94%	5 248	5 164	84	5 525	3 882	1 643	1 727
Vysočina	1993	515 143	4,99%	50,69%	6 633	5 608	1 025	3 678	4 064	-386	639
	2006	511 114	4,98%	50,49%	5 113	4 773	340	4 893	4 355	538	878
Jihomoravský kraj	1993	1 148 001	11,11%	51,66%	13 656	13 259	397	7 027	6 493	534	931
	2006	1 130 990	11,02%	51,44%	11 512	11 667	-155	10 217	7 857	2 360	2 205
Olomoucký kraj	1993	650 044	6,29%	51,43%	7 699	7 216	483	4 757	4 529	228	711
	2006	639 423	6,23%	51,30%	6 428	6 298	130	5 201	4 598	603	733
Zlínský kraj	1993	600 276	5,81%	51,29%	7 055	6 459	596	4 141	3 408	733	1 329
	2006	589 869	5,75%	51,28%	5 612	5 926	-314	3 528	3 517	11	-303
Moravskoslezský kraj	1993	1 284 787	12,44%	51,10%	15 874	13 508	2 366	5 681	6 449	-768	1 598
	2006	1 249 909	12,17%	51,11%	12 381	12 657	-276	5 201	6 404	-1 203	-1 479

Pozn.: střední stavy obyvatel (k 1.7.).
Zdroj: ČSÚ.

Příloha C 3 – Demografická struktura v krajích a ČR dle vzdělání v letech 1993 a 2006

Území	Rok	Počet obyvatel 15+	Základní a bez vzdělání			Střední bez maturity			Střední s maturitou			Vysokoškolské		
			Celkem	Podíl žen	Podíl na ČR	Celkem	Podíl žen	Podíl na ČR	Celkem	Podíl žen	Podíl na ČR	Celkem	Podíl žen	Podíl na ČR
Česká republika	**1993**	**8 292 683**	**2 289 662**	**67,00%**	**-**	**3 206 823**	**41,89%**	**-**	**2 139 258**	**55,73%**	**-**	**647 546**	**38,06%**	**-**
	2006	**8 773 394**	**1 698 065**	**65,05%**	**-**	**3 264 065**	**41,99%**	**-**	**2 855 847**	**57,03%**	**-**	**954 570**	**44,31%**	**-**
Hlavní město Praha	1993	1 008 731	180 493	66,28%	7,88%	300 761	48,35%	9,38%	343 627	58,58%	16,06%	183 239	41,51%	28,30%
	2006	1 040 258	127 982	59,17%	7,54%	234 232	45,14%	7,18%	437 304	58,41%	15,31%	239 934	44,92%	25,14%
Středočeský kraj	1993	897 725	270 515	68,72%	11,81%	349 875	38,93%	10,91%	228 260	55,31%	10,67%	47 888	34,88%	7,40%
	2006	990 392	187 499	67,61%	11,04%	387 753	40,74%	11,88%	331 480	56,42%	11,61%	83 660	44,06%	8,76%
Jihočeský kraj	1993	499 068	141 218	66,52%	6,17%	194 187	42,16%	6,06%	129 994	54,22%	6,08%	32 814	32,02%	5,07%
	2006	535 903	107 368	64,16%	6,32%	201 874	41,53%	6,18%	173 383	56,68%	6,07%	53 278	43,67%	5,58%
Plzeňský kraj	1993	450 776	118 322	69,62%	5,17%	192 379	41,46%	6,00%	108 188	55,52%	5,06%	31 502	34,42%	4,86%
	2006	473 559	91 294	65,37%	5,38%	180 470	41,34%	5,53%	160 356	57,84%	5,62%	41 439	38,74%	4,34%
Karlovarský kraj	1993	242 322	74 103	63,20%	3,24%	95 100	41,87%	2,97%	60 922	54,21%	2,85%	11 989	43,55%	1,85%
	2006	258 719	64 442	63,47%	3,80%	102 045	40,84%	3,13%	74 818	58,06%	2,62%	17 414	41,82%	1,82%
Ústecký kraj	1993	657 508	199 976	64,52%	8,73%	272 592	41,14%	8,50%	154 447	55,97%	7,22%	29 054	39,07%	4,49%
	2006	695 672	164 987	61,22%	9,72%	269 317	41,60%	8,25%	216 432	57,25%	7,58%	44 936	44,96%	4,71%

Příloha C 4 – Demografická struktura v krajích a ČR dle vzdělání v letech 1993 a 2006 (pokračování)

Území	Rok	Počet obyvatel 15+	Základní a bez vzdělání			Střední bez maturity			Střední s maturitou			Vysokoškolské		
			Celkem	Podíl žen	Podíl na ČR	Celkem	Podíl žen	Podíl na ČR	Celkem	Podíl žen	Podíl na ČR	Celkem	Podíl žen	Podíl na ČR
Liberecký kraj	1993	341 134	97 759	65,51%	4,27%	133 448	41,73%	4,16%	93 021	54,36%	4,35%	16 495	44,30%	2,55%
	2006	364 313	79 263	63,14%	4,67%	151 449	42,10%	4,64%	105 642	58,24%	3,70%	27 959	46,58%	2,93%
Královéhradecký kraj	1993	446 160	120 542	68,14%	5,26%	179 252	44,76%	5,59%	114 432	50,98%	5,35%	31 445	39,19%	4,86%
	2006	467 897	84 461	67,09%	4,97%	182 343	43,20%	5,59%	152 113	55,60%	5,33%	48 980	44,50%	5,13%
Pardubický kraj	1993	407 142	112 518	64,82%	4,91%	170 711	42,55%	5,32%	99 108	55,97%	4,63%	24 378	39,63%	3,76%
	2006	429 585	83 397	65,79%	4,91%	180 403	42,52%	5,53%	126 536	56,41%	4,43%	39 249	45,95%	4,11%
Vysočina	1993	412 833	130 708	62,79%	5,71%	162 238	42,18%	5,06%	97 491	53,95%	4,56%	21 966	37,79%	3,39%
	2006	433 219	83 689	65,50%	4,93%	177 755	39,29%	5,45%	134 316	57,54%	4,70%	37 459	48,71%	3,92%
Jihomoravský kraj	1993	915 190	246 295	70,03%	10,76%	345 218	41,26%	10,77%	235 082	57,10%	10,99%	87 918	33,95%	13,58%
	2006	969 393	184 193	66,85%	10,85%	344 467	41,68%	10,55%	318 627	58,34%	11,16%	122 065	41,13%	12,79%
Olomoucký kraj	1993	511 328	142 415	64,14%	6,22%	205 513	43,13%	6,41%	126 090	56,00%	5,89%	36 573	41,57%	5,65%
	2006	545 838	110 022	66,54%	6,48%	232 155	43,85%	7,11%	148 226	55,47%	5,19%	55 435	45,19%	5,81%
Zlínský kraj	1993	477 700	139 659	71,50%	6,10%	190 503	38,74%	5,94%	112 535	55,61%	5,26%	33 982	33,96%	5,25%
	2006	504 498	103 010	65,60%	6,07%	199 070	41,73%	6,10%	156 251	57,05%	5,47%	46 166	45,87%	4,84%
Moravskoslezský kraj	1993	1 025 067	315 136	67,13%	13,76%	415 047	40,07%	12,94%	236 063	55,14%	11,03%	58 303	37,01%	9,00%
	2006	1 064 151	226 459	66,80%	13,34%	420 732	42,10%	12,89%	320 363	54,87%	11,22%	96 596	45,54%	10,12%

Příloha C 5– Demografická struktura v krajích a ČR dle zaměstnanosti a vzdělání v letech 1993 a 2006

	Vzdělání	Rok	Území											
			Česká republika		Hlavní město Praha		Středočeský kraj		Jihočeský kraj		Plzeňský kraj		Karlovarský kraj	
			Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy
Nezaměstnaní	Základní vzdělání a bez vzdělání	1993	64 151	60,5%	3 771	45,5%	8 575	61,0%	2754	65,9%	2598	69,0%	2705	59,3%
		2006	91 844	55,2%	3 252	51,3%	5 880	63,3%	5121	50,4%	3041	67,0%	6951	49,7%
	Střední bez maturity	1993	94 937	50,3%	8 498	51,5%	8 980	50,8%	4704	53,0%	5385	52,2%	2920	38,5%
		2006	169 937	48,5%	5 794	28,1%	11 769	44,0%	6348	58,0%	5095	35,6%	5948	45,0%
	Střední s maturitou	1993	50 464	64,0%	6 238	65,7%	5 660	66,2%	2592	67,4%	2962	67,6%	1842	67,9%
		2006	91 809	66,2%	7 026	49,4%	8 789	70,9%	4005	69,3%	3597	72,5%	2684	66,1%
	Vysokoškolské	1993	10 471	40,0%	3 037	28,5%	643	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
		2006	17 703	47,2%	1 991	55,8%	0	0,0%	793	0,0%	1281	0,0%	609	0,0%
Zaměstnaní	Základní vzdělání a bez vzdělání	1993	652 746	62,4%	45 931	65,3%	84 621	63,8%	42792	61,1%	36569	62,4%	27395	54,7%
		2006	283 737	59,1%	20 920	53,7%	40 500	60,5%	17192	54,0%	18322	60,4%	14121	51,7%
	Střední bez maturity	1993	2 223 961	34,7%	194 458	37,2%	243 272	31,4%	139774	36,2%	128639	34,8%	68947	37,3%
		2006	2 024 799	33,8%	144 832	33,4%	245 857	32,3%	133412	34,4%	113635	33,6%	67370	34,3%
	Střední s maturitou	1993	1 480 404	52,4%	223 730	54,8%	156 908	51,7%	92944	51,3%	79305	52,9%	44459	52,4%
		2006	1 800 156	51,9%	281 486	54,2%	214 454	51,6%	110523	51,7%	105133	53,0%	49059	52,9%
	Vysokoškolské	1993	515 601	35,4%	138 694	39,1%	38 114	30,9%	27589	30,5%	24674	33,4%	10267	38,6%
		2006	719 137	41,5%	179 698	42,1%	64 888	41,4%	41698	41,4%	31627	36,6%	12443	39,5%

	Vzdělání	Rok	Území											
			Ústecký kraj		Liberecký kraj		Královéhradecký kraj		Pardubický kraj		Vysočina		Jihomoravský kraj	
			Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy
Nezaměstnaní	Základní vzdělání a bez vzdělání	1993	8832	66,8%	2985	60,2%	3545	63,0%	2817	52,8%	2626	60,0%	5844	64,0%
		2006	19282	49,1%	5563	52,2%	2714	46,1%	2312	61,8%	2251	52,8%	7196	54,8%
	Střední bez maturity	1993	6796	57,6%	2671	54,8%	5086	52,6%	5259	53,6%	5145	56,8%	10640	45,3%
		2006	25564	51,5%	7534	55,2%	6970	45,5%	7026	53,7%	6793	48,0%	20380	48,2%
	Střední s maturitou	1993	3621	76,0%	1372	77,1%	2377	70,3%	1967	57,6%	2701	48,0%	5168	68,5%
		2006	11347	72,8%	2826	69,5%	3977	70,2%	3450	65,6%	3541	62,8%	14356	62,8%
	Vysokoškolské	1993	0	0,0%	0	0,0%	743	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1674	46,4%
		2006	1509	0,0%	609	0,0%	1280	79,7%	929	0,0%	912	0,0%	2632	50,5%
Zaměstnaní	Základní vzdělání a bez vzdělání	1993	63385	59,5%	31086	59,6%	32894	61,0%	31223	61,6%	33252	59,8%	62231	63,4%
		2006	31442	49,2%	16641	52,8%	11275	72,6%	12976	65,2%	12216	63,6%	25783	65,1%
	Střední bez maturity	1993	196125	34,4%	97807	35,9%	120294	37,6%	120137	34,7%	116289	35,1%	237319	34,1%
		2006	157759	31,6%	95515	32,6%	114128	36,2%	115710	34,5%	114538	32,4%	207679	33,7%
	Střední s maturitou	1993	115744	51,9%	67000	51,8%	80837	48,7%	65987	52,5%	66525	50,9%	163195	54,3%
		2006	139262	50,6%	66273	53,9%	99896	52,3%	79746	50,8%	85077	50,8%	189403	53,0%
	Vysokoškolské	1993	24389	35,8%	13934	39,9%	25421	35,2%	18742	37,5%	19261	36,3%	69198	31,8%
		2006	34608	42,8%	20369	41,4%	37090	39,3%	29183	42,9%	28133	46,0%	92879	37,6%

	Vzdělání	Rok	Území					
			Olomoucký kraj		Zlínský kraj		Moravskoslezský kraj	
			Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy
Nezaměstnaní	Základní vzdělání a bez vzdělání	1993	4743	42,9%	2857	50,4%	9499	67,9%
		2006	5428	68,7%	4662	63,5%	18191	56,7%
	Střední bez maturity	1993	6581	44,5%	5317	59,3%	16954	45,4%
		2006	13268	53,3%	9420	50,3%	38028	48,2%
	Střední s maturitou	1993	3285	62,3%	3375	50,1%	7305	58,6%
		2006	6415	73,8%	5544	68,3%	14253	62,0%
	Vysokoškolské	1993	0	0,0%	643	0,0%	1583	0,0%
		2006	905	0,0%	1139	44,9%	2637	48,2%
Zaměstnaní	Základní vzdělání a bez vzdělání	1993	39428	59,1%	38224	69,5%	83715	64,9%
		2006	15682	59,5%	15564	61,3%	31102	63,9%
	Střední bez maturity	1993	144679	37,4%	133639	32,8%	282583	33,1%
		2006	143924	36,5%	129478	35,0%	240962	34,5%
	Střední s maturitou	1993	84411	52,2%	77910	52,8%	161451	51,4%
		2006	90917	49,2%	93136	50,0%	195791	50,4%
	Vysokoškolské	1993	29692	37,6%	28632	32,6%	46996	34,2%
		2006	41716	41,9%	35752	45,1%	69054	44,4%

Příloha C 6– Zastoupení jednotlivých KZAM v krajích a ČR v letech 1993 a 2006

Území	Zákonodárci, vedoucí a řídící pracovníci		Vědečtí a odborní duševní pracovníci		Techn., zdravot. a pedagog. prac.		Nižší admin. pracovníci (úředníci)		Provozní pracovníci ve službách a obchodě		Kvalifik. dělníci v zem. a les.		Řemeslníci a kval. výrobci, zpracov., opraváři		Obsluha strojů a zařízení		Pomocní a nekval. pracovníci		Příslušníci armády	
	1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006	1993	2006
ČR	**4,4%**	**6,6%**	**9,2%**	**10,8%**	**17,9%**	**21,9%**	**7,4%**	**7,0%**	**10,6%**	**12,1%**	**2,6%**	**1,5%**	**22,9%**	**18,2%**	**13,2%**	**14,3%**	**10,2%**	**7,3%**	**1,5%**	**0,3%**
Hl. m. Praha	5,6%	8,9%	18,1%	23,5%	25,3%	28,3%	10,0%	8,5%	11,2%	11,2%	0,3%	0,3%	14,7%	8,8%	6,8%	5,7%	7,2%	4,7%	0,6%	0,0%
Středočeský kraj	4,4%	6,5%	6,7%	8,4%	16,3%	20,6%	7,2%	8,7%	11,4%	12,9%	3,0%	1,6%	23,9%	18,5%	13,5%	14,3%	12,0%	7,9%	1,6%	0,5%
Jihočeský kraj	3,6%	6,9%	6,8%	9,0%	18,8%	19,5%	7,3%	6,7%	9,7%	12,3%	3,9%	2,4%	21,6%	18,8%	14,8%	17,6%	11,0%	6,0%	2,6%	0,9%
Plzeňský kraj	5,0%	5,6%	8,4%	8,2%	18,2%	22,7%	7,5%	5,4%	11,0%	12,7%	3,7%	2,4%	22,0%	18,4%	12,4%	15,8%	9,2%	8,1%	2,4%	0,4%
Karlovarský kraj	3,5%	6,6%	7,2%	7,5%	16,0%	17,1%	9,1%	6,5%	12,5%	14,8%	1,5%	1,2%	26,0%	20,2%	12,1%	15,8%	10,7%	10,3%	1,2%	0,0%
Ústecký kraj	4,7%	5,3%	4,8%	7,6%	18,3%	20,7%	8,2%	8,4%	10,9%	14,1%	1,8%	1,1%	24,7%	18,4%	13,1%	15,6%	12,2%	8,9%	1,2%	0,0%
Liberecký kraj	5,8%	8,7%	6,3%	8,4%	16,8%	17,8%	6,3%	6,7%	11,4%	8,1%	1,8%	1,0%	25,6%	22,4%	14,1%	19,4%	10,2%	7,1%	1,4%	0,3%
Královéhrad. kraj	4,3%	7,4%	9,5%	9,7%	17,9%	23,2%	6,5%	7,0%	10,5%	11,9%	2,7%	1,0%	24,1%	16,6%	13,1%	16,1%	9,5%	7,1%	1,5%	0,0%
Pardubický kraj	5,2%	4,3%	6,3%	7,8%	15,5%	21,0%	7,4%	6,3%	10,1%	11,7%	5,0%	1,8%	26,3%	20,0%	13,1%	15,8%	10,2%	10,7%	0,9%	0,6%
Vysočina	4,9%	5,4%	6,6%	7,8%	14,8%	19,8%	7,1%	6,3%	9,3%	10,5%	5,7%	3,2%	25,9%	21,6%	13,6%	17,8%	10,4%	7,3%	1,5%	0,4%
Jihomoravský k.	3,9%	5,8%	10,9%	11,2%	19,1%	24,5%	6,7%	7,7%	10,0%	11,1%	2,9%	1,8%	23,2%	18,6%	12,8%	12,3%	9,0%	6,6%	1,5%	0,4%
Olomoucký kraj	4,2%	6,1%	8,7%	9,5%	15,4%	18,2%	6,9%	5,7%	9,9%	12,1%	3,3%	2,8%	22,2%	21,2%	15,6%	15,9%	12,0%	7,6%	1,5%	0,9%
Zlínský kraj	3,5%	8,2%	10,3%	7,9%	16,0%	19,1%	6,7%	5,3%	9,2%	11,8%	2,2%	1,2%	24,6%	21,1%	17,4%	18,1%	8,6%	7,0%	1,5%	0,3%
Moravskosl. kraj	3,1%	5,6%	8,4%	9,5%	15,2%	21,8%	5,9%	5,4%	11,1%	13,3%	2,0%	1,1%	24,5%	21,3%	16,3%	14,6%	11,2%	7,2%	1,6%	0,1%

Pozn.: Hodnoty uváděny v procentech a vyjadřují podíl zaměstnaných v KZAM na celkovém počtu zaměstnaných v kraji.
Zdroj dat: VŠPS, ČSÚ.

Příloha C 7 – Počet zaměstnaných v KZAM 1, 2 a 3 v krajích a ČR jejich podíl na ČR v letech 1993 a 2006

Území	Zákonodárci, vedoucí a řídící pracovníci			Vědečtí a odborní duševní pracovníci			Techn., zdravot. a pedagog. prac. (vč. příbuz. oborů)		
	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl
Česká republika	**213 992**	**318 127**	**104 136**	**446 166**	**519 481**	**73 314**	**873 357**	**1 056 494**	**183 136**
	100,0%	**100,0%**	**48,7%**	**100,0%**	**100,0%**	**16,4%**	**100,0%**	**100,0%**	**21,0%**
Hlavní město Praha	33 937	56 061	22 125	109 107	147 172	38 065	152 666	177 426	24 760
	15,9%	17,6%	65,2%	24,5%	28,3%	34,9%	17,5%	16,8%	16,2%
Středočeský kraj	23 063	36 911	13 848	35 177	47 263	12 085	85 147	116 784	31 637
	10,8%	11,6%	60,0%	7,9%	9,1%	34,4%	9,7%	11,1%	37,2%
Jihočeský kraj	11 010	20 937	9 927	20 466	27 219	6 753	56 922	59 084	2 162
	5,1%	6,6%	90,2%	4,6%	5,2%	33,0%	6,5%	5,6%	3,8%
Plzeňský kraj	13 547	15 150	1 603	22 552	22 082	-469	49 121	61 026	11 904
	6,3%	4,8%	11,8%	5,1%	4,3%	-2,1%	5,6%	5,8%	24,2%
Karlovarský kraj	5 309	9 468	4 159	10 857	10 635	-222	24 084	24 400	316
	2,5%	3,0%	78,3%	2,4%	2,0%	-2,0%	2,8%	2,3%	1,3%
Ústecký kraj	18 691	19 131	439	19 178	27 671	8 492	73 003	75 085	2 082
	8,7%	6,0%	2,4%	4,3%	5,3%	44,3%	8,4%	7,1%	2,9%
Liberecký kraj	12 214	17 352	5 137	13 228	16 718	3 490	35 305	35 482	176
	5,7%	5,5%	42,1%	3,0%	3,2%	26,4%	4,0%	3,4%	0,5%
Královéhradecký kraj	11 054	19 482	8 428	24 617	25 482	865	46 569	60 742	14 173
	5,2%	6,1%	76,3%	5,5%	4,9%	3,5%	5,3%	5,7%	30,4%
Pardubický kraj	12 384	10 295	-2 089	14 906	18 473	3 566	36 708	49 786	13 078
	5,8%	3,2%	-16,9%	3,3%	3,6%	23,9%	4,2%	4,7%	35,6%
Vysočina	11 642	12 840	1 198	15 453	18 819	3 367	34 744	47 405	12 660
	5,4%	4,0%	10,3%	3,5%	3,6%	21,8%	4,0%	4,5%	36,4%
Jihomoravský kraj	20 940	30 142	9 202	57 904	57 719	-185	101 517	126 600	25 082
	9,8%	9,5%	43,9%	13,0%	11,1%	-0,3%	11,6%	12,0%	24,7%
Olomoucký kraj	12 555	17 891	5 336	25 849	27 670	1 821	45 985	53 295	7 311
	5,9%	5,6%	42,5%	5,8%	5,3%	7,0%	5,3%	5,0%	15,9%
Zlínský kraj	9 872	22 474	12 602	28 545	21 546	-6 999	44 444	52 259	7 815
	4,6%	7,1%	127,7%	6,4%	4,1%	-24,5%	5,1%	4,9%	17,6%
Moravskoslezský kraj	17 775	29 993	12 218	48 328	51 010	2 682	87 141	117 119	29 979
	8,3%	9,4%	68,7%	10,8%	9,8%	5,6%	10,0%	11,1%	34,4%

Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Příloha C 8 – Počet zaměstnaných v KZAM 4, 5 a 6 v krajích a ČR jejich podíl na ČR v letech 1993 a 2006

Území	Nižší administrativní pracovníci (úředníci)			Provozní pracovníci ve službách a obchodě			Kvalifik. dělníci v zem. a les. (vč. příbuz. oborů)		
	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl
Česká republika	**360 511**	**338 639**	**-21 871**	**517 509**	**583 814**	**66 304**	**127 727**	**73 731**	**-53 996**
	100,0%	**100,0%**	**-6,1%**	**100,0%**	**100,0%**	**12,8%**	**100,0%**	**100,0%**	**-42,3%**
Hlavní město Praha	60 266	53 105	-7 161	67 707	70 456	2 749	1 925	1 935	9
	16,7%	15,7%	-11,9%	13,1%	12,1%	4,1%	1,5%	2,6%	0,5%
Středočeský kraj	37 376	49 488	12 112	59 629	72 992	13 362	15 824	8 939	-6 885
	10,4%	14,6%	32,4%	11,5%	12,5%	22,4%	12,4%	12,1%	-43,5%
Jihočeský kraj	22 068	20 367	-1 701	29 336	37 171	7 835	11 963	7 153	-4 810
	6,1%	6,0%	-7,7%	5,7%	6,4%	26,7%	9,4%	9,7%	-40,2%
Plzeňský kraj	20 300	14 556	-5 745	29 740	34 218	4 478	9 867	6 550	-3 318
	5,6%	4,3%	-28,3%	5,7%	5,9%	15,1%	7,7%	8,9%	-33,6%
Karlovarský kraj	13 747	9 286	-4 460	18 916	21 071	2 155	2 275	1 753	-521
	3,8%	2,7%	-32,4%	3,7%	3,6%	11,4%	1,8%	2,4%	-22,9%
Ústecký kraj	32 964	30 350	-2 615	43 561	51 219	7 658	7 006	3 956	-3 049
	9,1%	9,0%	-7,9%	8,4%	8,8%	17,6%	5,5%	5,4%	-43,5%
Liberecký kraj	13 216	13 272	56	23 912	16 195	-7 717	3 788	2 064	-1 724
	3,7%	3,9%	0,4%	4,6%	2,8%	-32,3%	3,0%	2,8%	-45,5%
Královéhradecký kraj	16 940	18 286	1 346	27 290	31 138	3 847	6 997	2 586	-4 410
	4,7%	5,4%	7,9%	5,3%	5,3%	14,1%	5,5%	3,5%	-63,0%
Pardubický kraj	17 540	14 887	-2 653	23 770	27 882	4 112	11 689	4 287	-7 402
	4,9%	4,4%	-15,1%	4,6%	4,8%	17,3%	9,2%	5,8%	-63,3%
Vysočina	16 799	15 001	-1 798	21 841	25 085	3 244	13 415	7 779	-5 636
	4,7%	4,4%	-10,7%	4,2%	4,3%	14,9%	10,5%	10,6%	-42,0%
Jihomoravský kraj	35 874	39 670	3 795	52 988	57 054	4 067	15 634	9 353	-6 280
	10,0%	11,7%	10,6%	10,2%	9,8%	7,7%	12,2%	12,7%	-40,2%
Olomoucký kraj	20 661	16 755	-3 906	29 608	35 389	5 781	9 852	8 065	-1 787
	7,2%	6,3%	-38,0%	5,7%	6,1%	19,5%	7,7%	10,9%	-18,1%
Zlínský kraj	23 950	19 161	-4 789	25 639	32 420	6 781	6 019	3 313	-2 706
	4,8%	5,5%	-20,0%	5,0%	5,6%	26,4%	4,7%	4,5%	-45,0%
Moravskoslezský kraj	64 635	38 707	-25 928	63 572	71 524	7 952	11 474	5 997	-5 477
	13,0%	11,0%	-40,1%	12,3%	12,3%	12,5%	9,0%	8,1%	-47,7%

Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Příloha C 9 – Počet zaměstnaných v KZAM 7 a 8 v krajích a ČR jejich podíl na ČR v letech 1993 a 2006

Území	Řemeslníci a kvalifik. výrobci, zpracovatelé, opraváři			Obsluha strojů a zařízení		
	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl
Česká republika	**1 114 812**	**878 937**	**-235 875**	**642 956**	**690 450**	**47 494**
	100,0%	**100,0%**	**-21,2%**	**100,0%**	**100,0%**	**7,4%**
Hlavní město Praha	88 489	55 001	-33 488	40 707	35 951	-4 756
	7,9%	6,3%	-37,8%	6,3%	5,2%	-11,7%
Středočeský kraj	124 996	104 412	-20 584	70 523	81 097	10 574
	11,2%	11,9%	-16,5%	11,0%	11,7%	15,0%
Jihočeský kraj	65 487	57 060	-8 426	44 887	53 164	8 277
	5,9%	6,5%	-12,9%	7,0%	7,7%	18,4%
Plzeňský kraj	59 276	49 572	-9 704	33 313	42 566	9 253
	5,3%	5,6%	-16,4%	5,2%	6,2%	27,8%
Karlovarský kraj	39 247	28 841	-10 406	18 313	22 598	4 286
	3,5%	3,3%	-26,5%	2,8%	3,3%	23,4%
Ústecký kraj	98 778	66 683	-32 094	52 331	56 478	4 148
	8,9%	7,6%	-32,5%	8,1%	8,2%	7,9%
Liberecký kraj	53 751	44 438	-9 313	29 492	38 501	9 008
	4,8%	5,1%	-17,3%	4,6%	5,6%	30,5%
Královéhradecký kraj	62 488	43 417	-19 072	34 002	42 247	8 245
	5,6%	4,9%	-30,5%	5,3%	6,1%	24,2%
Pardubický kraj	61 991	47 554	-14 437	30 946	37 559	6 613
	5,6%	5,4%	-23,3%	4,8%	5,4%	21,4%
Vysočina	60 912	51 884	-9 028	32 098	42 725	10 628
	5,5%	5,9%	-14,8%	5,0%	6,2%	33,1%
Jihomoravský kraj	123 472	95 916	-27 557	67 834	63 237	-4 597
	11,1%	10,9%	-22,3%	10,6%	9,2%	-6,8%
Olomoucký kraj	66 319	61 899	-4 420	46 617	46 447	-170
	5,9%	7,0%	-6,7%	7,3%	6,7%	-0,4%
Zlínský kraj	68 602	57 807	-10 794	48 392	49 682	1 290
	6,2%	6,6%	-15,7%	7,5%	7,2%	2,7%
Moravskoslezský kraj	141 004	114 452	-26 552	93 503	78 198	-15 305
	12,6%	13,0%	-18,8%	14,5%	11,3%	-16,4%

Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Příloha C 10 – Počet zaměstnaných v KZAM 9 a 0 v krajích a ČR jejich podíl na ČR v letech 1993 a 2006

Území	Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci			Příslušníci armády		
	1993	2006	Rozdíl	1993	2006	Rozdíl
Česká republika	**495 780**	**350 808**	**-144 972**	**70 991**	**16 800**	**-54 192**
	100,0%	**100,0%**	**-29,2%**	**100,0%**	**100,0%**	**-76,3%**
Hlavní město Praha	43 691	29 447	-14 244	3 512	0	-3 512
	8,8%	8,4%	-32,6%	4,9%	0,0%	-100,0%
Středočeský kraj	62 519	44 614	-17 904	8 317	2 636	-5 681
	12,6%	12,7%	-28,6%	11,7%	15,7%	-68,3%
Jihočeský kraj	33 203	18 035	-15 168	7 785	2 634	-5 151
	6,7%	5,1%	-45,7%	11,0%	15,7%	-66,2%
Plzeňský kraj	24 893	21 860	-3 033	6 572	1 138	-5 434
	5,0%	6,2%	-12,2%	9,3%	6,8%	-82,7%
Karlovarský kraj	16 147	14 636	-1 511	1 836	0	-1 836
	3,3%	4,2%	-9,4%	2,6%	0,0%	-100,0%
Ústecký kraj	48 626	32 281	-16 345	4 842	0	-4 842
	9,8%	9,2%	-33,6%	6,8%	0,0%	-100,0%
Liberecký kraj	21 358	14 084	-7 273	2 843	693	-2 150
	4,3%	4,0%	-34,1%	4,0%	4,1%	-75,6%
Královéhradecký kraj	24 648	18 681	-5 967	3 775	0	-3 775
	5,0%	5,3%	-24,2%	5,3%	0,0%	-100,0%
Pardubický kraj	24 144	25 396	1 252	2 034	1 496	-538
	4,9%	7,2%	5,2%	2,9%	8,9%	-26,4%
Vysočina	24 376	17 496	-6 880	3 521	930	-2 591
	4,9%	5,0%	-28,2%	5,0%	5,5%	-73,6%
Jihomoravský kraj	47 805	34 218	-13 587	7 853	1 836	-6 017
	9,6%	9,8%	-28,4%	11,1%	10,9%	-76,6%
Olomoucký kraj	35 787	22 192	-13 595	4 458	2 634	-1 823
	7,2%	6,3%	-38,0%	6,3%	15,7%	-40,9%
Zlínský kraj	23 950	19 161	-4 789	4 217	851	-3 365
	4,8%	5,5%	-20,0%	5,9%	5,1%	-79,8%
Moravskoslezský kraj	64 635	38 707	-25 928	9 427	709	-8 718
	13,0%	11,0%	-40,1%	13,3%	4,2%	-92,5%

Zdroj dat: ČSÚ, VŠPS.

Autor: **Tvrdý, L. a kol.**
Název: **Trh práce a vzdělanost v regionálním kontextu**

Místo, rok vydání: Ostrava, 2007, 1. vydání
Počet stran: 222
Vydala: VŠB – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
Náklad: 300

Prodejné

ISBN 978-80-248-1665-4